

**AUREL
NISTOR**

**O pagină din istoria
Bisericii și Neamului**

Editura Carpații Răsăriteni
Sfântu Gheorghe
1999

AUREL NISTOR

o pagină din istoria Bisericii și a Neamului –

Volum de studii și documente alcătuit și îngrijit de Ioan Lăcătușu

**Lucrare apărută cu binecuvântarea P.S. IOAN Selejan
Episcop al Covasnei și Harghitei**

**Editura Carpații Răsăriteni
Sfântu Gheorghe
1999**

CUPRINS

- Precuvântare –	
P.S. IOAN Selejan, Episcopul Covasnei și Harghitei	4-6
- Notă asupra ediției	
Ioan Lăcătușu	7-10
- Aurel Nistor - portretul moral al preotului și omului de cultură	
Pr.protopop Gheorghe Rățulea	11-14
- Protopopul Aurel Nistor, discipol al Mitropolitului Andrei Șaguna	
Ion Soiu	15-19
- Din cronica familiei Nistor	
Aurel A.Nistor	20-25
- Aurel Nistor, Protopopul-cărturar (1882-1974)	
Ioan Lăcătușu	26-30

Studii și Articole

- Raportul preotului Aurel Nistor despre prelegerile economice ținute în Țara Oltului	33-41
- Lucruri bune în Trei-Scaune	42-44
- Se ivesc zorile la românii din Secuime	45-47
- Predică la instalarea ca protopop de Sf.Gheorghe	48-53
- Mijloace pentru întărirea Bisericii ortodoxe române din Săcuime	54-61
- Crâmpoșii de muncă românească în Săcuime	62-83
- Problema românească din ținuturile secuizate și Biserica Ortodoxă	84-97
- Mitropolitul Nicolae și problema românească din ținutul secuizat	98-102
- Cu Nicolae Iorga prin Secuime	103-107
- File autobiografice	108-114
- Câteva date monografice despre localitatea Araci	115-117

Documente privind activitatea preotului Aurel Nistor

- Cererea preotului Aurel Nistor pentru a fi numit învățător în Feldioara	121
- Scrisoare către Pompiliu Nistor	122-123
- Proces verbal al ședinței de reorganizare a Despărțământului Trei Scaune al ASTREI	124-126
- Vizita canonică a mitropolitului Nicolae Bălan în Secuime	127-136
- Festivitatea instalării lui Aurel Nistor ca protopop de Sf.Gheorghe	137
- Fragment din Cronica Bisericii Ortodoxe din Bățanii Mari	138
- Cuvânt de suflet din Araci	139-140
- Telegrama cu ocazia instalării protopopului Aurel Nistor	141

Documente referitoare la activitatea Comitetului Cultural Județean Treiscaune pentru reromânizarea elementului etnic românesc maghiarizat	145-175
---	---------

Ilustrații	179-191
----------------------	---------

Precuvântare

Un părinte al Bisericii Ortodoxe din Covasna revine în prim plan după mai multe decenii de uitare. Protopopul Aurel Nistor, unul din liderii de necontestat ai românilor din această zonă, în perioada interbelică a fost o personalitate locală cu un rol hotărâtor în păstrarea identității de credință și neam. Preotul cărturar Nistor a înțeles ca nimeni altul PORUNCA nemului său și a onorat-o la cel mai înalt nivel cu statornicie și jertfelnicie. Prin faptele sale durabile, părintele Nistor și intelectualii din generația sa care i-au fost alături au reușit să impună în conștiința viitorimii prezența durabilă a spiritualității și culturii românești, în confruntarea civilizațiilor din curbura intracarpatică.

Studiile și articolele despre „*Biserica Ortodoxă și problema românească din Săcuime*” împreună cu faptele sale pe acest tărâm, se constituie într-un adevărat Testament lăsat spre împlinire întru apărarea unității românești și a credinței ortodoxe. Părintele protopop Aurel Nistor revine astfel printre noi cu bogata sa experiență și în duhul său ortodox. Sunt convins că cei care vor stăruia asupra acestor rânduri vor avea ce culege pentru inimă și suflet.

Autorul se apleacă cu mult respect și pioșenie asupra vieții unui adevărat părinte al românilor din această zonă, lucrarea reprezentând un act de recuperare și reparație morală. Volumul de față face parte din preocupările Centrului Ecclesial de Documentare „*Mitropolit Nicolae Colan*”, aparținând Episcopiei Ortodoxe Române a Covasnei și Harghitei, pentru descoperirea, prețuirea și mediatizarea personalităților pe care această parte de țară le-a dat Bisericii și culturii românești. Se pun astfel în valoare bravii bărbați ai neamului care au luptat pentru emancipare națională, pentru promovarea credinței strămoșești și tradițiilor românești. Aducând la lumină faptele înaintașilor, cinstindu-le memoria, ne cinstim părinții, Biserica și neamul. Pilda lor ne dă încredere în depășirea greutăților prezentului și constituie un îndemn și un exemplu pentru viitor.

Mulțumim domnului profesor Ioan Lăcătușu și tuturor celor care l-au

sprijinit, pentru această nouă lucrare prin care se mai pune încă odată în lumină Biserica și slujitorii ei din Eparhia Ortodoxă Română a Covasnei și Harghitei.

✝ Ioan

Episcopul Covasnei și Harghitei

Notă asupra ediției

Una din personalitățile românești de seamă din zona actualului județ Covasna, din prima jumătate a secolului XX, a fost protopopul Aurel Nistor, fiu al Araciului, sat care a dat culturii naționale mai multe personalități de seamă (din „dinastiile” Nistor, Colan, Rafiroiu, Cioflec).

Lider de prestigiu al românilor din zona Covasnei, preotul Aurel Nistor a îmbinat în mod fericit preocupările spirituale și culturale cu cele civice, economice și sociale. Bun cunoscător al învățăturilor biblice, protopopul cărturar a fost în același timp un fin și avizat observator al realităților din „*secuime*”, capabil de a realiza o diagnoză pertinentă, într-o viziune echilibrată, bogată în profunde incursiuni istorice și realiste radiografii a relațiilor interetnice.

Dimensiunea pragmatică a personalității sale este pusă în evidență de cunoscutele și recunoscutele calități de ctitor de asociații culturale și profesionale, de excelent organizator al vieții comunitare, de apreciat ales al obștii și autorizat reprezentant al acesteia în organismele laice și bisericești.

Model de biografie etno-culturală, personalitatea protopopului Aurel Nistor s-a impus printr-un comportament exemplar în consens cu exigențele și comandamentele timpului în care a trăit. Portretul său moral cuprinde trăsături precum: bunătate, modestie, omenie, generozitate, ospitalitate, hămicie, cum-pătare, consecvență, răbdare, demnitate, spirit civic, creativitate și nu în ultimul rând o atitudine pozitivă față de promovarea noului.

Vajnicul luptător pentru drepturile naționale, Aurel Nistor, cunoștea foarte bine realitățile din sud-estul Transilvaniei, speranțele și dezideratele de afirmare a libertății și demnității naționale, de propășire culturală, socială și materială a neamului său. Acest fapt l-a situat în fruntea a numeroase demersuri și acțiuni care au marcat o epocă în păstrarea identității naționale a românilor din zonă și i-au adus simpatia și încrederea tuturor locuitorilor, indiferent de etnie, precum și prietenia a numeroase personalități ale vremii (N. Iorga, O. Goga, V. Goldiș, N. Bălan, N. Colan, etc.).

Puternica personalitate a protopopului-cărturar Aurel Nistor are o deosebită semnificație peste timp, de aici interesul nostru față de moștenirea sa culturală, fapt care a stat la baza conturării volumului de față.

Cercetarea numeroaselor documente și lucrări editate, separate sau din presa vremii, au fost o adevărată bucurie a spiritului, datorită bogăției informațiilor și semnificațiilor lor istorice.

Intenția noastră a fost de a aduna tot ceea ce este mai reprezentativ pentru această personalitate, mai puțin cunoscută, ale cărei concepții despre „*problema românească din Secuime*”, despre afirmarea religioasă, culturală, socială a românilor din această parte a țării se constituie într-un important capitol de istorie locală cu o deosebită rezonanță în raport cu realitățile prezente.

Om al timpului său protopopul Aurel Nistor s-a preocupat până la identificarea cu „*problema românilor din secuime*”, sesizându-i fondul, pătrunzându-i tainele, îndrăgind-o și urmărind-o cu o rară pasiune și perseverență. „*Atât de mult ne-am identificat cu această problemă - mărturisește părintele Aurel Nistor - încât o simțim cum ne urmărește ori unde am fi și orice am face, devenind o parte integrantă a ființei noastre și respirând-o permanent parcă și prin pori*”.

De menționat faptul că discursul părintelui Aurel Nistor, redat într-o frumoasă limbă românească (pe care nu am actualizat-o), poartă inerent amprenta vremii. Cu toate acestea se observă capacitatea autorului de a anticipa unele din evoluțiile viitoare precum: rolul Bisericii, societății civile, mass-mediei în păstrarea identității etnice și în asigurarea solidarității naționale, etc.

Textele selectate ni-l prezintă pe intelectualul preocupat de modernizarea satului românesc, de destinul Bisericii ortodoxe, al școlii românești, al instituțiilor și asociațiilor culturale, de înțelegere și prețuire față de concetățenii de altă etnie, punând în evidență profilul unui intelectual activ, asemeni atâtor iluminiști de altădată.

Ca orice om implicat atât de profund în viața cetății, părintele Aurel Nistor a avut parte și de insatisfacții și neîmpliniri, de oameni care nu l-au înțeles sau au avut rezerve și critici la adresa sa. Este interesantă percepția de care s-a bucurat din partea elitei maghiare locale, dar și a oamenilor de rând aparținând acestei etnii de „*mare român și în același timp un bun prieten al maghiarilor*”, ceea ce trebuie să recunoaștem, este o adevărată performanță.

Am prefăcut „*crâmpiele*” ce definesc sufletul românesc și ortodox al părintelui Aurel Nistor cu patru portrete ale sale. Două dintre acestea sunt scrise de regretatul profesor Ion Soiu din Cristian-Brașov și de Aurel A. Nistor, fiul protopopului, ambii trecuți în lumea dreptilor. Un portret este creionat de actualul protopop de Sfântu Gheorghe, părintele Gheorghe Rățulea, iar altul de către îngrijitorul ediției de față, material ce a apărut și în volumul „*Personalități din Covasna și Harghita*”, editura Carpatica, Cluj-Napoca, 1998.

Textele aparținând protopopului Aurel Nistor, grupate în capitolul II al lucrării, au fost așezate în ordinea lor cronologică, specificând anul și locul apariției fiecărui studiu și articol. Notele autobiografice inedite scrise în amurgul vieții poartă amprenta vârstei și a timpului în care au fost redactate, a autocenzurii impuse de contextul politic cunoscut. Tot atunci au fost scrise notele monografice despre localitatea Araci ce conțin câteva informații utile în completarea monografiei elaborată în 1939 de profesorul Gheorghe Rafiroiu și a notelor etnografice și folclorice ale episcopului Veniamin Nistor (fratele protopopului Aurel Nistor) rămase în manuscris și publicate în *Angustia* nr. II și III din 1997 respectiv 1998.

În finalul volumului am reprodus câteva documente referitoare la viața și activitatea protopopului Aurel Nistor și un articol din „*Revista Teologică*” referitor la vizita Mitropolitului Nicolae Bălan în „*Secuime*”, vizită care prin urmările sale asupra Bisericii Ortodoxe din zonă a reprezentat un moment important pentru destinul preotului Aurel Nistor și a credincioșilor săi.

Deoarece părintele Aurel Nistor s-a aflat printre inițiatorii, susținătorii și înfăptuitorii consecvenți ai vastului proiect de readucere la matcă a românilor deznaționalizați din secuime, am cuprins un set de documente, din perioada 1936-1938, referitoare la activitatea Comitetului Cultural Județean Treiscaune pentru reromânizarea elementului etnic românesc maghiarizat. Demersul nostru este un prim pas spre evaluarea acestui proiect interbelic a cărui desfășurare a fost atât de dramatic întreruptă de evenimentele ce au urmat Dictatului de la Viena și a cărui finalitate a fost atât de diferit percepută și valorizată de români și maghiari.

Mulțumim, și pe această cale, P.S. Ioan, episcop al Covasnei și Harghitei, pentru înțelegerea și sprijinul acordat, ierarh providențial care prin modul evanghelic de implicare în istoria locală împlinește peste timp proiectele protopopului Aurel Nistor, eruditului profesor dr. Vasile Oltean, directorul Muzeului Bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului pentru amabilitatea de a ne pune la dispoziție documente din fondurile „*Aurel Nistor*”, „*Pompiliu Nistor*” și „*Valeriu Bidu*”, bunului nostru prieten Dan Baicu, directorul Direcției Județene Covasna a Arhivelor Naționale, pentru rodnică colaborare pe tărâmul valorificării fondului arhivistic local, domnului Eugen Clinciu și conducerii Băncii Agricole pentru sprijinul acordat, domnului Sandu Cuturela - generos și constant susținător al culturii românești din Sud-Estul Transilvaniei, familiei regretatului profesor Ion Soiu, care ne-a înlesnit studierea cronicii familiei Nistor întocmită de Aurel A. Nistor, fiul protopopului, distinsului arheolog Valeriu Cavruc, directorul Muzeului Carpaților Răsăriteni cu sprijinul și sub egida căruia apare acest volum.

Se cuvin, de asemenea, mulțumiri tuturor celor care ne-au înțeles și ne-au încurajat în realizarea acestei lucrări, tinerilor, dar atât de vrednicilor cola-

boratori: Marius Dănilă, Violeta Pătrunjel, Alin Câmpean, Sebastian Pârnu, Ioana și Ciprian Staicu, minunatului prieten Vasile Lechințan din Cluj-Napoca cât și soției, Felicia, și fiicei noastre, Ioana.

Fără îndoială că cercetările viitoare vor scoate la lumină și alte documente semnificative despre protopopul și omul de cultură Aurel Nistor. Atunci va fi posibilă și întocmirea unei liste cronologice a principalelor sale lucrări, studii și articole publicate sau rămase în manuscris.

AUREL NISTOR

Portretul moral al preotului și omului de cultură

*„Domnul este ajutorul și apărătorul vieții mele .
În El a nădăjduit inima mea și mi-a ajutat”
(Ps.27,9)*

Pentru înțelegerea vieții și strădaniilor protopopului Aurel Nistor este potrivit să reliefăm, mai întâi, contextul geografic și național în care a viețuit. Interesante sunt și interferențele dintre viața religioasă - socială a familiei și a satului.

S-a născut în satul Araci (fost Arpătac), județul Covasna, situat în sud-estul Transilvaniei. Așezat în drumul puhoaielor năvălitoare, satul a cunoscut vicisitudinile vremii, necazurile din vechime precum și cele din trecutul apropiat.

Cu deschidere spre Sfântu-Gheorghe, la numai 15 Km, pe un pâriu de munte ce curge dinspre vechea stațiune balneară Vâlcelele, așezarea se află la 18 km de municipiul Brașov. Localitatea este însă cunoscută și vestită prin marii oameni de cultură pe care i-a dat țării. Din plămada satului, cu arhitectura lui blândă și simbolică, au rodit personalități culturale neînfricate. Acestea au strâns, în sufletul lor, însușirile neamului întreg într-o afirmare adevărului privind pământul românesc, aceeași simțire, aceeași limbă și credință, prin veacuri, a înaintașilor.

Astfel, din Araci s-a ridicat mitropolitul Nicolae Colan. Cultura românească a înscris, cu litere de aur, în filele ei, numele academicianului mitropolit Colan. Viața și strădania sa jertfelnică este relatată competent, cu multe detalii, de părintele profesor Dr. Alexandru Moraru în cartea „*La răscruce de vreme o viață de om...*”, apărută la Cluj-Napoca, în 1989.

Din Araci a răsărit episcopul Veniamin Nistor, fratele viitorului protopop Aurel. În centrul localității un bust aduce în memoria trecătorilor numele scriitorului Romulus Cioflec, născut tot în Araci. Acest nume, precum și altele, amintesc de gustul dulce al iubirii de Dumnezeu, de neam și de Biserică.

Evocându-l pe protopopul Aurel Nistor mi-l amintesc, aievea, la conferințele preoțești. L-am văzut în atâtea împrejurări. După stilul de viață și după puterea cuvântului său răscolitor de conștiințe, desprindem imaginea unui preot profund credincios și plin de energie. Un preot pe al cărui cuvânt te puteai bizui. Din strângerea-i de mână se putea intui sinceritatea. Era prietenos, volubil și sociabil. Deținea un tezaur nesfârșit de întâmplări ale vieții sale ori pe care le cunoștea din cărțile pe care le-a citit.

A văzut lumina acestei vieți la 6 Mai 1882, în familia preotului Dionisie și Elena. Data nașterii este cuprinsă în perioada regimului dualist austro-ungar 1867-1918. Pruncul Aurel venea în lume pentru a crește curajos spre lupta pentru dreptate a neamului său umilit și nedreptățit.

La părinți, tânărul Aurel deprinde ceea ce se înțelege prin cuvântul ordine. Tatăl a cultivat în sufletul lui înclinația pentru o disciplinată lectură. În momentele sărbătorești însă, se afla, îndeosebi, sub îndrumarea și privirile atente ale mamei. Mama a contribuit hotărâtor la formarea caracterului său, ale fraților și surorilor. În total au fost opt copii.

Aurel urmează cursurile școlii primare din satul natal. Le continuă la Gimnaziul din Sf. Gheorghe. Drumul până la școala din Sf. Gheorghe traversa un plai-pășune, cu fânețe înmiresmate.

După parcurgerea anului întâi la Gimnaziul din Sfântu Gheorghe se transferă la Gimnaziul brașovean „Andrei Șaguna”, unde a și terminat studiile secundare în 1899.

Părinții intuiesc și rețin vocația lui Aurel spre dezvoltarea lăuntrică în atmosfera cultului divin. De aceea îl îndrumă la Academia Teologică „Andreiana” de la Sibiu. Încă student fiind, a răscolit arhive, a cercetat biblioteca Academiei, a adunat date și le-a cernut în vederea edificării asupra istoriei Transilvaniei.

În familie munca a fost interpretată ca lege a vieții. Membrii familiei nu cunoșteau cuvântul oboseală.

După căsătoria cu Maria, fiica preotului Moise Micu din Poiana Mărului, pornește cu aceasta la marea luptă a vieții. În 1903 este hirotonit pe seama parohiei Araci, rămasă vacantă prin decesul preotului - tatăl său Dionisie - în 1901.

Părintele Aurel Nistor poartă în sufletul său demnitatea izvorâtă din curajul pentru adevărul istoric. Suferă pentru aceasta. În 1916 este arestat și internat în mai multe lagăre din vestul Ungariei. Se întoarce acasă abia în 1918.

După întoarcere, în curând, va fi martor la cel mai eroic moment istoric din epoca modernă a neamului. Participă, ca președinte al Comitetului Național Român din Araci, la Adunarea Națională de pe Câmpia Libertății la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, când românii din Transilvania au hotărât, pentru totdeauna, UNIREA cu patria mamă. Într-o tensiune spirituală supremă, preotul

Aurel își afirmă voința neclintită de a trăi liber în cadrul vieții noastre naționale. S-a implicat în sărbătoarea Unirii, cu o pilduitoare responsabilitate.

În 1926 este însăunat protopop de Sfântu Gheorghe. În această răspundere ostenește cu sârg pentru neam. Și-a sporit avuția sufletească cu aplicații practice pe temeiul tradiției românești și creștinești. Cu autoritatea pe care i-a conferit-o mitropolitul Sibiului, Nicolae Bălan, reînființează 40 de parohii. Se construiesc 30 de biserici, 32 de case parohiale și 35 de capele (inclusiv în Protopopiatul Oituz). Cu prilejul instalării unor clopotnițe ridică și 29 de troițe.

În timpul răspunderii administrative a protopopului Aurel Nistor s-a inaugurat zidirea catedralei de la Sfântu Gheorghe. Edificarea acesteia însă a fost întreruptă din cauza împrejurările nefavorabile aduse de cel de al doilea război mondial. Lucrările de zidire vor fi reluate abia în timpul păstoririi mitropolitului Nicolae Mladin, protopop fiind de această dată Pompil Dumbravă. Curajos și demn, ca unul din vrednicii urmași ai protopopului Nistor, protopopul Dumbravă a depășit obstacole, a biruit greutăți și a dus la bun sfârșit edificarea monumentalei catedrale în timpul păstoririi I.P.S. Mitropolit Antonie Plămădeală. În postura de președinte al despărțământului județean al Astrei și în calitate de membru în conducerea județului, protopopul Aurel Nistor a susținut și zidirea a 40 de școli. La Araci edifică o casă cultura-lă și o biserică. Biserica însă, în urma repetatelor seisme, a suferit fisuri adânci în zidurile ei.

Părintele era un vorbitor cald, expresiv și militant în același timp. Pleda pentru ținerea cuvântului dat, respectul oamenilor în vârstă și stăruia pentru sporirea în viața noastră, a tot ce este bun și frumos în ființa neamului. A ars, ca o flacără, pentru drepturile limbii române. Cuvântul său, dens și bogat, era plin de bun miez. Astfel este și cuprinsul predicii „*Biblia și tineretul*”(1943), în care reliefează importanța legăturii tineretului cu Sfânta Scriptură, prin intermediul cultului și a iconografiei menite să sugereze lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu în istorie prin Biserică. Cuvântarea este publicată într-o carte de predici semnată de preotul Vasile Coman, viitorul episcop al Oradei, și de venerabilul părinte Iuliu Ișa, domiciliat în Brașov.

În 1939 a publicat „*Problema românească din ținuturile secuizate*”. Studiul are valoarea unui adevărat act de cultură. Problema românilor de pe meleagurile fostului județ Treiscaune trebuie rezolvată, în principiu, de Stat. În detaliu însă, Biserica Strămoșească se cuvine să se implice cu toată autoritatea ei istorică și tradițională. În această privință slujitorilor Bisericii strămoșești **le revine și răspunderea de păstrare a ființei noastre naționale.**

A disprețui, a asupri, a maltrata sau a suprima viața unui semen pentru că este de o altă naționalitate ori religie, înseamnă o crimă gravă și un păcat împotriva Duhului Sfânt. În această fermă convingere protopopul Aurel Nistor s-a străduit să demonstreze că naționalul și creștinismul nu se exclud, ci se completează. Națiunile sunt voite de Dumnezeu, iar religia creștină este reve-

lația aceluiași Dumnezeu. Dacă la baza națiunii se află familia, atunci suprema ei formă națională o constituie neamul, iar iubirea de neam înseamnă respectul și iubirea pentru sufletul lui.

La înaintata vârstă de 92 de ani era, firește, obosit, dar nu înfrânt. Statura lui înaltă și eroică până la sfârșitul vieții creea, în jurul său, o blajină patriarhalitate. Aceasta era pecetluită de un optimism realist. Și-a păstrat, până la sfârșit, convingerea că Biserica Ortodoxă Română își va îndeplini misiunea de Dumnezeu rânduită în mijlocul neamului pe care l-a botezat și miruit întru atâtea vitregii ale istoriei. S-a străduit, nu numai pentru sine ci și pentru generațiile următoare, să-și perfecționeze ființa potrivit chemării sfinte.

A închis ochii lăsând în urmă înduioșarea pentru plânsul românilor pe care i-a iubit și îndrumat, cu tact și înțelepciune. În 1974 a fost înmormântat lângă osemintele părinților în fața bisericii din Araci pe care a și ctitorit-o. A lăsat slujitorilor sfintelor altare o lecție de un adevărat părinte, de păstor de suflete și de „om al lui Dumnezeu” (I. Tim. 6,11).

Model vrednic de urmat, activitatea sa rămâne o convingătoare pildă de solidaritate cu sufletul părinților, al bunicilor și strămoșilor noștri prin veacuri. În duhul său, părintele protopop Aurel Nistor ne grăiește, de pe celălalt tărâm, odată cu Sfântul Apostol Pavel : „Ceea ce ați învățat și ați văzut la mine ... acestea să le faceți și Dumnezeuul păcii va fi cu voi” (Cf. Filipeni 4,9).

Să ne modelăm, deci, viața, așa încât să actualizăm binecuvântatele sale aspirații. În această hotărâre vom putea rosti și cuvintele psalmistului David: „Domnul este ajutorul și apărătorul vieții mele. În El a nădăjduit inima mea și mi-a ajutat” (Ps. 27,9).

Protopopul Aurel NISTOR, discipol al Mitropolitului Șaguna

Personalitatea marelui Șaguna comportă un adevărat univers de date, fapte și întâmplări generatoare de interpretări multiunghiulare, inepuizabile parcă în ciuda a tot ce s-a spus și s-a scris despre el până acum.

Cineva zicea că „*fără Eminescu am fi mai altfel, am fi mai săraci*”. La fel s-ar putea spune și despre Marele Păstor, căci cu adevărat, Șaguna a fost o piatră de hotar pentru întreaga spiritualitate românească. Ziditor de Biserică și Școală, însemnat umitor de Cultură națională, iată câteva din marile haruri cu care Dumnezeu și-a înnobilit Trimisul.

Dar, așa cum nu poți prefi un pom numai după lemnul său și e necesar să-i socotești și roadele, așa și valoarea lui Șaguna trebuie întregită prin însumarea valorii discipolilor săi. Ei au fost mulți și vrednici, iar creștineasca lor osteneală a lăsat urme ce se mai văd și astăzi.

Nu întâmplător, dintr-un lung pomelnic, am ales spre ilustrare, figura și fapta părintelui Aurel Nistor, doar un nume acum, cu mari rezonanțe însă în aceste locuri.

Trebuie să recunoască sarcina este, în același timp, și ușoară, și dificilă. Paradoxul vine din aceea că bogăția în fapte a unei lungi vieți îmi oferă un subiect generos. Greutatea constă în temerara încercare de a-l comprima în câteva rânduri.

În 1879 absolvă Institutul „*Andreian*” din Sibiu un tânăr ridicat dintr-o familie simplă de țărani din Porumbacu de Jos. Se numea Dionisie Nistor¹ și va fi sfințit ca preot în satul Arpatac, azi Araci, din județul de atunci Treiscaune, începându-și păstoria la 30 iulie 1881². Va sluji Altarul vreme de numai 20 de ani, timp suficient însă pentru a ridica aici și a sfinți în 1887, biserică nouă, purtătoare a hramului „Sf. Dumitru”.

Din căsătoria sa cu Elena Stanciu, coborâtoare din familia părintelui Ioan Petric din Râșnov, se vor naște opt copii, din care patru feciori: Aurel, Pompiliu, Virgil și Dionisie. Destine deosebite, dar mari, le va marca sensul

existenței lor³.

Dionisie, cel mai mic dintre băieți, născut în 1891, va face strălucite studii în științe și geografie la Universitățile din Budapesta și Jena, ajungând, pentru un an, profesor la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov. Dar, izbucnind primul război mondial, va fi mobilizat și trimis ca „*stegar*” pe frontul din Galizia, unde va sfârși ca un erou, în 1915⁴.

Virgil, născut în 1886, va studia teologia la Sibiu și București. Face războiul ca preot militar, după care va conduce secretariatul Arhiepiscopiei din Sibiu. Călugărit, sub numele de Veniamin, va deveni Episcop al Caransebeșului. Ultimii ani îi va petrece ca stareț al Mănăstirii din Alba-Iulia⁵.

Pompiliu, născut în 1883, se va îndrepta spre studierea medicinei, pe care o va face la Budapesta. Ajuns medic la Zărnești, pe lângă profesiune se va remarca și ca fruntaș al mișcării cultural-naționale, ca președinte al Astei din zonă. Participă la Războiul de Întregire a Neamului, în Corpul Voluntarilor Români⁶, el fiind autorul vestitului „*Manifest de la Darnița*”⁷, în care militează pentru Marea Unire. Prezent la Alba Iulia pe 1 Decembrie 1918, va fi ales apoi deputat în Marele Sfat Național din Sibiu⁸. Rând pe rând, va fi medic șef al municipiului Târgu Mureș, apoi medic primar al județului Brașov și inspector general în Ministerul Sănătății, devenind unul din cei mai cunoscuți discipoli ai lui Hipocrat din vremea aceea, după cum sublinia ziarul „Adevărul” din 12 octombrie 1936. În anii războiului se căsătorise cu sora lui Valeriu Braniște, Virginia, intrând astfel în legătură cu o altă familie de mari români. S-a bucurat de prietenia și prețuirea lui Virgil Onițiu, Onisifor Ghibu și a altor mari personalități ale culturii noastre⁹.

Urmărind aceste existențe, de la sine se reliefează nobilele trăsături ce au marcat familia Nistoreștilor: dragostea de Neam și spirit de sacrificiu, erudiție și înalt profesionalism, aplecare spre îndrumare și luminarea celor mulți, toate puse sub semnul și puterea Sfintei Cruci.

Dar, cel care le-a îngemănat și personificat poate mai bine ca toți, a fost primul din cei opt copii, *Aurel*, născut în primăvara anului 1882.

N-apucase a-și termina studiile, când tatăl său, răpus de boală, va trece la cele veșnice, încă tânăr fiind. Toate grijile și necazurile familiei, dar și continuarea misiunii părintelui său, vor rămâne în spatele celui care, absolvind Institutul „Andreian”, va fi sfințit la 6 decembrie 1903 ca preot-paroh al Araciului, în locul răposatului Dionisie.

Este momentul în care Aurel Nistor începe a-și clădi opera, la care va trudi timp de peste șapte decenii. Toată viața nu s-a considerat altceva decât un simplu preot, dar a ridicat această calitate la rang de virtute, din constatarea devenită principiu că „*preoția nu este o profesiune, ci un apostolat*”, după cum mărturisea el însuși¹⁰. Asemeni Mântuitorului, părintele Aurel a găsit puterea

sacrificiului de sine, pe care l-a pus în slujba fraților mai mici, ostenind din greu spre a-i vedea rânduși la școli înalte, sau spre a face zestrea surorilor. L-a pus totodată în slujba sătenilor ce-i avea de păstorit. La dreapta i-a stat vrednica-i soție, Maria, fiica preotului Moise Micu din Poiana Mărului, cea care, în 1904 va organiza și prezida „*Reuniunea Femeilor Române*” din sat¹¹.

Conștient de influența benefică a culturii asupra deșteptării conștiințelor, dar și pentru a contracara legiuirile lui Apponyi, după ce pune bazele unei biblioteci publice, în 1910 Aurel Nistor clădește Casa Culturală Românească, inaugurând-o prin tot atât de noul Cerc arăcean al Astei. De mare ajutor i-a fost mai tânărul consătean, Nicolae Colan, viitorul Mitropolit al Ardealului. O sinceră prietenie și deopotrivă prețuire îi va lega toată viața¹².

Această intensă activitate, desfășurată într-un sat și cu populație măghiară nu putea trece neobservată de autoritățile vremii, care au și calificat-o ca atare, cu atât mai mult cu cât, faima popii din Araci se răspândise în toată regiunea, determinând și alte elevări spiritual-naționale. De aceea, în ziua de 15 august 1916, din chiar altarul bisericii, părintele Aurel a fost ridicat de jandarmii unguri, pus în lanțuri și dus la gara Homorodului, ca un ocaș periculos. Bătut tot timpul, va ajunge pentru două luni în temnița de la Cluj, iar de acolo va fi internat, până în 26 iulie 1918, într-o serie de lagăre din județul Sopron, în vestul Ungariei¹³.

Firește că, la 1 Decembrie 1918, alături de frații Pompiliu și Virgiliu, se va afla pe Câmpul lui Horea, în fruntea delegației din Araci, venită să pună umărul la zidirea României Mari.

Dacă ar fi cineva tentat să-i acorde părintelui Aurel atributul de naționalist, pentru toate aceste pregnante dovezi de patriotism, firești oricărui bun Român, voi oferi în contraargumentație un singur exemplu: în faza de aplicare a reformei agrare din 1921, când stăpânii seculari ai pământurilor arăcene căutau să și le salveze prin tot felul de subterfugii, preotul Nistor i-a îndemnat pe săteni, români și unguri, spre a-i determina să-l cumpere ei, cu ajutorul Băncii „Albina”. Tot în sprijinul lor, indiferent de etnic, a înființat o serie de societăți de într-ajutorare¹⁴, dovedind astfel că înțelege să fie un păstor al tuturor sufletelor de oameni sărmani, nu numai românilor.

Reîntors de la Adunarea Constituantă în care fusese deputat, de altfel singurul moment politic din viața lui, în 1923 va fi însărcinat cu administrarea protopopiatului Sfântu Gheorghe, unde se va și muta efectiv în 1929¹⁵.

Acum începe marele efort al preotului Aurel. Numeroase sate din secuime erau locuite de români care, paradoxal, își uitaseră limba, dar își păstraseră credința ortodoxă. N-aveau lăcașe de închinăciune și n-aveau școli, dar au fost îndrumați și sprijiniți să și le clădească. Și datorită marilor străduințe ale protopopului Nistor, la care s-ar cuveni amintite și cele ale autorităților de atunci, până la cedarea Ardealului, în aceste sate se vor zidi 18 biserici ortodoxe,

între care le-aș aminti pe cele din Aita Mare, Aita Seacă, Tușnad, Bixad, Vârghiș, Baraolt, etc. Pe lângă ele, ca o nestemată, se va porni ridicarea impunătoarei catedrale din mijlocul orașului Sf. Gheorghe. Va trebui s-o părăsească zidită, dar nefinisată¹⁶. Așa cum era de așteptat, s-au găsit alți păstori harnici ce-au ostenit cu mare folos la împlinirea lucrului început.

Protopopul Aurel, în strânsă conlucrare cu Nicolae Iorga și cu concurusul Ministerului Educației Naționale, a pus la punct și aplicat un plan, conform căruia Școlile Normale din țară au „*înfiat*” câte o asemenea așezare, înzestrând-o cu biblioteci și pregătindu-i dascăli¹⁷.

Punerea în aplicare a Dictatului de la Viena îl va constrânge să părăsească protopopiatul și se va retrage, ca simplu preot, la biserica din Brașovul Vechi, unde va sluji până în 1952, când se va reîntoarce la Araci, dar nu spre odihna ce-ar fi meritat-o pe deplin, ci pentru a ridica și aici o biserică nouă, căci cutremurul din noiembrie 1940 transformase în ruină vechiul edificiu al părintelui Dionisie. Avea 75 de ani când s-a apucat de ea, iar la 82 încă se mai urca pe schele. Dar a avut bucuria și mulțumirea s-o vadă sfințită, sărbătoarea petrecându-se în 25 octombrie 1964¹⁸.

E de mirare că, în acele vremuri total anticreștine, s-a putut clădi un asemenea edificiu, ce pare o copie mai mică a catedralei din Sfântu Gheorghe.

Și tot această putere a bunului Dumnezeu i-a dăruit vrednicului său slujitor, răgaz de odihnă pământeană. Ani în care bătrânul păstor, ostenit de lungul și greul drum al vieții, s-a gândit, în fine, și la propria-i existență, pregătindu-se pentru Marea și Eterna Călătorie. Momentele de resemnată liniște venită din conștiința datoriei împlinite. De la „*masa umbrelor*” veneau să-i aline singurătatea amintirile marilor lui dispăruți, „*florile vieții mele*”, cum spunea el: soția și frații toți, unul din copii, apoi Colan și Iorga, Goga și Bârseanu, Braniște, Lupaș, Onițiu și-atâția alții dragi, dar duși¹⁹. Dar și așa, până în preajma ultimului ceas, s-a străduit să împrăștie Lumina Credinței din ușa Altarului.

S-a stins în ultima zi a lui februarie 1974, în pragul împlinirii a 92 de ani. Spre locul de odihnă veșnică l-a petrecut o mulțime de oameni, români, maghiari, sași, cinstind prin egala lor reculegere, trecerea în eternitate a unui mare suflet ce li s-a dăruit deopotrivă.

Și pentru că urmele de bine ce le-a lăsat, mai ales aici, în Sfântu Gheorghe, sunt grăitoare și de neșters, s-ar cuveni ca și una din străzile acestui municipiu să-i poarte numele, așa cum i-a purtat și pașii în osteneala de a împlini cu vrednicie poruncile marelui său dascăl spiritual, Mitropolitul Andrei Șaguna.

Note:

1. EUSEBIU ROȘCA - *Monografia Institutului Seminarial Teologic-Pedagogic „Andreian”* - Sibiu, 1911, p.155
2. GEORGE RAFIROIU - *Araci* - Salonta, 1938, p.51
3. AUREL A. NISTOR - *Însemnări, evocări, cronică familială* - ms., vol.I, p.193/2
4. GEORGE RAFIROIU - *Op.cit.* - p.107-108
5. *Ibidem* - p.104
6. GEORGE RAFIROIU - *Op.cit.* - p.103
7. ION POPESCU-PUTURI, AUGUSTIN DEAC - *Unirea Transilvaniei cu România* - București, 1972, p.479
8. GEORGE RAFIROIU - *Op.cit.* - p.103
9. ION GEORGESCU-VASTE - *Doctorul Pompiliu Nistor, un adevărat patriot* - în „Retrospective medicale”, București, 1985, p.449-453
10. AUREL A. NISTOR - *Op.cit.* - p.206
11. GEORGE RAFIROIU - *Op.cit.* - p.56
12. AUREL A. NISTOR - *Op.cit.* - p.203
13. MIRCEA PĂCURARIU - *Politica statului ungar față de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului* - Sibiu, 1986, p.194
14. *Ibidem*, p.202
15. *Ibidem*, p.221
16. *Ibidem*, p.200-201
17. GEORGE RAFIROIU - *Op.cit.* - p.98
18. AUREL A. NISTOR - *Op.cit.* - p.206
19. Amintirile autorului

Comunicare prezentată la simpozionul „Andrei Șaguna - personalitate emblematică a spiritualității românești”, din cadrul Zilelor „Andrei Șaguna”, manifestare organizată la Sfântu Gheorghe, în zilele de 3-4 iulie 1993, de către Liga Cultural-Creștină „Andrei Șaguna” cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la trecerea în eternitate a marelui ierarh și cărturar român.

Din cronica familiei Nistor

Tatăl meu, Aurel Nistor, s-a născut în Araci la 6 mai 1882 și a decedat la 28 feb. 1974, deci a trăit 92 de ani.

Clasa a I-a Primară a făcut-o la Satulung (Săcele), la școala confesională, deoarece în Arpătac nu exista școală românească, iar școli confesionale nu se îngăduiau decât cu mari greutate. Clasa I-a de liceu a făcut-o la liceul unguresc din Sf. Gheorghe, iar restul de 7 clase gimnaziale (cum se numeau atunci) plus maturitatea (bacalaureatul) le-a făcut la liceul confesional Andrei Șaguna din Brașov, liceu întreținut de Mitropolia din Sibiu. A făcut apoi 3 ani de teologie, timp în care a funcționat un an ca învățător la Feldioara, unde exista școală primară confesională.

În 1903 se căsătorește cu mama, fiica preotului Moise Micu, preot în Poiana Mărului.

În 6 decembrie este ales preot în locul bunicului.

În 15 august 1916 este luat din Biserică de jandarmii unguri și internat la Cluj, de unde apoi este internat în județul Sopron, în graniță cu Austria, de unde se întoarce în 1918, ultimul din cei peste 1000 de internați.

La 1 Decembrie 1918 ia parte în fruntea unei delegații numeroase de țărani, la Marea Adunare de la Alba Iulia, pentru a hotărî unirea Ardealului cu țara mamă.

Este ales apoi deputat în Parlamentul care s-a constituit în Adunarea Constituantă pentru a vota pe veci unirea cu Vechiul Regat.

Aflând despre unirea Ardealului, 1.000 de familii plecate în America s-au întors în țară, și el cu deputatul Romul Taflan de la Făgăraș au fost încredințați să facă totul pentru cazarea și apoi trimiterea la locul de baștină, ceea ce în grelele condiții de dezorganizare lăsate de război n-a fost o muncă ușoară.

Păstorește în Araci până în 9 decembrie 1929, când se mută la Sf. Gheorghe ca protopop, însă a fost încredințat cu conducerea oficiului protopopesesc încă din octombrie 1926.

La Sf. Gheorghe (ca și la Araci) până la cedarea Ardealului dezvoltă o activitate susținută pe tărâm bisericesc, cultural, național și economic. Este ales președintele Asociației pentru Cultura Poporului - ASTRA, în cadrul căreia depune o muncă intensivă.

În privința luptei pentru credința strămoșească și pe tărâm național, a reușit să înflăcăreze și să concentreze asemenea forțe încât s-au zidit 18 biserici în Secuime pentru românii care și-au păstrat credința în Biserica neamului. Asemenea a reușit să ridice în beton catedrala din Sf. Gheorghe, care e pe cale să fie terminată în zilele noastre (a fost sfințită în mai 1983 - n.e.). E vrednic de reținut că a găsit sprijin în prefectul de atunci Valeriu Bidu.

Bisericile din Aita Mare, Aita Seacă, Tușnad, Bicsad, Vârghiș, Baraolt etc. până la numărul de 18 stau mărturie despre lupta pentru neam, Biserică și cultură.

Nu se poate aduce lumină fără carte, fără litera tipărită a marilor înțelepți și mari patrioți. În 1903 și-a făcut călătoria de nuntă la București, pentru a aduce cărți. L-a căutat în primul rând pe Nicolae Iorga, pentru care a purtat totdeauna o admirație nemărginită. A luat atunci parte și la cursul ce acesta îl ținea în fiecare an la Vălenii de Munte. A mai fost după aceea de mai multe ori acolo. A ținut acolo și o conferință despre deznaționalizarea românilor din Secuime.

Nicolae Iorga a vizitat odată și Araciul și apoi cu tata de mai multe ori comunele deznaționalizate. Bătrânul Boieru Andrei, fost notar în Ormeniș, îmi spunea că atunci când a venit Iorga și cu tata acasă, românii l-au primit la intrarea în sat, însoțindu-l călări, în costume naționale.

Tot cu ajutorul lui Nicolae Iorga mai multe școli din București au înfiat câte o comună, donând cărți pentru a se înființa biblioteci și a se ridica troițe.

Tot ele ajutau copiii dotați pentru a face școală pedagogică spre a ajunge învățători în satul lor.

Primea „*Neamul Româneasc*” al lui Iorga pentru a fi difuzat în pături cât mai largi, precum și „*Foaia de Literatură*” și ediția pentru popor. Acest organ de cultură își schimba deseori denumirea, pentru a înșela cenzura, care cum își dădea seama de la cine vine, le confisca. Atâta dragoste avea pentru litera lui Iorga, încât în niște însemnări rămase de la el arată că la 17 ani, când ținea coarnele primului plug de fier, purta la brâu o broșură a lui Iorga din care citea pe nerăsuflăte de câte ori oprea boii să se odihnească.

Aceeași activitate neostoită a depus-o și pe teren economic, dându-și seama că un popor nu poate prospera fără o bază materială.

Pământul comunei aparținea conșilor Beldi, Nemes, Miko și Domokos. Cum primii doi voiau să-l vândă prin intermediari-speculanți altor exploatare, tata a convocat tot satul, români și unguri, pentru a-i determina să-l cumpere cu preț convenabil, cu bani împrumutați de la Banca românească „Al-

bina” și apoi să-l împartă între ei. Operația a reușit, țărani rămanând mulțumiți. Treaba n-a fost ușoară.

A înființat „Asociația pentru asigurarea bovinelor”, care plătea 80% din valoarea unei vite pierdute.

Apoi „Banca Populară de Credit”, care a funcționat până în 1930, precum și „Cooperativa Agricolă”.

De toate acestea au beneficiat atât sătenii români cât și cei unguri, existând întotdeauna o perfectă armonie între ei.

Interesant este că ungerii n-au avut nici o inițiativă în acest direcții. Nu aveau nici casă de cultură, asta pentru că n-aveau preot care să-i îndrume, iar învățătorul nu era preocupat decât de școală.

Tot sub păstorirea sa s-a clădit casa culturală, prima nu numai în comunele învecinate, dar și față de cele îndepărtate. Era înzestrată cu scenă (bină, cum i se spunea în sat) unde se jucau piese de teatru distractive, cânta corul. Întrei cei care regizau aceste spectacole și pregăteau corul, un loc de frunte a ocupat Nicolae Colan, fiu al comunei, ajuns mai târziu Mitropolitul Ardealului.

Tot în această sală se țineau conferințele societății culturale ASTRA, de către conferențieri veniți din Brașov, de multe ori pe an, care aduceau lumină în materie economică, culturală, medicală și mai ales patriotică.

Tata activa nu numai în sat sau comunele din județ, în cadrul ASTREI, dar și în județele învecinate. Cu aceste ocazii se împărțeau și foile culturale aduse din vechiul Regat. Mi-aduc aminte că-n copilărie și după aceea, în pod erau depozitate cărți, sute de broșuri și de „Foaia de literatură” sub mai multe denumiri, care apoi erau distribuite gratuit.

Odată cu Dictatul de la Viena, a trebuit să plece din Sf. Gheorghe, trecând protopop la Avrig, de unde în 1942 vine preot la Biserica din Brașovul Vechi, unde oficiază timp de 10 ani, fiind prețuit și iubit în mod deosebit. Din 1952, de când s-a întors în satul de baștină, Araci, n-a fost duminică să nu vină la biserica de aici cucernici din Brașov, spre a găsi mângâiere, încurajare, sfaturi și înțelegerea nevoilor lor sufletești. La înmormântarea lui au venit două autobuze mari cu credincioși brașoveni, deși era iarnă.

Cum s-a zidit noua biserică.

Cutremurul din 1941, a distrus biserica clădită sub păstorirea bunicului meu Dionisie, s-a transformându-se sala culturală în capelă.

În 1952, tata întorcându-se la Araci, deși avea 75 de ani, marea lui dorință a fost să se clădească o biserică nouă. Deși n-a fost înzestrat cu un trup robust, și avea etatea când oamenii termină o treabă grea, el a avut curajul s-o înceapă, măcar că timpurile nu erau de loc prielnice pentru așa ceva. A înflăcărat, în primul rând credincioșii satului, care n-au precupețit nimic pentru a-și da obolul în bani, muncă cu brațele și cu vitele (câte mai erau), și cu mân-

care caldă la meșterii zidari pentru a lucra mai cu spor, mai bine și mai frumos. Membrii fondatori au contribuit cu câte 5.000 lei, ctitorii cu 4.000 lei și binefăcătorii cu 3.000 lei. Și astfel planul bisericii făcut de arhitectul Ioan Crăciun se realiza zi de zi cu contribuția comitetului parohial și a tuturor credincioșilor într-o operă măreață.

Puterile locale erau însă insuficiente. Erau necesare fonduri mari. Și atunci a alergat, a pledat, a convins și a câștigat atâta simpatie la oameni și instituții, încât ajutoarele și daniile au venit din toată inima, și ridicarea acestui sfânt lăcaș de închinare a transformat visul lui într-o realitate. „*Nu slabele noastre puteri au făcut toate acestea, ci puterea lui Dumnezeu*”, avea obiceiul să spună.

„*Preoția nu este o profesiune, ci un apostolat*”, scria el într-o autobiografie ce din păcate n-a început-o decât în 5 iunie 1973, adică la 91 de ani și în care ultimele rânduri le-a așternut perfect citibile, la 14 iunie 1974, cu două săptămâni înainte de a deceda.

Pentru a păstra o mărturie de veci pentru orice contribuție și pentru a exista un control, a purtat o contabilitate strictă și migăloasă despre tot ce s-a dat și s-a făcut. S-au înregistrat nu numai banii sau obiectele donate, dar și orice muncă fizică oricât de mică. Mai spunea că, contează nu atât cât dai, ci dragostea cu care dai.

La fiecare duminică, după terminarea slujbei, citea în biserică toate ajutoarele și prestațiile date.

Munca a început în 1955 și a durat 6 ani. Sfințirea ei s-a făcut însă abia la 25 octombrie 1964, deoarece forurile superioare bisericesti au făcut obiecțiuni în privința picturii, așa că până la urmă a rămas nepictată.

Mi-a rămas întipărit în minte o scenă: ieșind în poarta casei parohiale cu mama, ea vede o figură pe ultima schelă - adică pe cea mai de sus - și-mi spune: „*Aurică, mi se pare că e tatăl tău*”. Apropiindu-mă se văd mai bine, constat că așa era. Avea atunci cca. 82 de ani.

La înmormântarea lui au participat peste 30 de preoți și o imensă lume pentru a-i cinsti memoria.

Tata în viața de toate zilele.

A trăit sobru. Nu mânca niciodată mult. Nu fuma, nu bea decât la ocazii și la bătrânețe câte un păhărel de vin îndulcit puțin cu zahăr. N-a intrat niciodată în cârciuma din sat sau la restaurante decât spre a mânca. Avea însă obiceiul de a lăuda, mai ales când era invitat, tot ce se aducea pe masă, spre bucuria gazdei. În schimb îi plăcea cafeaua turcească, o ceașcă pe zi.

Era aproape totdeauna bine dispus și gentil.

Avea apoi bunul obicei de a răspunde în cel mult două zile la scrisorile primite. Purta o corespondență regulată cu neamurile, prieteni și cunoscuți. Nu uita niciodată felicitările de Crăciun, Paști sau zile onomastice.

Îi plăcea munca intelectuală și cea manuală. Citea, ori de câte ori avea timp, cărți de literatură, reviste și ziare. Era la curent cu tot ce apărea. Era abonat la revista „*Luceafărul*”, la „*Astra*”, la cea teologică, la ziarele „*Gazeta Transilvaniei*”, „*Curentul*” și „*Cuvântul*”, mai apoi la „*România liberă*” și la „*Contemporanul*”. Până la reîntregirea țării era abonat la „*Neamul Românesc*” și la tot ce apărea la Vălenii de Munte. Îl adora pe Iorga, Sadoveanu, Rebreanu, Agârbiceanu, Slavici, Goga, Coșbuc și mulți alții. Era mândru de literatura noastră.

N-a făcut politică. Nu agrea moravurile politice.

I-a plăcut așa de mult interviurile luate de Ecaterina Oproiu încât a felicitat-o în scris și ea i-a răspuns în cuvinte emoționante. I-a scris și lui Dumitru Popescu, când era redactor responsabil la „*Scânteia*”, după ce-i citise „*Biletul la control*”, spunându-i că vrea să-l vadă în probleme de agricultură. Acesta l-a și invitat la redacție. Tata nu l-a găsit însă, trebuind să plece din București, lăsând pe altcineva să-l primească. Atunci i-a spus acestuia că va veni altădată. N-a mai putut merge. Voia să-și arate părerile în privința unei agriculturi mai productive și mai intensive.

Într-o zi l-am găsit citind la 80 de ani pe Lenin. Am rămas surprins. Mi-a răspuns că a împrumutat de la Biblioteca satului un volum spre a citi el direct ideile acestuia, fiind curios să le cunoască.

Vorbea, afară de limba maghiară, germana, pe care a învățat-o stând la o gazdă săsoaică și la liceu. Citea destul de curent și franceza, pe care o învățase singur. Știa mult mai multă latină decât mine, căci pe atunci se învăța latina 3-4 ore pe săptămână. Știa și destulă greacă, limbă care de asemenea se făcea serios la liceu. Avea și aptitudine pentru matematici și ar fi dorit să le urmeze la facultate, dar nu s-a putut, deoarece murind bunicul, au rămas atâția frați care trebuiau să-și facă liceul și universitatea și atâtea surori care trebuiau măritate, și cum bunica era singură nu putea munci pământul să asigure toate acestea, el a fost obligat să aleagă teologia, care era mai ieftină și mai scurtă și-i dădea posibilitatea ca venind preot la Araci să se ocupe și de agricultură. Cum însă venitul pământului era prea insuficient, a luat un împrumut mare de la „*Albina*” și a plătit partea fraților și surorilor, și astfel Pompiliu a putut face medicina la Budapesta, Virgil - teologia, Dionisie - literale la Universitatea din Leipzig și fetele măritate. Restituirea împrumutului a dăinuit până la sfârșitul primului război.

Îi făcea mare plăcere și munca fizică. Pământul trebuia lucrat, vitele îngrijite și contribuția lui la acestea însemna o economie serioasă.

Odată cu plecarea la Sf. Gheorghe, pământul a fost dat în arendă sau în parte.

După reîntoarcerea la Araci, în 1952, a reînceput munca câmpului. El avea 70 de ani, deci putere fizică redusă. A făcut ce s-a putut ca să fie plătite

cotele, ceea ce nu era o treabă ușoară. În 1962 s-a înscris primul în C.A.P., căci a înțeles (realizat) mersul vremii. Avea atunci 80 de ani. Totuși mai gospodăria. Tăia și crăpa lemne și le aducea în casă, mai săpa cu hîrlețul în grădină, aducea de la prăvălie apă minerală și alimente, etc.

Avea o deosebită plăcere de a crăpa lemnele, bucurându-se deosebit când reușea să desfacă un buștean cu noduri și cu fibre încălcite, căutând cu atenție locul și firul unde spargerea e posibilă.

Toată viața - vara și iarna - se spăla cu apă rece până la brâu, și-i plăcea să umble desculț prin curte sau grădină, spunând că talpa piciorului atingând pământul, acesta îi dă putere prin radiațiile ce le emană. Nu orice pământ, îndeosebi cel de origine vulcanică, cum este cel din regiunea unde sunt apele minerale și mofetele, emanații de acid carbonic, magnetism, etc. Asemenea îi plăcea să umble sau să stea dezbrăcat până la brîu, să facă baie de soare. Scăldatul în apa Oltului deasemenea îi făcea mare bucurie, fiind un bun înotător.

Nu era robust, a fost întotdeauna slab.

În afară de gripa spaniolă nu l-am știut bolnav grav niciodată. La 89 de ani s-a îmbolnăvit de apă la plămâni. După trei săptămâni a ieșit vindecat, fără să facă punctii, doar cu medicamente.

La 14 februarie 1974, a făcut ultimele însemnări într-un caiet în care nu demult începuse să-și scrie viața. În ultimile luni era mai obosit și se simțea că-i scad puterile. N-a zăcut propriu-zis mai mult de 10 zile. A fost conștient până aproape de ultima suflare. Când i s-a făcut maslu de către părintele Coman și părintele Pop din comună, i-a ascultat cu gravitate, făcând cruce cu destulă ușurință. N-a vorbit niciodată despre moartea sa. N-a dat nici o dispoziție în vederea ei. S-a stins ca o lumânare, deplin arsă. A murit discret, cum i-a fost și viața.

Înmormântarea, deși în luna februarie, era neîncăpătoare pentru multa lume adunată. M-a impresionat tare slujba specială pentru înmormântările preoților și rugăciunile frumos citite.

Cu moartea lui am simțit că moare și o parte din ființa mea.

*

* *

Cronica familiei Nistor, de Aurel A. Nistor (fiul protopopului Aurel Nistor); Centrul Ecleziastic de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan”, Fond Manuscrise și Xerocopii

Aurel NISTOR protopopul-cărturar (1882-1974)

Primul dintre cei opt copii ai preotului Dionisie și a Elenei Nistor (născută Stanciu), din Araci, Aurelian, s-a născut la 24 aprilie/6 mai 1882. A urmat cursurile școlii primare în Săcele și Araci (1888-1892). După absolvirea anului întâi de gimnaziu la Colegiul „Székely Mikó” din Sfântu Gheorghe, se transferă la gimnaziul brașovean „Andrei Șaguna” (1893-899). Apoi urmează cursurile Academiei Teologice „Andreiana” din Sibiu (un an a funcționat ca învățător la Feldioara).

În 1903 este hirotonisit pe seama parohiei ortodoxe Araci, în locul răposatului părinte Dionisie, preluând pe umerii săi atât necazurile familiei, cât și continuarea misiunii tatălui său. Își începe opera, la care va sluji peste șapte decenii, având-o alături pe vrednica soție Maria, fiica preotului Moise Micu din Poiana Mărului.

Conștient de faptul că singurele instituții care încercau să se opună vitregiilor abătute asupra românilor ardeleni, în condițiile istorice cunoscute ale începutului secolului XX, sunt biserica, școala și Asociațiunea ASTRA, părințele Aurel Nistor pomește cu „*însuflețire tinerească*” la întărirea acestora.

După pierderea școlii în limba română (deși copiii români erau majoritari în sat), cu ajutorul sătenilor zidește, în 1910, prima „*casă culturală*” din zonă, din fondurile lăsate prin testament de învățătorul-folclorist Dimitrie Cioflec. Pe această scenă se jucau piese de teatru, se prezentau spectacole folclorice, se recitau poezii, se prezentau concerte corale și se țineau cunoscutele conferințe culturale Astra.

În august 1916, pentru vina de a se fi identificat cu interesele și aspirațiile consătenilor săi, preotul Aurel Nistor a fost arestat, legat în lanțuri, bătut, palmuit și chinuit în temnița din Cluj, iar de acolo internat în mai multe lagăre din județul Șopron, în vestul Ungariei.

Evenimentele premergătoare Marii Uniri au avut, în mod firesc, pe preotul Aurel Nistor ca lider al românilor din Araci și din împrejurimi. Lista

celor 106 de semnături din Arpătac (azi Araci), puse pe „*Hotărârea noastră*” (document ce exprima voința de unire cu Țara), începe cu preotul Aurel Nistor. Ca președinte al Comitetului Național Român din localitate, organizează garda națională și este mesagerul sătenilor la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie 1918, unde îi va întâlni pe frații Pompiliu și Virgil.

Reîntors de la Adunarea Constituantă în care fusese deputat, se dedică cu toate puterile sale întăririi bisericii strămoșești și vindecării rănilor adânci ale trecutului.

Cu prilejul vizitei canonice în secuime a Mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan, în 1922, preotul Aurel Nistor este distins cu brâu roșu, iar peste un an este însărcinat cu administrarea protopopiatului Sfântu Gheorghe, și după trei ani de interimat, în 1926, este însăcunat oficial ca protopop de Sfântu Gheorghe.

Începe astfel o perioadă cu totul remarcabilă în viața protopopului Aurel Nistor și a credincioșilor săi ortodocși atât de greu încercați în veacurile trecute. Prin faptele sale, protopopul Aurel Nistor s-a dovedit a fi omul epocii sale. Bun cunoscător al realităților din zonă, deopotrivă om de carte, dar și conducător cu reale calități, părintele Nistor a fost părtaș la acel „*miracol*” al renașterii naționale românești din secuime ce a avut loc în perioada interbelică.

Protopopul Aurel Nistor, cu solida sa pregătire teologică, istorică și de cultură, a avut capacitatea de a reflecta asupra condiției și destinului românilor din secuime, într-o viziune obiectivă, cu luminile și umbrele prilejuite de conviețuirea cu populația de etnie maghiară și secuiască. Studiile și articolele sale, dintre care amintim: „*Crâmpeie de muncă în săcuime*”, Sf. Gheorghe, 1930; „*Problema românească din ținuturile secuizate și Biserica ortodoxă*”, Sibiu, 1939, „*Mitropolitul Nicolae și problema românească din ținutul secuizat*”, în „*Omagiu Mitropolitului Nicolae Bălan*”, Sibiu, 1939; cât și cele aflate în manuscris în fondul arhivistic de la Muzeul Bisericii „Sf. Nicolae” din Scheii Brașovului, constituie documente de referință pentru înțelegerea deplină a istoriei locale din acei ani.

Documentele vremii redau sugestiv implicarea directă și eficientă a protopopului Aurel Nistor în viața publică a județului Trei Scaune. A fost consilier orășenesc și județean, președintele Camerei de Agricultură, întâi pe raza județelor Brașov, Trei Scaune și Ciuc, apoi numai Trei Scaune, președinte al Despărțământului Județean Trei Scaune al Astei (1919-1922 și 1933-1935), președintele filialei județene a Ligii pentru unitatea culturală a românilor, membru fondator al Băncii Populare de Credit și a Cooperativei Agricole, membru în comitetele școlare, inițiator al unui muzeu de etnografie și folclor, ș.a.

În perioada interbelică, Biserica ortodoxă își îndeplinea misiunea sa în strânsă legătură cu școlile în limba română, cu instituțiile și asociațiile culturale și cu autoritățile administrației de stat. Biserica strămoșească și-a întărit

rolul de „*front al spiritualității românești, centură, brâu, cetate, în care se regăseau toți fiii neamului*”, propunându-și doar obiective bine definite: „*să întărească elementul românesc, pentru a fi în stare să reziste tuturor încercărilor (...) și să readucă, să recâștige, să redobândească pe fiii cei pierduți*”.

Printr-o muncă plină de dăruire a personalităților locale laice și religioase, și prin sprijinul primit din partea statului, a Patriarhiei și Mitropoliei Ardealului, a unor importante instituții și organizații guvernamentale și nonguvernamentale - practic a întregii țări, s-a reușit ca în 20 de ani (1920-1940) să se reînființeze în protopopiatele Sf.Gheorghe și Oituz 41 de parohii, să se construiască 30 de noi biserici, 32 de case parohiale, 25 de capele, 29 de troițe și tot atâtea clopotnițe dăruite (în cadrul unor ceremonii emoționante) de școlile normale pedagogice din întreaga țară, ce patronau școlile din județ.

În această perioadă au fost reconstruite peste 40 de scoli, catedralele din Miercurea-Ciuc și Gheorghieni, a fost începută zidirea catedralei din Sfântu Gheorghe și urma să înceapă construcția celei din Târgu Secuiesc.

Foarte importante erau realizările din sufletele oamenilor. Se reușise înlăturarea sentimentelor de frustrare și teamă, și instaurarea unui climat optim de conviețuire.

Preocupat de destinul românismului din secuime, protopopul Aurel Nistor este conștient de faptul că această problemă „*este cu mult prea mare, prea complicată și prea grea ca să poată fi rezolvată în scurt timp și de câțiva oameni*”.

După obținerea primelor rezultate favorabile, pentru a putea continua munca pe acest tărâm „*cu înzecite puteri*”, părintele Aurel Nistor considera că este necesară o bună cunoaștere a problemei, „*pregătirea planului de lucru și fixarea soluțiilor imediate, practice și realizabile (...) și apoi intrarea în miezul problemei cu puteri unite și cu colaborarea tuturor, a localnicilor, precum și a întregii țări, de sus până jos, și fără deosebire, preoții și mireni, deopotrivă*”.

Tuturor celor care doreau să se implice în soluționarea acestei probleme, Aurel Nistor le recomandă să caute mai întâi „*să cunoască de aproape și apoi să o îmbrățișeze cu dragoste și pasiune*” și să facă în așa fel încât „*problema românească din ținutul secuizat, să ajungă o problemă de stat, întrucât ea nu este de interes local, ci de interes general și național*”.

Bun cunoscător al limbii și culturii maghiare (mai cunoștea limbile germană, franceză, latină și greacă), părintele Aurel Nistor aprecia sincer calitățile concetățenilor secui, prezentând în cuvinte calde populația secuiescă și interferențele sale cu românii din zonă: „*Populația săcuiescă (spunea el în 1939), de altfel harnică, bine organizată sub raport economic, respectuoasă față de lege și autoritate, desprinde repede miezul de învelișul lucrurilor. Cine se apropie de ea cinstit, cu simțul dreptății și al corectitudinii, dându-i respectul cuvenit, își câștigă repede simpatie, chiar dacă se dovedește mare român în*

acțiunea și simțirea sa. Populația secuiască a fost în trecut și este și astăzi indusă în eroare cu privire la poporul român. I s-a format în mod meșteșugit o părere falsă asupra trecutului și calităților lui. De aceea oriunde i se dă ocazia de a descoperi adevărul, o vezi reacționând în mod spontan. De aici provine aplicarea bune înțelegeri la sate între populația secuiască și cea românească, fie că este sau nu maghiarizată. Așa se explică și împrumutarea de obiceiuri și cuvinte românești, contribuția benevolă, reciprocă, cu lucru, material și bani la zidirea de biserici, la cumpărarea de clopote, trasul clopotelor la ambele biserici la moartea fruntașilor, etc.(...), bariera dintre noi și secui fiind artificială”.

Evenimentele ce au urmat Dictatului de la Viena au afectat grav viața românilor din Ardealul cedat și relațiile interetnice. Zeci de biserici ortodoxe din județul Trei Scaune au fost profanate, iar nouă dărâmate. Printre miile de refugiați și expulzați s-a numărat și părintele Aurel Nistor. Mai întâi a fost protopop la Avrig (1940-1942), iar între anii 1942-1952, preot în parohia Brașovul Vechi, unde a fost prețuit și iubit de credincioșii săi.

Revine la Araci, găsim resursele necesare ca la 75 de ani să participe direct la construirea bisericii dărâmate de cutremurul din 1940. În finalizarea demersului său, părintele Aurel Nistor a primit sfat bun și danie generoasă din partea mitropolitului Nicolae Colan și a episcopului Veniamin Nistor (fratele său). Sfințirea Bisericii a avut loc la 25 octombrie 1964, în prezența unui număr mare de ierarhi, preoți și credincioși. Vrednicul preot Aurel Nistor a continuat să slujească până aproape la trecerea la cele veșnice, în 1973, după 70 de ani de preoție.

A trăit sobru, îmbinând în mod fericit munca intelectuală cu cea fizică. La îndemnul cărturarului brașovean, Ioan Colan, la 90 de ani, așterne pe hârtie „experiențele și observațiile sale de viață românească dintr-un colț ardelean înstrăinat”. Aflăm astfel, câteva din principiile care i-au călăuzit viața: „Să îndrăznești să începi orice lucrare, fie ea oricât de grea și care, după judecata oamenilor poate părea imposibilă”; „Identificarea sufletească cu poporul a constituit izvor de energie și de înfăptuiri nebănuite de mari”; „Izbânzile nu sunt posibile fără un climat favorabil de lucru cu principalii colaboratori”, etc.

În conferința ținută în 1936, la Academia Română și la Radio București, intitulată „Drumuri prin Secuime”, Nicolae Iorga spunea că „greșelile trecutului sunt îndreptate de o administrație nesfârșit mai bună, de un corp învățătoresc vrednic de toată lauda, dar înaintea tuturor de un admirabil cler, a cărui icoană cea mai nobilă este entuziastul protopop Aurel Nistor, vechiu cetitor al revistelor mele iredentiste pe care mi le-a arătat în marele și frumosul sat, model și pentru orice țară de înaltă cultură apuseană - Arpătac (azi Araci)”.

Prin viața sa exemplară pe tărâmul binelui spiritual, moral, material și

obștesc, prin înțelepciunea unei vieți venerabile, preotul și omul de cultură Aurel Nistor rămâne o figură luminoasă a frumoaselor meleaguri ale județului Covasna.

Bibliografie :

G.RAFIROIU - *Din ținutul săcuizat. Araci , județul Treiscaune ,*
Salonta , 1938, p.104 ;

Muzeul Bisericii „Sf.Nicolae” din Scheii Brașovului, *Fond „Protopop Aurel Nistor”* ;

Arhivele Naționale, Direcția Județeană Covasna, *Fond „Primăria Sfântu Gheorghe”*;

Protopopiatul ortodox Sf.Gheorghe, *Documente, 1920-1940* ;

ION SOIU - *Protopopul Aurel Nistor, discipol al Mitropolitului Șaguna,*
ms., Sf.Gheorghe, 1993 ;

AUREL NISTOR - *Însemnări, Evocări, Cronica familiei A. Nistor,*
ms., Brașov ,1981 ;

IOAN LĂCĂTUȘU - *Identitate și cultură la românii din secuime,*
Cluj-Napoca, 1995 , p133-154, 180-183, 185-195 .

Vezi și Ioan Lăcătușu, “Personalități din Covasna și Harghita”, Editura Carpatină, Cluj-Napoca, 1998, p.91-97.

Studii și Articole

RAPORTUL

preotului Aurel Nistor

despre prelegerile economice ținute în Țara Oltului

Preaonorat Comitet Central !

Ocupându-mă într-un mod intensiv cu economia de pământ, atât practic, cât și teoretic, am ajuns la rezultate uimitoare esperiind, că recolta obținută de mine prin o lucrare cu sistem și rațională a pământului e cu mult superioară recoltei obținute de alți plugari români din alte ținuturi. Am mai esperiat că și ceilalți plugari din comună (Arpătac, com.Treiscaune) de pe aceeași unitate de pământ scot de 2-3 ori atâta recoltă, câtă scoteau înainte de aceasta cu 8-10 ani și câtă scot azi plugarii români aproape din toate ținuturile. Lucrul se explică astfel, că fiind comuna situată lângă Țara Bârsei, plugarii noștri (asemenea plugarilor români cari locuiesc cu Sașii în aceeași comună) au început să ia exemplu de al Sași, așa că azi puțină deosebire mai e între felul lor de lucrare al pământului și între al Sașilor! Pe lângă acest exemplu, mult de tot a inițiat cultura rațională a pământului la noi - ca și în Țara Bârsei - cultura napilor de zahăr.

Deschizându-se în toamna trecută linia ferată Brașov-Făgăraș și oferindu-se și plugarilor români din Țara Oltului posibilitatea de a introduce cultura sfeclilor de zahăr - prin ușurința transportului lor la fabrica de zahăr din Bod - mulți și-au luat angajamentul de a introduce cultura lor deja în primăvara anului 1909. Fiind cultura sfeclilor de zahăr cea mai rentabilă (aducând un venit anual pro jugăr cadastral de 260-600 coroane) și pretinzând ea o lucrare mai intensivă și mai rațională a pământului (aducând enorme foloase indirecte prin creșterea producției celorlalte plante semănate în anii următori după sfecele de zahăr) plugarilor din Țara Oltului le e deschis un viitor strălucit în economie și bunăstare!

Plugarii noștri însă în genere nu pun preț - din cauza economiei primitive și lipsei de educație economică - pe foloasele indirecte, de altă parte nefiind cei din Țara Oltului deprinși cu o lucrare mai intensivă și mai migăloasă -

ca a sfeclelor de zahăr - a pământului. Venind eventual un an rău - cum de fapt a și fost acesta - prevedeam, că eventual nereușind încercarea primă cu sfeclele de zahăr, plugarii vor pune vina acestei nereușite desigur de calitatea pământului lor - neapt după părerea lor pentru o astfel de cultură - și astfel îmi era teamă ca să nu se disjunge cu totul și să nu mai încerce nici odată cu cultura sfeclelor de zahăr, fiind astfel pe multă vreme pierdută speranța unei culturi mai raționale și mai intensive a pământului.

Vedeam lipsa de instruire și luminare grabnică a lor în privința cultivei sfeclelor de zahăr și a rentabilității lor și a unei eventuale nereușite a primei încercări, de aceea am luat hotărârea de a ținea mai multe prelegeri populare economice în acele comune din țara Oltului, în care s-au angajat plugarii de ai noștri să cultive sfecle de zahăr. Pentru a-mi face posibilă această hotărâre am apelat la binevoitorul sprijin al Preonoratului Comitet Central.

P. O. Comitet mi-a și votat în ședința din 30 decembrie un ajutor de 200 coroane, anunțându-mă despre aceasta prin hârtia Nr.1166/908 cu îndatorirea de a repeta prelegerile în primăvară și despre prelegerile ținute să înainteze un raport detaliat.

Cu hotărârea de a satisface ambelor îndatoriri am și început seria prelegerilor. Interesul viu manifestat de plugarii ascultători față de prelegeri, precum și multele greșeli în ale economiei lor - purtată atât de primitiv - nu mi-au făcut posibilă rămânerea pe lângă cadrele propuse dinainte, ale prelegerii, ci în prelegerile despre cultura sfeclei de zahăr am întretesut serii întregi de prelegeri despre diferite ramuri ale economiei - după împrejurări locale.

În decursul acestor prelegeri am avut ocazia a cunoaște pe deplin stadiul actual al economiei din Țara Oltului, din care mi-am dedus concluziuni însemnate pentru viitoarea îndrumare economică a poporului. Dorind a veni cu constatări și cu propuneri concrete în această privință am voit să cunosc mai de aproape starea actuală și a altor ținuturi locuite de Români, spre care scop am fost în ținutul Sibiiului și al Târnavelor, anume în Sibiiu, Săliște, Sas-Sebeș, Cohalm (Rupea) și Paloș.

Prelegerile ținute m-au legat timp de 5 săptămâni, în primăvară fiind ocupat mult cu agende preotești, pe lângă aceea eshaurindu-mi-se cu totul ajutorul dat prin spesele de drum cu ocazia prelegerilor nu mi-a fost posibil de a satisface îndatoririi de a repeta prelegerile în Țara Oltului și în primăvară. Mă rog deci a lua cele comunicate mai sus ca explicare și scuzare pentru neputința îndeplinirii primei îndatoriri date de Preonoratul Comitet Central.

Îndatorirea a doua am onora a satisface prin următorul

Raport:

Pentru o mai bună orientare în cauză, îmi împart raportul în 4 părți, arătând în partea I-a timpul și locul prelegerilor ținute; a II-a: modul de prele-

gere și subiectul prelegerilor; a III-a: constatările făcute cu acea ocaziune; a IV-a: modalitățile de îmbunătățire serioasă a economiei rurale cu ajutorul Asociațiunii.

I. Timpul și locul prelegerilor

În	1	decembrie	1908	în	Șinca Nouă
"	2	"	"	"	Mândra
"	3	"	"	"	Ohaba
"	4	"	"	"	Vlădeni
"	9	"	"	"	Șinca Veche
"	10	"	"	"	Perșani
"	11	"	"	"	Hurez
"	12	"	"	"	Ileni
"	13	"	"	"	Răușor
"	22	"	"	"	Vad
"	23	"	"	"	Șârcaia
"	24	"	"	"	Dridif
"	25	"	"	"	Beclean
"	26	"	"	"	Cincul-mare
"	1	Februarie	am fost	în	Sibiiu
"	3	"	"	"	Săliște
"	4	"	preles	"	Sas-Sebeș
"	2	Martie	"	"	Paloș
"	2	"	"	tot	" Paloș
"	2	"	am fost	"	Cohalm (Rupea)

II. Modul de prelegere și subiectul lor

Observând eu că nu e o îmbunătățire în economia de câmp și de vite nici chiar în acele comune unde și până acuma s-au ținut și se țin an de an sistematic prelegeri populare economice - de către oameni pricepuți și de altfel bine lucrate - de aceea eu m-am abătut de la modul de predare observat la alți prelegători și de al felul de alegere și tratare a subiectelor.

A) Modul de predare.

Prelegerile nu le-am cetit, neavându-le nici scrise, ci le-am ținut liber. Întâi de toate căutam a le atrage toată atențiunea ascultătorilor asupra mea și a prelegerii, ținând-o apoi încordată în tot decursul prelegerii prin exemple plastice, luate din sfera lor de activitate, prin felurite întrebări puse ascultătorilor și

prin glume ușoare chiar; astfel că toată prelegerea nu era altceva decât o discuție sau conversație prietenească în care erau siliți toți să ia parte, fără să simtă cea mai mică oboseală. Dovadă la aceasta poate servi că, după o prelegere de 2 1/2 ore, erau tot așa de doritori de a asculta, ca și după cel dintâi sfert de oră, nearătând la finalul prelegerii nici o oboseală sau plictiseală, ci cea mai încordată atențiune. Purcederea îmi era ca următoare în ceea ce privește modul de tratare a prelegerii: la început comparam starea economică a ascultătorilor cu aceea înfloritoare a altor ținuturi în o economie rațională și înfloritoare și îi întrebam, că după părerea lor ce poate fi cauza unei diferențe atât de bătătoare la ochi. La aceasta le era răspunsul general - înrădăcinat peste tot locul - că la ei nu e așa de bun pământul ca în alte părți! Până a nu încerca măcar a dovedi părerea lor greșită, luam creta în mână și îi întrebam din unul sau altfel de plante cam ce recoltă maximală iau pe o unitate de pământ, de exemplu pe un jugăr cadastral, ca să pot scrie pe tablă! Nefiind obișnuiți cu o asemenea întrebare - căci ei nu și-au pus-o niciodată, nefăcând nici un fel de calcul - își frământau toți mintea, fără a putea da vreun răspuns. Spre a le ușura răspunsul îi întrebam astfel: de exemplu, de la spicoase de toamnă câte clăi iau de pe un jugăr în anul cel mai roditor, când e grâul mai roditor, câte grăunțe ies dintr-o clăie ș.a.m.d. Răspunsurile erau divergente unul de altul, exagerând unul și altul, prin intervenția mea însă stabileam în mod analitic răspunsul final dorit, aprobat de toți unanim. Față de recolta lor maximală puneam recolta medie din alte ținuturi cu economie rațională, care recoltă era dublu așa de mare ca a lor! Stabileam cauzele, luând rând pe rând sub analiză felul primitiv și nerațional de purcedere al lor, dovedind și explicând greșelile ce le fac ei și după aceea le arătam care e purcederea rațională, cum ar trebui să facă și ei. Acesta era miezul prelegerii, pe care o țineam strict în limbajul poporal, nefolosind nici un cuvânt, sau frază necunoscută sau măcar neînțeleasă, urmărind chiar și felul lor de gândire! etc.etc.

B) Subiectul Prelegerilor:

Subiectele prelegerilor le luăm din diferite ramuri ale economiei de câmp și vite, conformându-mă întotdeauna împrejurărilor și nevoilor locale. Astfel, anul trecut am tratat despre cultura și foloasele sfeclelor de zahăr, defectele sistemului de 3 câmpuri, felurile soiuri de arături, ogorărea, arătura adâncă și mijlocie, de toamnă, de primăvară, cultura grâului, a napilor de nutreț, a cucuruzului, a feluritelor nutrețuri, gunoiul și tratarea lui în grajd, groapă și pe locuri, gunoiera rațională, mașinile și instrumentele agricole indispensabile în o economie rațională - care în comună nu se foloseau, mașina de sămănat, tăvălugul, felul lor rațional de întrebuițare, modul cel mai favorabil de procurare, nutrirea vitelor rațională, prepararea nutrețurilor! În comuna Cincul-mare,

unde se înființase cu 1-2 ani mai înainte o însoțire de asigurare a vitelor, care însă era gata să se desființeze în urma unor abuzuri ale presoanelor din fruntea însoțirii, am vorbit despre condițiile și bazele pe cari să poată prospera o însoțire de asigurare, combătând abuzurile și arătând ca ceva concret felul de funcționare al însoțirii înființată de mine în Arpătac, care cu toate că e alcătuită din membrii Români și Unguri, totuși prosperă bine.

Toate aceste subiecte nu le-am tratat însă unul despărțit de celălalt, ci întreșesute unul în altul, după cum cereau împrejurările locale sau după firul conversației întrerupt prin vreo întrebare sau părere a vreunui ascultător. Îndată ce era vorba de ceva greșală în vreun ram de economie, o aduceam în discuție, dovedeam greșeala, până ce îi convingeam pe toți de adevărul celor spuse de mine. În genere scopul meu totdeauna era să conving cu desăvârșire pe ascultători despre fiecă greșală a lor economică, căci numai atunci eram sigur de o îndreptare, ceea ce mi-a și succes.

Rezultatul prelegerilor a fost cât se poate de mulțămitor. La începutul prelegerii ascultătorii îi vedeam nedumeriți, neîncredători, chiar sarcastici prin felul întreruperilor, dovedind că ei de la început nu-și fac vreo nădejde bună despre prelegere. În decursul prelegerilor însă încetul pe încetul se topea această neîncredere și cei mai încrezuți se pomeneau în focul discuțiunii, intrând și ei cu toată căldura, și la finalul prelegerii nu mai erau ascultătorii reci și indiferenți și neîncredători, ci erau toți una în a-și arăta recunoștința și bucuria pentru învățăturile primite, exprimându-și-o prin priviri expresive de recunoștință și aclamări călduroase. În Ohaba m-au rugat să le preleg și a doua oară în aceeași zi, ceea ce le-am îndeplinit. Cu toate acestea sara pe la cină au mai venit la cvarțir vreo 6 plugari spre a cere încă unele sfaturi economice!

În comuna Paloș, în urma prelegerilor mele, prin însoțire îndată și-au procurat două mașini de semănat și două tăvăluge.

În Sibiu-Maiuru, Cohalm și Săliște - cu toate că avizaseram dinainte pe preoții locali și cu toată intervenirea binevoitoare a d-lui Octavian Tăslăuanu - nefiind încunoștiințați plugarii despre prelegere, nu am putut ține prelegerea, nefiind nici un ascultător de față! Totuși și în aceste ținuturi mi-am luat informații despre starea actuală a economiei, care în nimic nu se deosebește de cea din Țara Oltului și - pe cât știu - de cea din aproape toate ținuturile românești.

III. Constatările făcute

În toate locurile am constatat o economie primitivă de 3 câmpuri cu ogor, spicoase de toamnă și plante de săpă, însă nici chiar în cadrele acestui sistem de economie nu purced rațional ci fac o mulțime de greșeli, a căror urmare e: roadă puțină.

a) Cea mai mare greșală a plugarilor noștri e totala lipsă și neobișnuiță

de a calcula, fără de care nu se poate purta o economie rațională. Un plugar care nu calculează nu-și poate da seama de o purcedere rațională sau greșită, nedându-și seama de rezultate și neputându-și compara rezultatele muncii lui cu ale altora! Aceasta e explicarea, că plugarii din Țara Oltului, cari sunt în apropierea domeniilor erariale, cu toate că văd zilnic cu ochii - fiind mulți angajați și la lucru pe acolo - felul rațional de economie al domeniilor, totuși până acuma nici un exemplu bun nu au luat de la acestea.

Totala lipsă de calcul o documentează și faptul că cei mai mulți nici nu știu cantitatea pământului ce posed, sau mărimea locurilor singuraticice, fără de care nu se poate orienta nici asupra cantității sămânței de semănat. Nu calculează mărimea recoltei de pe o unitate de pământ, astfel nici nu-și pot da seama despre felul recoltei și cauzele unei eventuale recolte slabe, neputând-o compara cu recolta altor ani sau a altor economi din comună sau din alte ținuturi. Nu calculează primăvara cantitatea și felul nutrețului de lipsă pentru iematal vitelor în iarna următoare, ca să știe cât și ce fel să samene în primăvară; toamna nu-și dă seama de cantitatea nutrețului înmagazinat, pentru câte vite îi ajunge etc.,etc.

De aceea e explicabilă continua criză de nutreț ce bântuie în ținuturile românești, chiar și în anii normali și cu toate că relativ plugarii români țin puține vite!

b) Uneltele cele mai indispensabile în o economie rațională lipsesc cu totul sau chiar dacă se găsesc în cazuri sporadice, nu sunt corespunzătoare și cele mai perfecționate, ci cele de sistem mai vechi și nepractice! În rare locuri se întrebuințează mașini de semănat, tăvăluge, pluguri adânci, ne mai amintind plugurile de subsol, extirpatoare, grubere, grape inelare etc.,etc.

c) Nu se face selecțiunea semințelor pentru sămănat nici la spicoase și nici la cucuruz - care e dealtfel foarte ușoară de îndeplinit. Aceasta e cauza că la semănat întrebuințează prea multă sămânță. Un caz tipic de gospodărie nerațională am experiat în comuna Vlădeni, unde plugarii pe un jugăr cadastral samănă 400 litre de grâu, în loc să samene cu mașina 130-160 litre (rămânându-le astfel un prisos de 270-240 de litre).

d) Lucrarea curentă a pământului în mare parte defectuoasă, arătura miriștei, arătura de toamnă în genere aproape nu sunt cunoscute, tot asemenea grăpatul grâului primăvara, a livezilor, tăvălugitul peste tot etc.,etc.

e) Gunoii nu se îngrijește rațional nici în groape de gunoiu nici în câmp.

f) Nutrețuri artificiale nu se cunosc aproape de loc.

g) Vitele nu se îngrijesc rațional, nu se nutresc rațional.

h) Tovărășii de ajutorare reciprocă cum sunt: de asigurarea vitelor, de consum, de procurare de instrumente și mașini agricole, de valorizarea produselor, de înmormântare etc., etc. sunt disparente.

i) Ziarele populare cu îndrumări economice și cărți și broșuri economice nu prea cetesc; instrucție economică nu primesc, căci economia intelectualilor de la sate nu e mai rațională ca a celorlalți plugari.

IV. Modalitățile prin care s-ar putea iniția din partea Asociațiunii o îmbunătățire serioasă în exploatarea pământului de către plugarii noștri

Plugarii noștri de la sate în urma firii lor conservatoare au rămas și azi pe același stadiu al economiei pe care au fost înainte de 100 de ani. Persistând atâta timp cu încăpățănare pe lângă felul lui - învechit - de lucrare al pământului ni se pune de la sine încă de la început întrebarea. că în felul acesta, oare, ce speranță putem lega de năzuințele Asociațiunii, de a sili poporul să înceapă a purta o economie tot mai rațională?

Spre aflarea răspunsului la această întrebare e necesar să analizăm în genere factorii de lipsă la trecerea economiei de pe un stadiu primitiv la unul rațional și să vedem dacă îi găsim acești factori la plugarii noștri. Factorii aceștia sunt: 1-pământul, 2-clima, 3-împrejurări favorabile, 4-capitalul circulator, 5-iubirea de muncă a plugarilor.

Analizând mai de aproape acești factori la plugarii noștri din Țara Oltului - în genere din Ardealul întreg - vom afla că toți sunt favorabili și astfel se poate spera pe lângă o muncă serioasă, bine pornită și bine organizată, la un viitor strălucit la întregul popor românesc.

Astfel :

1. *Pământul.* Plugarii noștri din Țara Oltului în general au pământ bun și - ce e mai înveselitor - mult. În privința calității pământului susțin cu toată tăria, că în unele părți, e chiar superior pământului din unele părți ale Țării Bârsei; astfel e pământ foarte bun și roditor pe lângă Olt, pretutindenea, pe la Veneția-de-Jos și în alte locuri. Nici în celelalte părți nu e însă mai pe jos pământul din Țara Bârsei - ținutul cel mai roditor din Ardeal, fiind bine lucrat. Că în Țara Oltului mai lasă mult de dorit unele calități fizice ale pământului, vina nu zace în calitatea și felul pământului, ci în felul de cultivare și lucrare: prin o lucrare rațională se poate însă îndoi ameliora. În ceea ce privește cantitatea pământului, iarăș, cei mai mulți din plugarii din Țara Oltului pot rivaliza sau sunt aproape de sașii din Țara Bârsei. Astfel de exemplu în comune ca Șinca-veche, Mândra, Grid, Veneția-de-Jos etc. au cei mai mulți 10-14 jugăre, unii 40-60 și unii și peste 70-80 de jugăre de pământ. Același raport îl găsim și pe Târnave, etc., etc.

2. *Clima.* În privința climei nu insist, căci cam aceeași e climă în cea mai mare parte a Ardealului - anumea cea stâmpărată, care e cea mai favorabilă agriculturii.

3. *Împrejurările.* În Țara Oltului sunt împrejurări favorabile unei eco-

nomii cât de raționale. Linia ferată de-a lungul ei, centre mai însemnate mai multe pentru desfacerea și valorizarea produselor agricole, drumuri de comunicație bune; fabrici sunt câteva etc., etc.

4. *Capitalul circulator* de lipsă pentru investit în economie e iarăși favorabil. Vite de lucru au bunele, uneltele economice strict necesare asemenea. Cât capital ar mai trebui pentru ca să fie investit în alte instrumente agricole necesare, precum și mașini etc. se va afla foarte ușor numai să fie convinși de folosul aceloră. Îl vor avea ușor prin însoțiri sau tovărășii ocazionale de procurat instrumente agricole, de credit Raiffeisen etc., cari de altfel se înființează de sine prin înaintare economică. Pe lângă aceea capitalul se poate ușor procura și de la băncile românești existente.

5. *Iubirea de muncă*. Aceasta e atât de bine cunoscută la poporul nostru, încât a ajuns proverbială. Afară de aceasta plugarii din Țara Oltului se disting prin o agerime deosebită și spirit de observare.

Fiind date toate aceste condițiuni favorabile și favorizatoare lipsește însăș instruirea economică, care cade în sarcina Asociațiunei. Îndeplinindu-și această sarcină va fi legată pe veșnicie de sufletul poporului și va deveni a treia instituție pe lângă: biserica și școala, fără de care nu poate dura viața poporului nostru.

Misiunea aceasta de deșteptare și instruire economică a poporului, Asociațiunea și-o va îndeplini:

1. cu ajutorul agronomului, pentru care post s-a deschis deja concurs;
2. prin prelegeri practice și intuitive în despărțăminte;
3. în legătură cu acelea prin procurare și împărțirea între popor de unelte indispensabile în o agricultură rațională!

Pentru ca instruirea economică a poporului să se întâmple cât mai în grabă și ca munca depusă spre acest scop să fie o muncă sistematică și aducătoare la scop - și nu sporadică - părerile mele în această privință - ca mijloace de executivă - le-am înaintat Prea onoratului Președinte al Asociațiunei spre a le prezenta Adunării generale din 12 octombrie a.c. ca propunere de sine stătătoare.

Mulțumind Preonoratului Comitet central pentru încrederea pusă în mine și pentru binevoitorul ajutor acordat spre realizarea în parte măcar a visului meu - să văd poporul românesc în rând cu alte popoare înaintate în cultură și bunăstare - pe lângă promisiunea de a fi, de câte ori va cere lipsa, gata a-mi oferi modestele puteri întru înaintarea poporului nostru în cele economice;

Rămân al Preonoratului Comitet Central

devotat
Aurel Nistor,
preot greco-ortodox

Din „Transilvania”, organul de presă al Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, Nr. IV, Octombrie-Decembrie 1909, p. 359-365 .

Lucruri bune din Treiscaune ! Reuniunea femeilor române greco-ortodoxe din Arpătac

În aceste zile de greu zburciun sufletesc, în care ne frământăm temându-ne de viitorul bisericii și școalelor noastre, cred, că vor fi un bun îndemn de nădejde-n viitor pentru sufletele cetitorilor unele știri de semne de viață și de înaintare tocmai din cele mai expuse ținuturi din Treiscaune, din comuna Arpătac. Dacă se pot face lucruri bune într-o comună săracă, cu populație mixtă, fără de școală românească și situată într-un ținut unde suntem expuși tuturor curentelor dușmănoase, atunci minuni se pot face în comune compacte și puternice românești, cu școli bune și având în sânul lor mai mulți bărbați luminați.

În Arpătac pe lângă tovărășie de asigurarea vitelor (formată în comunitate cu Ungurii) și pe lângă agentură a Asociației cu 4 membrii ordinari și șapte ajutători mai e și o „*Reuniune a femeilor române greco-ortodoxe, pentru înfrumusețarea bisericii*” - după câte știu singura în Treiscaune - care și-a ținut adunarea generală în ziua Sf. Cruci în 14/27 Septembrie 1909.

Reuniunea e întemeiată de 5 ani, începutul fiind cât se poate de greu. Ne fiind școală românească a trebuit luptă până a-i face pe oameni a înțelege ce e aceea reuniune și ce rost are ea, căci, cei mai mulți nici nu au mai auzit de cuvântul acesta! Le era străină cu totul și neînțeleasă o asociație cu un scop ideal - cum e înfrumusețarea bisericii - dar, ca o astfel de asociație s-o facă femeile, era ceva de pe alte tărâmurii! Pe cât e de ușor a înființa reuniuni în orașe sau sate înaintate, unde ai de lucru cu oameni luminați și-ți stau în ajutor alți bărbați cu școli, pe atât e de greu în comune unde singur preotul este cu ceva școli! E greu, dar nu e imposibil, mai ales dacă ai oameni - fără școli - dar cu inimă caldă!

Că în Arpătac a putut prinde rădăcini Reuniunea femeilor și mai ales că a înaintat, e de a să mulțămii numai astor fel de oameni și femei din comună - de care avem mulți - și mai ales unei nobile doamne, Elena Dr. Iancu Mețianu n. Grosu din Zămești, președinta de onoare a Reuniunii. Interesul viu arătat de d-sa față de prosperarea Reuniunii, precum și căldurosul sprijin moral și mate-

rial, ce ni l-a dat cu toată inima, a electrizat sufletele tuturor, așa că exemplul dat a fost urmat cu drag de multe femei din comună. Astfel că începutul, crezut de neînving, se prefăcu în muncă ușoară.

Taxa anuală ca membră a Reuniunii e 1 cor. În urma unei nobile emulațiuni însă cele mai multe membre s-au nscris cu câte 2 cor., unele cu 3 cor. și o membră cu 4 cor. anual. Din aceste taxe de membre s-a format fondul neatacabil, din ale cărui interese se pot folosi anual 3/4 părți spre înfrumusețarea bisericei. Fondul a ajuns azi la suma de cor. 598,45.

Pentru ca să înțeleagă toți oamenii din comună rostul și folosul Reuniunii și astfel să o și sprijinească, a hotărât adunarea generală încă din Ianuarie 1909 să mai înființeze un fond disponibil, alimentat cu 3/4 părți a intereselor fondului neatacabil, cu venitele petrecerilor aranjate de Reuniune, cu eventualele donațiuni și cu sumele adunate în caseta din biserică. Reuniunea încă din 1907 a pus în biserică o casetă de tinichea - dăruită de George Axente comerciant - cu scop ca cine voiește să puie în ea bani în favorul Reuniunii! Cheița casetei se păstrează în două plicuri sigilate în prezența altor 3 martori, luându-se protocol despre sumele aflate! În 1908 s-a adunat cor. 42,50 în casetă, iar în cele 8 luni din anul acesta cor. 41,80.

Capitalul fondului disponibil putându-se folosi de câte ori cere trebuința spre înfrumusețarea bisericei, adunarea generală a hotărât ca din fondul disponibil în primăvara viitoare să reparaze și renoveze cu totul biserica cu spese aproximative de cor. 600. Neavând această sumă la dispoziție adunarea generală a hotărât ridicarea chiar cu împrumut a sumei ce lipsește până la cor. 600 și repararea bisericei tot se va face!

După începutul frumos pornit sunt însă presemne, că nu va fi lipsa de acest refugiu la împrumut! Ca și până acuma, așa și cu aceasta ocazia un puternic sprijin a primit Reuniunea de la Preaiubita ei Președintă de onoare, doamna Elena Dr. Iancu Meșianu! Pe lângă suma de cor. 100 donată în 1907 și cor. 20 în anul acesta, Prea Onorata D-Sa pentru repararea bisericei a mai oferit acuma Reuniunii cor. 200. Această faptă nobilă a avut darul de a aprinde sufletele tuturor spre o îmbrățișare tot mai intensivă a Reuniunii, așa că imediat după finirea adunării au început a se înscrie membre noi și e speranța, că în scurtă vreme toate femeile din comună se vor înșira sub steagul Reuniunii!

Nobila faptă a P.O.D-Sale a îndemnat și pe alți binefăcători a o urma: astfel primarul comunei George Brânduș a oferit 50 cor., I.G. Colan comerciant (Pătărlagele, România) a trimis 40 lei, D-I Iancu Axente a colectat de la D-nii Otroban N. șef de gară (Feldioara) 10 cor., A. Spitz 5 cor., V. Bruss 5 cor., Kamner&Comp. 5 cor., toți comercianți (Brașov), G.B. Cașăș cărciumar (Vâlcele) 2 cor., parohul Aurel Nistor a colectat de la d-nii Simion F. 5 cor., N.P. Goldmann 2 cor., I.G. Eremie 2 cor., comercianți și Horvath Al. frizer 1 cor. (toți din Brașov) Ioan Vodă 2 cor., G. Nastea 2 cor. notari, d-șoara Elena Șona

60 fil. (Zămești), I. Pușcariu înv. (Poiana-Mărului) 1 cor.

Contribuiri benevole a mai căpătat Reuniunea de la d-nii Ioan Nema (Zămești) 20 cor., G. Zătică (Bod) 1 cor., Ioan Sporea, Neculae Ilie învățători (Feldioara), Victor Braniște, redactor (Brașov) câte o 1 cor., Gizella Axente (Arpătac) 1 cor.; prin domnul Iancu Axente s-a colectat de la mai mulți binefăcători 14 cor.

Fondul disponibil este azi de cor. 451.80, așa că azi reuniunea dispune cu totul de o avere de cor. 1050,25 o sumă la care acum 5 ani nici prin vis nu cutezam a ajunge.

Pe lângă recunoștința adânc săpată în inimile noastre - aducem și pe această cale mulțumirile cele mai călduroase P. onoratei doamne Elena Dr. Iancu Mețianu, precum și tuturor onoraților domni contribuitori cu darul lor benevol precum și tuturor onoratelor doamne, care deși nu locuiesc în comuna noastră, totuși - spre bun îndemn - s-au înscris și sunt membre ale Reuniunii precum: Maria Moise Micu, Elena Aron Gogonea și Ana Nec Râmbeț (Poiana-Mărului), Victoria Vasile Mereț (Bod), Reveca I. Vodă și Maria Ioan Nema (Zămești), Elena Alexandru Axente (București) și Reveca Ioan Nema (Ariujd).

Numele tuturor binefăcătorilor și membrilor Reuniunii se înscriu an de an în cartea de aur a Reuniunii și se pomenesc de 3 ori pe an la Sf. Liturgie.

Preotul Aurel Nistor,
secretarul Reuniunii.

Articol apărut în „Gazeta Transilvaniei” din Brașov , nr. 201 / 1909, vezi și Vasile Lechințan, Octavian Zegrean, „Correspondență de la românii din Secuime în Gazeta Transilvaniei din 1909” , în Angustia 4/1999, p. 285-286.

Se ivesc zorile la românii din Secuime

Secuii din Ardeal în mase mai compacte locuiesc în trei județe, în care și fomeză majoritatea absolută: Ciuc, Odorhei și Trei Scaune. Cei mai încarnați secui sunt în Trei Scaune. Aici au persecutat cu o ură asiatică tot ce e românesc. Ba mergeau în ura lor până acolo încât contestau existența românilor în județ, susținând că sunt secui românizați în decursul timpului.

În ciuda tuturor svârcolirilor lor, românii din județ și-au păstrat în cea mai mare parte limba, legea, portul și toate obiceiurile din strămoși; o parte din ei și-au păstrat numai legea și conștiința că sunt români. Pe lângă comune frumoase, curat românești, cum sunt Poiana Sărată, Buzău cu peste cinci mii de locuitori, Vâlcele, Arini, Iarăși, unde vezi mândrul nostru port românesc, sunt multe comune în care numai după nume cunoști că sunt români : Aita Mare, Medie și Seacă, Belini, Chepeț (Căpeni), Miclăușoara, Bățani, Chichiș, Dobolii, Ilieni, Lisnău, Bicfalău, Micouifalău, Cematul Inferior și Superior, Arcuș, Ghelința, Toria, orașele Târgul Săcuilor și Sfântul Gheorghe; în acestea întâlnești numai nume de familii, ca Vâncsa (Vancea), Pakular (Păcurar), Bokor (Bucur), Csiki (Ciucan), Mirese (Mircea), Oláh (român) etc., care de departe îți spun că sunt românești. În aceste comune maghiarizate avem peste tot preoți români, cari serviciul divin îl țin în limba română, predica o rostesc însă ungurește, ca să fie înțeleși de credincioși.

Populațiunea română din Trei Scaune a avut să îndure persecuțiuni foarte grele, mai ales după intrarea armatelor române în Ardeal. Dintre cei peste treizeci de preoți români din județ, au fost închiși în temniță șase, încă din toamna anului 1915 - în procesul celor 16 -fiind judecați unii la moarte prin ștreang; în 1916, o mare parte a preoților a fost dusă între sulilele jandarmilor și internată pe la Sopron, alții au avut timp să se refugieze. În 1917-1918 în întreg județul au rămas trei preoți mai bătrâni; morții se îngropau fără preoți, cu copiii nou născuți alergau credincioșii cale de zeci de kilometri, până găseau un preot să-i boteze. Iar și atunci câtă greutate până primeau *igazolvány de drum*

- ausweisurile ungurești - fiindu-le de multe ori refuzat, căci le ziceau să-și boteze copiii la prooți maghiari. S-a făcut o presiune nemaipomenită asupra românilor din județ, mai ales asupra acelor cari nu știau să vorbească românește, să se lepede de legea ortodoxă; mulți au și trecut la catolicism sau la reformați. După câștigarea României întregite, s-au reîntors o parte din ei la religia străbună.

Acești frați ai noștri trebuie întâi salvați din ghiarele maghiarismului, să învețe din nou limba românească, să îmbrace iar portul românesc, să simtă și să trăiască ca români. Aceasta și-a pus-o ca țintă conducătorii români din județ, având a stabili însă un plan de muncă întocmit și executat cu multă tragere de inimă. Primul lucru ce trebuia făcut, era să li deștepte mândria că sunt români. Până acum nu au avut ocazie să vadă comorile atât de bogate ale sufletului românesc; li s-a spus de unguri, la toate ocaziile, că să se rușineze, căci fac parte dintr-o „naționalitate” - ne negau dreptul de națiune - lipsită de cultură, săracă, întru toate inferioară celei ungurești. Li-au sugerat ideea, care a și prins, că românii sunt o rasă decăzută, urmași de slugi și păstori veniți din alte părți în Ardeal, că ei nu au nici cultură, nici lucruri de samă ca artă, port, obiceiuri etc. Ca să convingem pe acești români maghiarizați, s-a organizat în centrul județului, în orașul Sfântul Gheorghe, - mai înainte Sepsiszentgyörgy - o mare serbare populară, în ziua de duminică 15(28) septembrie, la care au luat parte fruntași și țerani din toate colțurile județului și care a reușit foarte frumos.

Pe la oarele 9 dimineața, au început să vină căruțele din toate părțile în șiruri lungi; adunându-se în piața largă a orașului; fiecare sat venia deosebit, în frunte cu preotul și cu drapelul tricolor. La oarele 9 și jumătate, au servit șaisprezece preoți îmbrăcați în odăjdii un „Te-Deum” festiv, în mijlocul pieții, aducând mulțămire Tatălui de Sus, că a ajutat soldatului român la înfăptuirea visului străvechi și că am ajuns minunea să ne vedem stăpâni în acest oraș. După serviciul divin, s-a ținut adunarea de reorganizare a Despărțământului Asociațiunii pentru Cultura și Literatura Poporului Român din județ. Sala Prefecturii era prea mică ca să încapă toți; o parte din public a rămas pe afară. S-a fixat programul de muncă, s-a ales comitetul de acțiune, s-au înscris membri foarte mulți, mai mulți ca în oricare alt județ pur românesc din Ardeal. S-au trimis telegrame M. S. Regelui, d-lui N. Iorga și Ministerului de Culte din Sibiu. La urmă au fost invitați toți românii maghiarizați, care erau de față în număr de aproape o sută, să vie lângă masa prezidențială, unde era și prefectul județului. Li s-a vorbit în limba maghiară, explicându-le rostul acestei adunări, care e anume chemată pentru ei, ca să-i readucă la tot ce e românesc. Li s-a arătat portul frumos românesc al femeilor din sală, fiind îmbrăcate țărâncele și toate doamnele în costum național, unele în costum de Săliște, altele de Bran-Rucăr, Bicz, Moldova etc., care de care mai frumos. S-au convins ei, cu ochii lor proprii, de măiestria femeii române la cusut și țesut, care nu o găsești la alte

popoare. Li s-a spus că pot să fie mândri că-s români, căci avem conducători care jertfesc timp, osteneală și bani, numai ca să vadă pe sâtean înaintat în cultură și avere. Atât de emoționați erau bieții frați ai noștri maghiarizați, încât la terminarea vorbirii, printre lacrimi, unii făcându-și cruce, au izbucnit cu toții, căci atâta știau românește: „*Trăiască România Mare!*”.

După masă a fost o mare serbare populară în piață, jucându-se toate jocurile naționale, începând cu hora, la care s-au încins toți cei de față, bătrâni și tineri, țerani, preoți și toți ceilalți intelectuali, încât nu ne încăpea piața, cea mai largă piață din câte cunosc în orașele ardelenesti. Ți-era mai mare dragul să vezi cu ce însuflețire jucau în horă românii maghiarizați, trăgând cu coada ochiului tot la vecinii din horă, cum să-și întocmească pașii, să joace și ei la fel! Și s-au deprins; după câteva minute jucau de pare că tot cu hora au crescut! S-a jucat apoi Ardeleana, Breaza, Sârba și alte jocuri. De toată frumusețea au fost jocurile câtorva părechi din Poiana Sărată, ca Năframa, Mânioasa, jucate cu atâta dexteritate și eleganță, încât credeai că vezi artiști dansând și nu țerani. Ar merita să se facă un film numai din dansurile din acea comună, cari spuneau ei că sunt peste șaptezeci la număr, tot alte și alte!

Scopul adunării și serbării a fost atins. Pentru prima oară s-au văzut adunați toți fiii județului, ca să se cunoască unii pe alții, s-au văzut uniți în hora de înfrățire; s-a pus temelie muncii de regenerare națională. Rămâne ca munca începută să se continue cu aceeași dragoste, zel și pricepere.

Preot Aurel Nistor,
Arpătac, județul Trei Scaune.

Articolul a apărut în „Neamul Românesc”, anul XIV, Nr. 227 din Oct. 1919. Din „Corespondența românilor din Treiscaune cu Nicolae Iorga în 1919”, de Petre Țurlea, în Anuarul „Angustia”, Nr. 4 - 1999, p. 343-347.

PREDICĂ **la instalarea ca protopop de** **Sf.Gheorghe**

Mulțumesc Atotputernicului Dumnezeu, că ne-a învrednicit pe noi Români ortodocși din județul Treiscaune să ajungem ziua atât de mult așteptată a sărbătoarei de azi, așezarea în scaun al primului protopop român ortodox în capitala județului (Treiscaune - n.e.).

Mulțumesc apoi cu recunoștință fiiască luminatului și prevăzătorului nostru arhiereu Înalț Preasfințitului Mitropolit Neoculăe (Bălan - n.e.), care cu ocaziunea sfințirii acestui lăcaș dumnezeesc (biserica „Sf.Gheorghe”, renovată - n.e.), și cu a vizitației canonice amănunțite, făcute în întreg cuprinsul județului înțelegând arzătoarea necesitate a organizării celor două protopopiate în județ, a depus o muncă și stăruință la înfăptuirea acestei organizații. Înțelegând înțeleptul arhiereu rostul real național al Bisericii noastre în Săcuime și în special în acest județ, ca ea să-și poată îndeplini menirea sa cât mai intensiv și cât mai repede, a despărțit vechiul protopopiat al Treiscaunelor în două: unul la Sf.Gheorghe, cu sediul aici; al doilea al Oituzului, cu sediul în Tg.Secuiesc!

După conducerea de trei ani - în mod interimar - a protopopiatului Sf. Gheorghe, poporul credincios m-a indicat ca, conducător titular al protopopiatului, exprimându-și această voință prin votul delegaților săi dat în adunarea protopopească electorală din jumătatea acestui an.

Mulțumesc I.P.S. Arhiereu precum și Prevenerabilului consiliu arhiepiscopesc din Sibiu, pentru că prin aprobarea votului adunării protopopești și-a exprimat încrederea deplină în gândul meu curat și dorul meu de muncă neobosită și gata de orice jertfă pentru binele și înaintarea credincioșilor bisericii noastre din acest județ.

Vă mulțumesc Prea cucernice Părinte consilier arhiepiscopesc (Pr. Dr. A. Gâlea - n.e.) pentru cinstea ce mi-o acordați, venind în numele I.P.S. și a Prea veneratului consiliu arhiepiscopesc, să mă instalați în scaunul de protopop al Sf. Gheorghe.

Vă mulțumesc D-le Ministru (Dr. N. Bucșan - n.e.), pentru cinstea

deosebită cu care împărtășiți Biserica noastră și credincioșii ei din Săcuime prin prezența D-Voastră la această serbare.

Vă mulțumesc D-le Prefect (Zaharia Crișan - n.e.), D-le General (Mihail Todicescu - n.e.) și domnilor din comitetul organizator pentru cinstea și atențiunea deosebit de onoratoare pentru noi de a iniția și conduce cu atâta însuflețire pregătirile acestei serbări.

Mulțumesc călduros fraților întru Hristos preoți din protopopiatul Sf. Gheorghe cu care voiesc a lucra în strânsă și frățească colaborare la rezolvirea tuturor trebuințelor bisericești. Cu cât va fi această legătură mai strânsă, înțelegerea și încrederea reciprocă mai perfectă, cu atât va fi și munca noastră dusă pentru folosul bisericei și neamului mai rodnică. Această încredere îmi va servi ca un permanent îndeemn de a-mi încorda toate puterile pentru îndeplinirea integrală a datoriei și pentru rezolvarea conștiințioasă a multelor probleme a activității mele viitoare.

Mulțumesc din tot sufletul credincioșilor bisericei noastre din protopopiat pentru exprimarea voinței lor, favorabilă pentru mine, arătându-și deplina încredere, că interesele lor naționale și bisericești vor fi bine apărate prin munca și devotamentul meu.

Știu, că întreaga suflare românească din orașul Sf. Gheorghe și din județul Treiscaune - după cum a arătat pentru mine îndeosebi de onoratoarea și în același timp și adânc îndatoritoarea serbare de azi - toată suflarea românească leagă de viitoarea mea activitatea cele mai mari speranțe, asemenea Apostolului Pavel, când se adresa lui Tit: *„Bătrânii să fie treji, cucernici, întregi la minte, sănătoși în credință, în dragoste, în răbdare”*.

În fața acestei grele chemări n-ași fi îndrăznit să-mi iau răspunderea, dacă n-ași fi trecut prin grelele încercări ale activității preoțești de 23 de ani în mijlocul iubitorilor mei credincioși din parohia Arpătac (Araci).

Încrederea deplină în ajutorul Mântuitorului Iisus Hristos, la care alergam pentru sprijin când mă împresurau neînchipuit de mari ispite, necazuri și suferințe, îmi va fi scut și apărătoare și pentru viitor, luându-l ca singură călăuză în viață, strigând *„Doamne al Puterilor, fi cu noi, că pe altul afară de tine apărător întru necazuri nu avem”*.

Avînd această încredere iau azi înaintea Sfântului altar, în mod solemn răspunderea, că-mi voi îndeplini datoria de preot, de protopop, precum și de fiu credincios al neamului și al patriei cu toată conștiința, dragostea și căldura inimii.

Inspirații luminoase și spornice pentru această muncă voi agonisi de la Mântuitorul Iisus rugându-l ca și Luca *„Doamne rămâi cu mine”*. Pe El îl voi ruga, căci El singur poate deschide un ochi de lumină și de orientare sigură în negurile vieții omenești și această lumină a Lui aduce izbânda în toiul trudei noastre.

Urmând povețele Lui, lăsându-mă în voia Lui, lucrând sub inspirația cuvântului Lui, munca-mi va rodi din belșug și va birui toate piedicile.

Cunoșterea lui Hristos din cărțile Sfintei Scripturi, apropierea de El, și urmarea Lui vor fi ținta strădaniilor mele.

Știind câte valori sufletești mocnesc sub stratul gros de pulbere al indiferenței și nepriceperii, chemarea mea, ca și a preoțimii întregi, va fi: curățirea acestei pulberi de pe conștiința creștină, luminând-o cu cunoașterea și adâncirea Sf. Scripturi. Adâncind taina ei vom descoperi calea, adevărul și viața, după care suspină sufletul nostru neliniștit și dornic de odihnă și sfințenie.

Fără de convingerea, că din cuprinsul ei vom scoate ca ajutor puterea mântuitoare a lui Hristos, vom fi și noi ca Simon Petru când într-o noapte întreagă de pescuit n-a prins nimica.

Am adâncă convingere, că luptând pentru întărirea sufletelor în credința creștină, lupt pentru întărirea neamului meu și a țării. Creștinismul creează în permanență energii morale și le inspiră directive de lucrare, luptă împotriva patimilor de rând, cari roiesc în interiorul ființei noastre omenești. El apără din răspuțeri valoarea eternă a sufletului omenesc, luând ca alianță forțele culturale pentru creațiuni spirituale iar cele economice pentru creierea instituțiilor de cultură și caritate revărsând lumină și binecuvântare.

În trecutul neamului nostru Biserica ortodoxă a identificat idealul ei creștin cu cel național; ea va trebui și în viitor să trezească interesul în jurul adevărului spiritual, care e adevărul fundamental al vieții. Problema centrală și actuală a neamului nostru este azi, *problema unei vieți interioare, problema morală*, iar dezlegarea ei o va putea da singură Evanghelia.

Aprofundarea ei va fi centrul misionarismului nostru cultural și național inaugurând o nouă eră fecundă, religioasă și culturală în tot cuprinsul satelor noastre.

Va trebui să aruncăm mreaja pentru vânarea sufletelor în idealul adevărat creștinesc. Ca să nu fie vânătoarea noastră sterpă, va trebui, după cuvintele evanghelistului Ioan XXI „*să aruncăm mreaja de-a dreapta parte a corabiei și vom afla*”, după cum a spus Hristos lui Simon Petru și celorlalți ucenici cari, până a nu le indica Isus locul de vânat, aruncaseră mreaja în zadar.

Acest ajutor al Mântuitorului, credința în Domnul a ajutat și pe fii bisericii noastre din aceste ținuturi, de-au biruit toate încercările și asupririle, nepuțându-i înfrica nici-una din suferințele, câte au potopit asupra lor veacuri de-a rândul.

Și suferințele au fost nenumărate.

Resfirați în cuprinsul județului, frații noștri, umili, disprețuiți, și-au îndeplinit datoria de oameni și creștini, nerăvnind la avutul altuia, păstrându-și cu tenacitate pe-al lor, avându-și singura mângâere în biserica care le-a păstrat

neatins sufletul.

Pe vârfuri de dealuri, la margini de sat, pitite sub umbra brazilor sau a fagilor, bisericuțele noastre, săraci de podoabe, revărsau în valuri din scundele clopotnițe spre văi glasul de aramă al clopotelor chemând credincioșii la rugăciune.

Sunt nenumărate mărturiile de alipire față de biserica strămoșească a credincioșilor noștri, cari pierzându-și în cursul vremilor limba maternă, singurul reazim l-au găsit în credința ortodoxă.

Vechile registre parohiale - de 80-100 de ani - sunt tot atâtea pagini de dragoste fierbinte de biserică și așezămintele ei zidite nu din prisosul averilor, ci din munca trudită pentru pâine. Cu câtă râvnă spuneau: „*dorind noi, credincioșii «ecleziei» române ortodoxe să ne facem și noi biserică, unde să ne rugăm lui Dumnezeu, și ne având putere de a zidi, deodată, hotărâtam să dăm an de an câte una sau mai multe ferdele, înființând fondul de bucate pentru zidirea bisericii*”. Și din aceste modeste, dar permanente contribuții s-au ridicat în fiecare sat lăcașuri de-nchinare, școale, case parohiale și cantonale.

În modestia lor, aceste lăcașuri, cu aparențe sărace și simple, trebuie să ne fie dragi, căci ele sunt mărturiile unui veac de credință tare și rodnică, de muncă răbdătoare, de inimă caldă și dragoste desinteresată. Fiecare bârnă, fiecare cărămidă sunt picuri de sudoare și lacrimi de-ale fraților noștri, vărsate în muncă trudită pe brazda ogoarelor lor.

Pilde vii și vrednice de amintire sunt zelul și devotamentul epitropilor și frunțașilor bisericii, stâlpi de tărie în credință ai bisericii și neamului. Eroism rar și suflet de martir au dovedit ei în clipe de grea încercare ale neamului nostru.

Zelul necreștinesc și contrar preceptelor evanghelice ale unor streini slujitori ai altarului și a unor organe administrative, i-a făcut să inventeze cele mai variate metode și mijloace, la început persuasive, mai apoi de presiune, la urmă de teroare, ca să silească întâi de epitropi, apoi pe alți frunțași ai bisericii noastre să se lepede de vechea credință strămoșească, știind că părăsirea ei înseamnă și pierderea ființei naționale.

Dar oricât de grele și amenințătoare au fost aceste încercări ele s-au lovit de zidul de foc al dragostei de lege și de neam al bătrânilor noștri. Volume întregi s-ar putea scrie despre eroismul lor, preferând moartea, surghiunul și despozierea averilor decât să se lepede de legea în care s-au născut. Aceste dovezi de eroism le dădeau când bisericile erau pustii, lipsite de slujbașii ei, căci conducătorii firești, preoții, erau presărați prin adâncul închisorilor, sau al lagărelor de internare din apusul vechii țări. Evoc în fața D-Voastră figurile senine și blânde ale bătrânilor eroi: Simeon Grozea, Ioan Oier, Ioan Vancea, Ioan Păcurar, Moise Ticușan, Simeon Secetă, Ioan Aldea, David Pop, David Pozna și alții, mulți, nenumărați.

Azi, când soarele libertății religioase și naționale strălucește atât de mândru pe orizontul țării noastre, acești credincioși așteaptă cu dor și nerăbdare întinderea mâinii frățești de ajutor din partea fraților mai puternici, favorizați de împrejurări mai prielnice de dezvoltare. Ei doresc formarea unei atmosfere calde, senine și primitoare, să-și poată dezvolta și ei în mod firesc energiile latente, contribuind cu păticia lor de muncă la întărirea unei României puternice și luminate.

Una din cele mai însemnate datorințe îmi va fi scoaterea la lumină a comorilor neprețuite de energie națională, care zac ascunse și nebăgate în seamă în fii neamului și bisericii noastre din acest județ, pecum și să le dăm posibilitatea să se desfășoare în deplina lor valoare pe toate terenele vieții noastre naționale și bisericesti.

Munca noastră va fi opera unei gândiri creștinești, ea nu va ataca și nu va râvni la munca și avut străin, ci va pomi în continuitatea tradiției, care a însemnat în trecut o largă toleranță. Noi românii am îngăduit și îngăduim pe pământul nostru toate credințele religioase; toate neamurile să-și măntuiască sufletul în biserica lor, în limba lor și după credința lor.

Vrem însă să se știe, că nu ne este prietin, ci dușman, cei care or voi să ne turbure conștiința, hulind biserica noastră dominantă a statului sau împiedecându-ne de a ne dezvolta în cadrele bisericii noastre. Tradițiile noastre religioase nu le schimbăm cu ale nimănu. A se atinge cineva de biserica noastră ar însemna săucidă însăși ființa noastră sufletească, înfripată de atâtea sute de ani împreună cu limba neamului prin toate întreprinderile fericite și nefericite, de care poporul nostru a avut parte pe acest pământ.

În atingerea idealului nostru, de a întemeia prin munca noastră, prin orice sacrificii, ce ni se vor cere, o Românie puternică și luminață, să ascultăm și să urmăm cuvintele S.Liturghii: „*Să iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim*”. Pe calea raționamentului oamenii nu pot fi apropiați, deoarece toate judecățile noastre-s relative, iar ceea ce e relativ nu împacă niciodată cugetul. Fie nuanțele de păreri cele mai fine, decât apele seninului ceresc și tot găsește omul pricină de-mpotrivire contra altui om. Ceia ce poate uni însă deplin pe toți, e singură iubirea.

Când iubești pe cineva îl privești cu îngăduință și treci cu vederea deosebirile marcante ale opiniilor, din dragoste mărturisești într-un gând cu acela, care ți-e drag, nefiind alt imperativ decât iubirea.

În acest semn al iubirei îmi voi continua munca; în același semn voi pomi preoțimea întreagă din protopopiatul Sf.Gheorghe munca de luminare și educare a poporului credincios, contribuind cu râvna noastră misionară la progresul moral, cultural și economic al națiunii noastre. Pentru acest scop rog din toată inima pe frații mei în Hristos preoți să-mi dea colaborarea lor sinceră și călduroasă.

Deasemenea și cu aceeași căldură rog pe toți frații creștini mireni, ca oricând mă vor vedea muncind pe calea binelui, a adevărului și a dreptății, să-mi întindă mâna frățescă și sinceră de ajutor.

Ca să-mi pot îndeplini datoriile impuse de noua chemare am lipsă în prima linie de ajutorul lui Dumnezeu, după cuvintele Mitropolitului Antim, rugându-mă bunătății lui și iubirei lui de oameni, ca să-mi lumineze mintea și să-mi întărească inima întru frica lui.

Tu Doamne ești atât de puternic, atât înțelept, și atât preabun, întărește în mine credința strămoșească, luminează-mi mintea la fiecare pas al vieții.

Îți zic Ție ca și înțeleptul Solomon: „*Trimite-mi Doamne înțelepciunea, ca să fie cu mine întru toate silințele mele, ca să cunosc, ce este bun și plăcut înaintea Ta*”.

Dă-mi Doamne putere, întărește-mă, ajută-mi să fiu vrednic a-Ți sluji Ție! Amin!

Protopop Aurel Nistor

Muzeul Bisericii „Sf. Nicolae” din Scheii Brașovului, Fond Aurel Nistor:

Mijloacele pentru întărirea bisericii ortodoxe române din Săcuime

Problema românismului din Săcuime, aci identic cu ortodoxismul, e o problemă grea și complicată, care pretinde multă trudă, zbuțiu și spirit de jertfă. Rezolvarea ei cere conlucrarea armonică a multor factori, dusă după un plan de luptă bine stabilit în toate amănuntele lui și executat cu tenacitate și consecvență. Lupta aceasta va fi eroică, cu multe și grele sacrificii, căci dușmanul e bine înarmat și așezat în poziții tari.

Când vorbim de întărirea Bisericii ortodoxe în Săcuime, înțelegem în mod natural și întărirea neamului; căci aceste două noțiuni se confundă aproape: în trecut singură Biserica ortodoxă a fost pavăza și salvatoarea naționalității; conștiința etnică a fost salvată de conștiința religiei ortodoxe.

De aceea și în căutarea mijloacelor pentru întărirea în viitor a Bisericii ortodoxe din Săcuime vom da în mod natural de aceleași mijloace, care servesc și la întărirea conștiinței etnice românești.

Nefiind scopul acestei adunări preoțești, de a fixa anumite teorii, cu discuții sterpe, teoretice, sortite să rămână în cartoanele de procese verbale ale ședințelor, ci de a stabili o linie de luptă precisă, înarmând pe luptători cu cele mai sigure și mai practice arme pentru câștigarea biruinței, astfel să-mi îngăduie Onorata adunare generală, să nu prezint o lucrare cu caracter teoretic și cu noțiuni abstracte, ci să dau mai mult o înșiruire de metode, căi și mijloace practice și imediat realizabile, scoase din experiența unei vieți întregi în Săcuime și verificată prin muncă continuă, prin luptă grea și prin suferințe mari.

Prima întrebare pe care în mod natural vă veți pune-o atât D-Voastră cât și întreaga opinie publică românească va fi: în Săcuime sunt așa de puțini Români, și dintre aceștia majoritatea și-au pierdut limba, portul și obiceiurile. Acum când se lucrează la consolidarea statului și neamului românesc, când e lipsă de atâta energie și devotament, oare nu e păcat, ca să se piardă această energie, să se cheltuiască atâtea bunuri spirituale și materiale pentru salvarea problematică a unei mâini de oameni, fără mare importanță pentru Biserica

ortodoxă și neamul românesc? N-ar fi oare mai bine să-i abandonăm și să întrebuițăm toate forțele bisericești și națiunii pentru restul neamului, nealterat în ființa sa etnică?

Răspunsul va fi clar și hotărât: **NU !**

Iată de ce: această mână de Români deznaționalizați în mare parte, din Săcuime, a dat dovadă în trecut, o dată și în prezent, că este un izvor nesecat și neprețuit de energii ortodoxe și naționale. - În marea aceasta de străini - azi cu sentimentele hotărât ostile față de tot ce e românesc, - din cele 3 județe săcuiești: Treiscaune, Ciuc și Odorheiu, se află aluatul cel bun din Evanghelie, cei câteva zeci de mii de Români ortodocși, care vor dospi toată frământătura celor câteva sute de mii de Săcui, alipindu-i cu sentimente prietenești de simpatie față de Biserica ortodoxă, statul și neamul românesc, dacă vom purcede la muncă serioasă, după un plan bine întocmit și executându-l cu tact, însă și cu hotărâre și energie.

Iată câteva dovezi despre valoarea elementului ortodox românesc din Săcuime în trecut, din care se pot trage concluzii pentru viitor.

1. În trecutul mai îndepărtat jumătate din populația celor două județe a trebuit să fie românească: găsim în statisticile anului 1763 că numai în județul Treiscaune se aflau pe atunci peste 16.000 de ortodocși; în cele trei județe se aflau pe atunci 76 de biserici românești. În 1914 erau în județul Treiscaune 32 preoți ortodocși.

2. Deși în trecut Românii de aci au fost prizonieri, lipsiți de drepturi politice și civile, săraci și fără alți conducători luminați afară de preoți, totuși s-au dovedit din cele mai vechi timpuri, ca oamenii cei mai înțeleghători ai problemelor culturale, mai iubitori de carte și de școală.

Astfel găsim într-o carte ungurească despre situația școlară din 1893 în județul Treiscaune, că dintre toate confesiunile Românii ortodocși aveau cele mai multe școli confesionale. Astfel ortodocșii aveau 30 de școli, Românii uniți au avut una singură până la 1892, când au desființat-o și pe aceea, romano-catolicii aveau 29 de școli, reformații 24 iar unitarii 3.

Între cele 30 de școli confesionale ortodoxe erau 6 în comune unde Românii nu știau românește.

Despre toate aceste școli mărturisește autorul, un bărbat erudit maghiar, că erau bine organizate și făceau progres frumos în studii.

E aproape de necrezut, de exemplu, că în comuna Dobolii-de-Jos, unde poporul nu știa românește, era școală ortodoxă încă de la 1820; învățător era Andrei Pop, cu 25 de elevi. În 1840 zidesc școală, întrecând pe Ungurii reformați, care abia 30 de ani mai târziu își edifică școală. La 1835 sunt 35 de elevi, la 1874 zidesc local nou, înființând fond școlar, din venitul căruia se procură material didactic, plătesc servitorul școlii, au școală de pomărit, din care anual se vând câte 100 de altoi.

În altă comună maghiarizată, Belini, era școală confesională ortodoxă pe la anul 1774, în Cernatul-de-Jos era pe la 1850. În orașul Sf. Gheorghe, unde asemenea nu știau românește credincioșii, atât era de bună școala română-ortodoxă, încât, scrie suscitatul autor ungar, aci își trimiteau copiii să învețe carte și mulți romano-catolici și reformați (școala funcționa din 1799 - n.c.).

În altă comună mixtă, Arpătac (Araci), unde însă Românii nu și-au pierdut limba, era școală confesională ortodoxă încă de pe la 1700, pe când Ungurii n-aveau nici urmă de școală.

3. În cele mai grele momente de urgie ale anilor 1916 și 1917 o mare parte din Românii ortodocși maghiarizați au dat dovezi de mare eroism, hotărâți a îndura cele mai grele suplicii fără a se lepăda însă de biserica ortodoxă strămoșească și prin ea de ființa lor etnică.

4. Schimbarea politică prin întregirea neamului românesc într-o singură țară, a produs cea mai curată și însușită bucurie, dovedindu-se de cei mai valoroși și conștienți cetățeni ai României întregite. E de admirat caracteristica, ce le poate servi lor de mândrie, iar nouă de învățătură, că sunt extremi de zeloși și de mândrii de bunul nume românesc! E un mare semn de bucurie pentru noi și de adâncă valoare morală pentru ei, sensibilitatea cu care urmăresc procedeele drepte și legale precum și cele de nedrepte sau abuzive ale organelor de stat românești, nefiindu-le teamă a-și manifesta semnele de aprobare sau de revoltă, fățiș, sincer și fără reticențe.

5. Arată un interes deosebit de călduros față de chestiile bisericești; nu e parohie cât de mică, în care să nu fie biserică și casă parohială; în cele mai multe filii se află biserici de zeci de ani. E edificator, de pildă, zelul unei filii cu 8 familii de ortodocși, care nu știu românește și care voiesc să zidească anul viitor o biserică. E semnificativ interesul viu ce-l poartă chestiilor bisericești episcopii, care servesc cât 20-30 de ani în această slujbă, și care cu o acuratețe și cu un zel de admirat conduc afacerile bisericești și care au dovedit în anii de grea încercare ai războiului, o persistență eroică în credința ortodoxă.

6. O împrejurare încurajatoare pentru munca noastră este și încrederea și respectul ce le arată străinii față de purtarea, curățenia și frumusețea credinței ortodoxe! Participarea străinilor la sărbătoarea Bobotezei ortodoxe, luarea de apă sfințită, de unt de lemn sfințit, cetirea molitvelor pentru bolnavii lor de către preotul ortodox, participarea lor la deniile noastre, etc, etc, arată evident o stare de spirit favorabilă pentru biserica noastră, mai ales dacă se va pomi la muncă serioasă, prin propagandă misionară bine organizată.

7. O împrejurare de caracter național prin latura ei negativă - ne servește de asemenea ca îndemn la munca de misionarism a Bisericii noastre. În urma spiritului șovinist maghiar s-a infiltrat în sufletul tuturor locuitorilor din Săcuime, Români și Săcui, prin intermediul școalei, confesiunilor străine, administrației, miliției etc., precum și a tuturor factorilor vieții de stat maghiare, convin-

gerea că poporul românesc e în toate privințele vieții spirituale și materiale cu totul inferior poporului maghiar precum și a celorlalte popoare conlocuitoare! Această stare de spirit, contrară realității și adevărului istoric, trebuie schimbat printr-o muncă sistematică și conștientă.

8. Se constată în genere o superioritate morală și materială a credincioșilor noștri față de ceilalți locuitori, explicabilă prin legătura strânsă sufletească între preoții noștri și credincioși, precum și în viața mai sobră și mai cumpătată cerută de percepțiile ortodoxe.

Toate aceste momente și împrejurări demonstrează, că energia întrebunțată pentru alipirea cât mai strânsă a românilor din Săcuime la Biserica ortodoxă, precum și ridicarea lor la o treaptă mai înaltă de lumină și cultură, este o operă patriotică, pe care Biserica noastră trebuie și vrea să o îndeplinească cu prisosință și cu dragă inimă.

După aceste premise voi trece la mijloacele speciale, care trebuie să le întrebunțăm pentru întărirea Bisericii ortodoxe din Săcuime, contribuind prin aceasta, implicit, și la întărirea patriei și a neamului românesc.

Nu amintesc aici mijloacele generale de păstorire, de misiune internă, de propagandă religioasă și culturală. Acelea se vor aplica și aici cu acea deosebire, că aici vor trebui purtate mai intensiv și cu mai multă căldură, însuflețire și persistență.

1. Cel dintâi și mai puternic mijloc de întărire a Bisericii noastre este crearea unei atmosfere de pace, de înfrățire între fruntașii și conducătorii români din ținuturile săcuiești. Experiențele dureroase din cei dintâi 8 ani de stăpânire românească, ne-au dovedit cu prisosință pierderea mare națională adusă de frecările, certurile și luptele între frații de același sânge, precum și bucuria și câștigul străinilor din aceste certuri.

„Să se lapede fiecare de sine”, să-și calce fiecare pe inimă, să-și înfrângă fiecare în suflet orice resentiment personal, să dispară dintre noi deosebirile, de orice natură ar fi ele. Într-o tabără cu toții ca fii ai aceleași biserici și aceluiași neam, în muncă comună și frățească să zidim la temelie patriei noastre.

2. Pentru ridicarea prestigiului Bisericii noastre va fi necesară edificarea câte unei biserici catedrale în centrul celor trei orașe: Sf. Gheorghe, M.Ciuc și Odorheiu, care vor fi focare de lumină și credință religioasă cu putere de radieră până în cele mai îndepărtate puncte de la periferia județelor.

3. Una din cele dintâi chemări sau cele mai bune mijloace de întărire a Bisericii noastre în Săcuime, va fi organizarea câte unui protopopiat în fiecare județ; astfel pe lângă cele două protopopiate din județul Treiscaune al Sf. Gheorghe și al Oituzului, vor mai fi înființate câte unul la Miercurea Ciuc și Odorhei.

4. Aceste protopopiate vor avea o menire specială având a fi în același timp centre misionare, de propagandă religioasă și culturală pentru Săcuime,

având a fi organizate anume în acest scop, printr-un regulament special.

5. Protopopii din ținuturile săcuiești să aibă rostul lor, așa după cum așa de bine a preconizat Î.P.S. Mitropolit Nicolae, adică să nu aibă nici unul parohie nici altă îndeletnicire decât inițiativa, conducerea și executarea planului precis de păstorit, de misiunea internă, de propaganda religioasă și de propagandă culturală.

a) În special vor avea protopopii să pregătească planul de lucru și programa amănunțită a cercurilor religioase, comunicându-le tuturor preoților din bună vreme; le vor conduce personal, dând cel mai călduros ajutor și îndrumare tuturor ca aceste cercuri religioase să corespundă menirii lor frumoase, ca prin ele să se adâncească viața și simțirea creștinească și să se întărească și înalte conștiința ortodoxă a credincioșilor.

b) Tot în același mod vor pregăti planul și programa misiunilor înteme, îndrumându-le și controlându-le, ca ele să corespundă necesităților spirituale ale credincioșilor din părțile acestea.

c) Vor pregăti un program, bine precizat dinainte ale predicilor în Dumineci și sărbători, al catehizației din școala de Duminica cu adulții precum și al citirilor biblice, ca în același timp după un plan unitar să cunoască credincioșii părțile marcante din istoria bisericii ortodoxe, în special celei românești, dogmele, cultul și organizația bisericii ortodoxe.

d) Vor îndruma și controla cu stricteță catehizarea elevilor din școlile primare, secundare și de specialitate.

e) Vor fi conducătorii propagandei culturale cu ajutorul „*Astreii*” prin conferințe, șezători culturale, proiecțiuni luminoase, biblioteci, reviste ilustrate și cărți, ca să se răspândească și îndrăgească în cercuri cât mai largi cartea și scrisul românesc.

f) Vor avea la protopopiat centre de propagandă și colportaj pentru răspândirea între credincioși a „*Luminei Satelor*”, a cărților Sfintei Scripturi, de rugăciuni, religioase, a crucilor și icoanelor sfinte, cu caracter ortodox.

g) Vor avea câte un aparat modern de proiecțiuni fixe și mobile, pentru reprezentarea pe sate a locurilor sfinte, a momentelor marcante din viața Mântuitorului, a apostolilor și a bărbaților sfinți ai bisericii ortodoxe.

h) Vor avea câte un aparat fotografic pentru fixarea și răspândirea prin presă a momentelor însemnate din viața credincioșilor ortodocși din Săcuime, a bărbaților devotați cauzei ortodoxe și naționale, a bisericilor, caselor parohiale, și a altor edificii și locuri în legătură cu viața și cultura românească din ținuturile săcuiești.

Prin aceasta și prin articolele publicate în ziare s-ar ținea permanent la suprafață interesul viu al opiniei publice pentru cauza și problemele bisericii și neamului în aceste ținuturi.

6. De aceeași importanță pentru cauza întăririi Bisericii ortodoxe e pre-

oțimea, care va trebui să ajute la executarea programului de muncă schițat mai înainte.

În special lozinca în Săcuime trebuie să fie :

a) nici o parohie fără preoți,

b) să avem preoți selecționați, care să depună maximum de muncă și suflet în apostolatul lor,

c) ca acești preoți să se poată dedica și devota întru toate misiunii lor de apostoli, va trebui bine asigurată existența lor, ca să nu fie siliți ca prin muncă, nu întotdeauna compatibilă cu rostul lor social și național, să asigure existența familiei și astfel să-și macine energia și timpul cu lucrări mai îndepărtate de misiunea lor.

Iar până la realizarea acestor dorințe, care ne-ar apropia de idealul dorit, rămâne să fixăm îndatoririle preoțimii, pe care de prezent o avem în Săcuime:

a) În fiecare școală primară catehizarea o va face preotul, cu îndrumarea și controlul protopopului.

b) Se va ține cont - cu stricteță - ca elevii sub conducerea învățătorilor ortodocși să cerceteze regulat biserica și să primească în școală o educație în spirit creștinesc și ortodox.

c) Să predice în fiecare Duminică și sărbătoare, asemenea la fiecare înmormântare și cununie, executând programa fixată de protopop și conferința preoțească. Fiecare preot va fi obligat a prezenta în scris conferinței preoțești în anul întâi 3, în al doilea 5 și în al treilea 7 predici scrise, care vor trebui dezbătute în adunările și conferințele preoțești.

d) Vor trebui să țină școală de Duminică cu adulții, precum și cetiri biblice, după planul stabilit de protopop și conferință.

e) Va fi propagandist și colportor pentru răspândirea obiectelor și cărților primite de la protopopiat.

7. Un mijloc important de întărire a Bisericii noastre sunt cercurile religioase preoțești cărora trebuie să le dăm importanța cuvenită.

Dacă în genere s-au dovedit aceste cercuri ca cel mai efectiv mijloc de misionarism și de adâncire a vieții religioase, apoi cu atât mai mult vor fi ele în aceste ținuturi, unde biserica noastră are cel mai frumos și mai bogat teren de acțiune. Singura condiție va fi ca ele să fie aranjate după un plan bine chibzuit și executate cu multă silință și însuflețire și în spirit ortodox. Organizarea lor trebuie făcută conform cerințelor de aici astfel, ca în fiecare comună să fie cerc religios o zi, iar tot la doi ani 2 zile, fie în postul Crăciunului, fie într-al Paștilor. La un cerc să aparțină 6-7 parohii și filii cu câte 5-7 preoți. Pe lângă serviciul divin în limba română vor fi predici și rugăciuni în limba maghiară, asemenea conferințe religioase din doctrina și istoria bisericii ortodoxe, cu proiecțiuni luminoase cu caracter religios. În prima zi mărturisirea credincioșilor iar în a doua zi Sf. Liturghie cu predică și împărtășirea lor cu Sf. Cuminecătură. Se vor

traduce părți frumoase din cărțile părintelui Trifa, din viața sfinților și din alți scriitori bisericești.

Se vor răspândi gratuit pentru învățarea limbii române reviste ilustrate și de copii, primite prin protopop, de la diferiți donatori.

Se vor lua fotografii diferite de interes românesc și se vor trimite prin protopop ziarelor naționale și cu dragoste față de biserică și credința ortodoxă.

8. O deosebită influență are asupra străinilor cultul nostru, când e bine executat, cu evlavie și pătrundere; să se pună cel mai mare pond (accent - n.e.) pe felul executării cultului divin, mai ales că cei mai mulți credincioși nu înțeleg limba serviciului; pe ei îi pătrunde cultul prin ochi și auz; de aceea trebuie frumos îndeplinit. Cultul să fie viu și demn, ca să poată pătrunde în inima ascultătorilor. Să se explice prin cuvântări, exortații, cercuri religioase, catehizare, înțelesul fiecărei părți a cultului.

Să se caute toate mijloacele, pentru cât mai marea frumusețe și efect al cultului.

- a) să fie biserici frumoase, în stare bună și curate;
- b) să aibă cântăreți buni, cu salariu de la stat;
- c) să fie coruri bune, conduse de cântăreț sau învățător, acordându-se premii celor mai bune coruri;
- d) bisericile să fie prevăzute cu ornamente bisericești și prapori frumoși;
- e) bisericile să fie prevăzute cu toate obiectele lipsă: clopote, vase, sfeșnice, pentru înmormântări etc.;
- f) să fie Reuniuni de femei pentru înfrumusețarea bisericii;
- g) bisericile să fie încălzite, primind combustibil de la comună;
- h) să se îndemne tineretul din *Societatea Sf. Gheorghe*, ca să participe ca organizație aparte la serviciul divin, instruit fiind în cântări bisericești, să participe activ la cult prin rostirea rugăciunilor, cetirea apostolului etc.;
- i) asemenea și cu organizația celor mari, în *Oastea Domnului*.

Afară de aceste mijloace, care atârnă de munca noastră, mai sunt și altele, care atârnă de la alți factori și organe de stat, județene și comunale și de care depinde în măsură și mai mare ca ajutându-ne să ne facă posibilă executarea cât mai grabnică și mai efectivă a planului schițat.

Amintesc totuși, în treacăt ca mijloace de o extremă importanță:

1. Schimbarea legii cultelor, ca să nu se mai pună piedici reînținerii atâtor credincioși trecuți de la biserică noastră.

2. Selecționarea învățătorilor de la școlile primare și grădinițe de copii, ca să fie ortodocși în comune cu credincioși de ai noștri și să fie pătrunși și dânsii de spirit creștin ortodox în toate manifestările vieții lor.

3. Să fie prevăzute toate sălile de învățământ, judecătorii etc. cu icoane sfinte și cu cruci ortodoxe.

4. Să se respecte repausul Duminical și sărbătorile Bisericii noastre.

5. Să se caute în toate comunele mixte, ca în posturi de răspundere și de conducere să fie puși oameni care excelează în purtare bună, în viață cinstită și iubire de muncă și în tărie de caracter.

Peste toate acestea ca încheiere: în inima fiecărui Român ortodox din aceste ținuturi să se aprindă și să ardă cu putere flacăra iubirei de neam, care se cade să lumineze tuturora!

Protopop Aurel Nistor

„Revista Teologică”, Nr. 4, 1927, p.274-284. Conferință ținută la Adunarea generală a secției Sibiu a Asociației Clerului „Andrei Șaguna”. care a avut loc la Sf. Gheorghe, 14 iulie 1927.

Nr. 620 / 930

CRÂMPEIE de muncă românească în Săcuime

Raportul oficiului protopopesc din protopopiatul Sf. Gheorghe (jud. Treiscaune) către
adunarea protopopească din 1930 despre starea protopopiatului la finea anului 1929.

Pregătit de protopopul Aurel NISTOR

Cuvânt înainte

Acest raport nu s-a pregătit pentru tipar. Adunarea protopopească din 29 Martie 1930, a decis ca el să se tipărească și distribuie tuturor fruntașilor români din Județul Treiscaune, precum și altor Români, cari se interesează de soarta fraților noștrii maghiarizați din Săcuime.

Problema românească din Săcuime nu e numai de interes local: ea ar trebui să fie problemă de stat, una și aceeași pentru orice cârmuire din fruntea țării. Ca să ajungă problemă de stat, trebuie mai întâi cunoscută, și încă în toate laturile (subl.ed.).

O modestă contribuție e și raportul de față. Biserica ortodoxă și-a înțeles rostul și misiunea ei în aceste ținuturi și nu numai de acum; o veche tradiție o obligă să continue cu tenacitate, constant și metodic, ceia ce au început strămoșii noștri.

Dumnezeu să ne fie într-ajutor:

Protopop AUREL NISTOR.

Onorată Adunare Protopopească !

Condus de dorința vie de-a primi o cât mai intensivă și mai călduroasă colaborare din partea D-Voastră, ca reprezentanți legali ai preoțimei și mirenilor ortodocși din protopopiat, la îndrumarea vieții religioase a credincioșilor

noștri, amăsurat (conform - n.ed.) art.68 al legii și statutului de organizare a Bisericii ortodoxe. V-am convocat de ziua de azi în sesiune ordinară. În împrejurările de azi, mai ales în ținuturile acestea streine de limba și credința noastră strămoșească, fiecare Român e dator să contribuie cu toată energia sa, cu tot prisosul dragostei sale creștinești, ca fiecare instituție sau organizare, care garantează sau promovează întărirea vieții sufletești a neamului, să lucreze neîncetat cu maximul de roade pozitive și folositoare. Având adâncă convingere, că între aceste organizații, un loc de frunte ocupă adunarea protopopească, ca factor de conducere, de îndrumare, de ajutor și de control, prezint în cele următoare situația întregii vieți bisericești din protopopiatul Sf.Gheorghe la sfârșitul anului 1929.

În Săcuime viața neamului românesc se identifică cu viața credincioșilor bisericii noastre. Această identificare nu este numai de dată recentă; ea se coboară adânc în trecutul îndepărtat - cu margini necunoscute - al Românilor din județul Treiscaune. N-a pâlpâit flacăra de lumină în tot trecutul acestui ținut, care să nu fi ieșit din focul inimei credincioșilor Bisericii ortodoxe. Formând ei majoritatea covârșitoare a Românilor, și lupta de apărare a comorilor sufletești - ca neam - tot cu ei a fost pornită și dusă cu grele sacrificii.

Față de această veche și frumoasă tradiție, apare cu atât mai mare și mai grea îndatorirea și răspunderea conducătorilor de azi ai Bisericii și ai neamului. În locul celor 30 și mai bine de preoți precum și a câtorva - puțini - învățători ortodocși, dinainte de război, cari erau singurii conducători ai Românilor din județ, avem pe lângă tot atâția preoți, un număr mare de învățători și mulți intelectuali, cei mai mulți fii ai Bisericii ortodoxe. Toți acești conducători nu pot, nu le e îngăduit să rămână indiferenți față de problemele vieții ortodoxe bisericești din județ, căci ele sunt în același timp și problemele vieții naționale românești.

După cum în trecut conștiința de Român - ori cât a fost ea de plăpândă, de voalată și de debilă, - a fost susținută prin biserica și credința ortodoxă, tot astfel și azi, precum și în viitor, o renaștere națională, o înviorare a sentimentului și conștiinței românești tot numai prin biserica ortodoxă se poate produce.

Biserica noastră are atâtea resurse de înviorare și de renaștere sufletească - care e singura bază sănătoasă a celei naționale - încât fii ei - fiind conducători de neam - nu trebuie să le caute în altă parte. Trebuie însă să le cunoască și să le adâncească. Această cunoaștere și adâncire formează cea mai importantă problemă a tuturor organizațiilor și unităților noastre bisericești, începând de la consiliile și adunările parohiale din parohie, trecând la aceleași din protopopiat, până la cele eparhiale și mitropolitane din arhiepiscopie și mitropolie.

Astfel ce mai grea și mai importantă chemare a adunării este: întâi să cunoască, apoi să adâncească și să facă cunoscute în cercuri cât mai largi izvoarele de renaștere sufletească ale Bisericii noastre. Toate aceste izvoare se adună

într-un singur izvor inițial, puternic și răcoritor: Iisus Hristos. Pe El trebuie mai întâi să-L cunoaștem, învățăturile Lui să le adâncim și apoi pe El și învățăturile Lui să le facem cunoscute în cerc cât mai larg, să-l vestim cu toată puterea și căldura inimii noastre.

Pe Iisus trebuie să-l coborâm în fiecare inimă românească; El să fie călă-uzitorul, luminătorul și încălzitorul fiecărui gând, cuvânt și faptă. Prin Iisus să refacem cât mai vie legătura credincioșilor cu Dumnezeu, astfel ca ei, conști-enți fiind de această legătură vie și puternică, să dovedească în fiecare manifes-tare a vieții lor cu evidență, că sunt conduși de poruncile lui D-zeu, ca fii al Lui iubitori și ascultători.

Această operă în prima linie trebuie să o îndeplinim noi, preoții; i-am și dedicat sufletul și viața noastră. Ne mai trebuie concursul sincer și colaborarea călduroasă și intensivă a celorlalți conducători mireni de la oraș și de la sat. Rugăm deci pe Onorații membrii mireni ai adunării protopopești nu numai să ne ofere acel concurs călduros, ci ca să îndemne la rândul lor și pe ceilalți mireni la cât mai intensivă colaborare.

Pentru ca să cunoaștem situația reală a vieții, întrucât este ea trăită după învățăturile lui Iisus, în sânul credincioșilor din protopopiat, vom analiza rând pe rând, cu dragoste și sinceritate singuraticele laturi ale vieții sufletești, cău-tând să contribuim cu toții la îndreptarea scăderilor sau relelor semnalate.

Pentru o mai bună orientare și pentru o mai sistematică tratare, am grupat problemele vieții noastre bisericești în 5 grupe. Această grupare nu înseamnă o diferențiere în realitatea vieții; ea este numai de ordin teoretic, ca să putem avea o reprivire mai plastică a problemelor. Vom cerceta pe rând problema: 1) viața religioasă și morală; 2) administrația bisericească; 3) viața școlară; 4) viața culturală și 5) viața economică.

A. 1) Viața religioasă-morală.

Cercetând viața religioasă a credincioșilor noștri din protopopiat, în general și în asemănare cu trecutul, constatăm un vădit progres. În urma muncii depuse de 10 ani încoace pentru adâncirea vieții religioase, a început să scadă indiferentismul religios, arătându-se interes tot mai viu pentru problemele de ordin spiritual. Acest început însă nu ne poate mulțumi; el ne arată că, intensificând munca începută și ducând-o metodic, constant și fără șovăire, ne vom apropia tot mai mult de ținta dorită: o viață cât mai aproape de desăvârșire, cu o conștiință cât mai profund creștină, cu o legătură cât mai vie cu Dumnezeu.

Credincioșii noștri duc o viață religioasă prea la suprafață și prea pasivă față de postulatele Mântuitorului. Intensificarea activității unei conștiințe adânc creștine, trebuie să ne fie lozinca, a noastră a tuturor, întâi a preoților și apoi a

mirenilor. Aceasta, în primul rând, se poate ajunge prin exemplul vieții noastre, proprii. Prin adâncirea vieții noastre duse și trăite în și prin Cristos, ca fii al Lui, luminăm, noi preoții, mai bine calea credincioșilor. Această tradiție de adâncire a vieții religioase a fost firul conducător al tuturor preocupărilor preoției în anul 1929. Prea Veneratul Consiliu arhiepiscopesc din Sibiu, în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae (Bălan - n.ed.) la fiecare ocaziune ne-a îndrumat spre această preocupare, urmărind cu viu interes munca noastră depusă și exprimându-și bucuria pentru zelul arătat. Această problemă a fost obiectul principal și al celor 5 conferințe preoțești din 1929, precum și a cercurilor religioase.

Pentru adâncirea vieții religioase a credincioșilor s-au luat de către preoție următoarele măsuri:

a) serviciul divin să fie :

1. săvârșit cu convingere, căldură și cu deplină evlavie, preotul slujitor să-și dea seama, că la Sf. Liturghie în Sf. Euharistie e prezent real însuși Iisus Hristos: simțind acest lucru, fiecare gând, fiecare gest să fie ca în prezența Fiului lui Dumnezeu. Pentru pătrunderea acestui adevăr, conferințele preoțești din anul 1929 au adâncit serviciul Sf. Liturghii, tratând sensul ei atât din punct de vedere dogmatic, cât și simbolic și mistic.

2. să se explice credincioșilor întreg cultul divin ortodox, în special Sf. Liturghie, cu atât mai vârtos cu cât majoritatea lor, necunoscând limba română în care se ține serviciul divin, nu pătrunde în înțelesul lui; de altă parte trăind ei în mijlocul altor confesiuni, lipsiți de bogatul și misticul nostru cult, ușor se pot rătăcii față de bogăția și frumusețea lui.

3. fiecare preot a fost obligat să anunțe tot din trei în trei luni, programul serviciilor divine din filii, ca nici un credincios să nu fie lipsit de mângâierea și întărirea sufletească a acestor servicii. P.V. Consiliu arhiepiscopesc cu circulara Nr. 9686 a dat prețioase și amănunțite îndrumări cu privire la slujirea Sf. Liturghii și în zilele de peste săptămână, la organizarea misiunilor parohiale, iar cu circulara Nr. 2422/930 a ordonat servirea (oficierea - n.e.) cât mai deasă a Sf. Liturghii în parohiile vacante.

Am urmărit cu atențiune executarea conștiințioasă a acestor îndrumări și sper că o să ajungem pe rând la o îndreptare tot mai mare a lipsurilor de până acum.

b) Predica s-a încetățenit tot mai mult în bisericile noastre; amvoanele bisericilor din protopopiat în anul trecut n-au fost mute. Fiecare preot a ținut - cu puține excepțiuni - în fiecare Duminică și sârbătoare predică, vestind evanghelia lui Hristos; asemenea s-au ținut cuvântări la toate înmormântările credincioșilor, precum și la cununii. În parohiile maghiarizate serviciul divin s-a ținut în limba română, iar predica în limba maghiară.

Pentru ca preoții să-și dobândească o cât mai bună pregătire teologică și astfel să poată rosti predici cât mai bune, au fost obligați să-și completeze biblioteca proprie cu cele mai bune scrieri teologice, să procure altele pe seama bibliotecilor parohiale iar biblioteca protopopească să fie accesibilă pe seama lor, contribuind spre acest scop fiecare preot anual cu suma de 200 lei.

În bugetele parohiilor pentru anul 1930 s-au luat în 17 comune suma trebuincioasă pentru procurarea valoroasei cărți: „Istoria bisericii universale” de Eusebiu Popovici în 4 volume.

Biblioteca protopopească, deși înființată de abia 2 ani, va putea cuprinde la finea anului 1930, cele mai bune reviste și scrieri teologice.

c) *citiri și șezători biblice*, împreunate cu proiecțiuni: cu vederi din locurile sfinte și cu momente din viața lui Iisus.

Din lipsă de fonduri n-am putut realiza în anul 1929 vechea dorință de-a avea un aparat de proiecțiune cu lampă de spirt sau gaz pentru satele lipsite de curent electric: de-aceia n-am putut executa nici dispozitivele proiectate cu vederi luate din minunatele scrieri ale părintelui Iosif Trifa : „*Pe urmele Mântuitorului*” și „*Intrați în oastea Domnului*”.

În anul 1930 a votat P.V. Consiliu arhiepiscopesc un ajutor de 5000 lei, pentru procurarea unui aparat de proiecțiune, astfel că, avem toată speranța ca să ne vedem vechiul gând cât mai curând realizat.

d) *propaganda religioasă* prin răspândirea de cărți și reviste religioase, icoane sfinte, conferințe etc. S-au răspândit în anul 1929, având în parte și ajutorul elevilor de la școala normală „Regina Maria” 1.450 de cărți, 1.640 reviste bisericesti (Lumina Satelor), 75 iconițe, s-au ținut 43 conferințe religioase.

e) *cercurile religioase profești*, despre cari voi aminti mai pe larg la activitatea pastorală a preoțimei.

2. Viața religioasă în orașul Sf. Gheorghe

Aflu de necesar să o menționez și anul acesta, ca pe o problemă de sine stătătoare. Credincioșii de baștină, vechi ai parohiei, cari deși și-au pierdut limba maternă, totuși și-au păstrat credința strămoșească și conștiința etnică de Români, și cari în cele mai grele timpuri și-au susținut biserica, văzându-se azi reduși ca importanță la conducerea parohiei - deși au un număr considerabil de membri în consiliul parohial - au cercetat mai rar Biserica; viața lor sufletească nu mai e așa de strâns legată de biserică. Fiind mulți dintre ei căsătoriți cu femei de altă confesiune, pe cari le agită preoții lor contra bisericii și religiei soțului, se lasă de multe ori influențați de ele, slăbind legătura cu Biserica noastră. În urma acestei împrejurări trebuie să ne îngrijim ca să închegăm o cât mai strânsă legătură între ei și Biserică. Un început bun s-a făcut în iarna anului curent,

când Societatea Culturală „Astra” a înființat un curs de limba română pe seama tineretului de sex bărbătesc. Raport amănunțit asupra rezultatului dobândit voi înainta la anul viitor.

3. Taina Pocăinței și a Sf. Cuminecături.

a) din raportul în care stau credincioșii față de aceste taine se vede gradul de adâncire a vieții lor religioase. Sub acest raport credincioșii noștri se pot împărți în două categorii: cei care știu românește și cei cari și-au uitat limba maternă. Cei dintâi se împărtășesc, o parte mai mică din ei, în postul Crăciunului și al Sf. Mării iar 95% și în postul Paștilor. Cei maghiarizați se împărtășesc odată pe an, în postul Paștilor, cam 80-90%.

b) preoții s-au mărturisit toți, cu ocaziunea conferinței preoțești, ținute la 20 Martie 1929, la duhovnicul Ioan Bucșa, paroh, în Arini.

c) elevii școalelor primare s-au mărturisit și împărtășit în Postul Paștilor.

d) elevii și elevele de la gimnaziul de băieți și fete, precum și elevele de la Școala normală de fete din Sf. Gheorghe s-au mărturisit și împărtășit de 2 ori, în postul Paștilor și al Crăciunului.

e) bolnavii din spitalul public, întemnițații din închisoare și soldații din garnizoana Sf. Gheorghe s-au mărturisit și împărtășit în postul Paștilor.

4. Cercetarea bisericii.

a) În anul trecut s-a observat în această privință o îmbunătățire. Făcându-se serviciile divine conștiincios și regulat atât în parohiile matere cât și în filiale, începând a fi prevăzute - pe încetul - bisericile cu obiectele trebuincioase, apoi prin înființarea corurilor bisericești în multe parohii, prin îndeplinirea serviciului tot cu mai multă evlavie și solemnitate, prin ținerea regulată de predici, prin servirea mai des a vecerniilor etc. a început tot mai multă lume să cerceteze biserica. E caracteristică împrejurarea că încep a cerceta biserica ortodoxă în mai multe parohii chiar Unguri de alte confesiuni, precum și bapțiști, trecuți mai ales de la reformați.

O mare piedică în calea cercetării bisericii este lipsa de cântăreți buni, mai ales în parohiile maghiarizate, cari sunt și cele mai sărace. Am făcut repetate intervenții atât prin P.V. Consiliu arhiepiscopesc, cât și prin parlamentari pentru acordarea de salarii de la stat cel puțin pentru parohiile mai sărace, maghiarizate și mai periclitate: Bățanii Mari, Bicsad, Micfalău și Aita-Mare, dar până acuma fără rezultat.

Rog Onorata Adunare protopopească să decidă facerea unei noi inter-

venții, cuprinzând parohiile maghiarizate, adăugând la cele mai sus amintite orașul Sf. Gheorghe, satele Chichiș, Dobolii de Jos, Belini, Ozun și Ormeniș.

b) coruri bisericești:

Se află în total opt și anume în:

1. Arpătac, cu 35 de membrii, sub conducerea învățătorului Dionisie Axente și în absența dânsului, a D-șoarei învățătoare Sanda Păvălașcu;
2. Bățanii Mari, cu 17 membrii, sub conducerea preotului Ioan Garcea;
3. Dobolii de Jos, cu 20 de membrii, sub conducerea învățătorului Aron Popovici;
4. Micfalău, cu 35 de membrii, sub conducerea D-nei preotese Ana Csutak;
5. Ormeniș, cu 40 de membrii, sub conducerea învățătorului Ionel Sângeorzan;
6. Ozun, cu 25 de membrii, sub conducerea notarului Ioan Gavrilescu;
7. Sf.Gheorghe, cu 35 de membrii sub conducerea elevei de clasa VI șc. normală Maria Șerban;
8. Sf.Gheorghe, cu 12 membrii sub conducerea profesorului C. Becarian, care cor în anul 1930 n-a mai funcționat.

c). conducerea copiilor de școală la biserică.

Prin stăruința actualului revizor școlar M. Ogoreanu, care ca și predecesorul său D. Cațaveiu, a îmbrățișat cu multă căldură această problemă, am observat anul trecut oarecare îmbunătățire în ducerea copiilor de către învățători în zilele de Duminică și sărbători la biserică. Având adânca și ferma convingere, că o adevărată educație a sufletului tineretului nu se poate dobândii fără cercetarea regulată a bisericii, unde prin explicarea părților de cult, ca simboale a părților de viață a Mântuitorului, prin adâncirea în rugăciune se fortifică partea nobilă a inimei copiilor, credem de datoria noastră a stăruii și mai departe, ca toți învățătorii din parohiile unde majoritatea Românilor sunt ortodocși, să fie ortodocși. Aceștia să învețe pe copii cântări bisericești, colinde, înființând coruri bisericești și să-i conducă regulat la biserică.

5. Repaosul duminical.

Se respectă în unele comune, în altele însă se fac abuzuri mari, cari ajută la brutalizarea și materializarea vieții. Conviețuirea cu alte confesiuni, cari sunt mai puțin sensibile la delicatețea sufletească, a adus mult rău și credințioșilor noștri din unele părți.

Preoții noștri, având ajutorul intelectualilor, conducători de comune, plăși și județ vor putea ușor îndrepta relele izvorâte din prea mare lăcomie de avere, care nu se mulțumește numai cu munca celor 6 zile. Chestiunea repao-

sului duminical nu este înțeleasă în tot complexul ei și astfel e tratată sau superficial sau greșit, mai ales din partea autorităților, cari nu văd în ea decât un aranjament material sau de cifre, fără a-i vedea și resortul de ordin sufletesc.

6. Viața morală.

a). În general viața morală a credincioșilor din protopopiat a fost bună. Patimi ca furtul, beția, iubirea de procese nu sunt înrădăcinate; s-au ivit numai cazuri rare sau sporadice.

Ele vor dispărea în măsura în care se va adânci viața religioasă și în măsura ce printr-o tot mai vie și mai strânsă legătură a omului cu Dumnezeu, se va întări conștiința lui creștină, din care de la sine, în mod natural va izvorî o viață morală tot mai curată și mai frumoasă, bazată pe o disciplină interioară severă și conștientă.

b). Viața familială în general luată e destul de bună, noțiunea familiei, ca centrul vieții sociale se menține. Legătura de familie se va întări și mai mult când noțiunea căsătoriei bisericești ca taină se va înrădăcina tot mai mult în inima credincioșilor. Spre acest scop preoții au luat măsuri prin predici și conferințe să arate sfințenia acestei taine, care nu se reduce numai la o legătură contractuală între bărbat și femeie, ci la încheierea căsătoriei participă și harul de sus prin binecuvântarea lui Dumnezeu, care a prefăcut în Cana din Galileia apa în vin. S-a introdus pretutindenea purtarea protocolului buneînvoini (a logodnei) ca o pregătire spirituală a tinerilor pentru taina cununiei.

c). Căsătorii mixte (unul din doi de altă confesiune) au fost 17 și anume: în Bicsad 3, Dobolii de Jos 2, Micfalău 2, Ozun 1, Sf.Gheorghe 8 și Vâlcele 1.

d). Căsătorii numai civile, fără binecuvântarea Bisericeii, au fost 11 și anume: în Băcel 1, Bicsad 4, Chichiș 2 și Sf.Gheorghe 4. Din aceștia o pereche s-a cununat și bisericește în anul 1930 și anume în Băcel. S-au luat măsuri, ca cercetându-se cauza pentru care tinerii nu au încheiat și cununia religioasă, să se delătore acele cauze și în viitor să se reducă cu totul aceste cazuri.

8. Concubinaje.

În legătură strânsă cu cele arătate mai înainte sunt concubinajele, cari mai au și altă latură. De-o parte este influența confesiunilor, în mijlocul cărora trăiesc credincioșii noștri; în bisericile protestante nefiind căsătoria taină, mai ales în biserica unitariană, mulți tineri nu mai încheie și căsătoria religioasă. Acest obicei a influențat și pe credincioșii noștri, mai ales în parohiile unde nu am avut preoți în permanență. E foarte concludent cazul din parohia Ormeniș,

unde credincioșii noștrii și-au uitat limba românească. Pe lângă vreo 150 de familii românești ortodoxe mai sunt în comună peste 200 familii de religie unitară, cari până anul trecut au fost păstoriți de un protopop. Parohia noastră neavând preot, era păstorită de parohul comunei învecinate, Apața, care și ea la rândul ei, după război, n-a avut preot în permanență decât din anul 1927 începând.

Cu ocaziunea vizitațiunii canonice din anul 1925, făcute în această parohie, cu surprindere am observat că mare parte a credincioșilor noștri n-au primit binecuvântarea Bisericii asupra căsătoriei lor; între aceștia erau chiar epitropi bisericești, membrii ai consiliului parohial și alți fruntași respectabili. Doi ani au trebuit să treacă, pe lângă repetate vizitații ale parohiei cu îndemnuri individuale, cu predici și conferințe în biserică, școală etc., până când mi-a reușit, având colaborarea activă a actualului preot din Apața, Ioan Pușcariu, ca să-i convingem să facă și cununia religioasă. Într-o Duminică am aranjat cerc religios preoțesc în parohia Ormeniș; după terminarea Sf. Liturghii am cununat cu ajutorul celor 3 preoți, 16 perechi, între cari și bătrâni, trecuți de 60 de ani, care au petrecut o viață de 20-30 de ani fără cununia religioasă. A fost un moment de-o emoție sufletească rară, care n-o pot uita ușor.

De altă parte concubinajul e mai răspândit între Țigani. În urma vieții nomade dusă de strămoșii lor, trecută ca moștenire și asupra urmașilor, sunt obișnuiți cu lipsa oricărei frâne materiale sau sufletești. Pe lângă aceasta tinerii se însoțesc înainte de ajungerea anilor de majorat, flăcăii nefiind nici recrutați. Astfel, din 144 de cazuri de concubinaj - mai puține ca în 1928 cu 11, ca în 1927 cu 14, iar ca în anul 1926 cu 16 - 80% sunt la Țigani. Cele 144 cazuri de concubinaje se repartizează astfel: Aita 2, Apața 19, Arpătac 6, Arini 13, Băcel 1, Bățanii Mari 19, Belini 8, Budila 9, Chichiș 6, Dobolii de Jos 20, Lisnău 3, Măeruș 12, Micfalău 7, Ormeniș 9, Sf. Gheorghe 5 și Vâlcele 5.

Pe baza experienței făcute cu ocaziunea vizitațiunii canonice în Apața, când am concentrat în casa unuia pe majoritatea Țiganilor și le-am arătat, prin vestirea cuvântului evangheliei, sfințenia tainei cununii și trimiterea harului ceresc asupra celor cununați prin binecuvântarea bisericii, - vom întocmi în anul acesta misiuni parohiale speciale, pentru combaterea concubinajelor, în comunele unde băntuie mai tare acest păgânesc obicei, misiuni cu un program bine stabilit și executat metodic.

8. Sudalmele.

Această pată rușinoasă și degradatoare a sufletului omenesc a început a pierde din intensitate. Vestirea continuă și însuflețită a lui Hristos, slujirea cu evlavie și căldură a Sf. Liturghii, pregătirea neîncetată a unei atmosfere crești-

ne, lupta fără teamă și constantă împotriva sudalmei, va șterge cu încetul de pe buzele credincioșilor acest rușinos obicei - ereditar la popoarele sălbătice.

9. Dumineca bolnavilor.

An de an se vădesc tot mai minunate roadele acestei manifestări a milei și dragostei creștinești, a solidarității frățești în fața suferinței. Cei care au înțeles rolul educativ al acestei inovațiuni rămân înmărmuriți de adâncimile nebănuite și bogate în bunătate a sufletului omenesc, răscolite de vestirea cuvântului de vindecare a lui Isus, rostit cătră bolnavul din Capernaum.

În Dumineca bolnavilor - Dumineca a doua din Postul Paștilor s-a colectat în bisericile din protopopiat pentru ajutorarea și mângâierea bolnavilor mai săraci, suma de lei 4650. Nu atât mărimea ajutorului material, dăruit bolnavilor săraci, determină valoarea lui morală, cât mai mult sentimentul de milă și iubire, care înfrățește în acea Duminecă, numită a bolnavilor, pe sănătoși cu cei bolnavi. Pe lângă ajutorul material, credincioșii se deprind a se ruga și pentru alții - streini de familia lor - uneori chiar dușmani, apropiindu-se astfel tot mai mult de porunca iertării, date de Isus.

10. Reuniuni de femei.

La finea anului 1929 am avut 15 Reuniuni de femei cu 844 membre și o avere de 79.370 Lei, și anume în parohiile: Aita-Medie, Arpătac, Ariujd, Arini, Băcel, Belini, Bicsad, Budila, Chichiș, Lunca Câlnic, Hălchiu, Măeruș, Micfalău, Ormeniș, Ozun, Vâlcele.

Activitatea acestor Reuniuni s-a dovedit de-o neprețuită și neașteptată sprijinire a operației de adâncire a vieții religioase întreprinse de biserică. Acolo unde s-a lucrat cu inimă curată, cu însuflețire și abnegațiune, s-a dovedit de un neprețuit ajutor sprijinul dat bisericii de apostolatul laic al femeii. Raza de influență a acestui apostolat s-a dovedit nemărginită atât în lărgime, cât și în adâncime. Astfel, aceste Reuniuni, pe lângă reparări chiar de biserici făcute în anii anteriori, în anul 1929 au desfășurat următoarea activitate:

În legătură cu :

a). biserica:

1. au ținut-o în curățenie,
2. au procurat obiectele, vasele, cărțile etc. ce lipseau,
3. au reparat odăjdiile preoțești,
4. au făcut parcuri de trandafiri și alte flori frumoase înaintea bisericii.

b). cimitirul:

1. l-au îngrijit,
2. au ținut treaz interesul pentru cultul morților.

c). caritatea:

1. au ajutat săraci cu hrană și îmbrăcăminte,
2. au adus medic și procurat medicamente gratuite bolnavilor săraci,
3. au îngropat pe cheltuiala lor pe morții săraci și pe cei ce n-aveau pe nimeni, i-au însoțit până la groapă.

d). viața socială:

1. au procurat cele necesare pentru catafalc, punându-le gratuit la dispoziția tuturora, la înmormântări,
2. au procurat pe seama Reuniunii și apoi au împrumutat pe o taxă minoră: vase și veselă pentru ocazii festive, nunți, pomeni, clăci, serbări etc.,
3. au organizat șezători culturale pentru strângerea rândurilor și îndrumarea vieții sociale, îndepărtând de la cârciumi tineri și bătrâni, bărbați și femei,
4. au procurat (de exemplu la Ozun) aparat de Radio pentru propaganda românească și pentru a aduna femeile în casa culturală. Modestul început al activității Reuniunilor de Femei din protopopiatul Sf. Gheorghe a fost călduros apreciat de Înalț Preasfințitul Mitropolit Nicolae în Circulara No.11117/929, în care lărgeste câmpul lor de activitate dând prețioase și amănunțite îndemnuri părintești pentru viitoarea activitate desfășurată de Reuniuni, ca de exemplu „*ele să pornească cruciade energice în contra atâtor aparițiuni îngrijorătoare, pline de consecințe dezastruoase. Membrele Reuniunilor de femei să năzuiască a deveni exemple vii de virtute creștinească. Cercetarea regulată a Sfintei biserici ar fi o dovadă că femeia vrea să asculte de glasul mântuitor al Bisericii etc. etc*”.

În anul curent vom căuta ca Reuniunile ce la avem, și cari se vor mai înființa, așa ca ele din nici o parohie să nu lipsească, să îmbrățișeze toate problemele ce i se impun, și să le rezolve cu toată energia, căldura și dragostea creștinească.

11. Societatea tinerimei „Sf. Gheorghe”.

Una din cele mai fericite realizări ale Bisericii noastre, pornite tot de Înalț Preasfințitul Mitropolit Nicolae, este organizarea tineretului în societate religioasă, numită „Sf. Gheorghe”, despre felul cărora de organizare, despre folosul lor etc. am arătat amănunțit în rapoartele anilor precedenți.

În protopopiatul Sf. Gheorghe au fost la finea anului 1929, cu totul 15 societăți cu 950 membrii, cu o avere de 49.548 Lei și anume în parohiile: Aita-Mare, Apața, Arpătac (Araci), Băcel, Bățanii-Mari, Bicsad, Budila, Chichiș,

Dobolii de Jos, Hăghig, Hălchiu, Măeruș, Micfalău, Ormeniș, Sf. Gheorghe și Vâlcele.

Pentru îndreptarea activității acestor societăți într-o albie cât mai rodnică a dat Înalt Preasfințitul Mitropolit Nicolae circulara No. 11116/929, în care dă îndrumări minunate și sfaturi precise și amănunțite, de exemplu: „*Patronul acestei Societăți e simbolul idealului oricărui tânăr în ziua de azi. Sf. Gheorghe trăiește în tradiția și în conștiința creștinătății ca un viteaz omorător de bălaur. Prin acest monstru creștinătatea înțelege puterea păgânismului cu toate viciile și destrăbălările omenești. Viteazul ofițer din armata împăratului Dioclețian a răpus monstrul. Sf. Gheorghe întrupează forța tinerească, închinată slujirii lui Dumnezeu, iubirea de Hristos și de aproapele, ajutorul dat celor neputincioși, tărie celor îndoelnici, umilință în succes, curaj în primejdie, feciorie neprihănită, lupta în contra minciunii și a păcatului, sinceritate desăvârșită și devotament pentru ce-i nobil și sfânt*”.

„*Preoțimea va introduce în fiecare lună un serviciu divin pentru membrii societății Sf. Gheorghe, ca slujbă de consacrare a vieții lor lui Iisus Mântui-torul. Aceste slujbe lunare de consacrare, ținute prin pregătire specială de studiu și meditație vor găsi în sufletul tinerilor pământul binecuvântat pentru rodirea cuvântului lui Dumnezeu, spre zidirea împărăției sale în sânul parohiilor noastre*”.

„*Sufletele tinere sunt înzestrate de Dumnezeu cu puteri misterioase și nu e chemare mai sfântă a preoților, decât să cultive aceste puteri latente până vor deveni cârma spre fericire a vieții individuale și colective. Societatea Sf. Gheorghe e menită să devie grădina înflorită, din care urmașii noștrii vor culege roadele vieții*”.

Conferința preoțească a preoților din protopopiat dorind să înfăptuiască cu toată inima și cât mai curând cele arătate în părinteasca circulară sus amintită, a luat ca obiect de dezbatere al ședinței sale, ținută alaltăieri la 27 Martie - tocmai această chestiune, în legătură cu educația religioasă a tineretului în familie, școală și viață prin biserică. Despre felul de executare ale celor hotărâte, precum și despre rezultatele experiențelor, voi raporta amănunțit adunării protopopești din anul 1931.

12. Tregeri religioase.

În anul 1929 au trecut de la noi la alte confesiuni 4 femei, cari s-au măritat după soți Unguri, cari au pretins ca ele să treacă la religia soțului; aceste treceri au fost în: Doblii de Jos 1, Micfalău 2 și Sf. Gheorghe 1.

De la alte confesiuni au trecut la noi 18 bărbați și 12 femei, în total 30 și anume: în filia Aita-Medie 1 bărbat și 3 femei, filia Căpeni 2 bărbați și 1

femeie, Bățanii Mari 2 bărbați, Bicsad 3 bărbați și 3 femei, Budila 1 femeie, Dobolii de Jos 4 bărbați, Lisnău 2 bărbați și 2 femei, filia Măgheruș 2 bărbați, Sf. Gheorghe 2 bărbați și 2 femei. În anul din urmă s-au întezit încercările de prozelitism forțat din partea preoților minoritari din orașul Sf. Gheorghe. În prezent e în pregătire procedura de tragerea lor la răspundere înaintea forurilor juridice.

13. Secte.

În anul trecut pe lângă cei 4 sectanți vechi, 2 în Hălchiu și 2 în Bicsad, s-au ivit câteva cazuri - ce e drept numai 2 - tocmai unde nu credeam că se pot ivi, în comuna curat românească Arini și în filia ei, tot curat românească Iarăș. În urma propagandei intensive, făcută de niște sectari streini cari lucrau ca tăetori de lemne și cari seara coborau în sat, o propagandă dusă în primul rând împotriva preoților - s-a molipsit în Iarăș o femeie și în Arini chiar clopotarul bisericii. Trecerea formală încă n-au făcut-o, se zbat încă în plasa aruncată de propagandiștii sectari.

Această trecere făcută în 2 comune curat românești, unde nu s-a mai pomenit de sectari, dovedește că nu e permis să ne încredem și să stăm cu mâinile în sân. Trebuie să ne punem pe lucru din răspuțeri pentru prevenirea rãului făcut printr-o intensivă propagandă religioasă, formând conștiințe ferme ortodoxe, pe cari să nu le poată clinti nici o încercare dușmană.

Pentru împiedecarea rãului ivit în acele comune, am predat preotului nostru broșuri de propagandă anti-sectară, cari tratează tocmai problemele cu care au fost momiți cei molipsiți de curând. Am ținut cerc religios preoțesc, atât în Arini cât și în Iarăș, unde prin conferințe, citiri biblice am arătat puterea de adevăr a bisericii ortodoxe, ca păstrătoare a credinței adevărate, așa cum a lăsat-o Isus creștinilor. Cercul religios a produs și a lăsat o atmosferă sufletească însuflețită între credincioși. Tot atunci am distribuit mai multe cărți religioase, și calendare de la „*Lumina Satelor*” și „*Oastea Domnului*”.

Chestiunea sectelor o vom urmări în permanență și o vom studia temeinic ca să prevenim și împiedecăm orice primejdie ce s-ar putea ivi în viitor și care ar putea amenința nu numai temelia bisericii noastre, ci și a statului român.

14. Alcoolismul.

Prin închiderea cârciumelor în Dumineci și sărbători s-a pus stavilă alcoolismului; constatăm că prin măsurile luate s-au împuținat mai ales consumarea băuturilor tari, cu procent mare de alcool. S-au făcut încercări de

redeschidere a cârciumelor, dar în urma atitudinii luate de cei trei preoți, cari suuntem membrii comisiei interimare județene, fiind sprijiniți de prefectul județului și de ceilalți membri, încercarea n-a reușit.

Fiind informat că în localurile cu brevet de temperanță, prin abuz, s-ar consuma în unele comune și băuturi alcoolice, pe lângă intervenția făcută de jandarmerie și organele comunale, de-a cerceta cauza și de-a raporta, vom completa investigațiile prin preoți, ca să împiedecăm o eventuală primejdie - cu atât mai mare - cu cât se prezintă deghizată.

De altfel în urma constatărilor făcute de jandarmerie, până acuma s-au închis 14 localuri de temperanță care au vândut băuturi alcoolice tari.

B. 15) Activitatea pastorală a preoțimei.

Aci voim a aminti numai pe scurt și în contururi generale activitatea pastorală a preoților din protopopiat. Amănunțele se găsesc în rapoartele conferințelor preoțești, cari au ca obiect și preocupare tocmai această activitate, precum și organizarea și desfășurarea ei. În general, constat că pe acest teren e un mare și netăgăduit progres. Preocuparea principală a preoțimei este azi de ordin spiritual. Problemele, care se mențin în continuu la suprafață sunt cele ce privesc viața sufletească. S-a schimbat cu totul mentalitatea și concepția de viață a preoțimei. De la venirea în fruntea arhiepiscopiei a Înalț Presfințitului Mitropolit Dr. Nicolae Bălan, preocuparea de căpetenie a Bisericii și preoțimei noastre nu mai este partea materială a vieții; în primul plan de preocupare, de viață și de luptă au pășit problemele unei vieți superioare spirituale, rămânând celelalte pe planul al doilea.

Preoții din protopopiat înțelegând ierarhul lor ca pe păstorul lor bun și înțelept, i-au primit îndemnurile părintești cu încredere și pe lângă toate greutățile - înzecite aici în Săcuime - și pe lângă cunoștința slabelor puteri, a purces cu bărbăție la muncă în două direcțiuni:

- la o pregătire cât mai temeinică, teologică, prin aprofundarea celor mai bune scrieri, cărți și reviste ortodoxe,
- răspândirea învățăturilor Mântuitorului, predicând și învățând poporul.

16. Conferințele preoțești.

S-au ținut în total 5, cu toți preoții din protopopiat, și anume în lunile Februarie, Martie, Iulie, Octombrie și Noembrie. În aceste conferințe s-au tratat pe lângă chestiunile aparținătoare organizației „Asociației Clerului Andrei

Șaguna, despărțământul Sf. Gheorghe", problemele vecerniei, utreniei, liturghiei, a mărturisirii, a Sf. Împărtășiri, predica, uniformizarea serviciului divin etc. citindu-se 19 lucrări, 10 conferințe, 5 predici și nenumărate rapoarte și dări de seamă.

17. Cercurile religioase preoțești.

Parohiile protopopiatului au aparținut la 4 cercuri religioase: Vâlcele, Aita-Mare, Sf. Gheorghe și Ozun; câteva parohii au fost alăturate la cercuri religioase vecine din protopopiatele Oituz și Brașov. În total s-au ținut 21 de cercuri religioase cu predici, conferințe, citiri biblice, organizarea tinerimii și a Reuniunilor de Femei etc.

18. Conferințe religioase pentru intelectuali.

În cadrele „Astri”, subsemnatul am ținut 2 conferințe: 1. despre Apostolatul laic și 2. Andrei Șaguna. În anul acesta am început o serie de conferințe religioase în Postul Paștilor, ținute nu numai de noi, preoții din orașul Sf. Gheorghe, ci și de mireni. Raport amănunțit vom înainta asupra acestor conferințe cu ocazia adunării protopopești viitoare.

19. Propaganda religioasă.

Pe lângă cele amintite la punctul 1.A.4., relev ez ca cel mai puternic mijloc de propagandă religioasă scrierile părintelui Trifa din Sibiu, „*Oastea Domnului*”, înființată de dânsul și cu ramificații în cele mai ascunse colțuri ale țării, *Societatea tineretului „Sf. Gheorghe”, Reuniunile de Femei*, de cari am mai făcut amintire. În „*Oastea Domnului*” s-au înscris anul trecut 45 de persoane. Rămâne ca această problemă să fie rezolvată în anul 1930, ca minunat semn despre puterea de prefacere interioară ce o are credința adevărată a unui creștin ortodox, adâncit în învățăturile lui Hristos.

II. Viața administrativă bisericească.

20. Oficiul protopopes c.

Deși sunt numai trei ani de când ființează în Sf.Gheorghe oficiul protopopes c, totuși s-a dovedit ca una din cele mai importante instituții, nu numai

cu caracter bisericesc ci și cu caracter național! Fiind Orașul Sf. Gheorghe capitala județului, nici o problemă, în legătură cu vreo latură a vieții românești, nu se rezolvă fără a cere și primi colaborarea protopopului ortodox, reprezentantul oficial al Bisericii față de autoritatea Statului (Art.61 al Legii de Organizare a Bisericii Ortodoxe).

Luând în considerare multilateralitatea datorințelor protopopului față de viața națională religioasă, culturală și economică a Românilor din întreg județul, nicăeri nu s-ar cere mai ardent ca aici, ca să i se dea ajutorul de care are nevoie, ca să-și poată îndeplini integral acele datorințe.

Deși Art.63 al Legii sus-amintite zice clar că „*Protopopul are o cancelarie cu un preot-ajutor ca secretar și un copist*” totuși, în realitate, el n-are nici un servitor măcar, care să-i ducă corespondența la poștă, sau să înmâneze actele la diferite autorități. Astfel protopopul e silit să-și macine energia și timpul și cu lucruri mărunte de: înregistrare, expediție, copiere etc.; ce folos mare ar fi pentru obștea românească dacă ar putea întrebuița protopopul și această energie și timp pentru îndrumarea și rezolvirea problemelor mari și de interes obștesc național. În anul 1929 s-au înregistrat și rezolvat 1851 acte față de 1687 din 1928: o activitate de birou care singură ar ocupa în permanență un funcționar. Aceasta este însă numai una - și nu cea mai mare, mai grea și mai importantă - din multiplele îndatoriri și activități, clar înșirate în Art.62.

În interesul unei și mai rodnice activități în viitor, rog Onorata Adunare a repeta demersul făcut și anul trecut pe lângă Prea Veneratul Consiliu ca să ceară de la Ministerul Cultelor acordarea ajutorului necesar pentru angajarea unui secretar și impiegat în biroul oficiului protopopesc. Aceasta să se ceară în vederea împrejurărilor excepționale din Săcuime, unde cel mai important factor în opera de readucere la matca românească a celor desnaționalizați este oficiul protopopesc cu protopopul în frunte și în colaborare cu preoții ortodocși de la sate.

21. Statul preoțesc.

Din cele 3 parohii vacante, în cursul anului 1929 s-a completat parohia Hălchiu prin alegerea și instalarea preotului Isaia Enescu, absolvent cu 8 clase și bacalaureat al Academiei Teologice din Sibiu. În parohia Arpătac (Araci) alegerea s-a încercat, dar fără reușită; s-a ales însă anul acesta preot, astfel că la începutul acestui an rămâne o singură parohie vacantă, Ormenișul. Această parohie deocamdată n-are condițiuni prielnice, ca să-și poată avea preotul ei, căci n-are casă parohială, nici sesie și nici venite stolare corespunzătoare.

Numai o singură parohie are și capelan, Ozunul. În cursul anului trecut a fost ales și instalat pe lângă parohul Niculae Rădoiu, de capelan, absolventul

de școală normală a Academiei Teologice, Victor Folea.

Numărul total al preoților din protopopiat la finele anului 1929 a fost de 20.

22. Parohiile.

Numărul parohiilor a rămas tot cel vechi, adică 21 și 29 de filii, în total 50; din acestea nu știu românește credincioșii în 11 parohii matere și 24 filiale, total 35.

Pe baza instrucțiunilor mai noi cu privire la prefacerea și recunoașterea ca matere a filiilor: Ariușd, Iarăș și Lunca Călnicului, cari toate au biserici, iar filia Iarăș are materialul pregătit pentru edificare în anul curent a unei biserici noi, se fac demersuri în curând.

23. Bisericile.

Biserici, au 19 matere și 6 filiale; casă de rugăciune au 1 materă și 4 filii. S-a pregătit edificarea de biserici noi în Arini și filiala Iarăș, așa că probabil în anul curent se vor putea începe lucrările. Anul trecut s-a terminat total edificarea bisericii din filia Lunca Călnicului, având să fie făcută sfințirea ei în luna următoare. Casă de rugăciune s-a edificat în filia Sf. Ioan Lunca în corpul edificiului casei parohiale, și în această filie împreună cu filia Comolău se vor pregăti în curs de 2-3 ani prefacerea și recunoașterea ei de materă, cu atât mai vârtos cu cât preotul capelan actual le va putea administra.

24. Case parohiale.

Case parohiale se află în toate parohiile afară de Ormeniș. Din acestea în stare mai slabă sunt cele din Chichiș și Micfalău; în Chichiș fiind preotul și învățător director, locuiește în edificiul școlii.

În Aita-Mare e în combinație cumpărarea unei alte case mai corespunzătoare și situată mai în mijlocul comunei.

În anul trecut s-a terminat o casă parohială foarte impozantă cuprinzând și o casă de rugăciune în filia Sf. Ioan Lunca, ridicată prin stăruința parohului Nicolae Rădoi și cu ajutorul soției sale D-nei preotese Teresia Petru.

25. Cimitire.

Majoritatea cimitirelor sunt bine îngrijite și împrejmuite. Rămâne ca ele să fie sistematizate, prevăzute cu arbori umbroși pe margini și cu troițe la mijloc.

26. Adunări parohiale.

S-au ținut la timp în toate parohiile, pregătind bugetele, cari toate au primit aprobarea Venerabilului Consiliu Arhiepiscopesc.

27. Rațiociniile (execuțiile bugetare - n.e.).

Rațiocinii restante sunt numai două pe anul 1928: Belini și Hălchiu. Celelalte toate au fost aprobate, afară de trei care acuma sunt cenzurate.

28. Mișcarea sufletelor.

La finea anului 1929 se aflau 3.980 familii ortodoxe cu 14.108 suflete. S-au născut în total 412, au murit 205, fiind sporul de 205 suflete, mai puțin cu 41 suflete decât în 1928. Căsătorii au fost 90, mai puține decât în anul 1928 cu 68. De moarte silnică au murit în total 4: în Doboli un bărbat, în Hălchiu 1 bărbat, în Măeruș un bărbat, în Vâlcele 1 femeie.

29. Donațiuni.

În anul 1929 s-au făcut următoarele donațiuni:

- 1) Arpătac (Araci) - 2.600 lei numerar,
- 2) Băcel - 20.000 lei în pământ,
- 3) Bicsad - 17.000 lei în numerar și 11.500 lei în obiecte,
- 4) Hălchiu - 21.000 lei în numerar,
- 5) Ozun - 60.000 lei material de edificat (cărămidă),
- 6) Sf. Gheorghe - 67.400 lei numerar și 10.000 lei în obiecte,
- 7) Vâlcele - 320 lei.

În total s-au făcut donațiuni în numerar Lei 108.320, iar în obiecte în valoare de Lei 101.500. Valoarea totală a donațiunilor din protopopiat în anul

1929 a fost de 209.820 lei.

Donatorii cu sume de cel puțin 20.000 au fost la Băcel, cu donațiunea unui pământ Reveca Mirică, iar în filia Sf. Ioan Lunca preot Nicolae Rădoiu cu D-na preoteasă Tereza Petru, cari au donat pentru edificarea casei parohiale cărămidă în valoare de 60.000 Lei.

III. Viața școlară.

Preoțimea a dat cel mai călduros concurs în anul 1929 cauzei școlare, identificându-se cu totul cu ea, considerând-o ca una din cele mai importante probleme naționale.

1) Astfel ca să contribuim cu aportul nostru am primit însărcinările de președinți și membrii ai comitetelor școlare.

Eu am funcționat ca președinte al comitetului școlar județean, precum și al gimnaziului de băieți, ca membru al comitetului școlar al gimnaziului de fete și al școlii inferioare de arte și meserii.

Toți preoții sunt sau președinți sau membrii ai comitetelor școlare de la școlile primare locale.

2) Au funcționat și ca învățători preoții Gheorghe Lincu, Chichiș și Ilie Păștină, Vâlcele.

3) Au cedat localul pentru școală parohiile: Arpătac, Hălchiu și Măeruș.

4) Începerea anului școlar s-a făcut prin servicii divine solemne la toate școlile, conținând îndemnuri către părinți și copii ca să iubească cartea, școala și învățătorii.

5) În câteva parohii s-au acordat elevilor mai buni ca premii, cărți de rugăciuni și religioase din partea bisericii și preoților.

Cu excepția celor trei comune Arpătac, Căpeni și Aita Mare, învățătorii au fost numiți ortodocși, în locurile vacante.

Se vor lua cele mai grabnice măsuri ca în toate comunele unde sunt copii ortodocși, să fie și învățători ortodocși, care să-i învețe și religia. Să se înființeze cât mai multe coruri școlare religioase, acordându-se ajutoare conducătorilor din partea bisericilor și procurându-se caetele de note necesare.

La finele anului școlar să se dea în mod solemn din partea bisericilor noastre ca premii elevilor buni ortodocși, în toate parohiile cărți de rugăciuni, iconițe, cruciulițe, etc. Preoții se vor interesa ca serbările de încheierea anului școlar să fie cât mai impunătoare, participând și dâșii în mod efectiv și activ.

Se va face propagandă, cum s-a făcut și în toamna anului 1929, ca să se înscrie cât mai mulți elevi la Școala de arte și meserii din Sf. Gheorghe, care a ajuns să se organizeze destul de bine și de temeinic.

IV. Viața culturală.

31. „Astra”.

În general, preoții au luat parte la întreaga viață culturală ce s-a desfășurat la sate. Munca de propagandă religioasă s-a îmbinat cu cea culturală, neputându-se defini marginile ce le despart, fiind aproape identice.

O parte a preoților sunt membrii „*Astreii*”, participând efectiv și la munca ei culturală, neputându-se defini marginile ce le despart, fiind aproape identice.

O intensivă activitate a dezvoltat preotul Curcubălă cu despărțământul Budila, ținând 12 conferințe.

Rămâne ca în anul curent fiecare preot să se înscrie ca membru, împreună cu fruntașii satului, să înființeze și să organizeze căminul cultural în parohii al „*Astreii*” luând asupra sa încredințarea de conducere a căminului, pornind o serioasă operă de cultură în cadrele *Astreii* și invitând și din centru conferențieri.

32. Biblioteca protopopească.

Pe lângă cărțile de specialitate teologică în număr de 150, biblioteca protopopească mai are volume cărți de filozofie, pedagogie, știință și literatură, care stau la dispoziția preoților pentru consultare. Cea mai mare parte din cărți s-au primit ca donațiune din partea Casei Școalelor prin bunăvoința părintelui Dr. Aurel Crăciunescu și a D-lui Alecsian. Astăzi biblioteca numără în total ... volume. Sperăm ca în cursul acestui an să o putem completa cu cele mai bune și indispensabile cărți, scrieri și reviste.

33. Bibliotecile parohiale.

Fiecare parohie își are biblioteca parohială cuprinzând cărți teologice și cărți literare și anume: Aita Mare 255 vol., Apața 175, Arpătac 610, Arini 218, Băcel 160, Bățani 185, Belini 130, Bicsad 214, Budila 405, Chichiș 370, Dobolii de Jos 230, Hăghig 390, Hălchiu 490, Lisneu 170, Măeruș 150, Micfalău 170, Ormeniș 310, în total 5.242 volume.

Pentru anul 1930 s-a înscris în bugetele parohiilor pentru augmentarea (amenajarea - n.e.) bibliotecilor suma de lei 18.968.

Pentru ca să corespundă aceste biblioteci chemării lor, va fi bine ca să procedeze la o unificare a cărților potrivit pentru popor din această bibliotecă și

cele din biblioteca școlară și a Astei. Astfel selecționându-se aceste cărți să se tindă pe viitor ca biblioteca parohială să adune cât mai multe cărți pentru completarea pregătirii teologice a preotului, biblioteca școlară cărțile pedagogice și cele pentru copii, elevi de școală, iar biblioteca Astei cărțile pentru tineretul adult și credincioșii în vârstă. Ținându-se acest principiu în vedere, se va putea ajunge, ca în timp scurt să fie fiecare bibliotecă un focar de lumină pe seama cetitorilor ei.

34. Case culturale.

S-au aflat în parohiile: Apața, Arpățac, Băcel, Bățanii Mari, Belini, Budila, Chichiș, Dobolii de Jos, Hăghig, Hălchiu, Lisnău, Ozun, în total 13. În celelalte parohii au servit scopul caselor culturale școalele primare de stat sau primăriile.

V. 35. Viața economică.

Datoria preotului este ca în toate manifestările vieții omenești să lase să străbată iubirea, ca să lumineze și să încălzească chiar și toate laturile materiale ale vieții! Să facă să domnească omenia în toate acțiunile credincioșilor. Să le facă o astfel de educație, ca în toate împrejurările să se îmblânzească animalul din om, să-i dispară bestialul și să se evidențieze simțirea creștină.

Pentru aceasta nu va putea lipsi să figureze ca factor conducător și îndrumător în organizarea societăților cooperative de credit și consum și agricole, luptând ca și în ele să viețuiască duh creștinesc.

La finele anului 1929 au fost două cooperative de consum în Arpățac și Budila, iar bănci populare în Arpățac, Hăghig, Micfalău, Sf. Gheorghe.

Sunt în stare de înființare în Bicsad, Chichiș și Ozun.

Ni se impune pentru anul acesta familiarizarea credincioșilor noștri cu trei pivoți ai vieții economice: frăția, prevederea și cruțarea (economisirea - n.e.) care trebuiesc dezvoltate și cultivate. La baza oricărei acțiuni colective să stea solidaritatea celor tari cu cei slabi, a celor învățați cu cei mai puțin luminați și nu lăcomia egoistă și brutală. Credinciosul să fie prevăzător, și să ia azi măsura necesară pentru eventualitatea rea și grea a zilei de mâine, mai ales pentru membrii tineri și mai slabi ai familiei sale. Astfel ne vom ocupa cu problema asigurărilor sociale, atât de multiple, spre a apăra pe credincioși de pericolele hazardului.

Multe, mari și variate sunt problemele vieții, în cari biserica noastră nu poate, nu-i e permis să stea nepăsătoare. An de an, vom ataca tot mai multe din

aceste probleme, arătând la fiecare adunare protopopească munca îndeplinită în satele protopopiatului în speranța că ne veți sta într-ajutor să continuăm în cele bine reușite și să îndreptăm greșelile inerente oricărei activități omenefte.

Împreună cu acest raport înaintez spre aprobare:

- a) Rațiociniul (execuția bugetară - n.e.) fondului protopopesc pe anul 1929.
- b) Bugetul fondului protopopesc pe anul 1930.

În legătură cu rațiociniul prezentat, raportez că fiind amenințată casa protopopească cu ruinarea unei părți, care mai târziu ar fi reclamat spese înzecite, pe baza unui deviz aprobat de P.V. Consiliu cu Ordinul No.5881/929 Consiliul Protopreotescc în ședința din 29 August 1929 a decis reparațiile în regie proprie.

Din suma totală de lei 108.232 a reparației aprobate cu ordinul No.1605/930 a achitat P.V. Consiliu Lei 45.792 ca ajutor; am mai primit un ajutor de la Prefectura județului de 22.000 lei și de la mine 21.000 lei. Aceste împrunuturi sper să le achităm din ajutorul cerut de la Primăria orașului Sf.Gheorghe și de la Ministerul Cultelor, cu atât mai vârtos cu cât o conducere bună a protopopiatului reclamă și alte cheltuieli indispensabile, care nu sunt acoperite. Rog adunarea protopopească a decide o nouă intervenție la P.V. Consiliu și la I.P.S. Mitropolitul Nicolae, ca să recomande călduros acordarea unui ajutor mai considerabil bisericilor din Săcuime, protopopiatului și preoților, ca să-și poată continua munca în condiții mai favorabile ca până acuma, munca rodnică începută.

Rog a lua acest raport ca bază de discuție generală și a-l aproba dând soluție diferitelor probleme ce le cuprinde în interesul bineprinceput al Bisericii și credincioșilor ortodocși din protopopiatul Sf. Gheorghe.

Cu aceasta declar ședința adunării protopopești a protopopiatului Sf. Gheorghe deschisă.

Aurel Nistor - Protopop

Notă: Din cuprinsul lucrării nu rezultă anul și locul tipăririi (probabil 1930, Sfântu Gheorghe).

Problema românească din ținuturile secuizate și Biserica Ortodoxă

„Și oile mele se împrăștiară din lipsă de păstor și ajunseră de mâncarea tuturor fiarelor sălbatice și se reslățiră. Și rătăciră oile mele pe toți munții și pe toate dealurile înalte și se risipiră oile pe fața pământului fără să aibă cine le căuta și cine le îngriji”.
Ezechil 34, 5, 6

Onorată Adunare Generală

Am ales aceste cuvinte ale profetului ca motto, pentru că ele oglindesc fidel situația multor români din aceste ținuturi, smulși de la sânul cald al neamului nostru și îngroșând șirurile altor nații și alte credințe. Știm că-i mare numărul lor, și de șapte veacuri curge procesul de sângerare a neamului nostru „bătându-se păstorul și risipindu-se turma”.

Tratând tema: „*Problema românească din ținuturile secuizate și Biserica ortodoxă*” nu voiesc să mă opresc asupra datelor istorice și nici să-i dau un caracter de teorie științifică.

Tema nu este altceva decât un strigăt de chemare la muncă, strigăt ieșit din realități trăite și adânc simțite.

Problema e cu mult prea mare, prea complicată și prea grea ca să poată fi rezolvată în timp scurt și de câțiva oameni. În același timp avem credința hotărâtă, că o vom pute duce la bun sfârșit cu ajutorul lui Dumnezeu și pornind solidar la luptă și la muncă, după cuvintele Sf. Evanghelist Marcu Cap. 11, 23: „*Oricine va zice acestui munte ridică-te și te aruncă în mare și nu se va îndoi în inima lui, ci va crede că ce spune se va face, fi-va lui orice va zice*”. Aceste cuvinte evanghelice le avem permanent înaintea ochilor toți, pe care soarta, ne-a așezat în aceste ținuturi și care de zeci de ani ne frământăm cu problema românească din aceste părți. *Atât de mult ne-am identificat cu ea, încât o simțim cum ne urmărește oriunde am fi și orice am face, devenind o parte integrantă a ființei noastre și respirând-o permanent parcă și prin pori.* Fiecare iz-

bândă, și sunt multe și dese, ne face să uităm toate greutățile și piedicile, venite de la oameni, și aducem slavă lui Dumnezeu, convinși fiind că mâna Lui a lucrat și a făcut de multe ori minunea, de a ne da rezultate nebanuite acolo unde nici nu ne așteptam.

Acest început modest ne obligă la continuarea muncii cu înzecite puteri. Până acum am avut prima etapă de lucru: cercetarea terenului, pregătirea planului de lucru și începerea primelor lucrări.

Acum începe a doua etapă a intrării în miezul problemei cu puteri unite și cu colaborarea tuturor, a localnicilor precum și a întregii țări, de sus până jos și fără deosebire, preoți și mireni deopotrivă.

Pentru atingerea acestui scop e necesară cunoașterea bine a problemei și fixarea soluțiilor imediate, practice și realizabile.

De acest lucru ne-au convins următoarele constatări:

1. Avem mulți și valoroși cercetători ai problemei românești din ținutul secuizat, care au luminat multe aspecte ale problemei, din diferite laturi ale ei, și care s-au dovedit atât de bun cunoscători ai trecutului ei. Cu toate acestea netrăind-o, mulți nu pot da nici o soluție practică și imediat realizabilă.

2. În același timp ori de câte ori s-a dat ocazia de a face problema cunoscută, încălzind inimile, opinia publică imediat a reacționat, cu o căldură și intensitate peste așteptări.

3. Problema românească în prima linie este o problemă de credință, suprapunându-se și identificându-se. De aceea rezolvarea ei se va face în prima linie prin Biserică, cu sprijinul celorlalte autorități de stat, județ și comună, în special al Administrației, Școlii, Serviciului social, Străzii Țării și premilitarilor.

4. În același timp Biserica trebuie să pregătească terenul acestor instituții și autorități, în toate domeniile activității obștești.

5. Problema românească din ținutul secuizat, trebuie să ajungă o problemă de stat, întrucât ea nu e de interes local, ci general și național. Ca să fie cunoscută ca atare, ea trebuie bine cunoscută din toate laturile și sub toate aspectele.

6. Problema românească din cele patru județe secuizate, nu este la fel; ea diferă de la județ la județ; chiar în același județ diferă de la o regiune la alta, uneori de la sat la sat.

În urma acestor constatări prima cerință este, ca oricine vrea să activeze în această problemă, să caute mai întâi să o cunoască de aproape și apoi să o îmbrățișeze cu dragoste și pasiune.

Onorată adunare generală,

Ținutul secuizat cuprinde 4 județe și anume:

1. Județul Treiscaune cu 144.934 locuitori
2. Județul Odorhei " 139.306 "
3. Județul Ciuc " 158.970 "
4. o parte a jud. Mureș " 313.250 " ,

conform Buletinului demografic al României Nr.4 din Aprilie 1939.

Românii din ținutul secuizat se pot împărți în trei categorii:

1. Care și-au păstrat credința, limba, portul și obiceiurile;
2. Care și-au păstrat credința și conștiința națională, dar care și-au pierdut limba și celelalte comori sufletești și naționale;
3. Care s-au înstrăinat cu totul și de credință și de neam, și care deși sunt de origine etnică română, se consideră secui.

Pentru a ne putea da seama de situația grea a românismului, precum și de enormele pierderi suferite în decursul vremurilor, voi arăta starea neamului nostru din județul Treiscaune, unde ne-am păstrat relativ bine.

Din aproape 145.000 de locuitori ai județului se consideră astăzi români aproximativ vreo 29.500, deci 20%. Din aceștia și-au păstrat limba și celelalte comori sufletești vreo 9.500, deci abia 30%, împărțiți în 6 comune pur românești (cinci la granița județului Brașov și una a județului Bacău din Moldova) și 12 comune mixte (situate 3 la granița Brașovului, iar 9 în graniță cu județele Buzău și Putna).

Restul de 20.000 și-au păstrat credința și conștiința, că sunt români, dar care și-au pierdut celelalte comori sufletești. Ei sunt așezați în 88 de comune.

Pierduți pentru biserică și neam se află cel puțin 50.000 români, care se consideră de secui, deși poartă nume românești ca: Dragomir, Bariț, Creangă, Crainic, Mircea, Oprea, Sârbu, Raduly, Lunguj, Trimfuj, Dobrița, Duca, Coman, Moldovan, Bogdan, Raduț, Gurgui, Luca, Dobra, Todor, Bacs, Berszan, Dumitraș, Safta, Ursui, Daraguș etc.

Îi arată ca români atât fizicul exterior cât și structura lor sufletească. Mai recent citim în broșura lui Dr. Petru Râmneanțu: „*Cercetări asupra originii etnice a populației din sud-estul Transilvaniei pe baza compoziției serologice a sângelui*”, următoarele concluzii, pe urma analizei sângelui a 20.092 de oameni din cele 4 județe secuizate:

„1. *Proporțiile grupelor sangvine ale românilor din sud-estul Transilvaniei sunt intermediare între ale românilor transilvăneni și ale românilor moldoveni. Statistic nu diferă de acestea.*

2. *Secuii din județele Ciuc, Odorhei și Treiscaune, în general au aceeași origine etno-antropologică ca și românii.*

Rezultatele obținute în 26 de comune au câmpul de variație mai mare decât cel observat la români, influența neamurilor străine asupra fondului daco-roman fiind mai accentuată.

În partea centrală a județului Odorhei, datorită așezării ungarilor-secui într-un grup mai compact, influența mongoloidă este evidentă; în multe comune, de exemplu Lueta, compoziția sangvină se apropie de a ungarilor din alte regiuni.

Nu există asemănare între proporțiile grupelor sangvine ale românilor care vorbesc limba maghiară și între ale ungarilor, bulgarilor și finilor.

3. Ungurii din județul Mureș au aproape aceeași compoziție sangvină ca și ungurii de la Debrețin sau din sudul Ungariei. Au însă proprietatea europeană mai ridicată, iar pe cea asiatică mai scăzută decât aceștia, demonstrându-se astfel urma puternică a stocului de români maghiarizați. Cercetările din această regiune se bazează pe un număr mic de analize”.

Dacă cugetăm că această situație dureroasă pentru români e atât de gravă în județul Treiscaune, care e mai apropiat de județul Brașov și de Vechiul Regat și care a păstrat legături vii și continue cu acestea, ne dăm seama ce situație va fi în celelalte județe mai îndepărtate de puternicele vetre românești! Absorbirea acestor români în masa secuiască s-a făcut mai întâi prin smulgerea din ocrotitoarele brațe ale strămoșești noastre Biserici ortodoxe și naționale.

„Bate-voi păstorul și se va risipi turma”.

O dovadă despre puterea și valoarea credinței strămoșești în apărarea patrimoniului național românesc ne dă și o broșură maghiară tipărită cu mult înainte de război cu titlul: „A gor.kel.vallás es a Székelynép”; adică „Religia greco-orientală (ortodoxă) și Secuimea” de Dr. Ferencz Geza. Broșura cuprinde conferința ținută la Arad la adunarea generală a căminului secuiesc arădean de susnumitul, care pe atunci era deputat în camera deputaților din Budapesta, și care mai târziu a ajuns membru al senatului românesc și care în prezent practică avocatura în Aita-Mare, județul Treiscaune.

Conferința a fost lucrată pentru a da răspuns la unul din cele trei puncte puse la ordinea zilei a acelei adunări secuiești la chestiunea: „Ce și cum să activăm ca între noi, adică în sânul ramurii secuiești, pe lângă cultivarea originii comune, să întărim conștiința de rasă și de neam”. Acolo se spune: „Un singur canal există care cu o consecvență tenace produce sângerarea conștiinței noastre naționale și acest canal este religia ortodoxă. Spre această primjdie caut să îndrept privirea fraților mei secui! O fac aceasta nu pentru latura dogmatică a credinței, ci pentru caracterul ei național. Religia ortodoxă nu dobândește numai credincioși prin fiecare credincios singuratic, ci în același timp rupe o ramură sănătoasă de pe trunchiul viu al maghiarimei. E de notorietate publică și istorică faptul, că bisericile ortodoxe s-au organizat pretutindeni deosebit și pe bază națională. Principiul lor de bază este, că Biserica nu

poate avea un singur cap văzut, în care să se concentreze întreaga putere ecleziastică, pentru că însuși întemeietorul ei a îndreptățit fără excepție pe fiecare dintre cei 12 apostoli ca să exerciteze puterea bisericii.

Administrația bisericii este deci în fiecare țară independentă, cu desăvârșire independentă una de alta. Unitar între ele, numai partea dogmatică, adică credința, dar limba este limba popoarelor. Strânsa legătură cu organismul politic a avut de consecință faptul că pe teritoriul fiecărei puteri de stat s-a organizat câte o biserică ortodoxă națională, care a ținut cont de particularitățile acelei națiuni stăpânitoare.

O singură dureroasă excepție o formează în întreg universul Ungaria, unde se află 190.000 ortodocși care cunosc limba maghiară și că se află 31.833 suflete ortodoxe care au ca limbă maternă pe cea maghiară și care trăiesc în secuime”.

Și mai departe:

„Constatăm ca fapt dureros, că vechii credincioși și bisericile ortodoxe maghiare au fost puse sub jurisdicțiunea Bisericii naționale române; preoții acestei biserici, de naționalitate română, cu succese când mai mari când mai mici, sechestrează limba liturgică maghiară, iar autoritatea superioară, Biserica română, conduce, administrează și controlează școlile confesionale bisericesti și averile lor bisericesti. Vedem în zilele noastre că în comune curat maghiare se destinează de păstori sufletești și de învățători de naționalitate română, popi și dascăli (cântăreți) care de abia înțeleg limba poporului și care sunt saturați de idei și tendințe naționale românești și care instrumentele religiei și întreaga putere a credinței n-o folosesc pentru creșterea sentimentului religios, ci ca să desbrace pe ungurii ajunși sub păstoria lor de întreaga lor ființă etnică și conștiință națională și să-i transforme în români curați.

Cu durere constatăm, că acest lucru de cele mai multe ori le și reușește. Așa se vede că acea putere irezistibilă, care e ascunsă în credință, e mai puternică și decât conștiința națională”.

Nu e de mirare deci, că Biserica ortodoxă și credința ei a fost considerată în trecut și este considerată și în prezent ca cel mai puternic pivot al păstrării conștiinței naționale românești. Acest lucru îl simțeau toți conducătorii, orbiți de șovinism, al trecutei stăpâniri. Dar în loc să cerceteze serios și obiectiv cauza acestei puteri misterioase precum și izvorul acestei rezistențe nebănuite în fața încercărilor tiranice de deznaționalizare, ei copleșeau Biserica ortodoxă cu cele mai fantastice și grozave invective. Nimenea nu încerca, sau mai bine zis nu îndrăzneau să cunoască mai de aproape structura spirituală a Bisericii ortodoxe, precum și puterea de duh care se revarsă cu atâta îmbelșugare asupra fiilor ei prin sfințele ei taine și sfințele slujbe. Nimenea nu cerceta în lumina evangheliei viața duhovnicească a fiilor Bisericii ortodoxe românești, frăție adevărat caldă și creștinească ce lega pe păstori de păstoriți, și în bine și mai ales în

necazuri și suferinți.

În loc de cercetare și studiu obiectiv, hule și batjocuri, dispreț și ocară. Mi-aduc aminte de păstoria mea de 25 de ani din comuna mea natală din județul Treiscaune, locuită ceva mai mult de jumătate de români, iar restul de secui reformați. Credincioși și preoți trăiam unii cu alții în cea mai frumoasă armonie; pacea dintre noi nici odată n-a fost tulburată. Preotul coleg, îmbătrânit în satul cu majoritate românească, nu numai că nu a învățat nici o vorbă românească, dar nici nu a încercat o viață întreagă să cerceteze, fie și numai din curiozitate, felul de viață sufletească sau tainele credinței noastre ortodoxe. Puteai dicuta cu dânsul chestiuni de credință: brahmană, budistă etc. din oricare colț întunecos al lumii, îl găseai pregătit, orientat și dispus de discuție. Dacă ajungeai însă la probleme de credință sau de cult ortodox, care frământau viața sufletească a consătenilor săi români, găseai o totală ignoranță și indispoziție. Noi în schimb le cunoșteam limba și în același timp întreaga structură doctrinară și de viață a credinței lor. Urmarea era din partea noastră: iubirea până la jertfa supremă față de credința și Biserica noastră, în același timp stimă față de credința și biserica lor; din partea credincioșilor reformați secui - simpli țărani - ne venea simpatie și respect față de credința și Biserica noastră, din partea conducătorilor lor, clerici și mireni intelectuali, în schimb ignoranță și dispreț.

Că această atitudine și stare de spirit față de noi și credința noastră nu era și nu este nici astăzi o excepție rară, ci aproape contagios de generală, - că viața noastră sufletească ce cele mai delicate și mai prețioase comori de credință, de simțire și de trăire etică este total necunoscută și răstălmăcită, cu prejudecăți nedrepte și adânc jignitoare, o dovedesc nenumăratele tipărituri apărute despre Români și Biserica ortodoxă.

Pentru ilustrare vă rog să-mi îngăduiți să traduc câteva pasaje dintr-un roman maghiar apărut încă înainte de război cu titlul „*Elnémult harangok*”, adică „*Clopote amuțite*”, de Rakosi Victor, un romancier cult și talentat. În acest roman tendențios se arată tragedia elementului maghiar din Transilvania în fața puhoiului valah, care nimicește totul în calea lui. E descrisă viața unui preot reformat secui, originar din județul Treiscaune, care ajunge să păstorească o parohie maghiară reformată din munții Apuseni, situate în mijlocul unei mase valahe prezentată ca incultă, sălbatică și lipsită de orice credință creștinească adevărată și care e cuprinsă mai mult de un fel de superstiție și credințe deșarte. Puținii lui credincioși reformați se românizează, rămânându-i biserica pustie și cu clopotele amuțite.

E caracteristic faptul că, în acest roman, se descrie real și în cele mai vii culori întreaga viață: culturală, religioasă, socială și economică dintr-o țară îndepărtată: Olanda, încât te crezi de fapt în acea țară.

În același timp constăți cu mirare și te întrebi: care e explicația că pe români care sunt în imediata apropiere îi descrie tendențios și cu totul fals? Să

vedeți cum e descris un preot valah ortodox și slujba lui religioasă.

Ultimul descendent al unei vechi familii de magnați unguri, are între alți servitori români și un ungar bătrân reformat, care vorbește însă perfect românește. Acest bătrân este grav bolnav. Stăpânul se întoarce dintr-o excursie cu tânărul preot reformat. Din grajd se repede un vizitiu valah să le ia caii. „*Măria ta, am legat în grajd și caii părintelui*”. Stăpânul privește la el surprins. „*Ai căruia părinte?*” „*A celui valah, mă rog*”. „*Dar acesta ce caută aici?*” „*Nu știu, Măria Ta! A venit și s-a urcat la bolnav*”. „*Cine i-a dat voie?*” zberă stăpânul înfuriat. „*Mă rog, aceasta o știe lelea Borca*”. Iese în cale o bătrână îmbrăcată pe jumătate țărănește. „*Borca, cine a trimis după popa valah?*” „*Mă rog stăpâne, însuși muribundul! Îl chinuie necuratul și ar vrea să îl alunge din suflet. Măria Ta, nu e permis să se refuze dorința unui muribund!*” „*Unde e popa?*” „*Acum își pune odăjdiile!*” Stăpânul voi să intre ca o furtună, dar preotul reformat îl apucă de umeri. „*Te rog, să ne ocupăm de altceva*”. Urmează rugăciunea preotului reformat, cetirea unui pasaj din Sf. Scriptură, împărțșirea bolnavului cu pâine și vin, apoi urmează iar o rugăciune după care preotul reformat după o scurtă pauză începe în ungurește „*Tatăl nostru*”. Urmează în română „*atunci ochii bolnavului încep a străluci, își face semnul crucii și rostește cu glas tare «Tatăl nostru» în românește!*”. Preotul așteaptă până ce bolnavul își termină rugăciunea spusă sacadat și îi dădu binecuvântarea. Serviciul s-a terminat. Tânărul preot făcu un pas înapoi. „*Ei Gheorghe, bătrâna mea slugă, te-ai liniștit?*” îl întreabă stăpânul.

Bătrânul aruncă o privire deznădăjduită asupra stăpânului său, mai stă puțin pe gânduri și apoi rosti domol: „*O bunul meu stăpân, iartă pe bătrâna ta slugă, dar eu aud cum bate la ușă moartea! Nu lăsa pe sluga credincioasă să piară!*” „*Ce vrei?*” „*Părintele mi-a aranjat lucrul meu cu Dumnezeu*” (în text termenul românesc: «*a Dumnezeuval*»). Aici se opri, apoi continuă răgușit: „*dar pe mine mă suprimă diavolul (în text «a drac»), simt că este în mine, nu mă lasă să trec prin poarta mântuirii, mă smulge spre munca veșnică!*”. Zberă și ochii îi ieșiră din orbite. „*Aduceți pe preotul după care am trimis! Cine a fost după el la Gârbău? Doar i-am trimis și bani! Popă valah îmi trebuie! Dar așa de rău m-am purtat cu voi? Vreți doar să merg în iad? Unde este crucea? Unde e lumânarea? Tămâia? Diavolul mă stăpânește! Ajutați-mi!*” Glasul lui se înecă într-un hohot de plâns. Dinții îi clănțneau de frică. Preotul reformat, palid ca moartea privi spre nenorocit! Fiecare strigăt îl izbea în cap ca o lovitură de topor. Își dădea seama, că în acest om a pierit credința și că l-a robit superstiția. Propriul lui preot este pentru el un om ca și el, cel mult, mai învățat. Și că deasupra preotului lui propriu se ridică celălalt, care propăvăduiește că Dumnezeu toată puterea a așezat-o în mâna sa, celălalt, care stăpânește peste diavoli, peste duhurile rele, fără de care tu ca om, nu te poți mântui, dimpotrivă: poți ajunge în iad dacă el o voiește! care poate revărsa asupra ta zile senine,

având putere să te copleșească și cu zile negre, după cum îi voia.

Și pe când bolnavul se tânguia și se zbătea în culcușul său, înaintea tânărului preot se deschise o adâncime fără de fund și o prăpastie nemăsurată. Înaintea lui stătea dușmanul: Bizanțul! Biruința pompei și a celor dinafară asupra esențialului! biruința superstiției asupra credinței! Credința bizantină se întinde între noi, târându-se și hârsăind țărâna ca și fumul de pucioasă! Un creștinism amestecat cu misticianismul Asiei și cu magia Egiptului, care a păstrat și bogăția de credință păgânească a Slavilor, o credință care ține în cătuși voința liberă și care menține cinstirea lui Dumnezeu prin frica de diavol și de duhuri necurate! Această e biruința diavolului asupra lui Dumnezeu! Acestei puteri vrei să i te opui, tu tinere gingaș, cu biserica ta, cu pereții goi și învechiți? cu rugăciunile tale simple, cu biblia ta? Orientului îi declarai tu război? Își mișcă cu încăpățănare un umăr. Îi veni în gând, că odinioară căpetenia Botond cu o bardă sparse poarta Bizanțului și i se strânse pumnii ca și când ar vrea să lovească! Apoi se răzîmă de perete, căci capul îi ameți de lucrurile adânci și întunecate care îi fulgerară prin minte. Afară se auzi un clopoțel! Servitorii și țăraniii îngenunchiară! Intrară doi copii, cu cădelnița și lumânări. Stăpânul curții se aruncă spre ușă, se ridică drept și pe obrazu-i apărură acea tulburare ucigătoare, cu care se aruncase odată-n luptă să-și răzbune familia. Și atunci preotul reformat îi apucă cu blândețe brațul și-l trase la o parte.

Și veni popa valah din Gârbău cu crucea dublă în mână și se apropie de patul bolnavului. Bolnavul se liniști și-și aruncă privirea în extaz spre popă. Acesta luă o carte mare și agrăind pe diavol, se apucă să-l izgonească prin aceste cuvinte: (urmează o molitvă a Sf. Vasile).

Bolnavul adormi, iar fața-i zâmbea. Preotul reformat își șterse fruntea îmbrobonată de sudoare, apucă mâna stăpânului și-l trase afară. „*Aici am pierdut lupta*” spuse domol și cu tristețe. Stăpânul răcni: „*voi închide în temniță pe acest popă care înșeală lumea*”. Preotul reformat clătină din cap. „*Afurisirea* (ung. «*az afuriszalast*») *a oprit-o odată însuși principele nostru Bethlen Gavrill*”, continuă stăpânul, „*și din pricina aceasta am și întemnițat o mulțime de preoți valahi*”. Preotul reformat răspunde: „*Dar dacă sufletului poporului aceasta-i trebuie! Dacă aceasta-l liniștește, îl face fericit, am eu dreptul să-i stau împotriva? La patul bolnavului, al muribundului încetează întrebarea religioasă! Și dacă bolnavul ar fi chemat și o țigancă de la marginea drumului, să-i dea bobi sau să-i ghicească, nici aceia nu-i mă puteam opune cu inima liniștită!*” - până aici romanul.

Față de atitudinea aceasta neînțelegătoare și dușmănoasă a cărturarilor secui față de Biserica noastră, credința și cultul ei, se prezintă adânc înțelegătoare și plină de încredere aceea a multor săteni simpli. E cunoscută în cercuri largi încrederea credincioșilor secui în harul ce se revarsă asupra sufletelor și trupurilor prin rugăciunile preotului ortodox sfințit prin sf. taină a preoției. De

aici participarea atât de bucuroasă la sfințirea apei mari de Bobotează și ducerea acasă a apei sfințite, chemarea în multe case a preotului pentru stropirea lor cu aghiasmă, pentru cetirea rugăciunilor și slujba maslului pentru vindecarea bolnavului, participarea la denii și slujba Învierii, credința în puterea apărătoare a hotarelor de vremi tari și ghiată, prin tragerea clopotelor sfințite cu rugăciunea de îndepărtare a primejdiei etc. Sunt sate, unde și credincioșii secui contribuie cu simbria în cereale la plata clopotarului român, cu condiția ca să tragă clopotele la vreme de primejdie cu vreme tare.

Mi-aduc aminte cu multă duioșie între altele înainte de război de rugămintea familiei unui fruntaș secui dintr-o comună cu 1.200 secui reformați și 400 de români ortodocși, ca să slujim un maslu cu 7 preoți pentru vindecarea unui soț tânăr, grav bolnav de nervi. Punându-i condiția ca să aducă permisiunea în scris a preotului lor, familia n-a cedat până ce n-a adus permisiunea cerută. Bolnavul s-a făcut pe deplin sănătos, fiind și azi unul dintre frunțașii cei mai respectați ai satului.

Ce simplu a deslegat o problemă teologică, de cea mai mare importanță, pe aceia a puterii de har a Bisericii ortodoxe, o simplă femeie reformată dintr-o comună fruntașă secuiască cu 2 biserici și 2 preoți unitari cu vreo 1.600 de suflete și cu o biserică și un preot ortodox ce vreo 200 de suflete! Bătrână și bolnavă, simțind că i se apropie ceasul morții, ea a chemat în jurul ei pe membrii familiei ei, ca să le împărtășească ultima ei dorință: să fie înmormântată nu de preotul confesiunii ei, ci de preotul român ortodox. La întrebarea celor din jurul ei pentru ce această dorință, femeia a răspuns simplu: pentru că numai preotul român știe să se roage pentru mântuirea sufletelor, că numai el are această putere, dată lui de sus.

Dorința i-a fost îndeplinită; preotul ortodox român a înmormântat-o, iar biserica ortodoxă a primit ca donație din averea decedatei, tot la dorința ei, casă, curte și pământ în valoare de 100.000 Lei.

Nu dovedește oare aceasta că în subconștientul, azi în adormire, mâine poate spre trezire, a celei mai mari părți a populației secuiești, trăiește o moștenire spirituală de la strămoșii noștri comuni, Români autohtoni sau Moldoveni veniți de peste Carpați și mai târziu secuizați? Oare dictonul scos din lungi experiențe de viață, că „sângele apă nu se face”, nu ne va oferi surprize nebănuite când nici nu ne așteptăm?

E concludentă o experiență personală, de acum 5-6 ani. Având atenția îndreptată exclusiv asupra comunelor în care am pierdut suflete în ultimul timp al războiului mondial, nici prin vis nu îndrăzneau a spera vreo revenire în alte comune. Anunțarea unui preot model de luptă și muncă misionară, că într-o comună vor să treacă la ortodoxie vreo 60-70 de credincioși, m-a făcut să crez că sau e un caz de autoamăgire provenită dintr-un hiperzel exagerat, fără nici un substrat real, sau e o eroare la mijloc. Mă întărea în această privință impre-

jurarea că în acea comună era o singură femeie ortodoxă și că cu multe zeci de ani înainte nu părăsise nimeni credința ortodoxă, ca să avem pe cine readuce. Peste o săptămână m-am convins, spre bucuria mea nespusă, că eroarea fusese la mine și nu la vrednicul preot apostol. Până atunci nu-mi dădusem seama de minunatele puteri și taine ale sufletului frământat și format în cursul atâtor sute de ani de Biserica strămoșească, prin sfințele ei taine și rugăciuni. Acum am văzut, că aceste puteri, oricât ar fi fost ele de acoperite de spuza cenușei străine, o simplă suflare a Sfântului Duh ajunge să le curețe de această spuză, iar ele să se ivească din nou și mai luminoase, și mai vii.

Acest adevăr ni l-a relevat mai întâi marele și providențiatul nostru ierarh, Înalț Prea Sf. nostru Mitropolit Nicolae. Au trebuit aproape 20 de ani, ca realitatea să convingă și pe cei mai sceptici despre adevărul profetice viziuni a înaltului Ierarh, pe care a vestit-o atât de clar și convingător în cursul celor 2 săptămâni ale primei vizitațiuni canonice de Ierarh făcută în părțile secuizate ale județului Treiscaune. Noi ascultam și nu ne puteam dumeri: cum îi poate atribui atâta putere și cum poate spera în atâtea biruinți din partea unei biserici modeste și sărace, cu slujitori umiliți și disprețuiți și înconjurată de atâtea biserici străine puternice și bogate, cu slujitori învățați și mândri și având la îndemână toate posibilitățile materiale de propagandă?

Ne spunea înaltul Ierarh: aici ne trebuiesc luptători, cu credință și duh! Nu sărăcia poate împiedeca biruința, ci lipsa de credință și încredere în puterea lui Dumnezeu! Ne îndemna spre apropierea de Hristos, de cunoașterea și de slujirea Lui cu iubire, căci El singur poate dezlega tainele viitorului! Să ne învățăm a ne ruga cu stăruință și cu credință; a ne apropia cu dragoste și cu milă de popor, mai ales de cei de jos, săraci, umiliți, a fi pildă tuturor prin cuvinte și faptă, a ne „face slujba deplin”, a stăruii cu răbdare și a persista pe calea cea bună „de nimic îndoindu-ne”, căci numai așa va fi a noastră biruința!

Cine l-a ascultat, a și biruit! .

Iată o pildă. Vă dau icoana unui ținut, vrăjmaș de moarte față de tot ce era românesc. Pe vremea vizitației canonice de acum 20 de ani a Înalț Prea Sfințitului în cele 20 de sate ale aceluși ținut se aflau 2 preoți și anume: unul cu patru biserici în 6 sate, iar altul, bătrân și schiop, cu un picior de lemn, slujea în 3 biserici din 14 sate. Credincioși de abia erau 2.250 suflete cu totul și având în total 2 case parohiale. Azi în aceleași 20 de sate avem 4.394 credincioși cu 10 preoți, cu 7 case parohiale existente, alte 4 în perspectivă, cu 17 biserici, adică: 8 vechi, 6 noi, sfințite, iar 3 aproape terminate. Experiența a dovedit că oriunde s-a așezat un preot cu vocațiune pentru slujba lui, chiar unde n-a mai fost niciodată preot românesc ortodox, lucrurile s-au schimbat ca prin farmec.

Vedeai cum se înfiripează pe neobservate nucleul sănătos de viață românească, cum se înmulțește numărul credincioșilor și cum iau ființă o mulțime de înfăptuiri și așezăminte noi! La început a fost primit și privit de unii

cu neîncredere, de alții cu bănuială; de unii cu teamă, de alții cu dispreț.

Populația secuiască de altfel e harnică, bine organizată sub raport economic, respectuoasă față de lege și autoritate și desprinde repede miezul din învelișul lucrurilor. Cine se apropie de ea cinstit, cu simțul dreptății și al corectitudinii, dându-i respectul cuvenit, își câștigă repede simpatia, chiar dacă se dovedește mare român în acțiunea și simțirea sa. Populația secuiască a fost în trecut și este în parte și azi indusă în eroare cu privire la poporul român. I s-a format în mod meșteșugit o părere falsă asupra trecutului și calităților lui. De aceea oriunde i se dă ocazia a descoperi adevărul, o vezi reacționând în mod spontan. De aici provine aplicarea bunei înțelegeri la sate între populația secuiască și între cea românească, fie că este sau nu maghiarizată.

Așa se explică și împrumutarea de obiceiuri și de cuvinte românești; contribuția benevolă, reciprocă, cu lucru material și bani la zidirea de biserici, la cumpărarea de clopote, trasul clopotelor la ambele biserici la moartea frunțașilor. În trei sate mixte, până la 1896 - serbarea mileniului unguresc - întreaga populație secuiască avea portul românesc; ce mai bătrâni îl poartă până azi. Tinerii: feciori și fete, legau un fel de frăție între ei, numindu-se *fârtați* și *surate* - ungurește *fortat* și *szurata* -, menținând această legătură până la moarte, ca un fel de rudenie și participând fiecare la celălalt la toate serbările de bucurie sau de durere, ca: nunți, botezuri, înmormântări etc. De aici urmează concluzia, că bariera de dușmănie dintre secui și români e artificială, creiată tendențios pentru a împiedeca orice apropiere unii de alții, bine știind că din apropiere umană urmează raporturi de prietenie și decoperirea originii comune, unde e cazul.

Am urmărit cu atenție toate cazurile de revenire la ortodoxie, deci la românism, și mărturisesc sincer că nicăieri n-am găsit un singur caz de forțare a conștiinței; dimpotrivă am avut sute de cazuri, unde am refuzat categoric oferte de renegatism, la care nu originea etnica română și simțul interior îi aducea la ortodoxie, ci gândul la beneficii sau alte favoruri de ordin material.

Concluziile trase din constatările făcute ne indică și soluțiile practice pentru rezolvarea problemei noastre:

1. Cauza noastră este dreaptă și morală; acțiunea pornită e plăcută lui Dumnezeu, de aceea știm ca vom avea ajutorul Lui. Noi nu râvnim la bun străin, ci căutăm să readucem în patrimoniul nației numai ce-a fost al nostru. Acest lucru dorim să-l ajungem pe cale pașnică, nu prin forță. Vrem să creăm prin dragoste, muncă și jertfă un climat românesc care să atragă spre noi, de bună voie, pe toți fiii pierduți ai neamului nostru. Vrem să spulberăm atmosfera de minciună creată în mod artificial în jurul numelui și ideii de român, pentru a redștepta mândria și conștiința demnității naționale.

2. Readucerea celor pierduți se poate înfăptui pe calea credinței și prin Biserica strămoșească. În sânul ei trebuiesc concentrate toate eforturile atât ale

preoțimii cât și ale laicilor, oricare le-ar fi funcțiunea și rostul.

3. Problema trebuie să fie îmbrățișată de toți, deopotrivă, nefiind numai de o importanță locală, ci o adevărată problemă de stat. Astfel, ea trebuie îmbrățișată de toți, neputându-se nimeni sustrage de la datorie. Oricine are un rost sau o atribuție publică e obligat să-i dea întreg concursul, altfel comite o trădare de neam.

4. În prima linie de luptă sunt chemați preoții; nu orice preoți ci adevărații preoți! Lozinca să ne fie: în ținutul secuizat decât să avem un preot ne-la locul lui, mai bine să nu-l avem.

Preotul din aceste părți trebuie să fie un iluminat, un „*nebul pentru Hristos*”, care să poată fi „*tuturor toate*”. Să urmeze cuvintele prorocului Iezechiel, capitoul 34, 16. „*Pe oaia cea pierdută o voi căuta, pe cea rătăcită o voi aduce, pe cea rănită o voi lega, pe cea bolnavă o voi înzdrăveni, pe cea grasă și pe cea zdravănă o voi paște precum se și cuvine*”. Să aibă ochii și nădejdea pururea spre Domnul și Acesta îl va auzi și îl va ajuta! Cu ajutorul Lui va birui!

5. Pentru a-și putea îndeplini preotul rolul de misionar și apostol, trebuie pus la adăpostul zilei de mâine. Principiul călăuzitor să ne fie: selecțiune severă, îndrumare sănătoasă, control aspru, dar și purtare de grijă părintească. Pentru a se putea dedica în întregime operei sale misionare și pentru a nu pune nici o sarcină prea grea asupra credincioșilor secuizați, pe care vrem să-i readucem și care de obicei sunt și mai săraci, și nevoiași, preotul să-și aibă asigurată existența de către Stat printr-un salariu dublu, precum și prin locuință și încălzire gratuită.

6. Trebuie organizarea unei munci unitare și bine îndreptate; după înființarea unui protopopiat și în județul Ciuc, stabilirea programului amănunțit de muncă, pentru fiecare comună și regiune. Poate că ar fi bine ca fiecare protopop să aibă în ajutorul lui câte un preot misionar, care să-i facă legătura permanentă între sate și între preoți pentru asigurarea unei munci și îndrumări unitare și care să fie în permanență pe teren. Poate că această dorință s-ar putea realiza în legătură și în cadrul Serviciului Social.

Pentru desăvârșirea organizării muncii va trebui să se mențină o strânsă legătură între protopopiatele din ținutul secuizat; schimb de vederi mai des, verificarea metodelor întrebuințate precum și a realizărilor pe teren, noi planuri de lucru, etc. vor fi tot atâtea mijloace pentru întărirea acțiunii și asigurarea biruinții.

7. Asigurarea numărului necesar de cântăreți bine pregătiți la școala din Sibiu, dintre elementele locale capabile, trimise la școală ca bursieri și asigurându-li-se existența printr-un salariu corespunzător de la Stat.

8. Pregătirea terenului, pentru a se asigura cel puțin de două ori pe lună ținerea în fiecare comună a câte unui serviciu divin ortodox, fie și numai pen-

tru un singur suflet. Unde este chiar și un singur Român, să fie România prezentă, prin serviciul divin al Bisericii ei naționale.

9. Asigurarea pe rând, dar totuși în ritm mai grăbit în fiecare comună a unei săli pentru serviciul divin, a câte unui clopot și troițe, a obiectelor și vaselor celor mai necesare cultului divin, a cimitirului pentru îngropare, în loc de cinste, a ortodocșilor.

10. Obligația de a ține permanent ocupată, cu rapoarte de pe teren, o rubrică „*De la românii secuizați*” la Telegraful Român și comunicarea în același timp a faptelor mai importante către ziarele și revistele mai răspândite din țară.

11. Încadrarea serioasă și însuflețită a slujitorilor bisericești: preoți și cântăreți, în toate acțiunile pornite pentru ridicarea statului: Serviciul Social, Straja Țării, Premilitărie etc. Pregătirea din vreme a unui plan de muncă în cadrul acelor acțiuni, pentru rezolvarea problemei speciale a ținutului secuizat.

12. Îmbrățișarea călduroasă a problemei clasei mijlocii, prin organizarea filialelor Reuniunii de meseriași, comercianți și industriași români, pentru apărarea intereselor lor, prin acordarea de credite ieftine și ajutoare și prin crearea căminelor de ucenici și apoi plasarea de ucenici în meserii etc.

13. Sprijin nețărmurit organizării agricole și cooperative țărănești, pentru a ajuta pe sătenii români ca să-și poată cumpăra pământ, vite și unelte de lucru, ca să-și poată valorifica bine produsele etc.

14. Organizarea cât mai bine a acțiunii sociale pentru ajutorarea familiilor cu copii mulți, a bolnavilor săraci, a hrănirii substanțiale a copiilor săraci de la școala primară.

Să simtă fiecare român cinstit și muncitor, că biserica lui strămoșească veghează asupra sortii lui, îi poartă de grije și când e în strâmtoare îl ajută.

15. Cel mai nețărmurit și călduros concurs din partea Bisericii și a slujitorilor ei școlii românești, pentru realizarea operei ei naționale și pentru ocrotirea și ajutorarea copiilor români.

16. Preocuparea permanentă și însuflețită cu problema românească, având a găsi în fiecare zi noi soluții potrivite momentului sau împrejurărilor locale.

17. Încheierea de legături permanente între copiii secuizați și între cei din Vechiul Regat, prin mijlocirea societății „*Tinerimea română*”, a „*Ligii Culturale*” precum și a tuturor autorităților și Instituțiilor românești bucuroase a-și oferi concursul.

Fiecare copil de român secuizat să-și aibă corespondentul lui, patron spiritual și național, în Vechiul Regat, cu care să stea în permanentă corespondență și de la care să primească la sărbători mari: reviste, cărți ilustrate, calendare etc. și dacă sunt săraci: jucării sau îmbrăcăminte și îmbrăcăminte uzate etc.

Șirul soluțiilor practice e fără sfârșit. Preotul care are duh de apostol va

născoci în fiecare ceas altele noi, va auzi permanent cuvintele Domnului de la Sf. Ev. Ioan, 14, 12: „*Cel ce crede în Mine va face și el lucrurile pe care le fac Eu și va face mai mari decât acestea*” și „*orice veți cere întru numele Meu, aceea voi face*”, și iarăși la vers 26 „*dar Mângâietorul Duhul cel Sfânt, pe care-L va trimite Tatăl întru numele Meu, acela vă va învăța pe voi toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce V-am spus*”.

În Domnul ne e nădejdea, iar Duhul Sfânt ne va lumina și îndruma și în cele mai grele clipe.

Conferință ținută în adunarea secției Sibiu a Asociației „Andrei Șaguna” a Clerului ortodox român din Ardeal la data de 15 iunie 1939, în Odorhei.

Editată la Sibiu, 1939. Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, reproducere din „Telegraful Român”.

Mitropolitul Nicolae și problema românească din ținutul secuizat

Îmi rămân neuitate momentele sărbătorești de la sfințirea unei modeste biserici din filia maghiarizată Bodoș. Șapte familii de creștini ortodocși purtând numele de Bogdan și Galiță, măhniți în sufletul lor că n-au un sfânt lăcaș în care să se poată ruga lui Dumnezeu, s-au pus pe lucru și după multă trudă, muncă și alergături, sub conducerea neobositului lor preot din Bățanii Mari, și-au văzut visul cu ochii. Satul, situat în scobitura unei văi, de acum încolo era păzit de pe două culmi de două biserici: din dreapta de biserica nouă ortodoxă, iar din stânga de cea veche reformată.

Sfințirea noii biserici a făcut-o în vara anului 1932 I.P.S. Mitropolit Nicolae. Biserica era tixită de credincioși veniți din tot jurul. Era de față și preotul reformat din localitate, în fruntea întregului său consiliu parohial. Toți eram învăluți într-o atmosferă de rară și adâncă sfințenie; toți simțeam prezența Mântuitorului în sfânta jertfă. Ce fior de sfântă bucurie trecea prin inimi, când prin gura Arhiepiscopului ne glăsuia însuși Hristos: „*Nu te teme turmă mică, pentru că Tatăl vostru bine a voit să vă dea vouă împărăția*” (Luca 12, 32).

Mică era turma credincioșilor noștri în Bodoș (30 de suflete), precum și în întreg ținutul secuizat. Și mic era și numărul luptătorilor în slujba lui Hristos. Azi avem în Bodoș 70 de credincioși. În ținutul secuizat, numărul acestora a sporit cu peste 5.000 de suflete, iar ceata luptătorilor s-a dublat.

Acest spor în via Domnului îl datorăm înțelepciunii, prevederii și dragostei nutrite de înaltul nostru Ierarh, I.P.S. Mitropolit Nicolae, față de problema românească din ținutul secuizat.

A fost un noroc excepțional pentru neamul nostru că în împrejurările actuale avem în fruntea Bisericii un Ierarh de talia I.P.S. Sale, care încă din clipa urcării Sale pe jețul arhieresc a sesizat cu precizie miezul problemei, pătrunzându-i tainele, identificându-se cu ea, îndrăgind-o și urmărind-o cu o rară pasiune și perseverență.

Ce ușoară ne era nouă lupta pe teren, când știam că la postul de co-

mandă totul e pregătit, în cele mai mici amănunte, și că toate măsurile menite să ne ducă la biruință erau luate!

Câtă încredere în viitorul românismului n-a revărsat în sufletele Românilor deznaționalizați din județul Treiscaune, vizita arhierescă a I.P.S. Mitropolit Nicolae din primul an al arhipăstoriei Sale!

Prima vizitație canonică în Arhiepiscopia Sibiului, I.P.S. Sa a făcut-o în județul nostru, cercetând cu răbdare sat după sat, biserică după biserică, timp de două săptămâni, încât n-a rămas parohie sau filie pe care să nu o fi vizitat. A fost o vizită triumfală, cum n-a mai văzut județul Treiscaune și ale cărei urmări au rămas până azi adânc întipărite în inimile credincioșilor noștri.

Necunoscând oboseala, cu puteri înnoite și cu o însuflețire rară care i se răsfrângea pe fața luminată de-o intensă bucurie lăuntrică, I.P.S. Mitropolit Nicolae asculta cu multă răbdare și înțelegere cuvântările de întâmpinare ale reprezentanților Bisericii ortodoxe și ale celorlalte confesiuni, ale autorităților de stat, județene și comunale, ale diferitelor societăți și instituții, le răspundea tuturor printr-o bogată revărsare de învățături, pilde și sfaturi, care ieșind din inimă pătrundeau la inimă. Urmau serviciile divine, săvârșite cu multă evlavie și măreție și încheiate fără excepție cu întăritorul cuvânt arhieresc. Domol și adânc, acest cuvânt se revărsa ca o ploaie binefăcătoare pe un pământ însetat.

A fost semnătura binecuvântată de Dumnezeu; roadele ei le-am secerat noi, an de an, și le vom mai secera încă multă vreme.

Dacă s-a putut înfăptui ceva în cei 20 de ani de la Unire pe teren național românesc în ținutul secuizat, această realizare pozitivă se datorește în prima linie grijei înțelepte și părintești a I.P.S. Mitropolit Nicolae. Permanent de veghe, nu-i scăpa nici o ocazie ca să câștige cât mai mulți sprijinitori ai cauzei românești din ținutul secuizat, a cărei importanță, la început, mulți o nescoteau.

Nu era adunare eparhială, congres mitropolitan, național-bisericesc și preoțesc, la care să nu fi militat cu pasiune pentru cunoașterea și soluționarea problemei românești din aceste părți. Acestei permanente purtări de grijă avem să-i mulțumim toate realizările naționale înfăptuite în ultimii 20 de ani în ținutul secuizat, care ne apropie tot mai mult de ținta finală, fixată de Înaltul Ierarh ca normă pentru viitor, încă din anul 1920: „*Problema românească din ținutul secuizat trebuie să fie o problemă de stat, realizată prin Biserica strămoșească*”.

Ca să putem calcula cât mai exact recunoștința ce o datorăm bunului nostru Arhipăstor pentru îmbrățișarea cu atâta căldură a cauzei românești în ținutul secuizat, las să urmeze o scurtă înșiruire de realizări pe teren național-bisericesc, în cursul celor 20 de ani de păstorie a I.P.S. Mitropolit Nicolae.

Iată ce am secerat noi pe urma semănăturii marelui arhieru.

Astăzi, cele trei județe care formează ținutul secuizat au următoarea

populație:

județul Treiscaune	145.982	locuitori
" Odorheiu	140.280	"
" Ciuc	160.643	"

Total 446.905 locuitori

La venirea I.P.S. Mitropolit Nicolae în fruntea Bisericii ortodoxe ardelenene, în cele trei județe era organizat un singur protopopiat: în județul Treiscaune, sediul protopopiatului era fixat la marginea extremă răsăriteană a județului, în comuna rurală Brețcu.

Azi sunt trei protopopiate și anume: două în județul Treiscaune și unul în județul Odorheiu, toate având case protopopești. În județul Treiscaune se află protopopiatul „Sf. Gheorge”, în orașul reședință de județ, și protopopiatul „Oituz” în Tg. Săcuiesc, al doilea oraș din județ. Acest protopopiat administrează și parohiile din județul Ciuc, până de va organiza și acolo un protopopiat de sine stătător.

Parohii și preoți:

În anul 1920 se aflau în :

județul Treiscaune	:	22 parohii cu	20 preoți
" Odorheiu	:	6 parohii cu	5 preoți
" Ciuc	:	- parohii cu	- preoți

total : 28 parohii cu 25 preoți.

Azi, avem în:

județul Treiscaune	:	37 parohii cu	20 preoți,	parohii vacante	1
" Odorheiu	:	23 parohii cu	15 preoți,	" "	8
" Ciuc	:	9 parohii cu	8 preoți,	" "	1

total : 69 parohii cu 62 preoți, parohii vacante 10

În 20 de ani, numărul parohiilor a sporit cu 41, iar al preoților cu 37.

Biserici:

În anul 1920 se aflau în :

județul Treiscaune	:	29 biserici
" Odorheiu	:	7 "
" Ciuc	:	- "

total : 36 biserici

Azi, avem în:

județul Treiscaune	:	48 biserici, din acestea nesfințite	12
" Odorheiu	:	15 biserici, " " "	1
" Ciuc	:	3 biserici, " " "	-

total : 66 biserici, din acestea nesfințite 13

Edificarea celor 30 de biserici noi a costat suma de 52.500.000 Lei.

Se mai află în :

județul Treiscaune	:	10 capele, 29 troițe și 29 clopotnițe
" Odorheiu	:	7 capele
" Ciuc	:	8 capele

total : 25 capele, 29 troițe și 29 clopotnițe

Case parohiale.

În anul 1920 se aflau în total 25 case parohiale în cele trei județe.

În curs de 20 de ani s-au edificat 32 case parohiale noi, în valoare de 13.450.000 Lei.

Pentru ilustrarea îmbunătățirii situației românești din ținutul secuizat, săvârșit sub înțeleapta cărmuire a I.P.S. Mitropolit Nicolae, pot servi ca exemplu edificator realizările românești înfăptuite în ultimii 20 de ani în ținutul Baraoltului, numit „*ținut păduros*” (*Erdövidék*).

În valea Baraoltului se află 20 de comune, toate maghiarizate, care gravitează spre acest târgușor: 9 comune din Jud. Odorheiu și 11 din județul Treiscaune. E curios faptul că tot spre Baraolt gravitează și satul din stânga Oltului, Augustin, din Jud. Târnava Mare, sat pur românesc, care și-a păstrat neatinsă comorile sufletului românesc. În anul 1920, trebuințele sufletești ale credincioșilor noștri din cele 20 de comune le îndeplineau doi preoți: din Vârghiș și din Belini. Biserici se aflau în 8 comune, iar case parohiale două.

În curs de 20 de ani, s-au mai înființat în acel ținut 11 parohii și s-au zidit 10 biserici noi și 5 case parohiale.

Viața românească e azi o realitate în acel ținut. Credincioșii noștri sunt mândrii că-s Români și cu tot mai mult drag se apropie de comorile sufletești pe care le-au pierdut oarecând, dar pe care le prețuiesc și doresc să le recâștige.

Cu prilejul împlinirii primilor 20 de ani de rodnică arhipăstorie, preoții și credincioșii din ținutul secuizat prezintă marelui lor Arhiepiscop, I.P.Sf. Mitropolit Nicolae, ca omagiu sincer și cald, toată recunoștința lor fiască pentru dragostea ce-a arătat-o cauzei noastre românești.

Rugăciunile noastre se vor îndrepta pururea către Domnul, ca să-i dă-

ruiască I.P.S. Sale viață îndelungată, pace, sănătate și întru toate bună sporire.
Întru mulți ani Stăpâne!

Din volumul „Omagiu Înalt Prea Sfinției Sale Dr. Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, la 20 de ani de arhipăstorire”, Sibiu, 1940, pag.149-152 .

Cu Nicolae Iorga prin Secuime

Dintre numeroasele vizite efectuate de Nicolae Iorga în Secuime, ne vom opri la cea din iunie 1936, făcută împreună cu cei aproape 200 de delegați participanți la lucrările Congresului Ligii pentru Unitatea Culturală a tuturor Românilor, desfășurat la sfârșitul lunii iunie 1936, la Brașov.

Presa vremii a prezentat pe larg „*filmul*” desfășurării întregii călătorii, de la prima localitate vizitată, Araci, și până la ultima, Sf. Gheorghe, unde după întâlnirea oaspeților cu „*frunțașii orașului și județului*” a avut loc spectacolul oferit de elevele din Vălenii de Munte, ce a cuprins piesa de teatru „*Liniștea casei*”, precum și „*frumoase dansuri populare și piese corale care au stârnit admirația publicului*”.

Din reportajul viziei răzbate primirea caldă făcută peste tot oaspeților, „*sentimentele de dragoste ale sătenilor față de ilustrul savant și personalitățile care îl însoțeau, dar și îndemmurile făcute de N.Iorga la trăirea unei intense vieți culturale românești, reîntoarcerea românilor la credința strămoșească, întărirea învățământului românesc, la buna conviețuire și înțelegere cu toți cetățenii județului*”.

Noi și interesante amănunte despre călătoria lui Nicolae Iorga, din vara anului 1936, în județul Treiscaune, sunt cuprinse într-o scrisoare adresată prefectului județului, Dr.Valeriu Bidu (care nu era acasă la data vizitei), de către protopopul Aurel Nistor, document pe care îl redăm integral:

„*Prea stimate Domnule Prefect*

Am regretat nespus că nu ați fost aici în ziua de 29 iunie (1936 - n.n.), care a fost un triumf al ideii românești în Secuime, mai presus de orice așteptări. Trecerea d-lui Iorga prin comunele județului a fost o adevărată sărbătoare împăratească. M-am bucurat că s-a putut face ca să-l însoțesc de aproape, mergând din Araci în mașina dânsului.

I-am dat toate explicațiile, înainte de a sosi în comune, evidențiind ceea ce simțim că e important. În Araci a fost adevărată biruință: nu avea cuvinte

de bucurie văzând frumoasele înfăptuiri!

De școală a spus că putea rivaliza cu școlile din Olanda și orice țară cultă din Europa. I-a plăcut ideea atelierului de tâmplărie, de a face bănci, mese, birouri și pentru alte școli; l-a bucurat nespus unitatea de conducere, care a observat-o în toate comunele și care lega cu fire nevăzute în același ritm sănătos și tineresc.

I-am explicat proveniența acestei unitare lucrări și i-am arătat concepția superioară, deși sau chiar fiind om politic, de a face politică, nefăcând politică obicinuită, scurtă la vedere și lipsită de inteligență, ci una superioară, de construcție națională și gospodărească. Această afirmație a mea anticipată a verificat-o în cursul întregului drum. A fost o veselie rară! Seara, deși a vorbit de vreo 22 ori, hărțuit de mașină și oameni, spre Sf.Gheorghe, ne spunea că se simte așa de reconfortat sufletește, căci a trăit, o zi întregă, într-o atmosferă de sănătate fizică și sufletească.

M-a rugat să-i fac mai multe fotografii de icoane vechi - pe care le-a găsit minunate, ca frumusețe - din Hăghig, Arini, Belin, Bățani, Micfalău, de case vechi din Biborțeni, cu pridvor, de tetrapod, din Micfalău, de pagini de cărți din Belin, Micfalău, etc.

I-au plăcut mult cusăturile cu armici negru pe mânecile de cămăși vechi românești din Iarăși și Arini; ne spunea ca să salvăm și să le generalizăm în întreg județul, căci sunt foarte frumoase și originale, cu caracter pronunțat românesc.

Mi-a spus că speșele cu fotograficul le restituie Comisiei monumentelor istorice, unde să le trimit. A impresionat adânc, până la lacrimi, pe toți cei 160 de excursioniști ai Congresului Ligii, în Aita Mare. După cântările admirabil executate de corul țărănesc condus de părintele Ioan Bunuș, a vorbit părintele, și după el tâmplarul Păcurar, care face gratuit ușile și ferestrele la biserică (Puia, mutat aici de la Ozun, un plutonier pensionar, a dărit pentru biserică 15.000 Lei). Acesta a vorbit așa de frumos, încât toată lumea era cu ochii în lacrimi.

Primirea a fost pretutindeni ca pentru un rege; notari, învățători, preoți, elevi, săteni, mulți cu fanfare, unde erau mulți minoritari din Araci, Aita, Micloșoara, Căpeni, Barolt, Biborțeni, Bățani. Atâtea buchete de flori a primit dl. Iorga, încât a ocupat 1/4 din mașină. Ați citit că la 10 iulie a ținut două conferințe despre România din Secuime: la 3 - la Academie și la 7 - la Radio”.

Aveam deci, - după cum reiese din document- școală în Araci (și suntem convingși că nu numai acolo) la nivelul „școlilor din Olanda și orice țară cultă din Europa”. Există la Aita Mare (și nu numai acolo) cor țărănesc pe lângă biserica ortodoxă. Mai existau atunci încă frumoase „case vechi cu pridvor” în Belin, Biborțeni, Bățani, Micfalău. Existau icoane și cărți românești vechi, „cusături cu armici” de mare autenticitate. La primirea făcută peste tot

ca unui „rege”, Iorga a fost întâmpinat alături de români și de „mulți minoritari”. Să reținem că prefectul Valeriu Bidu nu făcea „o politică obicinuită, scurtă de vederi și lipsită de inteligență, ci una superioară, de construcție națională și gospodărească”.

Parafrazându-l pe Iorga, apreciem că vizita a constituit pentru delegații la Congresul Ligii pentru Unitatea Românilor și nu numai pentru ei, un prilej să cunoască viața românilor și a concetățenilor lor, de pe itinerarul parcurs „sat cu sat”, „cu preoții și țărani lor” și „să vadă că am fost și cum am fost”.

Deosebit de interesante sunt impresiile și constatările făcute de Nicolae Iorga în timpul vizitei la care ne referim. Redăm de aceea largi pasaje din Conferința ținută la Academia Română și la Radio București intitulată „Drumuri prin Secuime”:

„Revin, dintr-o excursie din Secuime, cercetată pe linia Oltului de sus, sat cu sat, în legătură strânsă cu lumea de acolo, care mi-a făcut mie și membrilor Ligii culturale, al cărui congres se ținuse la Brașov - care e cetatea de Mizazi a țărănimii secuiești - și pot să aduc la cunoștința celor mulți care ascultă aceste comunicații că n-am întâlnit pretutindeni și, cum o să arăt, la toți, de toate felurile, decât liniște, dorință de muncă, bună înțelegere și pricepere pentru rosturile Statului român și pentru ce se deschide acolo, pentru toți locuitorii.

E astfel cu totul altceva decât vechea închipuire despre Secui, afară, bineînțeles, de Românii care sunt încă Români și de aceea care au fost români, care merg la una din cele două biserici ale noastre, care au, firește, aceleași în-ceputuri, care doresc să se poată înțelege cu noi în limba lor firească, limba strămoșilor, dar care au ajuns să nu știe decât ungurește. Aceștia sunt frați ai noștri pe care trebuie să-i ajutăm cu toate mijloacele Statului și ale societății, și ale celui mai îndepărtat punct românesc, dator să ajute și el cu ce poate, și va veni vremea, dacă vom fi oameni vrednici, ca să avem cu totul la noi, împreună cu noi și sufletește, până la vorbirea dulcii noastre limbi, aceste mii și mii de oameni care, cândva, au putut să fie priviți ca pierduți pentru neam”.

Referindu-se la caracteristicile secuilor, Iorga arăta: „Sunt oameni de energie, desigur, dar și cu înțelegere și de ascultare, legați de locurile unde au fost trimiși abia pe la 1200, de Cavalerii Teutoni (...). E o plăcere să vezi toată buna ordine, toată curățenia și toată disciplina acestui prețios element popular, merit să aducă în orice formă, cele mai mari servicii țării strălucite, la întemeierea și dezvoltarea căreia trebuie să lucrăm cu toții (...). Se vedea și la dânzii acele vechi tradiții de ospitalitate care vin de la anticele neamuri a căror parte în alcătuirea tuturor e mai mare de cum suntem deprinși a crede”.

Insistând asupra necesității conviețuirii pașnice, ca unica soluție și asupra unor relații normale între români și secui, Nicolae Iorga spunea în 1936:

„Nu. Problema secuiască n-o vom rezolva cu dușmănie și nici cu neîn-

credere, ci cu un larg simț de umanitate, cu o strictă grijă a dreptății, și cu amintirea a tot ce ne leagă de acești oameni care au luptat sub steagurile lui Ștefan cel Mare, care au ucis pe domnul nemeșilor, cardinalul Andrei Bathori, care au servit cu cel mai mare devotament pe Vodă Mihai pentru că era «viteaz» ca și dâșii și care sunt de generații întregi în casele noastre de dincoace de Carpați și cei mai activi colaboratori ai gospodăriilor noastre (...). Nu-și dă seama cineva - și, sub raport moral, e și oarecare jenă - cât sânge amestecat e la oamenii cu care putem vorbi într-o românească de nuanță nu ardeleană, ci de prin București”.

Marele istoric avea cuvinte de laudă despre eforturile făcute pentru vindicarea unor răni ale trecutului și pentru păstrarea identității culturale specifice românilor din această parte de țară.

Greșelile trecutului, spunea Nicolae Iorga, sunt îndreptate (atunci în 1936) „*de o administrație nesfârșit mai bună, de un corp învățătoresc vrednic de toată lauda, dar înaintea tuturor, de un admirabil cler, a cărui icoană cea mai nobilă este entuziastul protopop Nistor, vechi cititor al revistelor mele iredentiste pe care mi le-a arătat în marele și frumosul sat model - și pentru orice țară de înaltă cultură apuseană - Arpătac (azi Araci - n.n.), al cărui nume a fost, ca și multe altele strămbat de ușoare capete înnoitoare. Unii, cu veche dârzenie de aprigă luptă, alții tineri și blânzi, știind mai bine meșteșugul gingaș al sufletelor:*

Pătura politică, din fericire, nu-i fură de la cea mai înaltă îndatorire a lor.

De dincoace (din vechiul Regat-n.n.), vine un sprijin care nu se poate semna și recomanda de ajuns: Școli normale, secții ale Ligii Culturale își aleg sate unde nu trimit numai cărți, ci unde nu e biserică, ridică troițe frumos lu-crate, și unde arama sună numai la biserică altora, trimit clopote. Astfel de oameni arată nu numai ce avem în inima noastră pentru Ardeleni, dar și ce suntem în stare a face pentru dâșii. Și pe urma unor astfel de vizite, cu inimile pline de daruri, rămâne o amintire înduioșătoare de trainică recunoștință.

Nu ne dăm seama îndeajuns de ce putem face când suntem pe drumul cel bun. Ce se înfăptuiește în Secuime astăzi e o strălucită dovadă”.

Să menționăm că după vizita la care ne-am referit, Nicolae Iorga a scris studiul „*Începuturile și motivele deznaționalizării în Secuime*”.

În finalul lucrării, Iorga aprecia că dacă „*din așa de puțin, lucruri luate într-o singură zi din fugă, a putut ieși atât de mult ca încheieri generale, ca înțelegere a unui proces etnic atât de mult legat de viața noastră națională, la lipsurile și îndreptările căreia trebuie să ne gândim așa de serios*”, ne invită să reflectăm la concluziile ca ar rezulta dintr-o cercetare făcută „*răbdător și migălos, în largi proporții*”. Totodată el a mai scris și „*Considerații noi asupra rostului secuilor*”(1939) și alte câteva articole pe această temă, apărute în presa

vremii.

Deși Nicolae Iorga nu a adâncit problematica referitoare la „Secuime”, parcurgerea tuturor articolelor și studiilor scrise de marele savant pe această temă, ar permite cunoașterea în întregime a poziției sale față de această zonă și reconsiderarea părerii exprimate de unii intelectuali maghiari după care Nicolae Iorga ar fi susținut că toți secuii sunt români maghiarizați.

Dimpotrivă, Iorga a avut cuvinte de admirație față de istoria secuilor, de vitejia lor, de calitățile lor umane, precum cinstea, corectitudinea, spiritul gospodăresc, umorul, ospitalitatea, susținând însă cu argumente că o parte a lor sunt români sau alte neamuri „secuizate”, ceea ce corespunde adevărului istoric.

Românii trăitori pe meleagurile Covasnei și Harghitei speră că și astăzi marii istorici și oameni de cultură ai țării se vor apleca cu aceeași probitate științifică și căldură umană față de problematica Sud-Estului Transilvaniei, ocolită în ultimele cinci decenii.

Capitol din lucrarea „Identitate și cultură la românii din secuime”, de Ioan Lăcătușu, Cluj-Napoca, 1995, p.175-182.

File autobiografice

Cu ocazia uneia din multele întâlniri în Braşov cu unul dintre cei mai mari ostenitori ai neamului în domeniul culturii - fiul al satului nostru, prin părinţii lui, ambii născuţi în Araci: Ioan Colan şi Elena Acsente - regretatul profesor Ioan Colan, fostul organizator şi conducător al Muzeului Istoric şi Cultural de la biserica română „*Sf. Nicolae*” din Şcheii Braşovului, mi-a sugerat ideea de-a pune pe hârtie, cu cele mai mici amănunte, toate experienţele şi observaţiile din viaţa mea de preot în cursul celor aproape 70 de ani de activitate, trăiţi 44 la sat şi 36 la oraş.

Fac acest lucru cu deplină sinceritate şi obiectivitate, fără nici o pretenţie de merite personale, precum şi din dorinţa de a putea fi de folos şi altora şi ca să le poată explica şi ei de-a lungul lor. De multe ori din lucruri mici şi nebăgate în seamă putem lua învăţături pentru viaţă.

Materialul cuprins în această aşa-zisă autobiografie nu-l pot sistematiza, neavând nici o pretenţie de caracter şi valoare literară. Singurul gând, pe care-l am prin cele ce le pun pe hârtie este să fixez tot ce se poate interesa pe eventualul cititor, luând cunoştinţă despre oameni, împrejurări şi situaţii timp de aproape 90 de ani de viaţă românească şi dintr-un colţ ardelean înstrăinat.

Meditând asupra multor înfăptuiri din diferitele domenii ale vieţii publice: religios, social, cultural, economic, sanitar, politic, etc. am ajuns la convingerea că aceste înfăptuiri n-au ca izvor meritul personal, ci sunt rezultatul ajutorului Celui de Sus, pe care totdeauna l-am cerut şi dobândit, aplicând şi adâncind mai ales aceste trei mărgăritare sufleteşti din Sf. Scriptură:

1. „*Cel ce voieşte să vie după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să Mă urmeze*” (Marcu 8,34).

2. „*Rămâneţi în Mine, şi Eu voi rămâne în voi. După cum nu poate aduce roadă de la sine, dacă nu rămâne în viaţă, tot aşa nici voi nu puteţi aduce roadă, drcă nu rămâneţi în Mine... Despărţiţi de Mine nu puteţi face nimic*” (Ioan 15,4-5).

3. „*Ori de câte ori ați făcut aceste lucruri unuia dintre acești foarte neînsemnați frați ai Mei; Mie Mi le-ați făcut*” (Matei 25,40)

Ajutorul Celui de Sus l-am primit în plină măsură, mai ales după greul examen, pe care l-am depus înainte de 55 de ani, în ziua de 25 august 1916, când pentru identificarea cu interesele consătenilor din Araci am fost arestat, legat în lanțuri, bătut, palmuit, chinuit în închisoare, în celulă separată timp de o lună în Cluj și apoi deportat timp de doi ani la Șopron. De atunci am început a sfinți răsplata Celui de Sus pentru acest greu examen, precum și a înțelege adâncul celor trei mărgăritare ale Sf. Scripturi, pe care le-am urmat cu sfințenie și le voi urma până-n ultima clipă a vieții mele. Atunci am simțit chemarea precum și condiția cuprinsă în ea: să îndrăznesc a începe orice lucrare, fie ea oricât de grea, și care după judecata oamenilor poate părea imposibilă de îndeplinit. În același timp să nu uit, fie și o clipă, că nu eu lucrez, ci Cel de sus, a cărui unealtă doresc să fiu toată viața. Plin de intimă fericire de această chemare am avut îndrăzneala de a începe și a termina cu succes atâtea lucruri mari, grele și variate.

Al doilea izvor de energie și de înfăptuiri nebănuite de mari și grele a fost identificarea sufletească cu poporul, atât cu credincioșii de la sate cât și cei de la orașe. Sângele de țaran din Țara Oltului l-am moștenit de la tatăl meu, fiu de țaran din Porumbacul de Jos, precum și de la mama mea, originară atât după mama și bunica ei din familia Petric din Râșnov, ca mi-a sădit dragostea față de oameni.

Mi-a ajutat și prietenia frățească cu copiii de țărani ai vecinilor, cu care mă jucam în primii 10 ani ai copilăriei, desculți prin țărână și numai în cămășuță. Această prietenie mi s-a sădit în inimă și am putut să o păstrez neschimbată până astăzi. Ea a purces dintr-o prețuire sinceră a calităților sufletești ale țărănilor, descoperind în mulți dintre ei adevărate comori. În schimb am avut și eu din partea lor o permanentă, admirabilă și inimoasă colaborare atât la începerea cât și la terminarea fiecărei lucrări de interes obștesc.

Țin să subliniez faptul că în întreaga viață am fost în aceeași măsură și preot și plugar. Urmând exemplul sătenilor, am purtat și eu plugul de coarne, vara desculț și în cămașă, am săpat și am cosit, îndeplinind cu drag toate lucrările agricole și gospodărești. Acestea mi-au întărit atât fizicul cât și psihicul, încât și astăzi în vârstă de 90 de ani, îndeplinesc cu o mare plăcere și ușor lucrări de-ale pământului și gospodăriei casei.

Țin să notez aici ca o coincidență foarte interesantă și cumva curioasă, în legătură cu dorința și intenția de a fixa unele experiențe ale mele timp de atâția zeci de ani, adică pioneratul. Am descoperit un articol în ziarul „*Scânteia*” din 10 oct. 1968, sub titlul „*Efortul*”, scris de Paul Diaconescu. Acesta tratează ca exemplu de urmat tocmai experiența făcută de mine. „*Scopul nemărturisit al întrecerilor olimpice la vechii greci era perfecționarea umană, adică ide-*

alul de echilibru fizic și psihic, pe care mai târziu românii l-au sintetizat în faimoasa deviză «Mens sana in corpore sano». Aceasta se cuprinde în cuvântul efort. El este strădanie, adică stăruință, este încordarea puterilor fizice și psihice în ve-derea atingerii unui scop. În industrie, efortului i se zice organizare. Efortul este un sculptor al personalității, pe plan uman el este o forță capabilă să producă miracole. Efortul este o acțiune, un consum de energie umană determinată de un scop și determinant pentru atingerea țelului respectiv, efortul e contrariul comodității; el este un instrument prin care omul transformă și se transformă. Dar poate să producă miracole? Uneori da! Efortul nu poate fi despărțit de motivația lui subiectivă și obiectivă, adică de idealul individual și de cel social. Ambele întâlnindu-se, interferându-se în mod necesar, el este legat și de simțul responsabilității. Trăsătura definitorie a omului constă în aspirația sa spre progres în rolul său transformativ, care nu se poate realiza decât prin dinamism, deci prin efort”.

Țin să subliniez că cele afirmate în articolul sus citat, le-am îndeplinit în viață prin zidirea în județ a 19 biserici și înființarea celor peste 10 asociații culturale și economice, despre care voi scrie amănunțit în partea a doua a autobiografiei. Observând din o lungă experiență, că orice lucru bun vrei să realizezi, succesul atârnă de la climatul - ambianță creat în inima și sufletul colaboratorilor apropiați, prin anii 1930 fiind președintele Camerei Agricole de pe trei județe: Brașov, Trei Scaune și Ciuc, cu sediul la Brașov, la propunerea mea s-a înființat în orașul Brașov, prima și singura existentă și azi în țară, Stațiunea de Decusutare a Semințelor de Lucernă și Trifoi. În acest an stațiunea a fost mutată la Ghimbav.

Jumătate în glumă, jumătate în serios, pot spune: am descoperit elixirul vieții a doua la etatea de aproape 90 de ani: față de acum 40 de ani mi-am păstrat 35-45% din suplețea fizică și mi-am crescut la 10% pe cea psihică.

În fiecare zi lucrez fizic 3-5 ore, în schimb lucrez psihic 8-10 ore, scriind și citind. Față de 1-2 ore ziare și 2 reviste în anii 1940-1960, acum citesc zilnic 3 ziare și 10 reviste (6 teologice și 7 culturale laice: Săptămâna, Contemporanul, Lumea, Veac Nou, Magazinul, Muzica), precum și cărți literare.

În luna octombrie 1971 am tăiat cu fierăstrăul aproape 1600 kg. Lemne de foc... Trecând la scris sau citit, savuram cu mult mai bine munca spirituală... țin să remarc aici explicația unui fapt - nu prea obișnuit la bărbați de o etate așa de înaintată, mențin corespondență regulată cu toți membrii apropiați sau chiar mai îndepărtați ai familiei. De Crăciun - Anul Nou 1971 am trimis 18 scrisori și 17 cărți poștale de felicitări...

În urma sfaturilor medicale, citite încă din copilărie în vestitele broșuri ale preotului romano-catolic austriac Kneip, am urmat cu mare plăcere cura cu apă rece, numită cura lui Kneip. El recomandă călirea corpului cu spălarea lui în fiecare dimineață cu apă rece până la brâu și folosirea unui ștergar aspru de

câneapă, precum și umblarea desculț vara, din aprilie până în octombrie câte trei ore pe zi; asemenea iarna câte cinci minute pe zi în zăpada proaspăt căzută. Asemenea recomandă eliminarea fularului din jurul gâtului pentru a-l căli și feri de răceală la amigdale. Aceste sfaturi le-am urmat din copilărie și le urmez și astăzi; deși eram slăbuț în copilărie, mi-am călit corpul și până acum sunt deplin sănătos! Aaug și faptul că nu am folosit alcoolul și tutunul și trăiesc o viață cumpătată... De multe ori îmi pun întrebarea fără să vreau: cum se poate ca la o așa înaintată vârstă să mai simt agilitatea, sprinteneala și elasticitatea, atât a spiritului, cât și a corpului, aproape precum le aveam înainte cu 30-40 de ani.

Pot spune că mai mare plăcere îmi face acum ca în tinerețe, citirea unui roman, nuvelă, articol de ziar sau revistă despre țări, popoare, obiceiuri, opere de artă, schimbări în politică, etc. Sunt mai preocupat acum de tot ce se întâmplă în țară, în lume, prevăzând uneori urmarea logică a unor evenimente mari. Totul mă interesează fără a mă obosi. Interesul cel mai viu îl port față de anunțurile de la radio și televiziune, de articolele în legătură cu viața spirituală, cu etica...

Pe lângă aceasta mă preocupă peste măsură oamenii simpli cu viața lor, cu soarta lor, susținând nevoia de a lua contact imediat și personal, împărtășind cu ei atât bucuria cât și necazurile lor.

Dacă aceasta e un semn al bătrâneții, îl binecuvântează fiind fericit că am ajuns fără să o simt la bătrânețe, dar nu și la îmbătrânire...

... Voi descrie unele momente din viață așa cum s-au petrecut în realitate: în anii 1903-1915, când eram cetățenii Ungariei, mi-am început eu slujba preoțească în Araci și în filia Ariujd. Fiind crescut, din fragedă copilărie, în cea mai caldă prietenie cu copiii săteni-vecini cu noi -români și maghiari- m-am simțit și mă simt și azi înfrățit cu toți sătenii, fiindu-mi tare dragi! Niciodată n-am avut o discuție de sus în jos cu ei. Ba ce e mai mult: descoperind în mulți dintre ei calități deosebite: minte ageră, discreție, înțelepciune, pricepere, anumite daruri și chiar talente, M-am alipit de ei. Observând un oarecare dispreț din partea proprietarilor mari, precum și a funcționarilor maghiari față de sătenii țărani - maghiari și români - eu m-am înfrățit cu consătenii, ținând o permanentă legătură cu ei! Erau doi frați mari proprietari de pământ Domokos Akos și Miklos, căsătoriți cu două surori, unul având și doi fii. Ei aveau cam 85 de holde (jugăre = 68 ari) în câmpul satului; ei locuiau în castelul cu un etaj pe deal; aveau și fabrică de spirt.

În serile de toamnă și iarnă ei petreceau cu joc de cărți și cine bogate, împreună cu notabilii cu titluri de boierie din sat: preotul maghiar foarte bogat, notarul și alt proprietar ungar din Adjud! Nedorind societatea lor, ei mă disprețuiau, socotindu-mă mai prejos de ei - nobili fiind cu titluri de "Măria-Sa"..

De altfel așa era atunci concepția de viață, oamenii fiind împărțiți în

clase: jos era poporul cu preoții și învățătorii, sus erau boierii, împărțiți în trei categorii: 1. cu titlul de domni; 2. în sus veneau cu titlul de „*nagyságos*”; 3. apoi veneau „*meltaságos*” (baronii și grofii).

Posturile administrative de la notar până la prefect erau ocupate de acești „*domni*”.

Pământurile satului Arpatac (Araci) în cea mai mare parte și cele de mai bună calitate erau în proprietatea nobililor feudali conții Nemes cu domiciliul în Cluj, mari proprietari în comuna Budila: Beldi Tivadar și familiile Domokos. Conții Nemes aveau moșii mari și în comuna Hăghig, unde își avea locuința administratorul moșiilor din cele două comune.

Familia Beldi își avea în comună un administrator, locuind într-una din cele 7 case pe care le avea în sat. Locuitorii celorlalte case plăteau chirie bucate, grâu și zile de lucru. Cinste mare cu case aveau și conții Nemes ai căror chiriași făceau prestări de muncă și prestări de alimente.

Într-o vreme familia Beldi din Budila, văzând că ce mai mare câștig are pentru moșie și case, administratorul s-a decis să vândă moșia. Ca interpuși s-au oferit frații Domokos, sperând să aibă un mare câștig din târgul proiectat. Ei se bazau pe administrație începând cu cea de la sat, comună, continuând cu pretura și până la județ, toate conduse de prietenii (oamenii) lor.

Au convocat tot satul la o adunare în curtea școlii, ei au făcut o propunere concretă, prin care sperau, că le rămâne lor o parte din moșie, precum și o sumă de bani în numerar.

Dându-mi seama de înșelăciunea plănuită, am explicat sătenilor adevărata stare a lucrurilor, propunându-le ca să se respingă târgul propus.

Sătenii în unanimitate au respins propunerea și au ales o comisie din șase săteni în frunte cu mine, care să ne prezentăm la proprietarii Beldi din Budila și să încheiem târgul în condițiile hotărâte de adunare.

A Jua zi ne-am prezentat (comisia de 7 persoane) la familia Beldi și repede am încheiat târgul în condițiile hotărâte de adunare.

Întorcându-ne acasă, am ținut o nouă adunare, în care am decis să vindem patru locuri de casă, două mari grădini și curți-parcelate. Într-una din grădini am făcut două străzi cu locuri de casă.

Prin vânzarea locurilor de casă și a caselor am încasat vreo 350.000 de coroane, pe care le-am predat imediat foștilor proprietari, rămânând de onorat pământurile arabile și fânețele.

Astfel a ajuns comuna stăpână pe fosta proprietate a familiilor Beldi din Budila, iar sătenii să-și poată primi loturi și să-și zidească case pe ele.

Citind din „*Contemporanul*” nr. 36 din 1 septembrie 1972, pag. 6, articolul lui Henri H. Stahl „*Cultura se creează de către mase*” am meditat mult asupra cuprinsului acelui articol!

Mi-am adus aminte de activitatea mea de „*animator cultural*” din anii

1901-1940 atât în comuna natală - Araci cât și în județul (fost Treiscaune), azi Covasna, ca paroh și protopop.

Fără de a fi cât de puțin încrezut îmi dau seama de însuflețirea tinerescă, în anii tinereții, cu care mi-am luat colaboratorii culturali pe consătenii din Araci !

Într-o adevărată frățească dragoste am creat un nou climat de sete de carte și învățătură în mijlocul consătenilor. Neavând școală primară în limba română în sat, ca rezultat însuflețitei vieți culturale, cu ajutorul sătenilor am zidit în 1910-1911 prima „casă culturală” din ținutul „Țării Bârsei” din jurul Brașovului. Planul în taină fusese ca după ce e terminată să obțin de la autoritățile maghiare schimbarea în școală primară. Planul nu mi-a reușit, autoritățile nu au admis-o ca școală primară.

Văzând acest lucru am organizat clădirea compusă dintr-un antreu, o cameră mică și o mare sală de casă culturală, în care să se poată juca și piese teatrale. Am făcut o scenă de teatru demontabilă, cu pereți demontabili, cu cabină de sufleur și alt mobilier și recuzite. Cel puțin de trei ori pe an dădeam reprezentații cu cântece de cor, piese teatrale. Eu eram și dirijor de cor, și regi-zor, și instructor. Recitam piesele teatrale pentru fiecare rol, fie pentru bărbați, fie pentru femei, dându-le celor ce aveau să joace vreun rol textele ce le reve-neau.

Azi am avut una din cele mai mari și calde bucurii sufletești. Am primit vizita soților Emil Mailat, ambii profesori din comuna Feldioara. În această comună am servit un an ca învățător la școala primară (din 1 septembrie 1899 până în iunie 1900, la clasa a IV-a). Am primit această însărcinare în următoarele împrejurări. Familia părinților o duceau greu. Tatăl meu, Dionisie Nistor, a căzut grav bolnav, de reumatism în 1898, suferind fără a mai putea munci până în 1901 când a decedat. Eram opt frați, eu cel mai mare. Cinci eram la liceu în Brașov, trei frați la Liceul „Andrei Șaguna”, cu două surori la școala superioară de fete din Brașov. Locuiam în gazdă la o familie de sași Tibi, str. Castelului nr. 15. Mâncarea o aduceam de acasă, câte una, cea de gătit în oale mari, iar pâinea, făina, ouăle, laptele, carnea de porc, etc., în traistă, gătind gazda. În toamna anului 1899 m-am înscris (aveam 7 clase de liceu) la seminarul teologic din Sibiu, cu gândul de a termina și clasa a 8-a de liceu cu bacalaureat și anul I de Teologie. Dându-mi mare silință planul mi-a reușit. Am terminat cu foarte bine și anul I teologic și clasa a 8-a cu bacalaureat. Notez că în liceu am avut colegi și prieteni buni pe poetul Octavian Goga și pe Ioan Lupaș. Eram foarte fericit de reușita mea.

Între timp am avut de primit pe neașteptate o grea lovitură. S-a publicat decizia guvernului, că preoții care nu intră la teologie cu certificat de bacalaureat nu vor putea beneficia de salariul cuvenit când vor deveni preoți.

Aflând acest lucru am intervenit la Sibiu la seminarul teologic să mi se

anuleze certificatul de absolvire a anului I, cerând să fiu înscris din nou în acest an, dar fără frecvență. Cererea mi s-a aprobat. În acest fel aveam șansa de a lua bacalaureatul în 1900 și cu acest certificat să fiu din nou înscris la teologie în anul I.

Ca să nu stau fără activitate am cerut să fiu numit învățător la școala primară din Feldioara, unde servea ca preot unchiul meu Iosif Micu, fratele mai mare al preotului Moise Micu din Poiana Mărului.

Oaspeții plăcuți arătau mare interes de a afla amănunte prețioase despre evenimente sociale, culturale, economice, etc. trecute, din aceste ținuturi. Și-au exprimat dorința de a mă vedea în Feldioara, unde să am contact cu veteranii cunoscuți de mine aflați încă în viață și să particip la o adunare culturală. Exprimându-mi dorința de a face acest lucru, dâștii au plecat, înțelegându-ne împreună ca să trimită mașina școlii primare la Araci să mă ducă la Feldioara, într-una din zilele următoare. Eu accept cu plăcere acest cadou.

Lozinca preotului și a fiecărui conducător :

„Să fie înțeleși, prețuiți și iubiți, să spunem sincer și cald !”

(Nicolae Iorga, în cartea *„O viață de om”*, 1972, pagina 382).

Din „Cronica familiei Nistor”, de Aurel A. Nistor, Centrul Ecleziastic de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan”, Fond Manuscrise și Xerocopii

Câteva date monografice despre comuna Araci

În prezent satul Araci aparține de comuna Vâlcele, județul Covasna. Înainte de 1930 purta numele de Arpătac (în limba maghiară = Arpatak) aparținând de plasa Aita Mare, comitatul (județul) Treiscaune. Este locuit de români (de religie ortodoxă) și maghiari (de religie evanghelic reformată).

Arpatak compus din *ar* (albie) și *patak* (vale); comuna vecină Vâlcele, în limba maghiară Elopatak, compus din *elo* - înainte, și *patak* (vale), adică gura văii.

Valea curge dinspre Vâlcele, de la nord spre sud și poartă numele de Vale; locuitorii din Araci care au casele între Vâlcele (distanță de 1 km.) și Araci pe o lungime de 1 1/2 km poartă numele de văleni.

La 1830-1910 partea cea mai mare a pământului agricol și o treime din vatra actuală a satului era proprietatea marilor moșieri Beldi Tivadar cu domiciliul în Budila, conții Nemes Adam și Miko din Cluj, frații Damokos Nicolae și Akos (Araci). Aceștia aveau administratori cu domiciliul în Araci (al lui Beldi) și în Hăghig ai conților Nemes și Miko. Avem date de la învățătorul austriac Adalbert Ioszep Krickel, care a cercetat satul în 1829, o carte scrisă în 1830 despre Valea Superioară a Oltului: trece podul peste Olt între Feldioara și Hăghig (el scrie Hesgyok și nu Hidveg, în românește *cap de pod*). Amintește despre renumitele băi Vâlcele (2 iulie 1929) așezare iobăgească locuită de români și maghiari. Apa conține aer fir (bioxid de carbon), urme de fier, var și săruri minerale - borviz (apă pentru vin). Aceasta amestecată cu vin este acidulată și după 1/3 de oră se înnegrește.

Satele Hăghig, Araci, Vâlcele și Budila au fântâni cu apă minerală; ele aparțineau comitatului Bolgradului de Sus (Alba Superioară). Enclavele lor era risipite pe harta Transilvaniei de Sud-Est. Regiunea alăturată era numită Treiscaune (Haromszek)

Orașul Sf. Gheorghe era reședința regimentului de husari (călărași).

La anul 1805 Arpatak era ca organizare bisericească filie cu 70 de

familii cu o biserică. Preoții Iacob Cioflec, hirotonit la 1791, Simion Asculan (protopop). Despre Iacob Cioflec se spune că era preot și în Vârgus falva - Vârghiș (Odorhei).

În Arpatac erau preoți Ivan și Stroie (pe la 1780), o biserică și 30 de familii. De la 1881 - 1901 a fost preot paroh Dionisie Nistor; înaintea lui și după Iacob Cioflec au fost preoți Gheorghe Cioflec și Alexandru Cioflec. Între 1903 - 1930 preot Aurel Nistor; 1930 - 1941 Silviu Iosan din Ilia (Deva); 1941 - 1952 Vasile Usec; 1952 - 1971 a doua oară Aurel Nistor.

Cântăreț de la 1890 - 1940 au fost Ioan Bucșa și Constantin Cioflec, iar de la 1940 Vincențiu Ciucășel.

Clopotar de la 1900 încoace: Gheorghe Motoașcă, Alexandru Cașăș, iar de la 1940 Iosif Axente.

De parohie aparține și cătunul Hetea la o distanță de 5 km. de sat, în el se află 23 români și 40 familii de țigani. Parohia are astăzi (1971 - n.e.) 165 familii și 650 de suflete.

Cimitire sunt două: unul în sat cu o troiță (ridicată de Nicolae Colan - n.c.), altul în Hetea cu o clopotniță cu un clopot, acolo este și un cimitir comunal pentru țigani.

Până la 1926 parohia aparținea la protopopiatul Treiscaune cu sediul în comuna Brețcu. La 1926 s-a înființat protopopiatul Sf. Gheorghe la care aparține și parohia Araci.

Biserică a avut de la anul 1805-1887 (din 1688, vezi Ana Grama, „Angustia”, 4 / 1999, p.235 - n.e.), una mică de cărămidă în actualul cimitir deasupra dealului, unde este astăzi o troiță. Între 1881 - 1887 s-a zidit o biserică mare în stil gotic în centrul satului, pe locul și pe temelia pe care este așezată actuala biserică catedrală. Locul a fost cumpărat de la familia maghiară Gaspar de către marii ctitori, fii ai satului: marele comerciant din București Ioan Colțescu și directorul școlar din Brașov Dumitru Cioflec cu suma de 6000 florini austrieci. Dumitru Cioflec a decedat în 1893, fiind înmormântat în cimitirul din Groaveri - Brașov. Osemintele împreună cu crucea de piatră le-am transportat la Araci, așezându-le la intrarea în curtea bisericii actuale.

În urma cutremurului din 1940 s-au ivit câteva crăpături în zidul tâmplei și al turnului, fără să fie primejdioase. Totuși, în timp ce eu (preotul Aurel Nistor), eram protopop și paroh la Avrig, satul lui Gheorghe Lazăr, fără să știu ceva de plan pentru al putea zădărnici, s-a fabricat un proces verbal, aprobat apoi la Sibiu, prin care se preciza că crăpăturile sunt primejdioase, amenințând cu prăbușirea peste credincioși. Au fost chemați pompierii din Brașov care timp de două ore au pus explozibil în ziduri; turnul ca un om bolnav s-a clătina și a căzut la pământ. A fost norocul cu doi bătrâni că mi-au rămas cele trei clopote în turn; ei s-au rugat de pompieri să zăbovească puțin, să le poată coborî din turn, ceea ce s-a și făcut, salvându-le. Întregul material din corpul bisericii

a fost vândut până la ultima piatră. Notez că preotul Silviu Josan responsabil cu demolare, după câteva luni a căzut la pat, și după 8 zile a decedat.

Prezentele note sunt datate 3 nov. 1971 și prefațează autobiografia protopopului Aurel Nistor, cuprinsă în cronica familiei Nistor, întocmită de fiul protopopului Aurel A. Nistor, Centrului eclesastic de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan”, Fond Manuscrise și Xerocopii.

„Monografia comunei Araci” a fost întocmită de profesorul Ghe. Rafiroiu și a apărut la Salonta în anul 1938. „Note etnografice și folclorice despre Araci” întocmite de episcopul Veniamin Nistor (1886 - 1962), fratele protopopului A. Nistor, au apărut în „Angustia” II, 1997, și „Angustia” III, 1998, Anuarul Centrului eclesastic de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan” și al Muzeului Carpaților Răsăriteni din Sf. Gheorghe.

Documente

privind activitatea preotului
Aurel Nistor

Cererea preotului Aurel Nistor pentru a fi numit învățător

Exceleța Voastră !

Urmând părintescul sfat al Exceleței Voastre, mi-am căutat un post de învățător în apropierea Brașovului pe anul școlar 1901/1902 și am aflat unul în comuna Feldioara, com. Brașov în apropiere de 7 km. de satul meu natal, în locul învățătorului Ștefan Taus. Vin deci cu profund respect a ruga pe Exceleța Voastră a mă denumi în sus numita comună ca învățătoriu pe anul școlar 1901/1902, până nu se deschide concurs.

În ferma speranță că rugarea mea va afla un părintesc sprijin

am rămas la Exceleței Voastre Devotat fiu

Aureliu Nistor m.p.

Arpătac 2/15 Iulie 1901
Nr. 442/901

Pentru conformitate cu originalul
Brașov în 6 iulie 1901
oficiul protopresbiterial
greco-ortodox al Brașovului
Ioan Petric
Protopop

Muzeul Bisericii „Sf. Nicolae” din Scheii Brașovului. Fond Aurel Nistor

Scrisoare către Pompiliu Nistor

Arpătac, 21. VI. 1905

Dragă Pompe!

Nu e de scuzat neglijența mea cu scrisul. Am tot voit să scriu de vreo 3 săptămâni și totdeauna a rămas. Dealtfel acuma a și fost, pot zice, toiul lucrului, căci am făcut fânul, am avut de lucru cu săpatul cucuruzului, sfeclelor; așa că nu știam unde-mi stă capul, a mai venit la mijloc și Rosaldele; a doua zi am servit (slujit - n.e.) în Feldioara, a IV-a zi am avut tot acolo două cununii. L-am substituit pe unchiul, părintele Micu. E bolnav de vreo 3 săptămâni; deoparte supărarea pentru copiii pierduți, pe lângă acesta a mai și răcit. Medicul, dr. Veress, care e medicul cercual în locul dr. Sbarcea, i-a și scos dintre coaste și plămâni apă (zic ei), așa o fluiditate gălbuie; mai e puțină între două coaste în partea de jos, urmând să i-o scoată și de acolo! Ce zici tu, ce morb să fie? Zic unii că s-ar fi atacat la plămâni, s-ar fi infectat de la copii (ce e drept ei nici acum n-au dezinfectat nimic; hainele de pat în care au murit cei trei copii, nu le-au ars ci le folosesc și acuma!). Se poate un om de 65 de ani molipsi de tuberculoză? Medicul i-a zis că are pneumonie. E un medic foarte bun, îl laudă toți. E tânăr de vreo 25 de ani, a fost asistent în Pesta la un spital. Poate să-l cunoști!

Azi s-au apucat în Feldioara de demolat casele vechi parohiale, fac unele nouă. Și la noi sunt sub acoperiș casele parohiale ungurești și cele cantorale tot ungurești. te va surprinde când vei veni la Arpătac, câte inovațiuni, câte case nouă s-au făcut!

Bucatele-s frumoase, promit o recoltă bogată; în genere până acuma e unul din cei mai bogați ani. Nutrețurile cei mai mulți le-au făcut

deja; cantitatea și calitatea peste așteptări. Eu am în șură 11 cară de fân și trifoi, mai am de cosit două cară, apoi sper să fac vreo 8 cară otavă și încă vreo 6-8 cară mohărice și miriște de trifoiu.

Păcat că sunt scumpe vitele că acum aveam cu ce le ține. Mă tot pregătesc să iau cai, fânul pentru ei e deja gata, numai sunt prea scumpi acuma. Mai aștept puțin. Vite am acuma o bivoliță mare și două vițele, 2 vaci mari și o vițea de un an, cu totul 6 bucăți. Mama are o vacă, o vițea (dăruită Valeriei de la Poiană) și un boulean de 7 săptămâni... Așa că suntem bogați în vite! Numai să ni le ferească Dumnezeu de boală. În zilele trecute au murit bivolițe de gălci, acum boala a mai încetat.

Între altele suntem bine. Aurică e mare și voinic, acum stă rezemat pe fundulețul lui rotund. Îi priește căci e grăsuliu și bun. Avem Jucărie. Apropos! Mariti din Feldioara, soția lui Ioan Meșian, are și ea un ficior de 6 zile! Se sporește nația noastră!

Marioara e tot ocupată cu casa, grădina, băiat mic, bucătăria, etc., așa că nu se poate plânge de comoditate și odihnă. Tot așa și mama și Valeria! Vecinic sunt toate ocupate, când cu una, când cu alta. Eu mai boieresc puțin, mai citesc gazetele și cărți ce-mi tot iau când merg la Brașov, din colecția Minerva!

Eu nu mă prea zdrobesc, așa câte odată, mai rar, cu fânul, când nu e încotro! Am eu destul de lucru cu altele de toate! Cred că tu nu vei mai ști ce înseamnă comoditatea, ți-ai uitat ce o mai fi și aceea. Dar nu dispera, 3 luni au trecut, or trece și celelalte mai rău, apoi vei fi domn! Scrie-mi acuma, ce-ți trebuie în aceste trei luni! Să scrii înainte câți bani îți trebuie, o să facem rost să primești în toată luna, ce îți este necesar. Să te faci maiorean nu are înțeles. Cred că și tu te vei fi lăsat de dorința aceea. Când îți trebuie nu te lăsa până în momentul ultim, ci cugetă mai înainte, fă-ți bugetul, căci în graba mare nu prea putem face așa rost de creștari. Îmi pare bine că ești sănătos și voinic. Nici nu o să observi cum o să treacă timpul până vei veni acasă. Când ne scrii ilustrate, adresează-le Marioarei, mie scrie-mi pe corespondență simplă. Acum îți promit să-ți scriu regulat, să vezi că o să mă țin de cuvânt. La Poiană sunt bine, te doresc!

Salutări de la Marioara, Aurica, mama, Valeria, Alexandru și de la al tău iubitor Aurel!

Proces verbal

luat în Sf.Gheorghe, în 28 februarie 1919

în ședința ținută în Sala festivă a Prefecturii cu ocaziunea reorganizării Despărțământului Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român.

1. Dl. Aurel Nistor, preot, ca delegat al „Asociației pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român”, prin o vorbire însuflețitoare salută pe cei prezenți arătând și explicând menirea și scopul întrunirii de azi.

Se ia la cunoștință.

2. Dl. Prefect, Dr.Niculae Vecerdea, în numele oficialității salută și binevențiază pe cei întruniți în această adunare arătând, că numai prin muncă continuă se ajunge la rezultate favorabile.

Se ia la cunoștință.

3. La propunerea D-lui revizor școlar Eugen Popescu pentru ședința de azi se alege cu aclamațiune :

1. Aurel Nistor, preot, președinte
2. Grigore Păltinean, not.jud., secretar
3. Dr.Victor Roman, subpref., membru de încredere.
4. George Bota, dir.preparand., membru de încredere.
5. Toma Mohora, subrevizor șc., casier

4. La propunerea președintelui se hotărăște trimiterea următoarelor 3 telegrame: a). M.S.Ferdinand I, Regele tuturor Românilor, București:

„Românii jud.Treiscaune întruniți astăzi în Sf.

Gheorghe, în mare adunare pentru reorganizare în acest despărțământ al asociației pentru literatura română și cultura poporului român, își îndreaptă primul gând spre făuritorul marelui nostru ideal, spre acela, care prin sacrificii mari ne-a dezrobii din scalvia în care vitregia soartei ne aruncase. Trimitem marelui nostru rege espresiunea sufletelor noastre ale tuturor și cu toții Îi promitem, că întotdeauna Tronul ne va fi ținta și pentru paza lui suntem gata oricând a ne jertfi”.

b) D-lui Șef al Resortului Cultelor , Sibiu „Ținuturile Treiscaune sunt acelea, cari au îndurat mai mult de pe urmele asupritorilor, pe cari vitregia soartei ni-i dau ca stăpân. Mare parte din Românii acestor ținuturi și-au pierdut limba noastră românească.

Pentru repararea acestei pierderi ne-am întrunit astăzi în Sf.Gheorghe, în mare adunare, ca să reorganizăm „Asociația pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român”.

Cu această ocazie Vă adresăm Domnule Șef pri nosul simțămintelor noastre”.

c) Niculae Iorga, profesor universitar, București „Românii din Săcuime-doritori de muncă pentru răspândirea scrisului românesc până și în cea mai ascunsă colibă - văzându-se pentru întâia oară adunați liberi și nestânjeniți, ca să reorganizeze Despărțământul Treiscaune al Asociației pentru literatura și cultura poporului român, se cugetă cu adânc devotament și cu dragoste la Dv. apostolul muncii și trezirii prin lumină a sufletului românesc.

Vom merge înainte pe calea indicată de D-Voastră.

5. La propunerea D-lui subrevizor școlar Toma Mohora se emite o comisiune de candidare pentru alegerea comitetului despărțământului.

Această comisiune constă din D-nii: 1.Niculae Râmbețiu, primpr.
2.Ioanichie Mareș, not. serd. orf.
3.Ioan Toma, preot
4.Victor Tărean, dir.financ.

5. Moise Grecian, preot

pentru despărțământul înființat respectiv reorganizat astăzi, iar rezultatele să se comunice în vre-o gazetă din apropiere.

După acestea ședința se încheie; procesul verbal se încheie, subscrie și verifică.

D.M.S.
Aurel Nistor
președinte

Victor Roman
membru de încredere

Grigore Păltinean
secretar

George Bota
membru de încredere

Muzeul Bisericii „Sf. Nicolae” din Șcheii Brașovului, Fondul Aurel Nistor; vezi și Ioan Lăcărușu, „Identitate și cultură la Românii din Secuime”, Ed. Carpatica, Cluj-Napoca, 1995, p.217 și Petre Țurlea “Din corespondența românilor din Secuime cu Nicolae Iorga - anul 1919”, în “Angvistia”, 4/1999, p. 343.

Vizita canonică a Mitropolitului Nicolae în Secuime

Cronică bisericească-culturală

Cu gândul de a cunoaște la fața locului stările din cea mai expusă latură a arhidiecezei și pentru ca să ducă acolo însuflețire pentru credința strămoșească și încredere în românismul ce reînviează acum, I.P.S. Părinte a făcut întâia vizitație canonică în stil mai mare în județul Treiscaune.

Se renovase biserica din Sfântul Gheorghe cu concursul și ajutorul tuturor factorilor vieții publice și în legătură cu sfințirea ei s-a aranjat o mare praznuire bisericească și o puternică manifestație românească în acel centru ungu-resc.

Sfințirea a îndeplinit-o însuși I.P.S. Părinte-Mitropolit, la sărbătoarea Sfântului Gheorghe și cu aceasta s-a început vizitația canonică prin toate parohiile din protopopiatul Treiscaune, acum împărțit în două protopopiate: Sfântul Gheorghe și Oituz.

Din Sibiu a plecat însoțit de 3 asesori consistoriali, de un diacon, de corul seminarial și de corul mixt al școlii normale, care a cântat la Sf. liturghie și seara a dat un înălțător festival.

Pe drum până la Sfântu Gheorghe, a fost întâmpinat la gările frumos împodobite din Hărman, Prejmer, Chichiș și Ozun de popor mult, Români și Sași chiar, în frunte cu preoții și intelectualii, cu cântecele copiilor de școală, în sunet de muzică și calde cuvinte de bun-venit. La intrarea pe teritoriul județului Treiscaune au ieșit întru întâmpinare prefectul județului și comandantul de jandarmi. La gara din Sf.Gheorghe, îmbrăcată în podoabe de mare praznic, mulțime mare de intelectuali, preoțimea protopopiatelor Sf. Gheorghe și Oituz, corpul ofițerilor din gamizoana de acolo, autoritățile locale, reprezentanții tuturor confesiunilor și institutelor culturale vin să salute pe cel ce vine întru numele Domnului.

După cuvintele de bun-venit și răspunsul mitropolitului se formează cortegiul spre oraș unde, sub o impunătoare poartă de triumf, așteaptă primarul orașului în fruntea consiliului orașenesc. De aici pe marginea drumului se înși-

ruie copii de școală și elevele școlii normale, iar la prefectură în fruntea corpului funcționarilor administrativi așteaptă subprefectul. Aici în palatul județului este găzduit I.P.S. Sa și aici se fac îndată recepțiunile, întâi armata, preoțimea ortodoxă, reprezentanții confesiunilor greco-catolică, reformată, unitară, israelită, justiția, administrația, poliția, revizorul școlar, directorul fabricii de tutun, directorul liceului reformat.

În aceeași zi după amiază I.P.S. Sa a sfințit orfelinatul orfanilor de război. În discursul pe care l-a ținut a lăudat silințele comitetului local al Societății Văduvelor și Orfanilor de Război în fruntea căruia stă colonelul M. Todicescu și îndeamnă societatea să îngrijească de orfani, substituind pe părinții lor.

Sfințirea bisericii a început cu vecernia mare de Vineri seara. A doua zi, după actul sfințirii, a fost liturghie solennă, slujită de I.P.S. Sa, asistat de membrii suitei și 20 de preoți din partea locului. La sfârșit înălțătorul cuvânt arhieresc despre scopul vieții privită prin prisma creștinismului a umplut de mândrie și însuflețire sfântă pe ascultătorii care au putut încăpea în biserică, apoi credincioșii au fost stropiți cu apă sfințită. La masa comună au luat parte 150 de persoane și s-au rostit multe cuvinte de frățietate și de îmbărbătare la munca mare ce trebuie desfășurată pentru ridicarea moralului și reînvierea românismului în aceste părți.

Duminecă dimineața s-a făcut plecarea pentru vizitațiunea canonică pe comune, care s-a urmat fără întrerupere două săptămâni încheiate, zilnic cerțând 2-3 și chiar 4 comune, cu doxologie, sfințirea apei, liturghie și predică. A fost o adevărată mișcare populară religioasă. Cele mai multe sate nu mai văzuseră arhieru român, în alte multe cuvintele arhieresti au trebuit să fie tâlmăcite în ungurește credincioșilor noștri, care și-au pierdut în cursul vremii și limbă și portul și obiceiurile și au rămas numai cu sufletul legați de biserică ortodoxă națională. S-au văzut acolo scene duioase și înduioșetoare până la lacrimi, cum nu se pot întâlni aiurea. Cu toate asuprelile trecutului cu tot succesul de de-naționalizare realizat de mediul unguresc, sufletul credincioșilor noștri a rămas întreg aproape pretutindenea și după năvala și siluirea făcută în timpul războiului asupra oamenilor, ca să-și părșească legea. Au rămas neclătiți în legea lor, încât cu drept cuvânt li se pot aplica cuvintele Domnului: „*Nici în Israel n-am aflat atâta credință*”. S-au văzut acolo fapte de martiriu în rezistență și acum se redesteaptă mândria națională. Generația de acum nu-și va mai putea reveni pe deantregul, dar opera de reînălțare a românismului se urmează cu zor prin biserică, prin școală, armată și administrație.

În Dobolii de Jos I.P. Sfințitul a oprit la liturghie corul seminarial, lăsând să cânte sub conducerea secretarului poporul, biserică întreagă, în limba română pe care altfel nu o înțelegeau. Iar la școală, din gura unei fete de clasa a V-a primară, care înainte cu doi ani nu știa o vorbă românească, I.P.S. Sa ascultă aceste cuvinte, în care doar accentul străin al intonării mai arăta lupta

buiritoare ce se dă cu maghiarismul:

„Înalt P.S. bunule Părinte!

Eu, fiica acestei comune, care înainte cu 2 ani n-am știut nimic românește, în numele colegelor și colegilor de școală vin a exprima bucuria care ne stăpânește, în aceste momente, când I.P.S. Voastră, capul Bisericii ortodoxe române din Transilvania vă aflați în mijlocul nostru. Mulțumirea sufletească a pruncilor binecuvântați de Domnul nostru Iisus Hristos, pot zice, că n-a fost mai mare ca a noastră, acum, când ne simțim așa de aproape de I.P.S. Voastră.

Noi copiii acestei parohii am fost fii și fice vitrege ale neamului, din cauza timpurilor grele peste care am trecut.

În decursul timpurilor am fost așa de prizoniți și umiliți, încât ne-am fost pierdut aproape tot, chiar și limba noastră dulce românească, dar totuși am păstrat un lucru - simțul nostru național. Inima noastră totdeauna a simțit românește, mulțumită Maicii noastre biserici, care nu ne-a lăsat să ne contopim cu conlocuitorii noștri, ci ne-a păstrat curați, ca atunci când soarele va străluci pe cer și pentru noi, să putem ieși la lumină.

Și cu ajutorul lui Dumnezeu, fărîtorii României Mari au făcut să răsară acest soare, și noi iată ieșim la lumină.

Precum iasă o plantă care a stat mult la întunec, nu se poate întrema de grabă, așa și noi încă n-am putut recăștiga totul ce am pierdut; dar puțin cât am recăștigat, venim să Vă arătăm, făgăduindu-Vă că ne vom năzui să re-căștigăm totul.

Sărutându-Vă dreapta, Vă rog să aveți bunăvoința de a ne asculta roade-le ostenelelor noastre.

Să trăiți la mulți, mulți ani fericiți”.

În școală, pentru generația care vine, opera culturală și de trezire națională este în plină desfășurare. Pretutindenea elevii au cântat, au recitat, au jucat românește.

Mai amărâte sunt satele lipsite de preot și de învățător român. Singura dorință arzătoare cu care cădeau bieții oameni înaintea Înalțului ierarh era să le trimită preot, care să-i lumineze și să le îndrepteze sufletul. A fost o scenă înduioșătoare în Chichiș, unde comitetul parohial a arătat I.P.S. Sale modul barbar cum au fost terorizați în anul 1916 ca să-și părăsească legea străbună. Credincioșii noștri au fost amenințați cu confiscarea averii și transportarea lor în Galiția. N-a ajutat nimic atitudinea bărbătească a unui țăran fruntaș care a răspuns protopretorelui că „*acum nu e război religios, ci războiul țării, pentru care și fii noștri se luptă pe front cu alte țări*”. Împotriva voiei lor oamenii au fost trecuți la legea reformată și biserica noastră închisă.

La intrarea în Dobârlău, unde a fost o aleasă primire românească, I.P.S. Sa a rostit una din cele mai frumoase cuvântări din câte a spus în cursul acestei vizitațiuni:

„Am venit să ne smerim sufletele în fața Aceluia care ne-a ajutat să ni se împlinescă dorința, cu care au intrat în mormânt moșii și strămoșii noștri. Astăzi avem nevoie mai mare de darurile Bisericii ca să putem pune adevărata temelie a țării noastre. Să ne ferim a pune o temelie slabă, căci atunci ne vom asemăna cu cel din Sf. Scriptură care și-a zidit casa pe nisip. Am văzut cum s-a surpat sub ochii noștri împărăția zidită pe nisip. Noi trebuie să ne zidim casa dreptății, a iubirii, a nădejzii, căci așa vrea Dumnezeu. Toate necazurile ce le-am îndurat veacuri de-a rândul, au fost ca să ne curețe sufletele prin suferințe, ca acum să ne putem ridica spre a ne îndeplini misiunea. Cu bună înțelegere să ne dăm mână cu mână, să ne smulgem din vitregimea trecutului, pentru a ne asigura viitorul nostru frumos. Ca iarba ce nu o poate culca vântul și ca stejarii ce nu-i poate rupe furtuna, așa să ne stea rândurile în lupta vieții de acum. Rana rămasă în suflete după război, numai un singur doctor o poate vindeca, doctorul sufletelor, Iisus Hristos. Dacă lumea l-ar iubi mai mult, altă înfățișare ar avea fața lumii, și altele ar fi raporturile dintre oameni. S-ar împrăștia ca fumul toată răutatea și vrajba.

- La urmă le-a spus: *Alergați după lumină, trimițându-vă copiii la școală, căci luptă între popoare nu se mai dă cu ascuțiș de sulici și de sabie, ci de armele luminii*”.

În Boroșneu, comună fără preot, unde s-a încuibat secta pocăiților, Î.P.S. Sa vorbește despre Biserica cea adevărată și puterile ei mântuitoare, combătând învățăturile rătăcite. La Boroșneul-Mare, unde a fost întâmpinat de secretarul ungar, Î.P.S. Sa a spus:

„*Vin în numele evangheliei, a păcii, a iubirii și a buneii înțelegeri. Doresc să înainteze fiecare în limba și cultura lui națională. Țara noastră este destul de largă, ca să încapă pe toți. Românii și Ungurii, după experiența de veacuri, au constatat că numai prin egalitate pot trăi împreună, prin dragoste frățască pe pământul care l-au locuit și muncit veacuri de-a rândul. Vă doresc tot binele și Vă împărtășesc arhierasca binecuvântare*”.

Pretutindeni pe unde a descălecat au fost primiri înălțătoare. De la Covasna s-a îndreptat spre Târgul Secuilor, oraș vechi conservator. Odinioară a fost un număr oarecare de Români, avându-și biserica lor și aici. S-au pierdut însă pe încetul. Acum se întremează din nou viața românească. La recepțiuni, răspunzând preoților romano-catolic și reformat, I.P.S. Sa a spus cuvinte apăsate:

„*Este un fapt incontestabil că poporul românesc în decursul veacurilor trecute până la schimbarea regimului, mai ales în aceste părți, a avut să îndure mari asupiriri.*

În decursul vizitațiunii ce am făcut aproape în toate comunele în care avem credincioși ai bisericii noastre, am putut constata pe toată linia efectul acestei asupriri, și deci trebuie să aveți obiectivitatea de a recunoaște această

crudă realitate; totuși noi în credința și în sufletul nostru nobil găsim puterea morală pentru a ierta totul. În schimb, vă rog pe Domniile voastre și pe conducătorii poporului secuiesc, să găsiți forța necesară pentru a uita privilegiile, ca astfel luminați cu toții de spiritul democrației, care domină veacul nostru, să putem sta om lângă om, ca frate lângă frate, emulând prin vrednicia personală de care dispune fiecare, întru a produce fapte de progres, cultură și iubire de patrie". (subl. noastră-n.e.).

La Brețcu a găsit un mare cimitir de eroi, unde odihnesc alături 4-5 mii de soldați, fii ai diferitelor neamuri, căzuți în luptele care s-au dat acolo. Cea din urmă comună, cu care s-a încheiat vizitațiunea canonică în Secuime a fost Poiana-Sărată. Pustiită de război, mai mult ca oricare alta, este mărturie graitoare de vitejia românească, ce s-a desfășurat pe valea Oituzului împotriva vrăjmașului năvălitor. Biserica e ruinită. Slujba s-a făcut în aer liber. Sub impresia ruinelor și silințelor de refacere în care se zbate poporul bun de aici, Î.P.S. Sa a ținut una din cele mai înălțătoare cuvântări, pomind de la cuvintele: „*Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați*”. Arată că unde e jertfa omească mai mare, e și Dumnezeu mai aproape și sfârșește cu îndemnuri de a rămâne și pe mai departe luptători ai credinței, întărindu-și puterile pentru a-și putea reclădi căminele și reînnoi biserica, care a suferit ca și ei, stând unul lângă altul, umăr la umăr, ca firicel de iarbă lângă firicel de iarbă și stejar lângă stejar în pădure. O producțiune școlară sub conducerea harnicului preot (protopopul Ioan Rafiroiu - n.e.) a încheiat și aici praznicul sufletelor înviorate.

Cuvântul arhieresc de mângâiere, de propăvăduire, de luminare și îmbărbătare a fost primit pretutindenea ca o ploaie binecuvântată peste ogoarele stoarse de arșiță. Influența puternică a sfaturilor, îndemnurilor și povețelor spuse cu mare dragoste și adâncă convingere nu vor întârzia să-și arate efectele. Întreg drumul Î.P.S. Sale în Secuime a fost o evanghelizare populară, cu slujbe scurte, dar cu atât mai îmbelșugat în răspândirea cuvântului de mântuire. Bibliotecile parohiale înființate aproape în fiecare comună au rămas mărturie după vestitorul de lumină și cultură și ele vor fi ele înșile izvor de luminare pe viitor.

Asemenea sunt foarte prețioase pentru conducerea bisericească orientările culese la fața locului, din cercetarea oficiilor și arhivelor parohiale, precum și din contactul direct cu oamenii.

În răstimp la Sfântu Gheorghe printre excursiunile pe comune Î.P.S. Sa a cercetat școala normală de fete, în atmosfera înălțătoare a unei serbări militare a luat jurământul recruților, a ținut o ședință cu comitetul parohial; iar în ziua de 16 Mai a întrunit la o conferință întreaga preoțime a protopopiatelor Sf. Gheorghe și Oituz.

Dăm după notele fragmentare din „*Telegraful Român*”:

Cuvânt de deschidere a Î.P.S. Sale:

„Cu ocazia vizitației canonice, pe care am făcut-o în această parte a arhidiecezei noastre, am aflat de bine să vă rog să veniți pe ziua de azi la o conferință, pentru ca să vă comunic unele lucruri, ca rezultat al observărilor în decursul vizitației, și pentru a ne sfătui împreună asupra celor ce ar mai fi de făcut în viitor.

E o frumoasă coincidență, că tocmai azi prăznuim, și ziua de 3/16 Mai, aceea zi memorabilă din trecutul mai apropiat al neamului nostru, în care a răsunat pentru prima dată cu cea mai mare energie glasul întregului popor de dincoace de Carpați, cerând dreptul la existență și cultură națională.

E bine să ne aducem cu adâncă recunoștință aminte de acei vrednici înaintași ai noștri care în 1848 în frunte cu arhieriei lor, îndeosebi cu marele arhiepiscop al bisericii noastre Andrei, a luat hotărârea să-și creeze o soartă mai bună pe pământul strămoșesc.

Desigur mulți din cei adunați pe Câmpia Libertății vor fi visat în taina sufletului lor visul de aur al întregului nostru popor: înfăptuirea unității naționale. Dar lor nu le-a fost dat să vadă acest vis prefăcut în realitate. Abia noi am fost învredniciți de Dumnezeu cu această mare fericire. Ei ne-au pregătit calea prin răbdarea lor, cu care au suportat toate suferințele și năpăstuirile vremii, prin munca lor de organizație a forțelor poporului, prin lupta lor pentru păstrarea genuină a comorilor sufletești, a credinței și legii strămoșești, prin lumina care au răspândit-o în sânul bisericii și neamului nostru.

Binecuvântată în veci să fie amintirea lor. Iar noi, care ne bucurăm de roadele roadele muncii și străduinței lor, suntem datori ca să căutăm în sufletele noastre cea din urmă energie pentru a o pune în lucrare pentru binele bisericii și fericirea neamului nostru. O asemenea muncă, se cere mai ales în acest colț al pământului românesc, care poate mai mult a avut să sufere pe urma năpăstuirii vrăjmașului.

Acest vrăjmaș a înțeles ca să pornească o luptă de desființare a poporului nostru și a bisericii lui, pentru ca înaintând din Secuime în Brașov să facă un brâu de despărțire între Ardeal și frații noștri de dincolo de Carpați, să facă astfel imposibilă comunicația spirituală și unitatea poporului nostru.

Astfel în urma vitregității sorții, în acest ținut în trecutul mai îndepărtat și mai apropiat, biserica și poporul a pierdut foarte mult.

Poate la mii, la zeci de mii se urcă numărul acelor fii ai neamului din acest ținut, care pe încetul au fost aduși să-și pearză limba, naționalitatea, portul, obiceiurile și în cele din urmă biserica și legea lor strămoșească.

Zic în cele din urmă biserica și legea strămoșească, pentru că am putut constata în decursul vizitației canonice, că sunt sate, care cândva desigur au fost locuite de Români care își purtau portul, își vorbeau limba și își aveau obiceiurile lor, dar care azi și le-au pierdut, păstrându-și cu tenacitate numai cre-

dința și Biserica ortodoxă.

Aici am putut să văd și să simt extraordinara importanță pe care a avut-o biserica noastră în opera ei de ocrotire a neamului, mai mult decât în oricare parte. Mă gândesc ce s-ar fi întâmplat cu acest popor dacă n-avea acest mare reazem sufletesc, pe care l-a găsit în biserica sa?!

Tot aici s-a arătat și marea alipire a poporului către Biserica sa. El ține la ea și atunci când și-a pierdut aproape cu totul naționalitatea, și-a pierdut limba, portul și obiceiurile. Nu și-a părăsit, ci a ținut cu toată energia la Biserica strămoșească și la credința sa.

Să ne gândim, făcând această constatare, cu recunoștință și la cei îndepărtați și apropiați slujitori ai bisericuțelor noastre din satele acestui ținut, care prin devotament curat, prin străduința lor inspirată de credința în Dumnezeu și iubire de popor, au putut face atât de strânse legăturile sufletești dintre biserica noastră - această scumpă mamă - și fii ei credincioși.

Frățiile Voastre aveți datoria de a păstra din virtuțile înaintașilor îndeosebi aceasta una: cea mai strânsă legătură sufletească cu poporul.

N-a avut preoșimea veche multă învățătură de carte, dar s-a știut identifica totdeauna cu cele mai superioare interese ale credincioșilor ei. Această strălucită însușire, care e o glorie a preoșimii din toate timpurile, trebuie s-o păstrăm. Noi suntem o biserică a poporului. Biserica noastră e cea mai populară instituție pe care am avut-o. Ea n-a cunoscut clase privilegiate, nici favoruri pe seama ei și a știut și înțeles să se facă una cu toate străduințele și necazurile credincioșilor ei, suportându-le prin preoșii ei alături de dânșii.

Situația aceasta a Bisericii noastre trebuie s-o păstrăm și de aici înainte. Dacă n-am putut da bisericii noastre podoabe externe - în urma vitregității sorșii - nici strălucirea unei bogate culturi, am putut s-o păstrăm curată în învățăturile ei și iubită din partea credincioșilor ei.

În decursul vizitației ce am făcut-o până acum, prin cele mai multe parohii, am rămas mulțumit că-am putut păstra măcar atâta cât am găsit, în urma furtunilor și vijeliilor vremii. Am găsit și dărâmături, ruine, dar în fața lor m-am gândit la necazurile și suferințele care vorbeau din ele și a căror mărturie erau. Datoria noastră azi este că ce e bun să facem și mai bun, să adunăm resturile ce ne-au mai rămas, ca cu toată căldura sufletului să clădim biserica ortodoxă română mareașă din acest ținut.

Am fost cu atenție în decursul vizitației mele la edificiile bisericesti. În cele mai multe locuri am găsit edificii corespunzătoare, în unele părți pe deplin mulțumitoare, ca dovadă a spiritului de jertfă al poporului, a hărniciei și înțelepciunii preoșilor lui. În unele locuri am găsit edificii mai puțin corespunzătoare, iar în puține locuri, mai ales în trei, am găsit edificii cu totul necorespunzătoare, și care vor trebui cât mai îngrabă înlocuite cu altele, pentru că se cuvine mai ales în timpul acesta de izbândă al neamului nostru să ne arătăm

mulțumita către Dumnezeu, ridicându-i locașuri de închinare, după cum făceau vovezii neamului românesc - după câte o biruință strălucitoare asupra dușmanilor - ridicând lui Dumnezeu câte-o biserică, câte-o mănăstire de închinare.

Așa să facem și noi. Să le înnoim pe acelea care pot sluji încă, făcând reparațiile necesare, iar acolo unde e lipsă, să zidim din nou.

Am găsit destul de multă curățenie prin bisericile noastre și vă rog ca în punctul acesta să fiți foarte conștiințioși și scrupuloși. Dacă nu putem avea bi-serici pompoase cum le au alte confesiuni, care au fost mai favorizate de soarte, atunci cel puțin bisericuțele noastre să fie model de curățenie, să fie tot ce poate fi mai bine îngrijit, cu deosebire sfântul altar. Preotul aici aduce jertfa cea fără de sânge în sfânta cuminecătură, prin urmare, cât de frumos trebuie să-și împo-dobească sfânta masă, cât de curat trebuie să fie sfântul potir, când primește pe împăratul sufletelor noastre! Cât de îngrijit să fie proscomidierul, fără a îngrămădi și alte obiecte, al căror loc ar trebui să fie în altă parte. Curățenia externă este semnul văzut al curățeniei interne.

Am fost foarte mulțumit, găsind aproape pretutindenea în satele noastre case parohiale. Pot să spun că parohiile noastre din aceste părți în privința aceasta se disting față de celelalte. Mai sunt și în alte părți, dar nu mă așteptam ca aici să găsesc așa de multe și corespunzătoare case parohiale, a căror importanță e de netăgăduit în continuarea activității preoțești. Datorința este deci a fi ținute în cea mai bună stare.

Cu școalele stăm mai rău. Nu-mi ajunge timpul să desfășor întreaga problemă școlară așa cum o privesc eu și forurile legislative ale bisericii noastre, îndeosebi congresul național-bisericesc. Congresul nostru s-a pus cu toată hotărârea pe punctul de vedere că biserica are dreptul, care emanează din însăși ființa sa, de a învăța, drept bazat pe legi concrete, de a susține școalele. Noi la dreptul acesta nu renunțăm. Punctul acesta de vedere îl susținem. Știm că avem mari greutăți cu susținerea școlilor, mai ales că mijloacele pe care biserica le pune la dispoziție nu sunt suficiente. Procesul acesta e în curs între biserică și guvern și vom vedea la ce soluție vom ajunge. Fără îndoială trebuie să ajungem la soluția care corespunde cu interesele de luminare și cultură ale neamului nostru.

De aceea noi, care am fost biserică obligată de a lucra pentru cultura poporului nostru, mai ales azi să lucrăm în această direcție. Noi susținem că viața neamului nostru nu este atât de avansată, ca să ne refuze munca pe care i-am da-o pentru luminarea lui. Azi, când nu ne ajung forțele pe toate terenurile: administrație, justiție, căi ferate etc. nu va putea refuza forțele bisericești, pe care e în stare să le dea pentru iluminarea poporului. Eu cred că în cele din urmă vom ajunge la o înțelegere cu guvernul. Până vom ajunge la această înțelegere, rămânem credincioși vederilor congresului și nu e permis

să facem nimic împotriva lor. Vă rog însă, ca tot ce întreprindefi în această chestie, facefi astfel ca să nu reieasă că biserica și statul sunt în antagonism, pentru că de fapt antagonism nu există, ci numai deosebire de vederi și emulație.

Acolo unde edificiul școlar a rămas disponibil, să-l întrebuițați pentru scop cultural: întrunirea comitetului parohial, case culturale, după modelul dat de Asociația clerului Andrei Șaguna, unde găsiți un program vast de activitate a preotului în mijlocul poporului.

Dar acolo unde nu este disponibil edificiul școlii, să se înființeze în alt local casă culturală și bibliotecă parohială, ca să nu fie parohie în acest ținut, care să nu-și aibă biblioteca ei.

Am adus și eu câteva sute de cărți și am distribuit pentru bibliotecile parohiale; care nu au primit încă, vor primi la sfârșitul acestei conferințe.

Biblioteca o înființați acum, în ziua de azi și să spuneți poporului acesta. Să faceți catalogul tuturor cărților din bibliotecă, un alt catalog pentru cei ce citesc, să faceți propagandă pentru citirea lor și să luați în bugetul parohiei o sumă pentru completarea bibliotecii. Dacă se ia în fiecare an 30-40-80-100 lei - după împrejurări - în 10 ani se pot face câteva sute de volume. Dacă se făcea aceasta acum 10 ani, azi aveam biblioteci de mii de volume, ceea ce e un izvor de lumină pentru popor.

Să aveți în fiecare sat casă culturală cât mai în grabă. În jurul casei culturale organizați toată viața socială din sat. Țăranul nostru caută distracție, mai ales Dumineca, să discute, să puie țara la cale, și unde se duce? la cârciumă, unde închină, bea și astfel se obișnuiește cu viața de cârciumă, din care reies cele mai multe rele. Aceasta nu o putem combate decât prin casa culturală. Cheamă-l acolo, aranjează-i hora acolo, toate să se grupeze în jurul acestei case a luminii, care va fi considerată cu timpul ca indispensabilă pentru viața țăranului nostru. Am găsit o frumoasă casă culturală la Arpătac (Araci) și alta în Budila. Să le urmați pilda.

Cu privire la serviciile religioase, să vă străduiți să le îndepliniți cât mai cu evlavie. Ele sunt opere de artă sfântă. Alcătuitoarii lor au fost suflete care aveau o largă cultură și pe lângă aceasta un foarte fin simț artistic, erau suflete de poeți. Sf. Ioan Gură de Aur a fost nu numai mare orator, profund cugetător, ci și un om profund artist, dovadă cuvântările lui. A fost un om care stăpânea toate elementele culturii timpului său.

Cât de profund trebuie să fie deci preotul în serviciul său. Trebuie să-și dea toată silința ca s-o facă pătruns de cea mai profundă evlavie și dându-și seama de însemnătatea actelor ce îndeplinește. Domnul Hristos n-a venit în palatul Cezarilor, ci în peșteră, și așa se împacă și cu modestele noastre biserici fastul liturghiei noastre. Lucrul principal în îndeplinirea serviciilor bisericesti este evlavia, concentrarea. Ecteniile rostite limpede să pătrundă în

sufletul poporului.

Să îngrijești să aveți cântăreți, să-i instruiți Sf. Voastre. Mi-a făcut o adâncă impresie în biserica unde cântă întreg poporul. Aceasta s-a întâmplat în Doboli, unde poporul nu cunoaște limba, totuși cântă la liturghie toată biserica. Am oprit corul și am lăsat să cânte oamenii.

În mod deosebit voiesc să accentuez necesitatea de a se predica. Preoția este un apostolat, dar cine a mai văzut apostolat mut. Cine a mai văzut biserică să tacă și, durere, multe din amvoanele bisericii noastre tac. E o contradicție în adjecto, o biserică mută. Să fi slujitor al lui Hristos și să nu propăvăduiești pe Hristos!

Asupra acestei îndatoriri cred că nu mai încape nici o îndoială. Oricât de lungi ar fi slujbele, nu înlocuiesc propăvăduirea vie. Trebuie să-l predici pe Hristos. «Vai mie dacă nu-L voi predica», zice apostolul Pavel. Noi suntem vestiitori ai împărăției lui Dumnezeu și aceasta trebuie să fie punctul principal al predicii.

Afară de aceasta, lucrul de căpetenie pentru un preot este ca să-și cultive conștiința sa religioasă. Preotul e mijlocitorul între oameni și Dumnezeu, să-i conducă pe oamenii la Hristos.

Numai preotul, care își cultivă conștiința sa religioasă îl poate propăvădui pe Hristos, și îl poate și dacă va avea mai multă cultură. Numai atunci prinde vorba preotului, pentru că atunci vorbele și faptele lui sunt în armonie și aceasta e indispensabil pentru succesul activității pastorale.

Vreau să vă atrag atenția asupra îndeplinirii sfințelor taine și dintre ele a tainei mărturisirii. S-o tratați cu cea mai mare îngrijire. Azi - după război - e de lipsă o influență mai intimă asupra sufletului, o pătrundere mai intensă în camera internă a sufletului credincioșilor. Creștinul vine cu sufletul pregătit la mărturisire. Nu e destul să iei molitvelnicul și să-i cetești molitva la deslegare. Trebuie să-ți faci legătura sufletească, să-i analizezi mărturisirile lui, să fii cu ochii ageri asupra tuturor stărilor lui sufletești, întocmai ca doctorul, care nu prescrie același medicament pentru toate boalele. Lucrul de sine înțeles, că discreția trebuie păstrată chiar cu primejdie de moarte, așa numitul sigil al mărturisirii, pe care se reazemă biserica lui Hristos.

Ca să faci mărturisirea bine, trebuie ca însuși să te mărturisești. De aceea toți preoții la conferența de primăvară să se mărturisească, alegându-se ca duhovnici 1-2 preoți mai bătrâni, cu experiență".

La sfârșit le-a mai dat Î.P.S. Sa învățături și sfaturi cu privire la conferințele preoțești, ziaristică, cimitire, conviețuiri ilegale etc.

Instalarea întâiului protopop ortodox Român la Sfântu Gheorghe

Duminecă, în 28 Noemvrie 1926 s-a făcut introducerea părintelui Aurel Nistor din Arpătac în postul de protopop al nou înființatului protopopiat ortodox al Sfântului Gheorghe.

Actul introducerii l-a săvârșit consilierul arhiepiscopesc Dr. Andrei Gâlea, în calitate de delegat al I.P.S. Sale arhiepiscopului și mitropolitului Nicolae.

Introducerea noului protopop s-a desfășurat în cadrul unor serbări deosebit de mărețe. Credincioșii noștri din județul Treiscaune, treziți la conștiința națională, au făcut conducătorului lor bisericesc o primire care a umplut de bucurie inima românească.

Părintele Aurel Nistor a fost condus la biserica din Sfântu Gheorghe de convoiul imens al credincioșilor din protopopiat în frunte cu călăreții din Arpătac.

După terminarea serviciului divin, la care a asistat și dl. Dr. C. Bucșan, subsecretar de stat - delegatul arhiepiscopesc, în cadrul unei cuvântări potrivite, a dat citire gramatei arhieresti, prin care părintele Aurel Nistor a fost așezat în demnitatea de protopop al Sf.Gheorghe.Noul protopop într-o cuvântare frumoasă și-a expus programul de muncă pe teren bisericesc, cultural și național.

Dela biserică, el a fost luat în cortegiu de asistență și a fost dus la prefectură, unde i s-au prezentat felicitările.

La banchetul ținut în sala cea mare a prefecturii s-a toastat pentru M.Sa Regele Ferdinand I, pentru I.P.S. Sa arhiepiscopul și mitropolitul Nicolae și pentru noul protopop.

Ne asociem și noi la sărbătorirea întâiului protopop ortodox român din Sf. Gheorghe, și îi dorim deplină izbândă în activitatea sa de protopop în protopopiatul în care peste jumătate din credincioși și-au uitat dulcele graiu românesc.

Nota: Din „Telegraful Român”. din 8 Decembrie 1926.

Fragment din cronica Bisericii Ortodoxe din Băţanii Mari

În Sf. Gheorghe pentru instalarea primului protopop de Judeţ. La instalarea Domnului Protopop a fost o serbare strălucită. Programul a fost următorul: Toată preoţimea judeţului s-a adunat la D-l Protopop Aurel Nistor, în str. Ştefan cel Mare nr. 12, unde erau înşirate trăsurile la poartă, vreo 10-15.

Au venit oameni, femei şi întreg tineretul din comunele: Arpăţac, Ariuşd şi Vâlcele, precum şi din alte sate. Lumea întreagă era îmbrăcată în adevărate haine de sărbătoare. Flăcăii călări, în costume naţionale, iar fetele aşezate rânduri câte 6-8 şiruri înaintea trăsurilor. Înainte erau călăreţii. În trăsurile D-l. Dr. Gâlea, reprezentant al Consiliului Arhiepiscopesc a citit „gramata”, apoi prin cuvinte de îmbărbătare s-a adresat noului Protopop, rugându-l să sporească tur-ma lui Hristos. A urmat predica D-lui Protopop, evidenţiindu-se dragostea de neam şi credinţă. La predică a ascultat cu multă atenţiune D-l General Todices-cu din Sf. Gheorghe şi Dl. Dr. Bucşan deputat de Treiscaune, Secretar de Stat la Departamentul Interne şi Ministrul Minorităţilor, precum şi prefectul D-l Crişan şi Prefectul de Braşov. După serviciul divin am pornit de la biserică spre Prefectură, conduşi de muzica militară, călăreţi, şcolile secundare şi publicul. La Prefectură au urmat felicitările apoi banchetul până seara. Seara, de la ora 6-10, în Casa Parohială.

„Cronica Bisericii Ortodoxe din Băţanii Mari”, întocmită de părintele Ioan Garcea, Centrul Ecleziastic de Documentare „Mitropolit Nicoale Colan”, Fond Cronici parohiale.

Cuvânt de suflet din Araci

Domnule părinte protopop!

În numele blândului și bunului popor arăcean cel păstoriți vă rog să-mi dați voie ca să spun și eu ceva. Vreau să vă arăt simțămintele noastre care ne-au îndemnat să luăm parte la această instalare, la această glorioasă sărbătoare a D-voastră și a neamului nostru.

Cu multă mândrie și din tot sufletul nostru facem această manifestare a dragostei noastre.

Întâi, pentru că pe această cale se arată vrednicia și ridicarea neamului nostru la înălțimea ce i se cuvine. În al doilea rând, că localitatea noastră Araci a știut să dea Bisericii și națiunii un om așa de vrednic, care se simte destul de tare să ia sarcina de a munci de zeci de ori mai mult la conducerea protopopiatului nostru.

Domnule părinte protopop, ca să spun adevărul mai la început, poporul nostru, a primit această știre cu regret dar, totodată, și cu bucurie știind oricine că D-voastră cu înțelepciunea ce o posedați puteți fi de mare folos nu numai micului nostru popor, ci mai multor comunități și biserici din întregul protopopiat. Am consimțit dar cu toții fără șovăire ca să dăm teren talentului ce-l aveți ca să vă puteți desfășura activitatea pentru binele nostru al tuturor. Și în timpul de tristă amintire din trecut, am avut lipsă de oameni luminați. Numai mulțumită Bisericii care, cu preoții ei, ne-a călăuzit peste veacuri ne-am ținut abia echilibrul. Astăzi se cere mai mult de la oamenii noștri sus puși. De aceea trebuie căutați cei vrednici, pentru a putea fi puși la conducerea Bisericii și a altor slujbe luminate.

D-voastră sunteți adevăratul îndreptător al credinței, chipul blândeților pentru poporul ce-l păstoriți, că orice lucru ce l-ați pomit l-ați făcut cu bunătațe și rezultatul bun a fost sigur. V-ați arătat turmei învățător atât din ușile altarului cât și pe stradă, prin câmp, și cu orice altă ocazie ați îmbunătățit în mod

simțitor realitatea.

Ați câștigat cu sărăcia cele bogate și cu smerenia cele înalte. Pentru orice om bogat sau sărac, cinstit sau mișel, v-ați coborât cu ușile deschise să le cunoașteți durerea și să le-o vindecați.

Cu modesta mea apreciere de om bătrân, dați-mi voie părinte protopop să vă zic: pășiți dară vă rog, cu toată puterea și energia ce aveți și înmulțiți talanții dați de Dumnezeu încă pe atâta., și a vă folosi talentul ce-l aveți jertfindu-l pe altarul Bisericii și neamului. După a mea părere și nu mă înșel, această lucrare o veți putea îndeplini știind că D-voastră, pentru orice luptă aveți o sabie bine ascuțită. Până acum niciodată nu ați putut fi învins, deoarece această sabie este arma răbdării și a duhului blândeții, armă pe care nici puterea iadului nu o va putea birui.

Cu aceste calități și în folosul nostru al tuturor, vrednic sunteți. Să trăiți întru mulți ani!

Cuvântul cântăreșului bisericesc Constantin Cioflec (tatăl scriitorului Romulus Cioflec), la instalarea ca protopop a părintelui Aurel Nistor, Muzeul Bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, Fond. Aurel Nistor.

Telegrame cu ocazia instalării protopopului Aurel Nistor

TELEGRAMA

Protopop Aurel Nistor

Sibiu, nr. 6483 cuv. 41 data 27.XI. ora 1630

Regretând profund neputința a participa la instalarea Prea Cucerniciei Voastre în scaunul de protopop, Vă rog să primiți sincerele mele urări de sănătate și viață îndelungată pentru înmulțirea roadelor din țarina lui Hristos.

Profesor Colan

TELEGRAMA

Protopop Nistor

București nr. 883 cuv. 40 data 27.XI. ora 12

Regret că nu pot lua parte personal la introducerea Sfinției Tale în scaunul protopopesesc. Urez pe această cale izbândă deplină în noul oficiu, viață lungă cu sănătate.

Ministr. Cultelor și Artelor

V. Goldiș N.1314

TELEGRAMA

Aurel Nistor, Protopop

București Nr. 562 cuv. 34 Data 24.XI. ora 17

Mulțumindu-vă pentru atențiune, regret că nu voi putea participa.
Vă rog să primiți cele mai bune și călduroase urări,

Octavian Goga

Muzeul Bisericii „Sf. Nicolae” din Șcheii Brașovului, Fond Aurel Nistor

Documente

**privind activitatea Comitetului
Cultural Județean Treiscaune
pentru reromânizarea elementului
etnic românesc maghiarizat**

Documente referitoare la activitatea Comitetului Cultural Județean Treiscaune pentru reromânizarea elementului etnic românesc maghiarizat

I.

PROCES VERBAL

Astăzi anul 1936, luna septembrie ziua 17, în ședința de constituire a Comitetului Cultural Județean pentru îndrumarea și coordonarea acțiunii de readucere a românilor deznaționalizați, din județul Treiscaune

Prezenți fiind:

Dr. Valeriu Bidu, Prefectul Județului Treiscaune,
Prof. Silviu Țeposu, inspector general școlar, I. Bedeleanu, inspector școlar, delegații Ministerului Instrucțiunii Publice,
Protopop Aurel Nistor,
Petre Marcu, directorul Gimnaziului de Stat, Președintele Despărțământului ASTRA,
Ion Olteanu, Directorul Gimnaziului de băieți Tg. Secuiesc,
Dr. Vasile Stanciu, Primarul orașului Sf. Gheorghe,
Cornel Cosma, revizor școlar,
Ion Radocea subrevizor școlar,
Take Peahă, Directorul Serviciului Agricol,
Ion Păcuraru, Pretorul Plășii Sf. Gheorghe,
Coloman Stuparu, Pretorul plășii Baraolt,
Dr. Grigore Păltineanu, șeful serviciului administrativ și
Gheorghe Gociman, secretarul general al județului.

DI. Valeriu Bidu, prefectul județului Treiscaune, arată că ședința de astăzi a fost convocată pentru întocmirea unui program de lucru unitar în ce privește acțiunea de readucere a românilor secuizați.

Salută cu bucurie prezența la această consfătuire a d-lor inspectori școlari Silviu Țeposu și I. Bedeleanu, delegați de Ministerul Instrucțiunii Publice,

să îndrumeze activitatea culturală a școlilor secundare în regiunile deznaționalizate și să coordoneze pe teren activitatea acelorora cu activitatea celorlalți factori și a celorlalte asociațiuni culturale. Arată mai departe că acțiunea de readucere pornită la început cu mijloace modeste și în cerc restrâns, în urma stăruințelor depuse de aceia care și-au dat seama de importanța acestei probleme, a început, prin crearea la Ministerul Instrucțiunii Publice a unui serviciu special care să se ocupe cu această chestiune, și prin însărcinarea domnului inspector general Silviu Țeposu, cu îndrumarea și coordonarea acestei acțiuni, să depășească cadrul restrâns de până acuma și să preocupe cercuri cât mai largi. Roagă pe d-l profesor Țeposu, să facă o expunere asupra felului cu Domnia Sa înțelege să se constituie Comitetul județean, și să activeze în viitor acest comitet.

Dl. profesor Silviu Țeposu, luând cuvântul mulțumește d-lui prefect, pentru cuvintele calde ce i-au fost adresate și îl asigură că, pentru îndeplinirea greii însărcinări ce li s-a dat de către Ministerul Instrucțiunii Publice, va depune tot zelul și toată puterea sa de muncă.

Problema readucerii la matcă a românilor secuizați deși este bine cunoscută de factorii conducători din județ, și deși s-a lucrat intens pe acest teren, totuși rezultatele nu sunt cele dorite. Soluționarea acestei probleme nu se poate face de la o zi la alta, ea cere mult tact, activitate metodică și persistentă. Tocmai din această cauză, încă din anul 1934 s-a hotărât înființarea unui Inspectorat care să se ocupe exclusiv cu această problemă. Datorită faptului că chestiunea readucerii românilor deznaționalizați tocmai în județul Treiscaune a fost permanent ținută la suprafață, problema a trecut din domeniul empirismului în acel al realizărilor concrete și prin măsura luată de D-l dr. C. Angelescu, Ministrul Instrucțiunii Publice, ca fiecare școală secundară să adopte o comună din regiunea secuizată, s-a trecut cu un pas înainte spre soluționarea acestei probleme.

Arată mai departe, că în procesul de deznaționalizare a românilor din regiunea săcuizată avem trei păaturi suprapuse și că deci acțiunea de readucere trebuie îndreptată asupra celor trei obiective bine distincte și anume:

Asupra comunelor unde avem români care și-au pierdut limba, dar nu și-au pierdut religia și conștiința națională.

Asupra comunelor unde în prezent nu mai sunt români, dar au rămas urme că odinioară au fost români (biserici, cimitire, nume de familii românești)

Ultimul obiectiv sunt comunele unde nu mai avem știri de existența românilor. Pe locuitorii acestor comune, în acțiunea noastră, trebuie mai întâi să-i apropiem pentru ideia Statului Român. Chiar și în celelalte două categorii înainte de a veni cu ajutoare de ordin material, arată mai departe Dl. Inspector Țeposu, trebuie creat un climat sufletesc, trebuie pregătit publicul sufletește.

Pentru creierea acestui climat sufletesc, trebuie constituit la reședința fiecărui județ, un Comitet Cultural Județean, sub președinția Prefectului de județ și din care să facă parte Protopopii celor două Biserici naționale, Președinții despărțămintelor de plasă „Astra”, Revizorul școlar, Inspectorii școlari, Directorii școlilor secundare, șefii români ai Serviciilor, Pretorii din

județ, doi delegați ai Asociației învățătorilor, și doi delegați ai Despărțământului județean „ASTRA”.

Acest Comitet județean să creeze nuclee în fiecare comună sau în cadrul „ASTREI” sau în jurul școlilor, care să fie fiecare de permanentă acțiune.

Aceste comitete vor funcționa potrivit unui Regulament aprobat de Ministerul Instrucției Publice.

Comitetul județean pentru a putea activa mai cu folos, să aibă patru secțiuni și anume:

I. Secțiunea culturală bisericească în care s-ar încadra și armata

Acestei secțiuni îi revine sarcina să pregătească sufletește pe cei desnaționalizați pentru readucere și să întocmească un program minim de muncă, pe care să-l realizeze cu mijloace proprii. Aceste însărcinări ar reveni în primul rând „ASTREI”, secțiunea culturală urmând să funcționeze în cadrele „ASTREI”

II. Secțiunea economică, care se va ocupa de problemele economice, financiare și va fi condusă de Președintele Camerei de Agricultură.

III. Secțiunea sanitară, se va ocupa de igienă și sănătate și va fi condusă de Medicul Primar al județului.

IV. Secțiunea administrativă, va îmbrățișa problemele de ordin administrativ și va fi condusă de Prefectul Județului înlocuit de Subprefect.

În termen de opt zile fiecare secțiune urmează să se constituie, iar în termen de 30 de zile să întocmească programul minimal.

Pentru sprijinirea acțiunii Dl. Profesor Țeposu arată că ar fi util scoaterea unui ziar popular cu rubrici permanente, de Istoria Neamului, legăturile secuiilor cu Vechiul Regat, precum și ținerea unor conferințe cu același subiect, pentru a facilita creierea climatului sufleteș de care am vorbit mai sus. Aceste conferințe ar urma să fie ținute și în limba maghiară pentru a fi înțelese de pături cât mai largi.

O altă condiție pentru reușita acțiunii ar fi ca orice măsură ce se ia în această direcție să fie în prealabil bine studiată și cu caracter permanent pentru a se crea o continuitate în îndrumarea acțiunii, căci nimic nu este mai dăunător cauzei decât provizoratul și lipsa de continuitate de până acuma. Tocmai din cauza acestui provizorat și a lipsei de continuitate nu numai în cea ce privește această acțiune dar chiar și în alte domenii, dușmanii neamului nostru caută să păstreze printre secui credința reînvierii statului ungar de odinioară.

În încheiere Dl. Profesor Țeposu cere ca toți românii care sunt chemați prin situația pe care o dețin, să activeze pe acest teren, să depună toată puterea lor de muncă în vederea reușitei cauzei, comune.

Dl. Dr. Valeriu V. Bidu, Prefectul județului Treiscaune, luând cuvântul spene că după frumoasa expunere făcută de Dl. Profesor Silviu Țeposu, cu atât entuziasm tineresc, zelul și optimismul, forța creatoare a tuturor acțiunilor omenеști a acelor care și până acuma au lucrat în acest județ pentru această cauză, se va amplifica. Îl felicită pentru interesanta expunere și îl asigură de tot concursul.

Dl. Petre Marcu, Directorul Gimnazului de băieți din Sfântu Gheorghe

și Presedintele „ASTREI” Despărțământul Sfântu Gheorghe, luând cuvântul spune că se asociază întru totul celor spuse de Dl. Prefect, și își exprimă bucuria sa pentru organizarea la Ministerul Instrucțiunii a unui serviciu special, care să îndrumeze această acțiune, deoarece Domnia Sa încă din anul 1934, a preconizat creierea acestui serviciu, care să conducă unitar acțiunea de readucere a românilor maghiarizați.

E fericit că principiile susținute de Domnia Sa au fost găsite de către cei în drept întemeiate și prin creierea comitetelor de conducere s-a pășit la înfăptuirea lor.

Arată mai departe că în acest județ, nu se poate crea acel climat sufleteș cerut de Dl. Profesor Țeposu, în frumoasa sa expunere, atâta vreme până când în anumite domenii suntem cu prestigiul căzut, și câtă vreme unele desiderate de ordin local nu ne sunt integral satisfăcute. Amintește cazul Fabricii de Tutun, unde și până astăzi majoritatea covârșitoare a funcționarilor și toți muncitorii sunt străini, pătrunderea unui român în această instituție fiind aproape imposibilă, deasemenea amintește de sprijinul dat de autoritățile românești unor elemente străine de Neamul nostru, elemente ce s-au dovedit a fi în slujba dușmanilor cauzei românești.

Dl. Dr. Grigore Păltineanu, luând cuvântul arară că în Adunarea generală a Asociației funcționarilor administrativi, Domnia Sa, a dezvoltat tocmai o conferință asupra problemei românilor secuizați. Domnia Sa spune că pe lângă cele trei obiective preconizate de Dl. Inspector Silviu Țeposu, în acțiunea noastră ar trebui să îmbrățișăm și acele puține comune din regiunea secuizată, unde românii și-au păstrat limba, religia și conștiința românească însă în urma vitregiei timpurilor se găsesc într-o stare de inferioritate materială față de elementele conlocuitoare. Cere ca și acești români să fie ajutați. Propune mai departe să se facă convenitele demersuri ca pe lângă școlile secundare și unitățile administrative din Vechiul Regat județele, municipiile și orașele mei mari să adopte câte o comună din regiunea secuizată, în felul acesta crede Domnia Sa că în scurt timp s-ar putea obține rezultate strălucitoare.

Dl. Profesor Silviu Țeposu, răspunzând arată că vederile d-lui Dr. Păltineanu, sunt juste și că Domnia Sa va interveni pentru realizarea acelora.

Ne mai luând nimeni cuvântul, Dl. Prefect Dr. Valeriu V. Bidu, mulțumește celor prezenți și închide ședința.

Președintele Comit. Jud.
PREFECT

Secretarul Comitetului
Secretar Gen. Jud.

II.

PROCES VERBAL

Astăzi, 1 Octombrie 1936, în ședința de constituire a secțiunilor Comitetului Cultural Județean, pentru îndrumarea și coordonarea acțiunii de readucere a românilor desnaționalizați, ținută de Prefectura județului Treiscaune,

Prezenți fiind:

Domnii D. V. Menciu, Subprefect, înlocuind pe Dl. Prefect,

Petre Marcu, Președintele Despărțământului "Astra", Președintele Secțiunii Culturale,

Protopop Aurel Nistor, Președintele Camerii de Agricultură, Președintele Secțiunii economice,

Dr. Miron Crețu, medic primar al jud. Președintele Secțiunii Sanitare.

Gheorghe Gociman, Secretarul General al jud. Treiscaune, secretarul Comitetului județean.

Dl. D. V. Menciu, Subprefectul județului, substituind pe Dl. Prefect al județului, arată celor prezenți că potrivit hotărârilor luate în ședința de constituire a Comitetului cultural ce a avut loc în ziua de 17 septembrie a.c., Domnii Președinți ai Secțiunilor au fost covocați pentru ziua de astăzi, spre a proceda la constituirea secțiunilor, rămânând ca în termen de 30 de zile, fiecare Secțiune să-și întocmească programul de activitate.

Domnii membri prezenți luând la cunoștință, și de procesul verbal încheiat cu ocaziunea constituirii comitetului județean din ziua de 17 septembrie a.c.

Declară

Constituie Secțiunile Comitetului Cultural județean, rămânând ca fiecare secțiune în parte să întocmească programul minimal de activitate.

Drept pentru care s-a încheiat și semnat prezentul proces verbal.

III.

Proces-Verbal

Astăzi, 9 Martie 1937, în Cabinetul D-lui Prefect, cu ocazia ședinței Comitetului Cultural executiv, ținută sub președenția D-lui Prefect Corneliu Nastasi.

Prezenți fiind:

D-I Inspector General, Profesor Silviu Țeposu.

Petre Marcu, Președintele Astrei,

D-I Cornel Cozma, Revizorul școlar

Preot Iuliu Păstrav

D-1 Gheorghe Gociman, Secretar General jud.

D-1 Prefect salutând pe membrii prezenți declară ședința deschisă și dă cuvântul D-lui Inspector General școlar Silviu Țeposu, care face expunere asupra activității depusă de D-sa la Ministerul Educației Naționale în chestiunile privind problema românilor secuizați.

Pentru o mai sistematică acțiune propune înființarea unui serviciu special, care să centralizeze toate lucrările privind această problemă.

În urma discuțiilor avute se hotărăște înființarea unui serviciu special pe lângă Prefectura județului, denumit Serviciul Propagandei Culturale.

Cu conducerea și organizarea acestui serviciu este încredințat domnului Gheorghe Gociman, Secretar General al județului.

Serviciu Propagandei Culturale va deține următoarele registre:

Registru de intrare și ieșire

Registru de ședințe

Registru matricol de revenirile și trecerile la religiile naționale.

D-1 Inspector General Țeposu expine în mod sumar ceea ce urmează a se face în vederea atingerii scopului ce se urmărește.

D-1 Prefect ca o completare a celor expuse de D-1 Inspector General anunță că studiază un proiect de înființare a unei societăți de asigurare a vitelor, măsură care va fi de mare folos românilor din această regiune, neavând cu ce să-și câștige existența, atunci când li se întâmplă să le moară vreo vită, având în gospodăriile lor de cele mai multe ori numai o singură vită. Speră să realizeze prin această Societate și un excedent, din care să se distribuie ajutoare în vite tocmai românilor care vor reveni în mijlocul nostru.

Cu această ocaziune d-sa a făcut următoarea declarație:

„La numirea mea în funcțiunea de Prefect al județului Treiscaune, făcând vizite tuturor frunțașilor politici din județ am vizitat și pe D-1 Deputat Szentkereszty Bela, Președintele partidului maghiar din județ, care în cursul discuțiilor asupra problemelor ce interesează județul Treiscaune, mi-a declarat că Domnia Sa în calitate de Președinte al Partidului Maghiar nu are nici o obiecție de adus în contra acțiunii pornită de organele Statului pentru readucerea românilor maghiarizați, D-sa găsind această acțiune îndreptățită, deoarece recu-noaște că în cursul timpului, în urma împrejurărilor locale, multe elemente ro-mânești s-au maghiarizat, și a exprimat însă dorința ca această acțiune să se mărginească numai la elemente de origine etnică românească”.

Mai departe D-1 Prefect insistă asupra faptului că acțiunea de readucere a românilor maghiarizați este în întregime o întreprindere de fapte iar nu de vorbărie și declamațiuni. Dă tuturor asigurarea că D-sa va fi alături de cei ce pășesc pe calea realității.

În această ordine de idei D-sa spune că odată înființat Serviciul Propagandei Culturale, orice inițiativă individuală în afară de cadrele serviciului se va considera neavenită și propune ca orice sugestie, propunere din partea oricui, să fie adresată în prealabil Serviciului spre a fi supusă deliberării Comitetului executiv și apoi înaintată locului în drept. În acest sens se vor trimite adrese

membriilor Comitetului Cultural județean.

În modul acesta lucrările se vor concentra, sistematiza și îndruma cu mai multă grabă și competență.

Drept care s-a încheiat și semnat prezentul proces verbal.

PREȘEDINTE,
PREFECT

Secretar,

IV.

PREFECTURA JUDEȚULUI TREISCAUNE

Deciziune

Noi, Prefectul județului Treiscaune,

Având în vedere că pentru coordonarea și sistematizarea acțiunii de propagandă culturală se simte nevoia de a se crea un organ care să concentreze tot materialul privind această problemă și să sistematizeze metodele de lucru întrebunțate în acest scop,

Pentru aceste motive

Decidem

Art.I. Se înființează pe lângă Prefectura Județului Treiscaune un serviciu special, care va purta denumirea de „Serviciul Propagandei Culturale”.

Art.II. Se delegă D-l Gheorghe Gociman, Secretarul General al județului, cu organizarea și conducerea acestui Serviciu, ajutat de un funcționar și o dactilografă, detașați de la serviciile ale Prefecturii.

Art.III. Modul de organizare și de funcționare al acestui Serviciu este cel stabilit în ședința din 9 Martie a.c. a Comitetului Județean executiv. -

Art.IV. D-l Secretar General al județului Treiscaune, este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei deciziuni.-

Data în Cabinetul nostru astăzi la 10 Martie 1937.-

PREFECT

Secretar General

V.

ROMÂNIA
Ministerul Educației Naționale
Direcțiunea Învățământului Particular și Confesional

Nr. 225394/936 Data 9.I.1937

Sf. Sale Părintele Aurel Nistor Protopop de Sf. Gheorghe

Prea Sfințite,

Sesizați de adresa Arhiepiscopiei Române de Alba Iulia și Sibiu, vă ru-

găm, ca în viitor clopotele și troițele oferite de școli pentru comunele din Secuime, să fie duse și așezate numai în acele localități, pe care le va desemna Arhiepiscopia, unde s-a înjghebat deja organizația bisericească și unde pe lângă organele administrației locale există și organe bisericești, preot, consiliu, ori cântăreț bisericesc, evitându-se localitățile cu populație de minoritari, pentru a nu lipsi clopotul și troița de cinstire ce li se cuvine la locul unde vor fi așezate.

În acest scop, veți binevoi a încunoștința de fiecare caz Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu, luându-i în prealabil avizul asupra localității, unde urmează să fie dusă troița și clopotul.

Localitatea designată de Arhiepiscopie va fi adusă la cunoștința Ministerului Educației Naționale, Prefecturii și Revizoratului precum și școlii respective, de către Sfinția Voastră.

Ministru

Director

VI.

MEMORIUL

Prefecturii Județului Treiscaune, asupra problemei românilor maghiarizați, citit la Conferința de la Tg. Mureș, ce a avut loc în ziua de 21 aprilie 1937, sub Președinția domnului Dr. C. Angelescu

În numele Comitetului Cultural al județului Treiscaune, ca și al colegilor mei, Vă aduc omagiile noastre de adânc devotament și de profundă recunoștință pentru deosebita solitudine ce purtați problemei care stă pe primul plan al preocupărilor naționale în aceste județe.

Prezența Domniei Voastre în mijlocul nostru dă consfăturii ce va urma o deosebită semnificație și o amploare ce nu poate fi trecută cu vederea. Ea vine să consfințească eforturile ce se depun în acest domeniu, să le orânduiască și să le imprime acel caracter de continuitate și de programatică desfășurare ce i-au lipsit până acum. Sforțări și străduinți individuale s-au depus în această chestiune, Domnule Ministru, de ani îndelungați. Tot ce a fost demnitar român, conștient că misiunea sa nu se mărginește în biroul administrației, nici la bara justiției, nici la catedra școalei, nici la amvonul bisericii, ci peste tot unde românismul are răni de vindecat și puteri de întremat, a alergat să aducă sufletelor smulse din comunitatea românească, mângâierea, alinarea și repararea pierderilor încercate în decursul vremurilor, dar toate aceste răzlețe inițiative nu au putut ajunge obiectivul ce și-l propuseseră să-l atingă.

Le-a lipsit coordonarea, singura care poate valorifica cele mai umile eforturi, și tocmai în haosul părerilor individuale și a opiniilor variate ce dominau în cercurile noastre de conducere, ați venit Domnia Voastră, Domnule Ministru, care pe lângă multiplele preocupări și griji ce purtați învățământului și prefacerii morale a acestei țări, ați hotărât să luați în destoinicile Dvs. mâini și aceasta chestiune și intuind importanța ei pentru prestigiul Neamului și

viitorul lui, ați trecut imediat la înfăptuirea dezideratelor ce fuseseră exprimate ani de-a rândul fără a fi fost luate în serioasă considerare.

Ați convocat consfătuirea din noiembrie 1935 la care au luat parte înaltele fețe bisericești ale cultelor de Stat, parlamentarii și prefectii județelor cu români maghiarizați, precum și șefii instituțiilor culturale chemate să promoveze și să activeze în acest domeniu.

Edificat asupra celor mai eficace mijloace de luptă, pentru reintegrarea în masa românească a elementului român ce-și pierduse graiul și religia, ați instituit, Domnule Ministru, un organ care să dea toate directivele sub înalta Dvs. oblăduire și să subordoneze, așa cum se cere unei metode rigurose studiate, toate actele, toate eforturile, menite să atingă idealul reparării acelei nedreptăți istorice, acelei dureroase rupturi ce s-a făcut în trupul Neamului nostru.

Numai Domnia Voastră, Domnule Ministru prin căldura și dragostea cu care ați îmbrățișat această chestiune ce și prin constanta și neobosită Dvs. solitudine, a-ți ridicat-o de pe planul unei probleme regionale, la acela al unei mari probleme de Stat. Ați reușit astfel a o smulge din cadrul strâmt al unei probleme școlare și bisericești de interes restrâns și a-i da o deosebită amploare punând la contribuție pentru rezolvarea ei, toate școalele și bisericile din țară și prin aceasta, întreaga opinie românească.

Azi problema reducerii românilor maghiarizați la patrimoniul strămoșesc a trecut limitele județelor din Secuime și e obiectul de preocupare al tuturor claselor sociale ale țării.

Pentru acestea toate, Domnule Ministru, venim să vă aducem azi omagiile noastre de adâncă recunoștință și expresie sinceră a asigurării că vom sta în mod neclintit și permanent la posturile de comandă ce ni le veți desemna, pentru a se ocupa de șeful și Ministrul nostru în străduința asiduă ce o desfășoară în acest domeniu.

Trecând mai departe, Domnule Ministru, în ordinea înfăptuirilor ați binevoit a ne da cărți și alte ajutoare ce au fost distribuite acestor români nevoiași, iar în timpul din urmă s-a creat pe lângă Minister un organ central, care să se ocupe cu lucrările propagandei culturale în regiunile deznaționalizate, însărcinând cu coordonarea și supravegherea pe teren a activității tuturor factorilor răspunzători cum și pentru înfăptuirea ordinelor Domniei Voastre, pe D-I Inspector General școlar Silviu Țeposu, a cărui competență în acest domeniu este deopotrivă de cunoscută Domniei Voastre ca și nouă și ale cărei eforturi au fost apreciate așa cum se cuvenea, pentru a i se încredința un rol care cere pe lângă o adâncă cunoaștere a stărilor de fapt și un tact deosebit, pentru ca acțiunea noastră să păstreze în tot momentul o desfășurare legală și demnă, singura menită să dezarmeze intrigile dușmanilor noștri. Am salutat atunci cu deosebită satisfacție delegația dată D-lui Inspector General Țeposu și o relevăm acum încă odată ca una din cele mai potrivite măsuri luate în această cauză. De curând am luat cunoștință și de rolul încredințat Domnului Deputat de Mureș, N.S. Ionescu, tot în această sferă de activitate și suntem siguri că Domnia Sa care cunoaște demult și în toate amănuntele sale această chestiune, va pune la contribuție întreaga competență și deosebita D-sale pricepere.

Mi-am permis a enumera toate acestea Domnule Ministru, cu scopul de a releva că am ieșit din fața tatonărilor, ca s-a pus capăt inițiativelor individuale, care deși pornite din cele mai frumoase intențiuni, dăunau totuși uneori cauzei și că în fine, alcătuirea Comitetelor Culturale Județene oferă chezașia unei continuități, a unei coordonări și a unei metodice mijloace de activitate, ale căror roade nu vor întârzia a se manifesta.

Suntem cu toții astăzi soldații chemați a lupta sub unicul și înaltul Domniei Voastre comandament și așteptăm a ni se desemna locul și rolul pentru ca astfel să fie posibil controlul și verificarea activității fiecăruia din noi.

Cu aceste sentimente și astfel pregătiți de luptă, să-mi fie permis Domnule Ministru, a supune aprecierii Domniei Voastre unele constatări, precum și unele propuneri ca un rezultat al consfătuirilor avute cu membrii Comitetului Cultural al județului Treiscaune, propuneri care reclamă o urgentă și imediată luare în considerare.

I. ÎNFĂPTUIRI

1. În domeniul bisericesc

S-au înfăptuit de la înființarea Comitetelor Culturale județene următoarele:

- S-au creat șase parohii noi și sunt în curs de înființare încă 22 de parohii, căci avem convingerea că problema readucerii românilor maghiarizați se rezolvă în bună parte prin biserică, deoarece în momentul când l-am rupt pe credincios de la bisericile minoritare, l-am câștigat sufletește.

- Între anii 1918-1935 au fost 320 de treceri la biserica ortodoxă dintre românii pierduți. În ultimii doi ani au trecut peste 1200, astfel în doi ani au fost cu 400 de treceri mai multe decât în 17 ani.

- În ultimii doi ani s-au zidit sau sunt în curs de zidire 12 biserici noi, față de cele 5 biserici zidite anterior.

- S-au zidit și procurat 3 case parohiale.

- În ultimul an au fost trimiși pe cheltuiala județului 10 tineri la școala de cântăreți, pe când înainte au fost trimiși abia 3.

- În urma măsurilor luate de Minister ca fiecare școală secundară să ia sub îngrijirea sa o comună din regiunile deznaționalizate, s-au ridicat și sfințit 23 de troițe și 26 de clopote, dăruite de către școlile normale din țară, rămânând ca în acest an să se ridice și sfințească alte 19 clopote și troițe.

În rezumat se constată că în ultimul an biserica ortodoxă și-a putut îndeplini misiunea având din partea tuturor autorităților de Stat, județe și comune sprijin și ajutor cum nu l-a avut până acum. Acest sprijin a fost o îmbucurătoare urmare acțiunii pornită cu atâta însuflețire și patriotism de Dvs. Domnule Ministru.

În domeniul Bisericii unite se remarcă o învioreare care se datorește faptului că în ultimii ani s-au completat cu preoți locali parohiile Baraolt,

Boroșneul Mare, Ilieni și Turia, unde nu a mai fost preot local de 60-80 de ani. Revenirile își urmează cursul într-un tempo mai lent, datorită faptului că parohiile unite nu au avut în aceiași măsură ca biserica ortodoxă sprijinul moral și material.

2. În domeniul școlar s-au înfăptuit următoarele

1. Elevii de origine română, ce frecventau școlile primare confesionale în mare majoritate, au fost scoși de la aceste școli și trecuți la școlile statului. Numărul lor trece de 700.

2. Pentru predarea limbii române locuitorilor români maghiarizați s-au înființat 82 cursuri de limba română, conduse de învățătorii școalelor la care participă aproximativ 2000 de cursiști.

3. Secțiile maghiare de pe lângă școlile primare de stat, s-au prefăcut în secții românești, acolo unde numărul elevilor de origine română trecea de 10 elevi de clasă.

4. Manualele vechi bilingve, din care se preda învățământul în județul nostru, au fost înlocuite cu manuale exclusiv românești.

5. Pentru a veni în ajutorul locuitorilor din acest județ, Onoratul Minister a dat, în mod gratuit manuale de școală tuturor elevilor din școlile statului, în valoare de apx. 800.000 lei.

6. Deoarece învățământul în acest județ se face în condițiuni excepționale, pentru ca școala să se poată aduce un cât mai real folos, s-au înființat în acest an 74 de noi posturi de învățători.

7. Tot pentru ajutorarea locuitorilor de aici, precum și pentru ridicarea culturală a lor, au fost trimiși ca bursieri la diferite școli secundare din vechiul regat 42 elevi, în majoritate fiind din părinți români secuizați.

8. Pentru reînvierea obiceiurilor și tradițiilor românești, în școlile statului, s-au învățat diferite colinzi, obiceiuri de Crăciun, Anul Nou, etc.

9. Dansurile naționale s-au introdus și se învață cu mult succes în toate școlile statului.

10. De asemenea portul național s-a introdus la multe școli, confecționându-se în școală cu elevele din cursul primar.

11. Sărbătorile naționale a început a li se da tot fastul cuvenit.

12. În duminici și sărbători, elevii sunt conduși regulat la biserică unde dau răspunsurile la Sfânta Liturghie. Pentru reînvierea credinței strămoșești s-au înființat coruri bisericești cu adulții, în mai multe comune.

13. În cadrul școalei și diferitelor societăți culturale ce există în comune, „ASTRA”, „Fundatiile Regale”, se țin conferințe și șezători literare, cu subiecte luate din trecutul bogat în fapte mari al poporului nostru.

14. Cu ocazia cercurilor culturale învățătoresți, s-a căutat și se caută să se facă o cât mai vie propagandă cultural națională în scopul redeșteptării conștiințelor românești.

15. Cantine ce funcționează pe lângă școli, avem în județ 30 și contribuie la ridicarea morală și materială a locuitorilor nevoiași. La aceste cantine

primesc masa de prânz 400-500 elevi zilnic.

16. Învățătorii minoritari, care nu posedau limba română au fost înlocuiți cu învățători români fapt care a contribuit mult la promovarea școlii românești.

17. Azi majoritatea elevilor din școlile statului, vorbesc aproape curgător românește. Se observă aceasta în special la școlile unde învățătorii au continuitate.

18. Pentru a se putea lucra cu realități, s-au dat dispoziții învățătorilor să cerceteze registrele de stare civilă, pentru a cunoaște cât mai exact, numărul românilor maghiarizați. În acest scop, pentru o cât mai bună cunoaștere a comunei unde activează fiecare învățător, am cerut să ni se întocmească câte o scurtă monografie a fiecărei comuni.

Starea școlilor primare de stat din județul nostru, a trecut.

Aproape toate școlile din județ aveau numai secții maghiare. Manualele erau cele cele mai multe scrise în limba română și în limba maghiară. Învățătorii de la școlile statului erau în număr considerabil minoritari, astfel că realizările din școală erau mult neînsemnate față de cele de azi.

Mulți elevi de origine română, însă de alte confesiuni decât cea ortodoxă sau greco-catolică, frecventau școlile confessionale.

3. În domeniul sanitar

S-a mărit numărul medicilor de circumscripție români, ajungându-se la o proporție de 50%.

În comunele cu populație românească sau cu români maghiarizați s-au înființat dispensarii.

4. Administrația

Aici s-au depus toate eforturile pentru ca proporția slujbașilor români să crească din ce în ce mai mult, și s-a ajuns astăzi la rezultate satisfăcătoare astfel încât dispozițiile luate nu mai riscă a fi sabotate sau neaplicate. S-a căpătat astfel certitudinea că măsurile administrative luate în scopul de a remedia vechile stări de lucruri asupritoare și a protejui pe românii victime ale vecsațiunilor vechiului regim, nu mai riscă a rămâne literă moartă, deoarece slujbașii administrativi sunt și ei convingși că au imperioasă datorie de a ne secunda în opera de covârșitoare importanță națională la care suntem angajați.

Pentru concentrarea tuturor dispozițiilor luate în acest scop și pentru instituirea unui control serios a activității celor chemați să animeze această mișcare am instituit la Prefectura județului un Serviciu special, denumit „*Serviciul Județean de Propagandă Culturală*”, cu funcționari speciali, arhivă și registre de corespondență separate.

Convinși fiind că problema readucerii românilor maghiarizați este înaintea de toate o problemă de ordin economic financiar am prevăzut o sumă de 100.000 lei în bugetul județului și 100.000 lei în bugetele comunelor, ca din

aceste sume să se distribuie ajutoare la românii nevoiași care își manifestă dorința de a se reintegra în comunitatea românească.

S-a înscris în bugetul județului și al comunelor suma de 1.000.000 lei, pentru terminarea celor 12 biserici începute anul trecut.

S-au dat dispozițiuni organelor administrative în subordine să depună o intensă activitate spre a determina pe românii cu nume maghiarizate să facă cereri pentru redobândirea vechilor nume românești de familie.

Ca rezultat ale acestei acțiuni, până în prezent s-au introdus la organele în drept un număr de ... cereri, pentru schimbarea de nume.

Toate acestea privesc trecutul, Domnule Ministru.

Pentru activitatea ce urmează a se defășura în viitor îmi permit a supune aprecierii și solitudinii Domniei Voastre, următoarele:

II. DESIDERATE

1. Pe teren bisericesc

1. Terminarea celor 12 biserici începute, prin acordarea unui ajutor global de 2.500.000 lei din partea statului și de 1.000.000 din partea județului și comunelor.

2. Îndemnarea liceelor mai puternice și a parohiilor mai înstărite din vechiul regat de a înfia câte o biserică nou zidită și de a împodobi cu icoanele, vasele și obiectele necesare.

3. Procurarea clopotelor necesare pentru aceste biserici din partea diferitelor secții ale ligii culturale.

4. Acordarea tuturor preoților nou numiți, fie ca preoți salariați de Ministerul Cultelor, fie ca învățători cateheți salariați de Ministerul Educației Naționale, unui salariu minim de 3 500 lei lunar, asigurându-li-se pe lângă acest salariu și locuința corespunzătoare din partea comunelor. Fără a li se asigura acest minim de existență, credem că nu e util să se facă nici o numire de preot, deoarece prin situația de inferioritate ce li s-ar crea, mai mult s-ar strica cauza. Să li se acorde familiilor sărace și cu copii numeroși, ajutoare modeste în natură, unelte agricole, îmbrăcăminte, care să se facă în mod solemn. Efectul imediat al acestei acțiuni de ajutorare ar fi reîntoarcerea la matcă a numeroase familii de români maghiarizați.

5. Pentru desăvârșirea operii începute de școlile normale, în toate comunele unde s-au ridicat și sfințit troițe și clopote, să se amenajeze capele pentru săvârșirea serviciului divin în diminiți și sărbători.

6. Să se acorde din bugetul Ministerului Cultelor pe anul în curs în scopul edificării de biserici și case parohiale române unite, un ajutor de 1.000.000 lei, care ar urma să fie distribuit după necesități în modul următor: Baraolt 200.000 lei, Sf. Gheorghe 300.000 lei, Ghelinta 100.000 lei, Ilieni 100.000, Borșneul Mare 150.000 lei, Arcuș 100.000 lei și Valea Zălanului 50.000 lei.

Pentru preoții uniți să se adopte aceleași norme de salarizare ca și pentru preoții ortodocși.

2. Pe teren școlar

1. Să se înființeze școli de stat și grădinițe de copii în toate satele cu populație de români maghiarizați.

2. Atât școlile cât și grădinițele de copii să fie înzestrate cu material didactic și mobilier corespunzător.

3. Școlile particulare din comunele locuite de români maghiarizați să fie desființate.

4. Să se aplice art. 8 din legea învățământului primar al statului, cu toată severitatea, obligând școlile particulare să nu primească elevi care sunt de origine română.

5. Fiecare școală să fie înzestrată cu un aparat de radio și unul de proiecțiuni.

6. Pentru ajutorarea elevilor lipsiți de mijloace materiale și pentru asigurarea unei bune frecvențe școlare cât mai bună, să se înființeze cantine școlare.

7. Pentru ca elevii mari care au terminat cursul supraprimar să nu piardă contactul cu mediul românesc din școală, să se înființeze în fiecare comună o societate a tinerimei. Acești tineri să fie chemați la școală sau la casa culturală, de 3-4 ori pe săptămână. Aici se vor aranja șezători literare, se vor face coruri bisericești, se vor învăța piese de teatru etc.

8. Flăcăii care au împlinit etatea de 18 ani, să fie necondiționat obligați a lua parte regulat la cursurile de pregătire premilitară.

9. Toți tinerii chemați să-și facă datoria de ostași, să fie duși în cele mai românești orașe.

10. Pentru bărbații căsătoriți să se înființeze societăți sau reuniuni agricole, iar pentru femei reuniuni de femei.

11. Să se înființeze câte o casă culturală în fiecare comună, care să fie sediul tuturor societăților culturale unde să se aranjeze serbările și petrecerile românilor.

12. În comunele cu populație de români secuizați să se trimeată numai învățători români. Învățătorilor minoritari de la aceste școli să li se dea posibilitatea de a se detașa în regiuni curat românești.

13. Învățătorii să fie recrutați dintre cei cu practică de cel puțin 8 - 10 ani și din cei care au făcut dovada în timpul servit că sunt destoinici și capabili să facă apostolat.

14. Învățătorilor care servesc în comune cu populație de români secuizați să li se aplice dispozițiunile art. 158 din legea școlară, fără considerare că sunt fii ai județului, sau sunt originari din alte județe.

15. Detașările, fiind un adevărat dezastru pentru aceste școli, să nu mai fie admise.

16. Oricare învățător numit în acest județ, să fie obligat a funcționa cel puțin 8 ani, la școlile unde învățătorii au servit în continuare câțiva ani, s-a

constatat că elevii vorbesc curat românește, iar obiceiurile românești pierdute au început a reînvia.

17. Munca școlară și extrașcolară trebuie repartizată după aptitudinile de care dispun învățătorii.

18. Ar fi de dorit ca toți învățătorii ce sunt trimiși să funcționeze în acest județ, să fie buni cunoscători ai muzicii, pentru a putea înființa și conduce coruri cu elevii sau cu adulții din comună.

19. Preoții, medicii, notarii și ceilalți intelectuali din comună să fie obligați a colabora cu învățătorii.

Când între intelectualii satului se ivesc neînțelegeri care degenerază în certuri, care compromit cauza românească să se facă cercetări de un organ al Ministerului, iar cel vinovat să fie transferat din oficiu.

20. Pentru ajutorarea elevilor, Ministerul să dea și în viitor manuale didactice în mod gratuit. Se impune însă ca aceste manuale să fie întocmite în mod special ținându-se seama de condițiile excepționale în care se lucrează aici.

21. Ar fi de dorit ca organele superioare autorizate să înlesnească elevilor din acest județ, posibilitatea de a face excursii în diferite regiuni curat românești.

22. Învățătorilor care s-au remarcat în predarea limbei române, reînvierea obiceiurilor pierdute sau prin orice alt act, prin care a contribuit la readucerea românilor secuizați la matcă, să li se dea o recompensă, o gradație în plus sau premii în bani, ori permise de călătorie gratuită pe CFR pe un anumit termen în timpul vacanței, sau o serie întregă de scrieri clasice pentru a completa astfel biblioteca pe care în nici un caz nu și-o pot alcătui din salariul propriu.

23. Elevii săraci care se remarcă la studii să fie ajutați chiar în cursul anului cu îmbrăcăminte, unelte agricole etc.

24. Pentru învățătorii noi numiți să se fixeze un salariu minimal de 3.500 lei lunar.

3. Pe teren sanitar

1. Să se continue cu construirea de dispensarii, de băi școlare și populare, de fântâni publice.

2. Să se intensifice organizarea anchetelor sociale.

3. Să se numească surori de ocrotire în fiecare comună, potrivit nevoilor populației.

4. Să se organizeze pe lângă fiecare școală farmacie școlare.

5. Să se alcătuiască fișele sanitare ale tuturor elevilor.

4. Pe teren administrativ

1. Să se declare ca normă obligatorie pentru toți șefii de județe angajamentul de a da preferință elementului românesc în toate posturile de administrație județeană, comunală etc.

2. Românilor reveniți la religia de Stat să li se dea preferință chiar la condițiuni nelegale.

3. Să se pună capăt unor abuzuri ce se fac în numele diverselor societăți (Societatea Compozitorilor) ai căror agenți dijmuesc pe nedrept serbările organizate de învățătorii și preoții de prin sate, serbări date cu un scop definit: Pentru mărirea fondului, cantinelor școlare, pentru împrejmuirea școlii, bisericii sau a cimitirului, pentru ridicarea pavilionului străjeresc etc.

4. Să se simplifice la extrem formalitățile ce se vor îndeplinite pentru schimbarea numelui la românii maghiarizați, publicarea în Monitorul Oficial să se facă gratuit.

5. Să se creieze în ținuturile secuizate o clasă de meseriași români bine pregătiți și bine dotați. Odată creată această clasă de meseriași să fie ajutată din partea Statului prin acordarea de credite ieftine, unelte scule și prin comenzi din partea instituțiilor Statului. În general ca unii care cunoaștem-situația reală în această regiune, credem că se impune un tratament special față de românii din acest ținut.

Credem că ar fi util cauzei ca odată sau de două ori pe săptămână să se difuzeze de către postul nostru de Radio de știri, sfaturi, desmințiri în limba maghiară, pentru populația din ținuturile secuizate, precum și diferite conferințe tratând fragmente din istoria noastră națională, adresându-se în acest fel fraților noștri români maghiarizați.

Se impune deasemenea Domnule Ministru, o acțiune pentru lămurirea forurilor conducătoare din București asupra importanței capitale pentru Neamul românesc a problemei românilor maghiarizați.

În ziua în care, Domnule Ministru, aceste desiderate vor trece în domeniul înfăptuirilor, vom putea avea certitudinea că prin imboldul și sprijinul Domniei-Voastre s-a vindecat una din rănilile cele mai dureroase ale acestui Neam și vom putea privi cu seninătate și încredere viitorul lui, căpătând, în același timp și mulțumirea că am dat generațiilor viitoare o pildă demnă de urmat și că le-am netezit calea spre înfăptuirile mărețe la care e chemată Țara noastră și poporul ei (subl. noastră - n.e.).

Sfântu Gheorghe la 19 aprilie 1937.

Președintele Comitetului Cultural Județean

PREFECT,
Corneliu Năstasi

VII.

Arhiepiscopia Ortodoxă Română
de Alba-Iulia și Sibiu
5894.bis.- 11.VI.1937

Domnule Prefect,

În legătură cu adresa noastră Nr.4772 din 12. V. a.c. privitoare la numirile de preoți și învățători cateheți în jud. DV. cu onoare Vă aducem la cunoștință, că am chemat la Sibiu prima serie de tineri numiți pentru hirotonire și în scurt timp vor pleca la posturile lor. Aceștia vor primi de aici toate informațiile privitoare la munca ce-i așteaptă.

Având în vedere că se duc în localități cu mari lipsuri, Vă rugăm ca cel puțin să li-se pună la dispoziție locuință corespunzătoare celor numiți, fie în conținutul On. Prefecturi, ori a localităților respecti-ve și a ne aviza de aceasta. Pentru că fără de acest prim ajutor, avem temere că se vor simți descurajați și stânjeniți în entuziasmul lor.

E o acțiune națională de cea mai mare importanță, pentru care avem nevoie de concursul tuturor oamenilor de bine și al tuturor autorităților locale și centrale.

Vă rugăm să binevoșiți a determina luarea de măsuri pentru designarea locuințelor pe seama celor numiți în județul DV. și a ne aviza cât mai neîntârziat pentru ca să aranjăm ordinea instituirii în post.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Prefect, odată cu arhicrești binecuvântări, asigurarea distinsei Noastre considerațiuni.

Arhiepiscop și mitropolit
Nicolae

secretar

Domnului
C. Năstase
Prefectul județului Treiscaune

Sf.Gheorghe

VIII.

Oficiul Protopopesc Ortodox Român
„Sf. Gheorghe”
nr. 1839

Domnule Prefect!

Am onoarea a Vă face cunoscut, că până acum s'au prezentat doi învățători-preoți-cateheți, numiți de Preaveneratul Consiliu arhiepiscopal, preot

Ioan Ghica pentru Aita Seacă și Ioan Moisei, student teolog pentru Măgheruș.

În această comună, din urmă, va veni în zilele dela finea lunei Iunie o delegație dela Școala normală din P.Neamț pentru sfințirea clopotului și troiței; data se va comunica mai târziu de școală! În ziua de 24 Iunie ca sosi o delegație de 35 membrii dela școala normală de fete din Tg. Măgurele pentru sfințirea clopotului și troiței din Bicfalău; în oraș nu vor veni ci după sfințire vor face excursii la băile din județ.

Sf. Gheorghe 11 Iunie 1937

Protopop
Aurel Nistor

IX.

Oficiul protopopesc ortodox
„Sf. Gheorghe”
nr. 1879

Domule Prefect!

Am onoarea a Vă face cunoscut că în ziua de 24 Iunie va veni o delegație de 35 de eleve și profesori dela Școala normală de învățătoare din Tg. Măgurele la Bicfalău pentru sfințirea troiței și clopotului, care le-au dăruit acestei parohii ortodoxe, pe caree au adoptat-o. Delegația dela Bicfalău va continua excursia la băile din județ: Covasna, Malnaș și pe aci la Tușnad.

Cred că la serbare va asista și o delegație dela parohia Boteanu din București, care asemenea a adoptat acea parohie și care a și trimis daruri frumoase: odăjdii, poter argintat, linguriță, 206 iconițe, 50 tablouri religioase, cărți de rugăciuni etc. pe seama credincioșilor noștri.

Ne-ar face nespusă bucurie dacă ați onora această serbare cu prezența DVoastră, cercetând cu acea ocazie biserica cea nouă, asemenea pe cele din apropiere: Chichiș, Sântionlunca și Comolău, turnul nou și casa parohială din Lisnău.

Sf. Gheorghe 15 Iunie 1937

Protopop
Aurel Nistor

X.

ROMANIA

Ministerul Educației Naționale

Direcțiunea Învățământului particular și confesional

Nr. 98.061 / 937

Data 15 Iunie 1937

Dlui Prefect al județului TREISCAUNE

Comitetul cultural județean

Domnule Prefect,

Avem onoarea a vă încunoștința că s'a aprobat de Minister, ca un număr de 10 elevi din județ fii de Români secuizați, premiați ai școlilor primare, să fie primiți ca bursiei fără concurs, într'o școală normală.

Dl. Revizor școlar va întocmi tabloul acelor elevi.

Director

Anghel Calicini

XI.

ROMANIA

Ministerul Educației Naționale

Direcțiunea Învățământului particular și confesional

Data 17 Iunie 1937

Dlui Prefect al județului TREISCAUNE

Servicul propagandei culturale

Domnule Prefect,

În urma intervenției noastre la Ministerul de Finanțe, în privința taxelor de publicație în Monitorul Oficial, pentru Români secuizați cari cer româizarea, am primit alăturatul răspuns, pe care vi-l înaintăm în copie.

Director

Anghel Calicini

ROMANIA
Ministerul Educației Naționale
Direcțiunea Învățământului particular și confesional

Copie
Nr. 73921 / 937

Ministerul Finanțelor
Dir. Bugetului și a Contabilității Generale a Statului

Către
Ministerul Educației Naționale
Direcțiunea Învățământului particular și confesional
No. 21730 / 937

Referindu-ne la adresa Dvs. Cu No. 64.008 / 937, prin care solicitați acestui departament a aproba ca Monitorul Oficial să acorde scutiri de taxă de publicație pentru Românii secuizați cari cer românizarea numelui, avem onoarea a vă face cunoscut că prin adresa noastră cu No. 21625 / 937 către Direcția Generală a Monitorului Oficial, am dispus ca asemenea publicațiuni să se facă fără perceperea taxelor respective.

Ministru,
p.ss.indescifrabil

Director General,
p.ss.indescifrabil

XII.

Oficiul Protopopesc Ortodox Român
„Sf. Gheorghe”
no. 1880 / 937

Domnule Prefect!

Văzând marea Dvoastră bunăvoință față de problema Românilor pierduți, care revin la matca strămoșească m'am bucurat, când v'am putut recomanda pe câte unul ca să-l sprijiniți pentru primirea lui în fabrica de țesătorie 'am putut recomanda pe câte unul ca să-l sprijiniți pentru primirea lui în fabrica de țesătorie „Klinger” din localitate. Cu atât mai dureros m'a atins faptul că unii din cei recomandați n'au fost primiți iar alții sunt tratați acolo mașter. Pentru a putea afla adevărul și a nu fi induși în eroare prin informațiuni greșite fie din partea lucrătorilor fie din partea fabricii Vă supun spre cercetare câteva informațiuni, pe cari Vi le dau așa cum le-am primit și eu.

N'au fost primiți, deși au înaintat rugarea înainte cu 2-3 săptămâni, doi șomeri, cari de 2-3 ani n'au putut găsi de lucru: 1. Radu Ioan, Str. Petru Maior

no.30, de asemenea 2. Ercei Ludovic, de 36 de ani. - În același timp au fost primiți între alții mulți, minoritarii Sipos Alexandru, de 52 ani, care căzuse la esamenul de limba română la poștă, Mátyás Francisc, de 33 ani, Kovács ... de 33 ani. -

Mi s'a raportat, că nu e zi, ca să nu fie primiți 1-2 lucrători minoritari, ca să nu fie bătător la ochi i primește tot în serii mici. -

Asemenea mi s'a plâns o lucrătoare româncă, de 22 ani, că primește pe săptămână 100 lei, deci pe câte-o zi 16 lei; oricât ar fi un lucrător de începător, îmi pare așa de ...

...vă rog a o face, cu cât toți muncitorii români au convingerea că o îndreptare în favorul lor numai de la autoritățile de stat se poate opera.

Prin intervenția Dvoastră hotărâtă puteți crea un climat atât de favorabil revenirii Românilor pierduți, încât Vă asigur că în scurt timp un număr excepțional de mare se vor întoarce la matca strămoșească.

Având în vedere, că afară de problema mai sus arătată mai sunt și altele de aceeași importanță, Vă rog a convoca comitetul cultural sau cel puțin președinții secțiilor, pentru a putea începe o acțiune metodică și de continuitate.

Sf. Gheorghe 15 Iunie 1937

Protopop
Aurel Nistor

XIII.

Regatul României
Ministerul Agriculturii și Domeniilor
Direcțiunea Agriculturii
Serviciul Educației Agricole

Școala de Agricultură din comuna Geoagiu, județul Hunedoara

Onor.
Prefectura jud. TREISCAUNE
No. 717 Data 23.VIII.1937

Domnule Prefect!

Dorind să contribuim și noi la reromânizarea fraților noștrii secuizați din județul Dvs.:

Avem onoare a Vă face cunoscut că primim la școala noastră doi elevi secuizați recomandați de Dvs., cărora le vom da întreținere completă timp de 4 ani.

Alăturat Vă trimitem și condițiunile de admitere în școala noastră.

Director,
D. Martin

XIV.

Oficiul Protopopesec Ortodox Român

„Sf. Gheorghe”

No. 2411

Domnule Prefect!

Cunoscând viul interes cu care urmăriți orice mișcare sănătoasă cu colorit național din județ, mă simt dator a Vă aduce la cunoștință următoarele vești îmbucurătoare:

Duminecă a fost serbarea de încheierea lunii de vacanță în Comolău a coloniei de vară a liceului comercial „N. Bălcescu” din București. Directorul liceului, Dl. Lacoitean cu Doamna au adus cu acea ocazie un dar de 15000 lei pentru terminarea bisericii precum și vreo 15 obiecte de cusături naționale împreună cu pânză albă și amici pentru alte cusături după modelul alăturat, pe care le-au dăruit fiecărei familii, unde au fost găzduiți elevii școlii. Pentru toamnă au promis că vor aduce icoane, vase, obiecte etc. pe seama bisericii, colectate dela bisericile din București, cari și-au oferit sprijinul. Au oferit câteva burse pentru elevii cari vor să intre în liceu la toamnă precum și o bursă pentru o elevă la școala de țesătorie dela Breaza. - Am aflat întrânsii cei mai înțelegători sprijinitori ai cauzei noastre românești.

În același timp sunt în colonie de vară elevii liceului din Botoșani la Bixad iar cei dela Giurgiu la Micfalău.

Duminecă a fost cerc preoțesc la Vâlcele, unde am slujit Sf. Liturghie 4 preoți; a asistat un public foarte numeros și select din oaspeții stațiunii. La sfârșit am arătat situația românească din județ, precum și acțiunea pornită cu mult elan, arătând roadele de până acuma. La apelul meu de-a sprijini această acțiune ajutând repararea bisericii din Vâlcele, situată într'o comună de unde începe regiunea secuizată și care este ca un bastion de acțiune de ofensivă națională spre nord, oaspeții cu mare însuflețire s'au grăbit cu obolul lor. Au dăruit în 20 de minute suma de Lei 5750. - În fruntea donatorilor a stat prefectul județului Târnava mare, dl. Dr. V. Știrbețiu cu suma de 2000 lei și dl General Stratiulescu cu 500 lei. -

Duminecă 18 Iulie a fost instalat noul preot al noii parohii Biborțeni (jud. Odorheiu), care până la 1 Iulie a.c. aparținea protopopiatului Sf. Gheorghe. Instalarea a decurs în cadre sărbătorești și în prezența autorităților administrației județene, de plasă și comunale, în frunte cu prefectul județului Odorheiu.

Din aceste câteva exemple se vede clar că acțiunea ppornită cu modestie, începe tot mai mult a se adânci, a lua proporții în extensiune și în intensitate și că sprijinul cald și nețărmurit pe care-l dați acestei acțiuni își aduce zi de zi roadele.

Sf. Gheorghe 3 August 1937

Cu deosebită stimă, Aurel Nistor

XV.

PROCES - VERBAL

Sedința Comitetului Cultural județean, ținută la Prefectura Județului Treiscaune, în ziua de 12 Octombrie 1937, ora 18.

Prezenți fiind:

Dl. Corneliu Nastasi, Prefectul județului, Președintele Comitetului Cultural

Pr. Aurel Nistor, Protopop de Sf. Gheorghe

Dl. Petre Marcu, Vice președinții Comitetului

Dl. Dr. Miron Crețu, Medic Primar județean

Dl. Ioan Radocea, Revizor școlar, membrii ai Comitetului

Gheorghe Gociman, Secretar general.

Intrându-se în ordinea de zi Dl. Petre Marcu, pune în curent pe Domnii membri ai Comitetului cu cele discutate la întrunirea care a avut loc în Brașov în ziua de 9 Octombrie.

Domnia Sa arată că în primul rând s'a citit de către Dl. Inspector general Silviu Țeposu, tabluol sumelor cu destinație specială pentru problema Românilor secuizați precum urmează:

1. Ajutor pentru îmbrăcăminte câte 30000 Lei de județ - 120000.

2. Câte 100000 Lei fiecărei Academii teologice adică 200000 lei / 5 burse / de fiecare confesiune /.

3. Câte 30000 Lei pentru executarea programului fixat de fiecare despărțământ adică în total 120000 Lei.

4. O sumă globală de 500000 Lei pentru procurare de diafilme și aparate de proiecție.

5. O suma globală de 200000 Lei pentru editare de broșuri de propagandă.

6. Câte 200000 Lei de județ pentru cele două rituri, 100000 Lei pentru ort. și 100000 Lei pentru unit în total 800000 Lei.

7. Câte 50000 lei de județ / 25000 + 25000 / pentru înzestrarea bisericilor.

8. O sumă globală de 75000 pentru procurarea de pânză necesară confecționării costumelor naționale.

9. Câte o casă culturală de județ / 250000 Lei / dela Min. Educației Naționale și 200000 Lei de la Ministerul Sănătății, total 450000 Lei.

10. 265000 Lei de împărțit ajutoare pe teren.

11. 500000 Lei pentru granița de Vest.

12. Burse la căminele de ucenici.

Comitetul ia act de relatarea făcută de Dl. Director Petre Marcu.-

... sub numărul 13712 / 1937, a adus la cunoștința Prefecturii că a alocaț Județului Treiscaune, un ajutor de 250000 Lei, pentru clădirea unei case culturale într'o comună maghiarizată pe care o va desemna Comitetul cultural

județean. Această comună va trebui să fie un centru de radieră în mijlocul regiunii secuizate, să nu aibă încă casă culturală sau dispensar, dar să aibă școală și biserică românească.

Dl. Prefect cere ca Comitetul cultural să desemneze această comună.-

Comitetul cultural județean, după ample discuții, hotărăște ca această casă culturală să se construiască în comuna Zăbala.

La această ședință iau parte și următorii directori de școli normale aflați la cursul de inițiere „*Straja Țării*”: Dl. Justin Salahtiu, Directorul școlii normale din I.G.Duca, Dl. Ioan Micu, Directorul școlii normale din Abrud, Dl. G. Atanasiu, Directorul școlii normale din Târgoviște, Dl. Gaiu Lepa, Directorul școlii normale din Arad, Dl. C. Dumitrescu, Directorul școlii normale din Carei, Dl. N. Corivan, Directorul școlii normale din Bacău, Dl. Conț, Directorul școlii normale din Galați, Dl. Sotropa, Directorul școlii normale din Chișinău, Dl. Ion Popescu, Directorul școlii normale din București, Dl. Cocis, Directorul școlii normale din Făgăraș.

Dl. Prefect salutând pe Domnii directori ai școalelor normale arătate mai sus, îi roagă, având în vedere că fiecare din școalele normale din țară a adoptat câte o comună secuizată, să arate ce posibilități de ajutorare are fiecare școală, pentru a se putea ține cont de ajutorul dat de școalele normale la întocmirea programului de lucru.

Înainte de a se proceda la examinarea posibilităților materiale a fiecărei școli în parte, Dl. Miron Crețu, medicul primar al județului, membru în Comitetul cultural, cere ca în acțiunea de reromânizare comunele care nu au populație românească, cum este comuna Angheluș, Mărtineni, să fie abandonate și acțiunea să se concentreze numai asupra comunelor mai mari, unde se poate obține rezultate.

Dl. C. Dumitrescu, propune ca în vederea obținerii unor rezultate mai importante, toate școalele secundare din o localitate să adopte aceeași comună, ca astfel cu puteri unite să contribuie la ridicarea acelei comune.

Comitetul găsește propunerea Dlui C. Dumitrescu, de foarte justă și hotărăște să se facă în acest sens convenita intervenție la Ministerul Educației Naționale.-

Procedându-se la examinarea posibilităților materiale a fiecărei școli normale în parte, Dnii directori ai școalelor normale declară următoarele:

1. Școala Normală din Galați, care a adoptat comuna Angheluș, va putea să dea pentru această comună anual 15000 Lei.

2. Școala Normală din Carei Mari, care a adoptat comuna Chilieni, va da 10000 Lei.

3. Școala Normală din Buzău, care a adoptat comuna Valea Zălanului, va putea să țină la școală complet gratuit 3 copii din acea comună.

4. Școala Normală din Arad, a adoptat comuna Bățanii Mici, va aduce costume naționale, pe seama elevilor români din acea comună.-

5. Școala Normală din Târgoviște, are a adoptat comuna Mărtineni, pe lângă darurile aduse până acum în comună, va mai da 10000 Lei pentru procurarea costumelor naționale.

6. Școala Normală din Abrud, cere să i se dea comuna Ozun în care caz școala ar putea să dăruiască comunei un soclu pentru un monument și o troiță de piatră. Cere ca numele comunei Ozun să fie schimbat în Avram Iancu. Totodată face cunoscut că școala va lua un elev din comună pentru a urma gratuit cursurile acelei școli.

7. Școala Normală din Chișinău, cere ca deși comuna Zălan este adoptată de Școala normală de fete din Constanța, să i se dea și ei aceeași comună, ca împreună să lucreze la readucere, în comună fiind teren foarte potrivit pentru această acțiune.

În acest caz, școala va da 20000 Lei anual și în cursul verii o echipă de 30 elevi pentru lucru.

8. Școala Normală din București, cere să i se dea comuna Chichiș, cărcia îi va acorda 50000 Lei pentru terminarea bisericii deasemenea va trimite în comună vara două sau trei serii de elevi în colonie.-

9. Școala Normală din Făgăraș, îine anual 4 elevi din comuna Olteni, la școala normală din Făgăraș.

Ceilalți Domni directori de școli normale, prezenți în ședință arată că au adoptat comune în alte județe.

Comitetul Cultural ia act cu multă plăcere de ajutoarele promise de către Domnii directori.

Dl. Prefect al județului mulțumind Dlori directori ai școalelor normale pentru largul concurs ce-l dau acțiunii de readucere la matcă a românilor maghiarizați, cum și pentru prezența la această consfătuire, declară ședința închisă.-

Președinte:
Prefect

Secretar general,

Membrii

XVI.

ROMÂNIA
PREFECTURA JUDEȚULUI TREI-SCAUNE
Serviciul Administrativ
Serviciul Propagandei Culturale

Nr. 39 / 1937 Data 1 Noem. 1937

Domnule MINISTRU,

Cunoașteți prea bine starea de inferioritate în care se găsesc micii meseriași și comercianți români față de elementul minoritar.

Dacă pentru întărirea micilor meseriași e nevoie de sprijinul și încurajarea Statului, cu atât mai mult e nevoie de acest sprijin pentru întărirea meseriașilor români din acest județ.

Fiind convingși că acțiunea de readucere a românilor maghiarizați din această regiune nu va putea da roadele dorite dacă în primul rând nu ne vom

întări economicește și dacă nu vom creia o pătură de meseriași și comercianți români în această regiune, cu onoare vă rugăm Domnule Ministru să binevoiți a acorda pe seama meseriașilor și comercianților români din această regiune o subvenției de cel puțin 500.000 Lei, din care să se poată procura unelte și material de lucru meseriașilor români.-

În credința că prin acordarea ajutorului solicitat, așa cum s'a acordat și altor județe, veți contribui în largă măsură la întărirea elementului românesc din această regiune, vă rugăm să primiți Domnule Ministru, odată cu mulțumirile noastre anticipate, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.-

Președintele
Comit. Cult. Jud.
Prefect:

Domniei-Sale,
Domnului Ministru al Industriei și Comerțului, București

XVII.

Domnule președinte,

În referire la raportul Dvs., am onoarea a vă face cunoscut că Ministerul cu ord. no. 145831-1937 a dispus ca elevii recomandați de Dvs. Să fie primiți bursieri, fără concurs, în locurile rezervate pentru copii din ținuturile alipite și au fost repartizați după cum urmează:

Băieți:

1. Iulie Bârsan din com. Belini la șc. norm. băeți Bârlad.-
2. Dumitru Moașa din com. Aita Seacă " " Craiova.-
3. Andrei Bogdan don com. Baraolt " " "
4. Vaida Atila Socaciu din com. Aita medie la șc. norm. b. Focșani.-

Fete:

1. Fulea Cornelia din com. Aita Mare la șc. norm. fete Brăila.-
2. Ana Păunaru din com. Aita Mare " " "
3. Elisabeta Morariu din com. Belini " " Constanța.-
4. Vilma matei din com. Cernatu de jos " " "
5. Bunica Moise din com. Ormeiuș " " T. Severin.-

Vă rog să aduceți aceasta la cunoștința părinților respectivi.

Păreră mea este că ar fi bine să întrebați telefonic Direcțiunile școlilor la cari au fost repartizați, să vă comunice ce lăngerie, veselă etc. să-și ducă cu ei, cred că unii din ei vor renunța să meargă neavând sumele necesare de trans-

port.

În același timp vă aduc la cunoștință că Onor. Minister cu ord. no. 145830-1937 a aprobat ca eleva Irina Ilieș din comuna Chirdiș să fie primită ca bursieră în cl. IV la șc. normală de fete Bacău.-

În acest caz vă rog să binevoiți a le vota anumite ajutoare din fondurile disponibile ale Comitetului Cultural județean, ca acțiunea începută să nu dea greș din aceste motive.-

Sibiu, la 19 Septemvrie 1937.-

Vă rog, Domnule Președinte, să primiți asigurarea deosebitei mele considerațiuni,

Inspector General,

D-sale

Domnului C. Nastase, prefectul jud. Treiscaune și Președintele Comitetului Cultural județean.-

XVIII.

PROCES-VERBAL

Astăzi 18 Ianuarie anul 1938, în ședința Comitetului Cultural județean, ținută la Prefectura Județului Treiscaune.

Prezenți fiind:

Dl. Dr. Ioan Culca, Prefect, Președintele Comitetului,

Dl. Profesor Silviu Teposu, Inspector general școlar

Dl. I. Chirca, Inspector școlar

Protopop Aurel Nistor,

Dl. Petre Marcu, Președintele Desp. „ASTRA” Sf. Gheorghe

Pr. Ioan Rafiroiu, Președintele Desp. „ASTRA” Tg. Săcuiesc

Dr. Miron Crețu, medic primar județean

Colonel Petre Panu, Comandantul Centrului „Straja Țării”

Cornel Cosma, Revizor școlar

Buzea Niță, Subrevizor școlar membri.

Gheorghe Gociman, Secretar general jud. Secretarul Comit.

Dl. Dr. Ioan Culca, deschizând ședința salută pe Dnii prezenți, arătând că problema readucerii la matcă a românilor maghiarizați îi este îndeajuns de cunoscută ca unuia care activează de mai mult timp în acest județ și că își va da toată silința ca din postul în care se găsește să sprijinească cu toată tăria acțiunea de readucere la matcă a românilor pierduți.-

Dl. Inspector general școlar Silviu Teposu, luând cuvântul arată că a ținut de datoria sa în calitate de delegat al Ministerului Educației Naționale, însărcinat cu coordonarea și îndrumarea acțiunii de readucere a românilor maghiarizați, să ia contact cu noul Prefect al județului, Dl. Dr. Ioan Culca, pe care îl salută în această calitate și îi roagă să intervină pe lângă Guvernul Național Creștin, al cărui reprezentant este în județul Treiscaune, ca problema readucerii românilor să fie luată pe primul plan al preocupărilor și chiar din această ședință să se trimeată Domnului Ministru Silviu Dragomir o telegramă prin care să fie rugat să ia în resortul Domniei Sale problema românilor secuizați, căci susține Dl. Inspector Teposu, că în momentul când se va vedea că Guvernul nu-și pune cu toată tăria în planul de lucru și problema românilor secuizați, acțiunea întreprinsă până acum va fi compromisă.

În ceiace privește distribuirea sumei de 50000 Lei primită dela Ministerul Educației Naționale pentru ajutorarea copiilor săraci, Dl. Inspector General dă indicații Comitetului că din această sumă urmează să se procure obiecte de îmbrăcăminte și să se distribuie exclusiv copiilor de români secuizați și de religie ortodoxă sau unită,- fără însă a se putea da daruri în numerar.

Pentru a se putea acorda daruri cât mai valoroase este de părere ca distribuirea să se facă numai la un număr limitat de comune și pentru desemnarea acestor comune se fixează o comisiune restrânsă constătătoare din Dnii: Pr. Aurel Nistor, Pr. Ioan Rafiroiu, Petre Marcu, Lt. Col. Panu, Cosma Cornel și Gheorghe Gociman, rămânând ca hotărârea Comitetului restrâns să fie supusă aprobării în plenu Comitetului.

Dl. Cornel Cosma, cerând cuvântul arată că în județ se găsesc români secuizați care pe timpul fostei stăpâniri au suferit persecuții - pentru că nu și-au renegat legea și credința strămoșească. Cere să se cerceteze care sunt acești români, să se verifice activitatea lor din trecut și ca o răsplată și încurajare pentru ținuta lor demnă să fie propuși pentru decorare.

Comitetul își însușește în întregime propunerea Dlui Revizor școlar, și hotărăște a se face convenitele cercetări și propuneri pentru decorare.

Dl. Inspector Silviu Teposu, adresându-se Dlui Lt. Col. Petre Panu, Comandantul Centrului de Îndrumare „Straja Țării” îl roagă să arate Comandamentului „Straja Țării” mulțumirile Comitetului cultural pentru concursul pe care Centrul de îndrumare din Sft. Gheorghe, îl dă acțiunii de readucere a românilor maghiarizați din acest județ.

Ne mai fiind și alte chestiuni la ordinea de zi Dl. Prefect ridică ședința.

d.c.m.s.

Prefect
Președinte

Secretarul Comitetului
Secretar General

Membrii:

XIX.

TELEGRAMA

Domnului Octavian Goga
Președintele Consiliului de Miniștrii
București

Comitetul Cultural al județului Treiscaune constituit pentru coordonarea acțiunii de readucere la patrimoniul național a românilor maghiarizați din această regiune ține ca cu ocazia primei ședințe din acest an să vă prezinte omagiile sale respectuoase însoțite de urările cele mai fierbinți pentru deplina reușită a programului de învioreare națională și de reintegrare în drepturile sale a elementului românesc, rugându-vă stăruitor să binevoiți a trece în preocupările Domniei Voastre de primul plan și problema readuceri la matcă a românilor secuizați.

Președintele Comitetului
Prefect: Dr. Ioan Culca

Nr. 42 / 1938

TELEGRAMA
Domnului Silviu Dragomir
Ministru de Stat
București

Comitetul Cultural al județului Treiscaune constituit pentru coordonarea acțiunii de readucere la patrimoniul național a românilor maghiarizați din această regiune ține ca cu ocazia primei ședințe din acest an să vă prezinte omagiile sale respectuoase însoțite de urările cele mai fierbinți pentru deplina reușită a programului de învioreare națională și de reintegrare în drepturile sale a elementului românesc, rugându-vă totodată să binevoiți lua în resortul Domniei Voastre problema românilor secuizați.

Președintele Comitetului
Prefect
Dr. Ioan Culca

Nr. 42 / 1938

XX.

TELEGRAMA Nr. 943

Dlui Prefect Dr. Ioan Culca
Președintele comitetului cultural

Mulțumind pentru omagiile ce mi le ați prezentat cu ocazia primei ședințe a comitetului cultural vă asigur de întreaga mea sollicitudine dorindu-vă izbânda deplină în realizarea programului dvs.-

Profesor Dr. Silviu Dragomir
Ministru Secretar de stat

TELEGRAMA Nr. 661

Dlui Prefect I. Culca
Sft. Gh.

Fiți sigur că problema care vă interesează va face parte din preocupările mele.

Octavian Goga

XXI.

ROMANIA

Ministerul Educației Naționale

Direcțiunea Învățământului particular și confesional

Nr. 26301 / 938 Data 17 .II. 1938

D-Sale
Dlui Prefect al județului TREISCAUNE

Domnule Prefect

Vă este prea bine cunoscut faptul că în județul Treiscaune se găsește o populație românească desnaționalizată.

Ministerul Educației Naționale pentru a readuce pe Românii desnaționalizați la limba și religia lor românească, a organizat o acțiune de propagandă culturală în Săcuime.

În fiecare județ din Săcuime activează un Comitet de propagandă culturală.

Comitetul este prezidat de prefectul județului, iar activitatea lui se desfășoară după un program local de muncă, întocmit de Comitet și aprobat de Minister.

Cu îndrumarea activității culturale pe teren, după intențiile Ministerului, sunt însărcinați d-nii inspectoru generali Silviu Țeposu și Prof. N.S. Iones-cu, în calitate de consilier tehnic.

Aducându-vă acestea la cunoștință vă rugăm să binevoiți a da tot sprijinul D-Voastre atât Comitetului, cât și organelor noastre de îndrumare.

Din partea noastră am însărcinat pe d-nii inspector general Silviu Țeposu și prof. N.S. Ionescu ca să ia contact cu D-Voastră și să vă dea toate informațiile cuvenite asupra organizării propagandei cultiurale și asupra problemelor ce ne preocupă.

Ministru,

Director,

Ilustrații

Extras

in **Matricula botezaților a comunei bisericești ortodoxe române din Apolone**

Anul, luna și ziua nașterii		sexul	Numele do botez		Numele, prenumele și religia	Caracterul sau marea	Jarădețimea, locul și locuința	Numele, prenumele, starea și locuința părinților	Numele și prenumele mamei	Numele și prenumele predenților botezaților	Obscr
nașterii	botezului	barbat	femeie	legitim	nelegitim	Paroșii					
1892	24	barbat			Aurelian	Alexandru Botez	Apolone	Alexandru Botez	Sofia Botez	Sofia Botez	

S'a estradat conform matriculei Tom. m, Pagina 3, Nrul 6

Dela parohia ortodoxă română **Apolone** in **10 Octomnie** 19**27**

nr 527 *Acta canonică înregistrată la*
oficiul poștal
M. G. M. G.
parohia

Extras

Matricula cununăților a comunei bisericești ortodoxe române Poiana Lăunilor

Cununiile	Luna	Ziua	Numele, porecla, religia, starea, caracterul, vârsta, locul nașterii și al locuinței		Numele și porecla		Intăia, a doua, sau a treia căsătorie	Când s'au făcut vestire	Observațiuni
			mirelui	miresii	nunul și al mamei	preotului cununător			
Nistor et c.		10	Nistor Nistor atada absolu de 20 ani 20 li ani	Micu Maria atada 20 li ani	parohia Poiana Lăunilor	parohia Poiana Lăunilor	Intăia	24 Octomnie 1921	

S'a estradat conform matriculei Tom. IV, Pagina 5, Nrul 10

Dela parohia ortodoxă română **Poiana Lăunilor** in **8 Martie** 19**27**

M. G. M. G.
parohia

Documente de stare civilă ale lui Aurel Nistor

N. 116-1899/900.

Translatio.

Gymnásiumi
Érettségi bizonyítvány.

Gymnasii
Testimonium Maturitatis.

Nistor Aurel

Aurelius Nistor

hi született Szegedeken

natus in Szegedac

1882

anno 1882

évi április hó 24 n. gö. kel.

mens. April. die 24. religio. Graec. orient. t.

világu, mentén a Gymnásiumi tanfolyamot és pedig
art. osztályt a szepi-szentgyörgyi ev. ref. Székely-Mikó kollo-
giumban és a II-III osztályt a
brassói gö. kel. román fő-
gymnásiumban

postquam studiorum, quae in gymnasio tractari solent,
curam peregit et quidem classen I. in
Senti-Santi-György, in kolloquio Székely-
Mikó Theologicae confessionis atque
II-III Coronae, in gymnasio Braec.
orient. confessionis romano
atque legibus et institutis scholasticis *semper rite*
obtemperavit, in tentamine vero, cui cum viri explo-

elvégezte s. jó

**Certificatul de absolvire a anului I a Colegiului
Sjékely Mika din Sf. Gheorghe**

Doamna și Do. născ. Moise Micu în
cununia n. V. face cunoscut, că cununia religioasă
a fiicei lor Marișora cu Domnul

Doamna Elena D. Nistor în cununia
n. V. face cunoscut, că cununia religioasă a
fiului său Aurel cu Doamna

Aurel Nistor

Marișora Micu

se va săvârși Duminică în 9 (22) Noiembrie 1903 la ora 1 p. m., în biserică q. v.
sosită de Școala-Măreșel.

Alina și ea și în casă sâmbătă seară.

Școala-Măreșel,

în Noiembrie 1903.

Șepitlu.

**Invitația la cununia religioasă a părintelui Aurel Nistor cu
Domnișoara Marioara Micu**

Port din Araci la începutul sec. XX

Documente din și despre Araci

Neamul Nostru

Foale săptămânală a Românilor din ținutul secuzat pentru propagandă națională, cultură, știință și artă
 Fondator: I. N. TOTUIANU
 Director: Dr. I. ROȘU

Redacția și Administrația:
 Sf. GREGORIE
 Piața I. G. Brătianu 3
 Telefon 27 și 9

ABONAMENT

pe o an în av. 100 lei
 pe 6 luni 50 lei
 pe 3 luni 30 lei
 pe 1 an și 6 luni 200 lei

Problemele românești în regiunea secuzată.

— urmare — de Prof. Dr. AUREL GOCIMAN — Oțiu.

Procesul de secuzare are ca rezultat creșterea mișcării de independență a poporului român. Secuzarea mai veche, care a lăsat atât la suprafață, cât și în adâncime, înamne, porfiri, înfuri, credință, conștiință națională.

2. Secuzarea din timpurile mai noi, care, cel puțin în unele locuri și cazuri, a rămas la suprafață înamne, porfiri, înfuri, credință, sau atingând superficial religia și conștiința națională.

3. Secuzarea recentă care de astăzi datează, prin virulența propagandei se face de-a dreptul complet.

4. Adâncirea procesului de

lui de denaționalizare, și suntem în fața deplurării noastre, atunci când eram să realizăm în patrimoniul național supremul bun înaintea dărilor, pe frații noștri de sânge.

Se vor ivi, cu siguranță, din partea Ungurilor — concentrați și de peste hotare — rezistențe înaintea dărilor, proteste și valcări, chiar la Liga Națională. Ele să ne lase reci. Să mergem înainte, nu dăm înapoi și dăruim al dărilor noastre.

Problema ce se interesează este — și trebuie să fie în stăruie considerată și fratelui nostru — o problemă de Suflet. Feciorăria e nu mai puțin fi lașă, ca până acum, la inițiativa și puterile izolate și puțin eficace ale satărilor noastre și instituțiilor locale (deștepărjante ale „Alei”, gazete locale etc.).

Sufletul este chemat ca să

SUFLĂ VÂNTUL.

Sufia vântul sulfă aprind, dinapre noapte, dinapre vale;
 Prevestește: sau furună, sau năni beștri și graa idee.
 Sufia vântul, nări vadună; părie catapetasma
 Templului cădă cu sur. Noștiea și fălie mairavna.

Sufia vântul, căci obida a umplă de-acum paharul,
 Face-l bogăria dăruiră ce „noștie-ne-a” amurul.
 Recol- cună bimbăriți cu din suflete coboară,
 Bădăni preceștițoara, ce speranțele dăboară.

Sufia vântul a viflie, nări negri se adună
 Ciorile cotesc în roșni, corbi cunctă... O nebuna,
 Rătăcește pe poteca întredăd ca o aiurare;
 Cu privirea răcică, cu o zăronă pe spăncare:
 „Unde mergi? corbi de-acuma? Căci noștie asta ură,
 „E n. cretină!”

„Unde mergi? bulă ca be? Vă e frică de pene?
 Nu vedeți intronșoama, ce iubăniță „nreștă” fire?”

“Neamul Nostru” - una din publicațiile locale la care a colaborat Aurel Nistor

17
 1936

„Dănc îndurerați aducem la cunoștința tuturor rudeniilor, cunoscuților și prietenilor, că scumpa noastră mamă, bunăică, străbunăică, soră, cumnată și mătușe

Văduva preteasă ELENA NISTOR născ. STANCIU

a adormit în Domnul după lungi și grele suferințe, fiind împărțită cu Sf. Taine, în ziua de 13 August 1939, ora 4, în etate de 78 ani și după 38 ani de văduvie.

Înmormântarea scumpei noastre se va face în cripta familiară dela biserica ortodoxă română din Araci (Ărăpăc), jud. Treiscaune, în ziua de 14 August a. c. ora 4 p. m. (16).

Dormi în pace suflet blând și nobil!

Sibiu (str. Gh. Lazăr 20) la 13 August 1939.

Aurel, Pompiiliu, Virgil, Valeria, Cornelia

și fiice

Marioara n. Micu
 Virgilia n. Branișce
 Prof. Ion Rafiroiu

notori și ginere

Aurică, Dăilor, Soră, Măruța, Mica și Dătu Nistor, Luaci, Valerica, Dorica, Mircea, Ilieana, Reza și Maria Rafiroiu, Anăsoara Rafiroiu, Mady Nistor, Taja Antonescu, pr. Ion Balș și Victor Fate

nești și nepoate
 Nelu Rafiroiu, Mikailă Antonescu și Sănda Făta strănepoți

Tipografia Arhiepiscopiei, Sibiu

Anunțul mortal al mamei preotului Aurel Nistor

Multumesc Atolputernicului Dumnezeu, că m-a
 învrednicit să vă prezint în această ocazie, din județul
 Trencăleu să ajungem în orașul de mult să-
 teplăta a sărbătorii de azi, să vă prezint în
 alături protopopului român ortodox în județul
 județului.

Multumesc apoi cu recunoștință frățească
 luminată și grație cătorului nostru arhiepiscop
 Teodor Popoviciului de la Helyopol Nicolae, care a
 în această ocazie a vă prezint în județul
 cu a sărbătorii noastre amănunțite, făcând în
 acest cuprinsul județului întregului ortodox
 necesitate a organizației ale și protopopului
 în județ, a depus a muncă și stăruință ne-
 obosită la înfăptuirea acestui obiectiv. În
 întregul nostru județ alături de noi s-a realizat
 național al sărbătorii noastre în sărbătorii și în
 în acest județ să vă prezint în județul nostru să

Facsimil după un manuscris al protopopului AUREL NISTOR

**Biserica ortodoxă din Araci, ctitoria părintelui Aurel
 Nistor, afectată de cutremurele din 1977 și 1990**

PREFECTURA JUDEȚULUI TREISCAUNE
 Serv. Propagandei Culturale

11 Martie 1937

Nr. 7

PREFECTURA JUDEȚULUI TREISCAUNE

INTRAT LA 11 MAR. 1937

Decizia Nr. 3354

Nr. ANT. Nr. ULT. REFERENT

ANEXE:

Noi, Prefectul județului Treiscaune,

Având în vedere că pentru coordonarea și sistematizarea acțiunii de propagandă culturală se simte nevoia a se crea un organ care să concentreze tot materialul privind această problemă și să sistematizeze metodele de lucru întrebuintate în acest scop,

Pentru aceste motive

D e c i d e m

Art. I. Se înființează pe lângă Prefectura Județului Treiscaune un serviciu special, care va purta denumirea de "Serviciul Propagandei Culturale".-

Art. II. Se delegă D-l Gheorghe Gociman, Secretarul General al județului, cu organizarea și conducerea acestui Serviciu, ajutat de un funcționar și o dactilografă, detașați de la celelalte servicii ale Prefecturii.

Art. III. Modul de organizare și de funcționare al acestui Serviciu este cel stabilit în ședința din 9 Martie a.c. a Comitetului Județean executiv.-

Art. IV. D-l Secretar General al județului Treiscaune, este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei decizii.-

Data în Cabinetul nostru astăzi la 10 Martie 1937.-

P R E F E C T

Secretar General

SECRETAR

Documente ale Comitetului Cultural Județean Treiscaune

MINISTERUL EDUCAȚIUNII NAȚIONALE

DIRECȚIUNEA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PARTICULAR ȘI CONFESIONAL

SERVICIUL

Strada Generală Iherihelot Nr. 96, s. II

Telefon : 4.36.00

Sf. Sale

Părintelui Aurel Nistor

Protoșop

Sf. Gheorghe.

Dosarul și Nr. dv.

Data dv.

Dosarul și Nr. nostru (a se reținea în răsunat)

Data

225394/936

9.I.1937

Privește:

Prea Sfințite,

Sesizați de adresa Arhiepiscopiei române de Alba Iulia și Sibiu, vă rugăm, ca în viitor cloșetele și troițele oferite de școli pentru comunele din Săcuime, să fie duse și așezate numai în acele localități, pe care le va designa Arhiepiscopia, unde s'a înjghebat deja organizația bisericească și unde pe lângă organele administrației locale există și organe bisericești, preot, consiliu, ori cântăreț bisericesc, evitându-se localitățile cu populație de minoritari, pentru a nu lipsi clopotul și troița de cinstea ce li se cuvine la locul unde vor fi așezate.

În acest scop, veți binevoi a încunoștința de fiecare caz Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu, luându-i în prealabil avizul asupra localității, unde urmează să fie dusă troița și clopotul.

Localitatea designată de Arhiepiscopie va fi adusă la cunoștința Ministerului Educației Naționale, Prefecturii și Revisoratului precum și școlii respective, de către Sfinția Voastră.

Ministru,

I. M. A. Calbani

Director,

I. M. A. Calbani

Oficiul protopopesci otodot
" Sf. Ștefan " ⁹
nr 1879.

Președ. Com. Jud. Treiscaune		
Sec. Com. Cultural		
Intrat la 15 Iunie 1937		
Nr 19	nr 26	
.....	Nr. 1011

Bunurile Prefect!

Au oșușea a vă face cunosc, că în ziua de 24 Iunie va veni o delegație de 35 de abonați profesori veta școlii normale de învățătoare din T. Ștefanale la Prefectură pentru sfârșirea hotei și delegației, cari ce au dăruit acestei școli abonați, pe care au adoptat-o. Delegația de la Prefectură va continua excursia la băile din județ: Lovina, Mălușca și apoi la Temeș.

Șed, că la sebor va creșta și o delegație de la școlia Botoșani din Buncăști, care asemenea a adoptat această școlie și care a strâns dăruiri frumoase: săruri, pături, argint, lămpărie, 206 cărți, 50 tablouri religioase, cărți de rugăminți etc pe nume redincioși la noștri.

Ne-a face o rugăminți să vă săi oșușea creșta sebor cu prezenta oșușea, creștând cu această școlie cea nouă, asemenea pe cele din apropiere: Cășileș, Sf. Luca și Lănuș Cău, terenul meu și așa școlia din Lănuș.

Sf. Ștefan 15 Iunie 1937

Protopop
Anelutsky

Documente ale Comitetului Cultural Județean Treiscaune

Nr. 943

TELEGRAMĂ

Prof. dr. Ioan
Julea
Cores. curs. cultural

Prezentată de Dr. Julea Nr. 563 cl. st. cuv. stenta data 11 ora 11 m. 10 timpul
Transmisă de _____ data _____ ora _____ m. _____ timpul _____

Instructiuni pentru omagiale ce
mi le ati propusat ce, ocazia primei
sedinte a com. de studii culturale
de origi de instruce mea sollicitudine
harindul iganda. Deprim in rezumat
programul dvs.

Profesor Dr. I. Julea
Procurator
Ministru Secretar de stat.
nr 38

p. Conformitate

Form. 114 (1900) 509 (1953)

M. O., Imprimeria Națională

Nr. 661

TELEGRAMĂ

Prof. dr. I. Julea

Prezentată de Dr. Julea Nr. 506 cl. st. cuv. 20 data 21 ora 12 m. 10 timpul
Transmisă de _____ data _____ ora _____ m. _____ timpul _____

Fiți siguri că problema care vă
interesează va face parte din preocupările mele =
Octavian Goga

p. Conformitate

Form. 114 (1900) 509 (1953)

M. O., Imprimeria Națională

***I.P.S. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Ardealului,
P.S. LAURENȚIU STREZA, Episcopul Caranșebeșului,
P.S. IOAN SELEJAN, Episcopul Covasnei și Harghitei,
împreună cu alți oameni de cultură și știință, participând
la manifestările consacrate împlinirii a 130 de ani de la
nașterea episcopului.***

VENIAMIN NISTOR, Sf. Gheorghe, decembrie 1996

***P.S. IOAN SELEJAN, Episcopul Covasnei și Harghitei,
sfântinând placa memorială, amplasată pe casa parohială din
Araci, unde a locuit și familia preotului Dionisie Nistor,
împreună cu Aurel, Veniamin, Pompiliu și ceilalți copii ai
săi.***

Catedrala Ortodoxă din Sf. Gheorghe, monument reprezentativ pentru spiritualitatea românească din zonă, ce are printre cititori și pe protopopul AUREL NISTOR.

Volum dedicat
distinsului dascăl de teologie
Preot Profesor Univ. Dr. Ilie Moldovan,
apărător al credinței strămoșești
și al valorilor naționale
ale românilor din arcul intracarpatic

Volum apărut cu sprijinul :

Șos. Pipera-Tunari nr. 2D
București, România
Tel: 0040-1-490.80.90;
490.80.91;
490.80.92;
Fax: 0040-1-490.80.93;
E-mail tipoaktis@digicom.ro

Problema românească din Săcuime nu e numai de interes local; ea ar trebui să fie o problemă de stat, una și aceeași pentru orice cârmuire din fruntea țării. Ca să ajungă problemă de stat, trebuie mai întâi cunoscută, și încă în toate laturile!

Problema românismului din Săcuime, e o problemă grea și complicată, care pretinde multă trudă, zbucium și spirit de jertfă. Rezolvarea ei cere conlucrarea armonică a mai mulți factori, dusă după un plan de luptă bine stabilit în toate amănunțele lui și executat cu tenacitate și consecvență ...

Cauza noastră este dreaptă și morală; acțiunea pornită e plăcută lui Dumnezeu, de aceea știm că vom avea ajutorul Lui ...

În ceea ce ne privește, atât de mult ne-am identificat cu această problemă, încât o simțim cum ne urmărește oriunde am fi și orice am face, devenind o parte integrantă a ființei noastre și respirând-o permanent parcă și prin pori.

AUREL NISTOR